315.415
1.
OSZK

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

SZEGÉNY JÁNOS

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

HARSÁNYI ZSOLT

SZEGÉNY JÁNOS

KORVIN JÁNOS ÉLETÉNEK REGÉNYE

OSZK
Országos Széchenyi Könyvtár

ELSŐ KÖTET

BUDAPEST,
SINGER ÉS WOLFNER IRODALMI INTÉZET R.-T.
KIADÁSA

Minden jogot fenntartunk, a fordítás, színpadra alkalmazás és filmesítés jogát is.

Copyright by Singer és Wolfner Rt., Budapest, 1940.

315415

R 2

R 1965

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
B Növedéknapló
1958 év 10.485 sz.

Felelős kiadó: Hampó József igazgató.

Budapesti Hirlap nyomdája. — Felelős: Nedeczky László igazgató.

I.

A halott király ott feküdt az ágyon. Arcán halottaiban is a kétségbeesett könyörgés kifejezése, az az utolsó pillantás, amellyel mintegy rimánkodva ölelte egybe özvegyét és árváját: béküljenek össze a megrendítő órán. Ez a pillantás odamerevedett a halott arcra, hogy kísérteti módon rimánkodjék hozzájok, most a halálos ágyon s később majd a lezárt koporsó fedele alatt is, míg az arc el nem porladt.

János lelkét marokra facsarta a fájdalom. Bár önkéntelenül bizonyos felszabadulás érzete kísértette, hogy ez az irgalmatlan és hatalmas akarat megszűnt lenni, mintha valami lezárt terem menynyezetét földrengés távoztatta volna el a csillagokat kereső tekintete elől, de erről az ölálkodó mellékérzésről alig adott számot magának: szívében megrendült és mélységes fájdalom ömlött szerte. Aki ott feküdt előtte holtan, gyámola és imádott bálványa volt. S amit ez a nagy bálvány életében nem tett soha, most megtette halálában: könyörgéssel fordult hozzá, nem parancsal. János érezte a holttest arcának könyörgő pillantásában a megrendítő tragikumot. Mint a fájdalom, ugyanúgy a buzgó és engedel-

mes jóság is eláradott rajta. Szerényen és habozva, apja utolsó könyörgéséhez a maga első könyörgését csatolva emelte könnyben úszó arcát a királyné felé. Nézésében a békesség kolduló vágya reszketett. Beatrix, aki az ágy lábánál zokogott, ugyanekkor, ugyanezzel a meghatottsággal, az ő tekintetét kereste. A következő pillanatban már átkarolva tartották egymást. Beatrix a János vállán zokogott tovább.

— Siamo soli, — csuklotta jajveszékelve, — o mio poveretto, siamo soli...

A királyfi a szivettépő fájdalmon túl jótékony elámulást érzett. Ez az asszony mindig feneketlenül gyűlölte őt. Egyszer anyját is gyalázatosan megsértette, s mikor ő felháborodásában dühös sértéssel vágott vissza, apja őt — életében egyetlenegyszer — arcul ütötte. Ez a megalázó ütleg soha nem enyhülő nyomott hagyott lelkén, és most először érzett magában bocsánatot. Magához szorította a zokogó olasz asszonyt, a megbékélés boldogságán kívül is valami meghökkentő, szilaj örömöt nyerve az öleléstől.

— Ne hagyj el, királynő, — mondta sírva, — ne hagyj el, olyan árva vagyok.

Beatrix megsímította az ő nedves arcát. Ez heves hálát keltett benne. Térdre omlott, két ölelő karja végigsiklott a királyné termetén. Térdeit ölelte át, felnézett rá könnyektől homályos szemmel, úgy esdekelt hozzá:

— Szeress engem, királyné... az ő emlékéért szeress engem...

Dóczi Orbán püspök, a kincstartó, odalépett hozzájok. A kereszt jelét rajzolta feléjök, aztán kezét terjesztette:

— A Mindenható áldása legyen békességteken.

És mindjárt odaléptek mások is. A Geréb-fivérek, Szilágyi Erzsébet húgának, Zsófiának fiai, közöttük Geréb László, az erdélyi püspök. Báthory István, az erdélyi vajda. A hatalmas Szapolyai István. És Bakacs Tamás, a királyi titkár. Egyszerre szóltak mindnyájan, legtöbbje a sírástól fátyolos hangon. Vigasztalták, becézték az özvegy királynét s az árva királyfit. Hangjukban az örvendező megindultság melegített, a hatalmi cselszövések gátló zsilipei felszakadtak, egyszerre mindnyájokat az elemi megkönnyebbülés árasztotta el.

— Igy látnom őköt ugyan nagy dolog, — mondta Szapolyai magyarul, nedves szemmel, — örvendezhetöl immár, Magyarország...

János felemelkedett és meleg felindulásától elragadva átölelte Szapolyait.

— Tartsunk egybe, István bácsi, az ű emlékíre kérlek, tartsunk egybe...

Szapolyai megindultan hátát veregette a királyfinak. Most már mindenki sírt, csak Bakacs Tamás győzte lelki fegyelemmel.

— Szedjük öszve magunkat, — mondotta komoran, — sok az dolog, ki ránk vár. Elsőbb imádjunk.

Letérdelt az ágy mellé, amelyen a könyörgő pillantású halott király feküdt. Mind követték példáját. Keresztet vetett magára és elkezdte az ima latin igéit: „De profundis clamo ad te, domine." Utána

mormolták, vagy hallgattak. Szapolyai például hallgatott. Ő csak féltérdre ereszkedett, két hatalmas markát kardja markolatára nyugtatta, arra a kardra, amellyel a kenyérmezei csatában verekedett. Ima alatt megnyílt az ajtó. Maffeo nyitott be, a milánói követ. Nyilván rohanva igyekezett a halálhírre a király ágyához, de most megpillantván a térdeplőket, hirtelen lassított és térdre ereszkedett maga is. Odakint ekkor kondultak meg az első harangok.

Mikor Bakacs befejezte az imát, felkeltek mindnyájan és várakozva néztek egymásra. Csak Bakacs nem. Azonnal szólni kezdett olyan hangon, amely elárulta, hogy készült erre a pillanatra és teendői készen állanak fejében. Eddig vegyesen beszéltek olaszul és magyarul a halottas ágynál, ő a szót most latinra fordította, ezzel mintegy hivatalos színt adva mondókájának.

— Mint már nagy királyunk őfelségének életében elvégeztetett, az ügyeket ezekben a nehéz időkben országos tanácsnak kell átvennie. Ez a tanács fogja vezetni az ügyeket mindaddig, míg az országgyűlés királyt nem választ.

János herceg, a leendő király, sietett fejével buzgón bólintani, hogy megmutassa, mennyire igyekszik alkalmazkodni az alkotmányos rend parancsainak. Beatrix mozdulatlanul nézett maga elé, szeméből bőven omlottak a könnyek. Bakacs folytatta:

— Az országtanács tagjai, mint ez szintén elvégeztetett még királyunk idejében, a jelenlevő urak, meg a kancellár, aki most távol van. A milánói követ úr természetesen nem tag.

Maffeo bólintott most. Aztán, pillanatnyi, alig észrevehető habozás után, a királynéhoz lépett és a milánói uralkodóház nevében mély részvétét fejezte ki, s mindjárt utána János hercseghez fordult, de más szöveggel: külön megemlítette a királyfi fenséges aráját, Bianca hercegnőt. Majd meghajtotta magát és elment. Bakacs utána nézett és megvárta, míg az ajtó becsukódik.

— Az országtanácsnak azonnal össze kell ülnie, hogy a dolgok továbbvitelében fennakadás ne történjék. Búcsút véve tehát őfelsége szent tetemétől, vonuljunk...

Itt a síró Beatrix egyszerre felkapta a fejét.

— Szeretném az esküt itt most... még az ő ágyánál...

— Ennek nincs akadálya, — válaszolt Bakacs, — az országtanács tagjai kimondják, hogy a tanács élén a királyné és János herceg egyenlő és elválaszthatatlan hatalommal állanak, és kettejök kezébe mindjárt leteszik a hűségesküt a tanács működésének tartamára. Van valakinek észrevétele?

Nem volt senkinek észrevétele. Bakacs az ajtóhoz lépett és kiszólt. Némán várakoztak. Kis idő múlva egyik nemes apród asztalkát hozott be, két égő gyertyaszál között a feszülettel. János sírt és nem tudott rendet teremteni tévelygő gondolatai között. Átsuhant agyán, hogy ezek az országnagyok miért esküsznek fel Beatrixra is, mikor ő lesz a király, de mindjárt felelt is önmagának: mindez csak a királyválasztó országgyűlésig tart, és ellenkeznék is a bé-

kességgel, hogy a királynét férje halála után rögtön megalázzák valamely formasággal. A trón mindenképpen az övé, ez kétségtelen. Aztán anyjára gondolt, aki a budai zárdában e pillanatban nem is sejti, hogy a nagy király meghalt. Vajjon hogyan fogja fogadni a borzasztó hírt? Majd anyjáról Beatrixra ugrottak gondolatai. Karjában érezte a királyné iménti ölelésének emlékét, fején a királyné símogató tenyerének nyomát. Ez valami ismeretlen, kényelmetlen boldogsággal töltötte el, amely arra késztette, hogy önmagától megrettenve halott atyjára tekintsen. A halott mozdulatlanul nyugodott az ágyon, arcán még mindig a megdöbbentő segélykiáltás kifejezése. Bakacs intett sorban mindenkinek, Jánost Beatrix mellé állította, az országnagyok felálltak félkörbe. Aztán utána mondták Bakacsnak az esküminta.

— Isten engem úgy segéljen, és minden szentjei.

Aztán megindúltak, hogy összeüljenek egyik szomszéd teremben. De János még nem tudott megválni halott apjától. Bakacs is maradt még, lakájokat, kancellistákat szólított be és formaságok felől intézkedett: hol kell a királyt felravatalozni, milyen címereket kell a holttest lábához rakni, milyen gyertyákat két oldalt a ravatal mentén, milyen futárok álljanak készen, akiket a kancellária részint Budára, részint más városokba fog szalajtatni lóhalálában, milyen díszőrség virrasszon milyen felváltással a nagy halott mellett, mi rendeltessék a balzsamozás felől. Kitűnt, hogy már jegyzetei vannak. Még élt a király, mikor egy napos halódása alatt kancelláriája

már serényen dolgozta ki a halála után való teendők temérdek részletét.

Bakacs Tamás aztán mélyen meghajolt az ajtóban, hogy a királyfit maga előtt engedje. De János intett neki, hogy csak menjen, majd mindjárt jön ő is. Letérdelt a halott fejénél és hosszasan szemlélte arcát borzasztó kíváncsisággal. Ott pihent holtan Hunyadi János fia, a családi titok szerint Zsigmond császár és király unokája. Uralkodó-unoka, aki köznemesnek született, de ez a magára ébredett rend koronát tett a fejére. Harmincnégy esztendeig hordta ezt a koronát és uralkodásának hosszú éveit, ahogy neki annyiszor magyarázta volt négyszemközti beszélgetéseik meghitt óráin, egyetlen óriás gondolatra fordította: elnyerni Zsigmond német-római császári koronáját, a magyarságot tenni Európa urává és magyar-vezette Európával megvervén a törököt, örökre megmenti a keresztény világot. Most ez a nagy gondolat a meddőn maradt erőfeszítés után reá maradt örökségül. Roppant feladat, csak sóhajtani lehet gondolatára. Évek óta méregette magános tépelődéseiben saját képességeit, de valahogyan valószerűtlenül; apja halála mindig távoli, sőt elképzelhetetlen dolognak tetszett előtte. Most egyszerre felmeredt a hallatlan feladat valóságos valósága. Lesz-e ereje hozzá I. János királynak? Lesz, fogadkozott magában a halottra tekintve, muszáj, hogy legyen. Apja is ilyen fiatalon kezdte, a király véréből való vér is majd elboldogul azokkal az ellenerőkkel, amelyeket apja olyan félelmesen tudott féken tartani, csak jöjjön el

a pillanat, mikor Felé varott fejére tették a koronát. Az ifjonti királyfi kényelmes felelőtlensége megszűnt. Isten veled, fiatalság, most országok, népek, nemzetek, embermilliók sorsának roppant gondjai jönnek, amelyeket most már egymagának kell hordania. De fog menni, fog menni, biztatta lelkesen önmagát a mindig biztatást váró emberek módjára, hiszen a legnagyobb gond, az eddig gyűlölködő bestiának mutatkozó Beatrix szerepe milyen egyszerűen megindító és nemes megoldást kapott a fájdalom és gyász magasztos közösségében. Most megint erőt vett rajta az apját vesztett fiú forró bánata. Olyan kicsinek érezte magát, mint mikor valaha a budai kolostorban apja térdén nyargalt, és a sarokból Szilágyi Erzsébet szerető tekintete nézett föléjök. Kisgyerek módján zokogta el magát újra, megszeppent áhítattal hajlott a takarón nyugvó halott kéz felé és túlélő tisztelettel megcsókolta. A holt király keze nedves lett a trónörökös könnyeitől.

Még az ajtóból is visszanézett örök köszöntésül, elválva attól, aki Isten után istene volt. Csak általa lett és tőle kapott mindent: életét, vérét, származását, rangját, hatalmas vagyonát, szép és dúsgazdag hercegi menyasszonyát, leendő koronáját. A leendő király vörösre sírt szemmel indult neki a termeknek, mélyen hajlongó és hasonlóan kisírt szemű udvarnép között, fegyelmezett szokása szerint leplezni igyekezve bicegő járását. Mikor a szomszéd teremből kilépett a folyosóra, Maffeo állott előtte, aki nyilván ott várakozott reá.

— Hercegségedtől kihallgatást kell kérnem. Még ma este futárt indítok Milánóba.

A királyfi megállott és habozott. Elnézést kérő hangon adta válaszul a kérdést:

— Most, mikor a tanácsban is várnak és annyira le is vagyok sujtva? Nem volna elég holnap?

Maffeo komolyan ingatta a fejét.

— Döntő órákat élünk, herceg úr. Fogadd meg most is tanácsomat, amelyet sohasem volt okod megbánni. Tanácskezzunk mennél hamarabb. Én előbb módját ejtem, hogy a fontosabb uraknál tájékozódást szerezzek a helyzetről. Gondold meg, herceg úr, hogy fejedelmi személyek nem adózhatnak úgy emberi fájdalmoknak, mint a közönséges ember.

— Igazad van, jó Maffeo. Bár a helyzet tiszta. Hiszen láttad, hogy a királyné hogyan viselkedett. Egyszerre mindent megbocsátottam neki. De ha gondolod, hogy hasznos lesz beszélgetnünk, legyen kívánságod szerint. Mindenesetre hálás vagyok hűségedért.

Biccentett és indult. Éppen egy kancellista lépett oda és mély meghajlással jelentette, hogy a királyné és az országnagyok sürgősen várják már a herceget. Sietősebbre fogta tehát bicegését. „Gazdagon megjutalmazom ezt a derék embert", — gondolta magában, mint ahogy bőkezű ajándékozó szenvedélyének mindig ez volt első gondolata.

A tanács ott ült már a nagy faragott asztal körül, egyik keskeny oldalán Beatrix mellett üresen állott egy szék. Ott helyet foglalt. Oldalt egy kisebb asztalnál kancellisták jegyezgettek.

— Bocsáss meg, herceg, hogy már elkezdtük a

munkát, — mondta Bakacs, — alázatosan jelentem, hogy mit végeztünk eddig. Azt határoztuk mindenekelőtt az ősi szokásnak engedelmeskedvén, hogy a királyi pecséteket összetöretjük. Az okleveleket a királyválasztó országgyűlésig a királyné őfelségével egyetemben te fogod kiadni, de minden oklevelet mi magunk is kötelesek vagyunk pecséteinkkel megerősíteni. Ezt bizonyára helyesled.

— Exequatur, — felelte János bólintva.

— Most méltányos lesz vagyoni örökségedről beszélnünk. Mikor beléptél, éppen a királyné őfelsége szólott.

János Beatrixra pillantott, igyekezvén melegnek, szeretetteljesnek és udvariasnak látszani. Beatrix kiegyenesedett, kisírt szemű arca előkelő és nemes kifejezést öltött. Szavai kissé úgy hangzottak, mint a szerepet játszó komédiásé.

— Mi, Beatrix magyar királyné, ebben a szomorú órában méltatlannak tekintenők a földi javakon való civódást. Szeretett fiúnk, János herceg, természetes örököse a királyi kincstárnak, a királyi paloták minden bútorának és berendezésének és az elköltözött nagy király kezén volt minden jószágoknak. Felséges férjünk ezt az álláspontját előttünk is kinyilvánította, míg élt. Mi tehát részint az ő emléke iránt való kegyeletből, részint kedves fiúnk iránt való szeretetből, részint pedig a békesség őszinte vágyából e javakra felmerülhető minden igényünkről lemondunk.

János szeme azonnal könnyes lett megint. Némán kezet csókolt mostohájának. S mielőtt még szól-

hatott volna, már szót emelt Dóczi Orbán, a kincstartó egri püspök.

— Őfelsége magasztos indulataihoz csak szerencsét kívánhatok szegény országunknak és intem János herceg urunkat, hogy ezt a királynénak meghálálatlanul ne hagyja. Kinyilvánítjuk tehát, hogy a fentmondott javak e perctől kezdve a herceg úr tulajdonába mentek át. Mint kincstartónak az én tisztem lesz ezek jövedelmét kezelni, udvartartását a kellő költségekkel ellátni. Ugyanolyan hűséggel és becsülettel fogom ebbeli munkámat végezni, amilyennel boldogult urunkat szolgáltam. Kinyilvánitom, hogy hatalmamnál fogva az udvartartás tisztjeit változatlanul megtartom, itt tehát változás nem lesz. A következendő király, akárki lesz az, majd elküldhet, vagy felvehet személyeket felséges tetszés szerint.

János jóságosan meg akarta jegyezni, hogy neki nincs szándékában elbocsátani senkit. De a megjegyzést elhallgatta. Arra gondolt, hogy ez a Beatrix, aki most ilyen tüntető módon kedves hozzá, milyen keserves és szívós küzdelmet harcolt végig az utolsó években azért, hogy Mátyás után ő legyen a király. Most végül könyörtelenül megmutatkozik, hogy ez lehetetlen. Sebe még nem gyógyulhatott meg, kár volna érzékenységét gyengédtelenül megsérteni annak hangoztatásával, hogy a korona menthetetlenül a Jánosé. Nem szólt tehát semmit. A szót Bakacs vette át. Szóvá tette a temetés rendjét. Ezt hosszasan megtárgyalták, mind megegyezvén abban, hogy a gyászpompának méltónak kell lennie a hatalmas

uralkodó nevének világraszóló dicsőségéhez. A holttestet a Szent István-templomban fogják felravatalozni, mához egy hétre ünnepélyes gyászmisét tartanak, utána a halottat hajóra teszik, méltó kísérettel Budára szállítják, onnan ünnepélyes gyászmenetben Székesfehérvárra, ahol aztán eltemetik felséges elődei közé.

Aztán a kormányzat rendes folyását kellett biztosítani. Bécset és a meghódított osztrák részeket eddig Szapolyai István kormányozta. A tanács természetesnek találta, hogy Szapolyai a helyén marad. De gondoskodni kellett Szilézia és Morvaország kormányzásáról. Bakacs azt javasolta, hogy oda Filipecz váradi püspököt tegyék kormányzónak, az jól ismeri ott a népet, hiszen morva kovácsmester fiából lett Mátyás országának kancellárja.

— Az nagyon jó lesz, — mondta János, — a kancellár most éppen morva földön utazik. Mindjárt ott is maradhat.

Ő jól tudta, hogy Filipecz Pruisz János miért utazott morva földre. Apja küldte el nemrégiben, hogy az ő trónutódlásának dolgában mozgassa a morva és sziléz rendeket. Brünnben és Boroszlóban kellett elintéznie a püspöknek, hogy Jánost még Mátyás életében fejedelemmé válasszák. Ezt jól tudta Dóczi Orbán is. De nyilván tudták a többiek is. Mátyás országlásának legutóbbi hónapjaiban az udvari intrika soha nem látott szövevényességgé dagadt, mindenki kémlelt mindenkit. Beatrix is bizonyára tudta, Bakacs is.

— Az nem lesz helyes, — szólt most kifejezéste-

len arccal Bakacs pap, — mert kormányoznia innen kell, hiszen ő a kancellár. Jöjjön ő csak ide, parancsoljon innen, arravalók a futárok. A püspök tagja az országtanácsnak, tehát itt a helye. Ő a nádorhelyettes.

— Természetes, — tette hozzá élénken Beatrix, — Filipecz püspök jöjjön csak ide.

János herceg megint lenyelte, amit mondani akart. Azt mondta volna, hogy a püspöknek bizalmas küldetése van. De meggondolta. Jobb lesz erről most nem beszélni. Rövid időről van szó, a koronázás nemsokára meglesz, akkor aztán úgy fognak forogni a kerekek, mintha megolajozták volna őket. Az országtanács elhatározta, hogy Filipeczet kinevezik Szilézia és Morvaország kormányzójává és gyorsfutárral mindjárt vissza is hívják onnan. János már fáradtnak érezte magát, figyelme lankadt. Szerette volna, ha a tanácskozásnak végét szakítják. De Bakacs előtt az odakészített írásoknak még nagy halmaza várakozott. El kellett például határozni, hogy az egész birodalom mely helyi hatóságaihoz küldenek postával értesítést a király haláláról s az interregnum alatti idő kormányzási rendjéről. A gyászmisére tanácsbelieket kellett meghívni azokból a városokból, amelyek az egyheti idő engedtével képviselőket küldhettek. A tanácskozás apró részletekbe fordult. János nem hallgatott oda. Türelmesen várakozott, serkedő bajszát pedergette. Ha apjára gondolt, el-ellágyult fájdalma toluló hullámaitól, szeme elnedvesedett. Sóhajtott, nyelt és figyelmet igyekezett magára parancsolni, de az

egyhangúan zakatoló szöveg néhány mondata után megint ellankadt.

De egyszer felütötte a fejét: a szövegben felbukkant az „országgyűlés" szó. Kezdett odahallgatni. Bakacs azt javasolta, hogy a királyválasztó országgyűlést tartsák meg mennél hamarább, az országot nem helyes király nélkül hagyni. Legjobb volna az országgyűlést azonnal a temetés utánra összehívni. A napon sokáig elvitatkoztak, végül is abban maradtak, hogy valamikor május közepén legyen az országgyűlés, a pontos napot majd még meggondolják. Bakacs előtt elfogyott az utolsó papírdarab is. Ekkor Beatrix és Bakacs egymásra pillantottak, Bakacs igent bólintott, mire Beatrix felállott és így szólt, ismét fejedelmi többes számban:

— A tanácskozást berekesztjük.

János ránézett. Elvégre az ülést neki kellett volna berekesztnie, a leendő királynak. De lelkében mindjárt vállat is vont. Beatrix meg ő egyenlő jogú vezetői az ideiglenes országtanácsnak, és nincsen annak semmi közjogi jelentősége, ha két egyenlő jogú vezető közül a hölgynek jutnak az ilyen apró formaságok. Bakacs a kancellistákhoz fordult:

— Aztán szaporán a munkával, emberek. Ma éjszaka nemigen fekszünk le, úgy készüljünk. Teméntelen levélnek széjjel kell menni.

Az ülés feloszlott. János körülpillantott az urakon. Ezek valamennyien hűséget esküdtek neki, ki egy hete, ki egy hónapja, még apja felszólítására,

annak életében. A maga táborának nézhette őket. Még bizonyos részvétet is érzett Beatrix iránt, aki ennyire egyedül maradt. Hozzá fordult és kezet csókolt neki.

— Nincs valamire szükséged, királyné? Bármilyen kívánságod volna, parancsolj velem.

— Köszönöm, kedves fiam, élni fogok jóságoddal. De akit mindaketten elvesztettünk, azt te sem tudod nekem visszaadni.

És zokogásra fakadt ismét, úgy indult kifelé. Az ajtóból is zokogva szólt még vissza a kincstárnoknak:

— Orbán püspök, majd jöjj be hozzám, beszédem van veled.

Beatrix eltűnt. Bakacs aktáit szelegette. János úgy érezte, hogy az apja halála után következett első állami tanácskozás után illenék jó szót vetni híveinek. Ez most már az ő ideje. A királyválasztó országgyűlés már csak formaság, elvben ő már apja örökébe lépett. Szapolyaihoz fordult:

— Köszönöm, István bácsi, hogy dolgaimban segéltek. Hogy maradhatnánk az nagy halottnak szeriben, serényön ügyeközzünk.

Szapolyai rápillantott. Kissé habozott. Aztán így válaszolt neki:

— Maradjunk, János herceg, nem mondom, az ű nyomdokán. Azonba sok rendbéli dógoknak változása köll, bizony higgyed.

— Változás? És mi vajjon?

— Emléke örökkön áldassék mi kegyös urunknak, de hát... az keménységbül mastanra immár

jól lakánk. Egy renden két malomkő, felyül királ, alórul mezei nemes, ez nagy őrletést országnak jelös nagyurai unják immár. Ez dógokba változás lészön.

János meghökkent. A nagy király teste még ki sem hűlt, ez a Szapolyai már lázadozik. Éppen Szapolyai. Hunyadi János irdatlan nagy vagyonának gazdasági hivatalában, Hunyadon dolgozott valaha egy kis íródeák, Szapolyai, a tótországi Zapolje falu ismeretlen származottja. Abból csinált embert Hunyadi János. A minapi senkik most már a mágnásokhoz tartoznak, dúsgazdag nagyurak és gyűlölik a köznemességet, amelyet Mátyás uralma az ország gerincévé tett. Mátyás alatt, még tegnap, mukkanni sem mertek, az oroszlán ereje rájok nehezedett. S amint elnémult az oroszlán, már megjött a szavok, íme. Azonnal le kellene torkolnia ezt az urat, akit Mátyás emelt Ausztria kormányzójává. De tapintatot parancsolt magára. Ezt tanulta atyja iskolájában. Majd ha megkoronázták, érdeme szerint válaszolhat a berzenkedőnek. Most egyik leghatalmasabb pártemberét, aki felesküdött neki, óvatosan kell kezelnie.

— Menden dógokat mögmutat az jövő, — felelt szelíden.

De akinek felelt, az nem is nagyon figyelt válaszára. Szedelőzdködött, a tanácskozásra leoldott kardját övezte magára. János körülnézett, hátha titkon egyetértő pillantást kap valahonnan. De nem gondolt vele senki. Nagybátyjai, a Geréb-fivérek, a sarokba vonultak és halkan beszélgettek. Ő még

habozott egy pillanatig, aztán indult az ajtó felé. Csend lett egyszerre, mélyen meghajolt mindenki. S ő, a halott király örököse, némán vonult ki közöttük.

A folyosón megállt. Habozott, hogy visszamenjen-e megint a halotthoz. De dolgai sürgették, végül mégis elindult saját szobái felé. Most már nagy sürgés-forgás zajlott a palotában. Udvari emberek lótottak-futottak s ha közeledtére előírás szerint megállottak is, hogy mélyen meghajoljanak, ahogy elhaladt, már siettek is tova lábujjhegyen. Sürgős dolga volt mindenkinek. Kintről szakadatlan szóltak a harangok.

— Jakabot, — mondta kurtán lakájának, mikor dolgozószobájába érkezett.

Azonnal jött külön udvari irodájának főnöke, Darányi Jakab, a veszprémi kanonok. Mély meghajlás után sietett alázatos részvétét közölni urával, közben alázatosan nyult kezéért, hogy megcsókolja. Ettől Jánosnak megint könnybe lábadt a szeme. Felkavart lelkiállapotában könnyen állt most nála a sírás, de különben is az volt a természete, hogy a ragaszkodás, vagy a hősiesség példái azonnal csordulton túl töltötték lelkét meghatottsággal. Erős vágya támadt most a hűséges embert megölelni, de megint csak apja tanítása jutott eszébe: a király kíméletlenül rendelje alá érzéseit a kegy és neheztelés bölcs adagolásának. Így hát csak néma integetéssel és szomorú mosollyal vette tudomásul híve odaadását.

— Mi parancsod vagyon, felségös jó úr?

— Korállom ez tisztességöt, Jakab, hogy felségnek mondol. Országgyűlést hivatunk tizenötödik májusra, vagy ez tájon. Majd utána mondhatod. Futárt parancsolok, ki nyomba indul Budára. Levelet viszen.

Aztán fáradtan maga elé nézett. Nagyon sok dolga lett volna. Ezzel a Jakabbal át kellett volna mennie Bakacs Tamáshoz a királyi kancelláriára, hogy pontosan megállapítsa a gyász alatti szereplésének közjogi formaságait. Aztán maga mellé kellett volna vennie prókátorát, Szegedi Mátyást, azzal átmennie Dóczi Orbánhoz és azonnal tisztázni vagyoni öröksége átvételének jogi külsőségeit. Aztán leveleket kellett volna diktálni, hogy a külföldi udvarokat trónörökösi magánkéziratban illendően értesítse a megrendítő gyászesetről. Itt, a bécsi palotában sem ártott volna maga elé rendelni az udvartartás tisztikarát, hogy hódolatukat mint a palota új ura elfogadja. De a munkától erősen idegenkedett most. Bizonyos homályt is érzett teendői körül, tartott tőle, hogy valamely lépésével megbántja Beatrix érzékenységét, már pedig a királyné váratlan békeindulata akkora örömmel töltötte el, hogy a kettejük közt bekövetkezett jó hangulatot minden módon kímélni és ápolni igyekezett. Darányi Jakab ott állt és türelmesen várta a további parancsokat.

— Egyebet nem kévánok. Majd holnap. Bé ne engedj senkit is, csak az futárt.

Jakab kanonok nagyot hajbókolt és engedelmesen kiment. Ő pedig nekikészült, hogy anyjának írjon. A papirost ki is simította maga előtt, de

ahogy a lúdtollat a kalamárisba mártotta és az üres lap fehérjére nézett, egyszerre sírva fakadt és leborult az asztalra. Anyjának gondolata máskor is érzelmesen megindította. Most, kevéssel apja halála után, a szelíd, apáca-főkötős anya képe teljes elemi hatalommal idézte fel benne a gyermeki fájdalmat. Apját és anyját, hiába választotta el azokat egymástól a sors, képzelete sohasem szűnt meg egymás mellett elválaszthatatlan szülőknek látni, s önmagát harmadiknak mellettök. Most egy kidőlt a három közül, és igazán ebben a pillanatban érezte meg szívfacsaró bánatát. Sokáig zokogott az asztalra borulva, mígnem a sírástól elfáradtan megérezte, hogy valaki nesztelenül belépett hozzá. Felemelte fejét, de ahhoz is fáradt volt, hogy nedves orcáit megtörölje. Darányi Jakab állott előtte és bocsánatkérő kifejezéssel jelentette:

— Az futár.

— Várjon. Szólok osztán.

A pap eltűnt, s ő megint bemártotta a tollat. Németül írt, néhány mondatra szánta a megdöbbentő közlést, de a mondatok ömleni kezdtek, szélesen panaszolta fájdalmát, a gyermeki levél nem akart véget érni. És még a fontos híreket is közölnie kellett, Beatrix meglepő jóindulatát, a tanács ülését, az országgyűlés kitűzését, mint ahogy pendelyes kora óta mindent elmondott anyjának, hogy bölcs tanácsokat kapjon tőle. Most is megírt mindent, és több sűrű oldalra terjedt a levél, mire befejezte. A levelet kiadta, hogy a futár azonnal induljon vele Budára. Kint komoran kongottak Bécs

összes harangjai. Odament az ablakhoz és kinyitotta, hogy jobban hallja a templomok búcsúszavát. Nyájas áprilisi verőfény hunyorgott kint az utcán, a friss szellő valahonnan, mintha ibolyaszagot hozott volna.

Kigombolta aranyszövésű zekéje két gombját, keblére nyult és kivette onnan menyasszonya aranylapra festett képét, amelyet vékony aranyláncon hordott. Éjszaka mindig párnája alá szokta tenni. Ábrándra hajló lelke gyönyörűséget talált ebben a légies szerelemben a fejedelmi leány iránt, akit nem látott még soha, pedig az már tulajdonképpen felesége volt: három esztendeje Filipecz váradi püspök az ő képében fogadta hitvesül Sforza Bianca Máriát, Európa leggazdagabb araját, a milánói hercegi palota dísztermében. Akkor tizenhatéves volt a leány, most tizenkilenc. Filipecz, s az őt kísérő urak egyaránt szépséges, kívánatos hajadonnak írták le Biancát, magasztalták szűzies termetének kecsességét, pironkodó arcának báját. Ez a kis kép is kedvesnek, szépségesnek mutatta. János behúnyott szemmel is látta már a kép minden vonását, nem volt nap három éve, hogy hosszan ne nézte volna. Még képzelt beszélgetéseket is folytatott a képpel, udvarló olasz mondatokat gondolt hozzá és a leány szemérmes, érzelmes válaszait is mindjárt kieszelte hozzájok. Most képzeletben végigélte azt a sok küzdelmet, amelybe ez a házasság került. Visszaemlékezett arra a riasztó hírre, hogy Bianca kétségbeesésében fel akarja venni a fátyolt, mert Beatrix titkos ügynökei elhitették vele, hogy

kérője ijesztő és visszataszító szörnyeteg. Visszaemlékezett arra a rettenetes botrányra, mikor Beatrix a házasság jelképes megkötésére indult Filipecz püspököt Mátyás hamisított levelével akarta útjáról visszatéríteni.

— Sokat kínoztál, királyné, — gondolta magában, — de ma sokat jóvá is tettél.

És lelkében a jóság és megbocsátás vágyával szemlélte tovább a képet, mialatt a nagy harangzúgás rezgő hullámai közölték vele, hogy e házasság születendő sarjait apja most már nem láthatja meg soha. Pedig ezt a gondolatot sokszor színezgette magában. Totyogó kisfiút képzelt el, akit Mátyás király, a nagyapa, úgy lovagoltat a térdén, mint őt annakidején a zárdában, ő pedig ragyogó szemmel szemlélné őket, a vérével közös neki két legkedvesebbet. Vagy elképzelte, hogy a király, mikor időt szakít az országlás és a hadjáratok gondjai közepette, a növekvő kisgyereknek a nagy ősről beszél, Hunyadi Jánosról, hadd legyen büszke az a gyerek, hogy milyen vérből származik. De mint ahogy nagyapját ő sem ismerte soha, ez a szép kép sem válhatik valósággá immár. Az az álom sem, amelyet ugyancsak százszor végigjátszatott képzelete ünnepélyein: apját német-római császárrá koronázzák Rómában, ő római király már, s a káprázatos pompa közepett ott lovagol remek díszruhában a kisfiú, a Korvinok és Sforzák sarja, a magyar trónörökös fia, Európa jövendő ura. Mindez szétfoszló felleggé vált most már, de az ő lelke szeretett a valóságon túl a fellegekben élni, és a való-

ságtól függetlenül most is ezt a képtelen képet színezgette.

Ilyen gyermeteg álmokból ocsudott fel arra, hogy a milánói követtől hoztak üzenetet. A követ azt üzente, hogy elnézést kér: ma nem veheti igénybe a kilátásba helyezett kihallgatást, annyira el van foglalva. Az országtanács urait látogatja. De kérését fenntartja más napra. János bólintott.

— Vagyon még egyéb?

— Vagyon, uram — felelte Jakab, — ippeg mastan érkeze Frangepán Bernát úr.

A legfontosabb horvát mágnás látogatásának nagyon megörvendezett János. Maga sietett, hogy beljebb tessékelje. A testes, szakállas gróf, karsztjainak vitéz és hatalmas medvéje, előbb illendő udvari módon meghajtotta magát, de aztán megölelte a leendő királyt. Ezt megengedhette magának. Többféle családi kapocs kötötte őket össze. Bernát gróf egyik leányát tavaly vette feleségül Pongrácz Mátyás, az erdélyi vajda fia, Hunyadi-rokon. Viszont ő maga Beatrix királyné rokona volt kétszeresen is: lévén anyja Este hercegnő, felesége pedig aragóniai Lujza, a királyné udvarhölgye. Ehhez képest az udvari fondorlatok szövevényében Beatrix pártját erősíthette volna, mint közelebbi rokon, ő azonban módját tudta ejteni, hogy jó viszonyát megőrizze a királynéval, de erős és odaadó híve maradjon a királynak. Mátyás az utóbbi időkben a János sorsáról is szót ejtett vele és a nagyhatalmú kenéz szent fogadalommal meg is fogadta, hogy János

hivatalos trónörökösségét teljes erejével támogatni fogja.

— Ne sírjál, ne sírjál, — mondta jóindulatú, pártfogó hangon Jánosnak, aki az öleléstől azonnal könnyezni kezdett, — most igazán össze kell szedned magadat.

A beszélgetés latinul indult, Frangepán Bernát csak törve beszélt magyarul, János csak törve beszélt horvátul.

— Nem tudok uralkodni könnyeimen, Bernát gróf, hiszen te tudod megérteni legjobban, kit vesztettem el, te, aki olyan derék híve voltál. Foglalj helyet.

— Köszönöm. Nem reméltem, hogy négyszemközt tudom kifejezni neked részvétemet. Azt hittem, hogy előszobád zsúfolva van magyarokkal.

— Nem, nem. Isten őrizz, nem vagyok olyan lelkiállapotban. Az országtanács ülése is nagyon kifárasztott. És nincs is szükség rá, hogy bárkivel tanácskozzam, a helyzet tiszta. Május közepén megválasztanak királynak. Számítok szolgálataidra, Bernát kenéz.

— Azokra számíthatsz. De nem veszed túlkönnyen a dolgokat? A jó gazda a legbiztosabb helyzetben is biztosítja magát.

— Ki ellen, kérlek? Hogy a királyné mindeddig milyen heves ellenségem volt, azt jól tudjuk. De apám halála úgy megrendítette, hogy a halott mellett megszólalt a lelkiismerete. Megölelt, képzeld. Egymás vállán sírtunk...

— Igen, — szólt közbe Frangepán nyersen, —

már hallottam a palotában. Mindenki erről beszél. De szeretném neked azt a tanácsot adni, hercegem, hogy asszonyi ölelésnek és asszonyi sírásnak túlsokat ne higyj. Hallgass a tapasztaltakra.

János nem szerette, ha a józanok rontották kedves érzelmeit. Ő most boldog volt a Beatrix meglepő szeretetének hitében. Hogy Frangepán bizalmatlanságot kívánt tőle, ez kellemetlenül érintette. Ifjú emberek szokása szerint azt is rossz néven vette, hogy tapasztalatlanságára céloznak.

— Ne felejsd el, kenéz, hogy tizennyolc éves vagyok.

— Annyi. Mint felséges apád volt, mikor megkoronáztuk. Én pedig negyvenhét vagyok, öt gyermek apja. És azt mondom, hogy légy résen.

— Szívesen veszem tanácsodat, de mitől kell félnem? Hogy Beatrix fejére tegye a koronát az országgyűlés, az ugyebár képtelenség. Csak ő hihette ezt lehetségesnek, mert a magyar törvények ismeretére nem vett magának fáradságot. Hízelgő olaszai hitették el vele, hogy ez lehet. De apám megmagyarázta az egész nápolyi dinasztiának, hogy erről komolyan egy percig sem lehet beszélni. Most már maga Beatrix is másképpen beszél. Hallottad volna csak az országtanácsban. Csupa őszinte szeretet volt, mikor ünnepélyesen lemondott öröklési igényeiről.

— Milyen igényeiről mondott le? — kérdezte Frangepán olyan hanghordozással, amelyből világosan látszott, hogy pontosan ismeri már az ülés lefolyását.

— A királyi kincstárra, a királyi palotákra, a berendezésekre, a királyi jószágokra vonatkozó minden igényéről.

— Tehát mindarról, ami nyilvánvalóan a tied. Amit soha nem is igényelhetett volna. Nagylelkűen lemondott a máséról, s te most ezt őszinte szeretetre magyarázod. Várjál csak, herceg uram, még mást is kérdezek. Ki fogja kezelni örökségedet?

— Természetesen Orbán püspök. Hiszen ő az országos kincstartó. Felesküdött hívem. Ne higyjek egy püspök esküjének?

Frangepán Bernát vállat vont.

— Te vagy ura hitednek. Te választod meg, kiben bizakodol. Én csak annyit tudok, hogy a királyné legbensőbb bizalmasa Orbán püspök. Azt is tudom, hogy Orbán püspök kölcsönöket adogatott volt felséges atyádnak, ha zsoldosok kellettek, s a kincstár megszorult. Majd figyeld meg, hogy melyik hitelezőt igyekszik leghamarabb kielégíteni. Én úgy sejtem, lesz annyi esze, hogy a kezében hagyott kincstárból a saját magáét azonnal kiragadja.

— De bocsáss meg, ha jár neki, akkor meg is kell fizetnem, nem?

— Meg, hogyne. De amikor te akarod, nem amikor ő akarja. Aztán várjál csak. Ki lesz a morva kormányzó?

— Filipeczet tették kormányzónak. Morva eredetű, alkalmas erre. Ő is felesküdött emberem. Hiszen azért ment Morvaországba és Sziléziába, hogy engem ott a rendekkel még szegény apám életében fejedelemmé választasson.

— Úgy van. De most visszahívták. Okos dolog volt ez?

— Őszintén szólva én jobban is szerettem volna, ha ott marad és végzi a dolgát. De be kellett látnom az ellenérveket: mint nádorhelyettes, vezetője az országtanácsnak, tehát vissza kell jönnie, hogy az üléseken részt vehessen és a tanács politikája szerint kormányozzon.

— Úgy! És ki vélte úgy, hogy Filipecznek mindenesetre vissza kell jönnie? Vagy hogy még értelmesebben kérdezzem: ki vágta így útját a Filipecz reád vonatkozó titkos megbízatásának?

Jánost idegessé tették a kérdések.

— Rámeket látsz, kenéz. Bakacs Tamás vélte úgy, hogy Filipecznek vissza kell jönnie. Meg a királyné. De nem ellenem való fondorlatból. Nincs természetesebb, mint hogy a kancellár most itt legyen. És ha feltenném a legrosszabbat: hogy ellenem akartak ezzel dolgozni? Mit tesz ez? Csak dolgozzanak. Májusban meglesz a királyválasztás, akkor aztán egyetlen mozdulattal elsöpörtem minden pártot. Addig kiki játszhatja a maga játékait, az én ügyemen ez már nem változtat. Ne félts engem, Bernát kenéz. Fel sem tudnám sorolni neked, hogy azzal a lángelméjű nagy emberrel, aki most holtan fekszik, hányszor vettük végig az összes urakat, az összes várak kapitányait, az összes külföldi uralkodóházakat, hányszor gondoltuk meg apróra, hogy ki hová szíthat, kinek mi az indulata...

Frangepán eszes szemében megmozdult valami. Tréfát tettetve kérdezte közbevágó szóval:

— Például rólam is beszéltetek, János herceg?

— Hogyne, — mosolygott János, — apám azt mondta rólad: „Bernát kenéz tisztességes és hű ember, arra lehet számítani. De jó gazda is és számot tart a jutalomra. A jutalom pedig nem kevesebb, mint Zengg vára.“ Ezt mondta.

— Jól mondta. Nagy esze volt őfelségének.

— Látod. Szóval megrágtuk mi az egészet még az ő életében alaposan. Ha az Isten rendelése ilyen korán el nem szólítja, persze minden valamivel símábban ment volna. Készen volt az egész terv az utolsó szögig. Brünnben megválasztottak volna cseh királynak. Utána Boroszlóban a rendek kimondták volna, hogy Sziléziában és Lausitzban én vagyok apám utóda. Rögtön utána megtartottuk volna a magyar országgyűlést, amely még apám életében utódává választott volna. De a Mindenható úgy rendelte, hogy más legyen a sorrend. Most előbb a magyar országgyűlés következik. Utána koronázás. Utána mindjárt elhozatom Milánóból a feleségemet. Remélem, kenéz, nem adsz kosarat, ha megkérlek, hogy végy részt ebben a követségben.

— Megtisztelsz, herceg. És alkalmas is vagyok ilyesmire. Felséges apád is kijelölt, mikor Beatrix királynét kellett Budára hozni. De egyelőre még nem tartunk ott. Újra meg újra kérlek: légy bizalmatlan.

— Értettem, értettem. De a püspökök esküjében se hihetek már?

— Én nem személyekről beszélek. Ne légy türelmetlen, ha leghívebb híved tanácsol valamit. Emlékezzél felséges atyád példájára. Ő minden tanácsot meghallgatott. És az volt nagysága és bölcsessége, hogy mindig ki tudta a jót választani. Igaza neki lett a végén. Azért is, mert okosabb volt másoknál, de azért is, mert erősebb volt.

János egyre idegesebb lett híve szavaitól. Úgy érezte, hogy mindenben célzást kell látnia.

— Ne félj, kenéz, én is elég erős leszek, mihelyt a koronát a fejemre tettétek. Akinek hatalma van, az mindjárt erős.

Frangepán ránézett. Fejét csóválta és kis váratig nem szólt. De aztán mégis kibökte.

— Már hallhattál gyenge királyokról, herceg. Ott van Ulászló, a cseh király. Amit mondanak neki, arra azt feleli: dobzse. Pedig, látod, volna hatalma neki is, csak tudna vele élni. De ne keress élt abban, amit beszélek. Fontosabb embered lehet nálam, bár az sem éppen sok, de őszintébb egy sem Ha azt ajánlom neked, herceg uram, hogy légy bi zalmatlan, akkor ne válaszolj rá semmit, hanem szívleld meg a mondókámat és tégy ítéleted szerint Én most megújítom a hűség fogadalmát, amelyet az én nagy királyom jelenlétében tettem neked.

Felkelt. Mintha valamivel kedvetlenebb lett volna, mint mikor belépett. János ezt megérezte rajta. És annál a veleszületett érzésnél fogva, amely

mindig éhesen áhította a szeretetet és rettegett minden nehezteléstől, sietett javítani a hangulaton.

— Szívből köszönöm jóságodat. Ígérem, hogy nem lesz okod csalatkozni János királyban. És a tanácsodat mindig kérni óhajtom. Most is hallgatok rád. Mondd meg nekem nyiltan, kiben ne bízzam.

— Egyszerűen felelhetek, ha már kérdezel, — szólt Frangepán nyájasabban — ne higyj senkinek. Ne higyj a magyar uraknak. Horvátoknak és egyéb nációknak még inkább hihetsz, de a magyaroknak ne.

János elkomorodott. Most már állt ő is. Általban kiegyenesedett.

— Ne bántsd az én magyarjaimat, kenéz. Magam is annak vallom magamat. És jól tudod, hogy ha a magyar fajtáról volt szó, atyám nem ismerte a tréfát. Én az ő nevelése vagyok.

— Szeretem, ha ilyen büszke vagy, János herceg. Magyar vonás. Szép vonás. Apád volt a legbüszkébb ember, akit ismertem. De azt már nem szeretem, hogy ezek a te magyar uraid a koronával is szeretnek büszkék lenni. Mátyás király nagyszerűen féken tudta őket tartani. Ha a gyeplőt szabadjára eresztette volna, akkor ezek felfalták volna az országot. Már tudnillik a főnemesek. Mindegyik egy-egy kiskirálynak érzi magát. Mind csak uralkodni tud, engedelmeskedni nem. Ha csak egy Mátyás király nem akad, akinek nem lehet nem engedelmeskedni. Képzeld el, mennyi fogcsikorgatás, mennyi visszafojtott hatalmi indulat, mennyi lázadó dac halmozódott fel a birodalomban apád har-

mincnégy évi keménysége alatt. Hogy most az Isten elvette őt tőlünk, ez a sok elnyomott erő egyszerre ki akar törni. Szörnyű nehéz dolgod lesz velük, János herceg.

Jánost most már szíven ütötte valami. Egyszerre eszébe jutottak azok a különös szavak, amelyeket az ország tanácsülése után Szapolyaitól hallott. Hogy az ország jeles nagyurai megunták a két malomkő között való őrletést, felülről a király, alulról pedig a köznemesség nyomását. És hogy itt változás lesz. Amit most Frangepán jövendöl, az már be is következett. A mágnások, eltűnvén egyszerre felőlök a hatalmas királyi erő, azonnal kitörnek, forrnak, lázadnak, mint a csapját kivetett hordó erjedő bora. Bernát grófnak fájdalmasan igaza van, mikor a magyar főurakhoz nincs bizalma. Jól esnék védeni a horvát úr ellen mindent, ami magyar, de mit lehet neki felelni?

— Igazad lehet. De bízom a jövőben, amíg Isten velem van.

Frangepán arcán kis felleg futott keresztül, amely azt jelezte, hogy ő a Gondviselésnek nem tulajdonít gyakorlati szerepet a napi politikában. De nem szólt erről semmit. Másra tért:

— Izenetet is kell átadnom, herceg uram, mert én most már megyek.

— Kinek az izenetét?

— A királynéét. Szóltam vele, de csak röviden. Nagyon el volt foglalva gyászruháival, amelyeket már tegnap megrendelt. Tizenhatot, ha nem többet. Egyszóval megbeszéltük, hogy estebéd után benézek

hozzá, miután nálad is bemutattam hódolatomat. Erre azt mondta a királyné: „Tudod mit, hozd magaddal szegény jó János herceget is.“

— Látod, látod, — szólt egyszerre János izgatott elevenséggel, — mondom, hogy megszólalt a lelkiismerete. Hidd el, a királyné most őszinte. Hiszen elvesztette a férjét, elvesztette uralmát. Ő is árva. A dolgok természetes rendje, hogy most hozzám melegszik.

— Lehet.

— Ime, most együtt akar velem lenni a gyászban. Eddig kerülte a társaságomat, amennyire lehetett. Hárman leszünk?

— Nem. Legalább négyen. A szolgálattevő udvarhölgyek közül ma a leányomat jelölte ki. Az is ott lesz.

— Ennek örülök. Már csak a leányod miatt is. Hogy éppen őt tartja maga mellett ezen a szomorú napon, az a nagy hajlandóság jele és szép kitüntetés.

— Hogyne. Jól tudja ő, hogy kinek a leányát mikor kell kitüntetni. Szóval érted jöjjek, herceg uram?

— Kérlek erre.

Megbeszélték a pontos időt, aztán elváltak. János egyedül maradt. Ismét csak odaállt az ablakhoz és tűnődni kezdett azon, amit Frangepán mondott neki. Érezte, hogy valami különösen megsebezte mindebben, de hogy micsoda, azt elfelejtette. Végig kellett gondolnia a beszélgetésük egész lefolyását. Egyszer csak felsajgott benne, mikor eszébe jutott,

hogy Beatrix már tegnap megrendelte gyászruháit. A király tegnap még élt. Eszméletlenül feküdt az ágyon, irtózatos volt hallgatni állati hörgését és nézni az eszméletlen arcra kiülő görcsös szenvedést. Beatrix sápadtan jött-ment. Azt lehetett gondolni, hogy nem bírja már férje szönyű kínlódását látni és visszavonul szobáiba, hogy ott imádkozzék és erőt gyüjtsön. Most kitűnik, hogy ruhákat rendelt, mialatt a király haldoklott. Még élő férjétől néhány szobányira ruhaszövetekről és szabásról tárgyalt. Félelmes asszony, meg lehet rémülni tőle.

De a békességre hevesen vágyódó lelke mentségeket keresett Beatrix számára. Hiszen asszony. A pompás ruhák gyengeségét asszonynépnek el kell nézni még ilyenkor is. És királyné. Gyászát is állásához méltóan kell viselnie. Úgyszólván kötelessége volt arra gondolni, hogy a gyász külsőségeiben ne vétsen a kötelező formák ellen. Az sem biztos, hogy nagy kedvvel tette. Talán átkozta is magában a kényszerűséget, hogy mialatt férje olyan borzalmasan vergődik a halálos ágyon, neki ilyen világi haszontalanságokkal kell foglalkoznia. Nem, Frangepánnak, aki ezt nem minden vádló neheztelés nélkül mondta el, nem volt igaza. Sok rossz tulajdonsága lehet Beatrixnak, de életének legnagyobb csapása most felszínre vetette a lelke mélyén elrejtett emberséget.

Becsengette Darányi Jakabot. Megparancsolta neki, hogy sürgősen rendeljen megfelelő ruházatokat a gyász idejére. Darányi azt válaszolta, hogy erre már idejekorán gondolt. Még tegnap, a király

haldoklása alatt, mikor már bizonyosnak látszott, hogy a beteg nem marad életben. Jánosban ez a válasz különös örömet keltett, mert Beatrix igazolását látta benne, akit most minden áron jónak és békességesnek akart tudni. Elbocsátotta Jakab kanonokot, tett-vett, járkált és tovább gondolkozott. Frangepán politikai megjegyzései zsivajogtak fáradt fejében. Nem nagyon tudott rendszeresen gondolkozni, mert az éjjel, apja haldoklásának megrendítő éjjelén, alig aludt két órát, azt is csak úgy vetkezetlenül, karosszékben. De rendszertelenül gomolygó gondolataiban is megébredt lassanként a Frangepán intelmeinek hatása: csakugyan jó lenne a lelkiismeretes biztonság kedvéért törődni valamit a dolgokkal. Beszélni kellene a legfontosabb emberekkel. Szapolyaival, Bakacs Tamással, a Gerébekkel, akivel éppen lehet, ha már a kancellár nincs itt. Percről-percre terebélyesedett agyában az óvatos kötelességtudás palántája, amelyet Frangepán beleültetett. S már csupa hév és tettvágy volt, mikor a kanonokot megint becsengette. Felsorolta neki, hogy kikkel óhajtana társalogni, a kancellária nézzen utána, ki található meg és mikor.

Ettől kezdve aztán kurta időközönként jöttek az ide-oda elszalasztott apródok jelentései. Szapolyai eltávozott a palotából, de nem mondta, hová, szállására még nem érkezett. Bakacs Tamás kimentését kéri: fontos tárgyalása van a milánói követtel s ez a tárgyalás bizonytalanul hosszúnak igérkezik. A Gerébek közül kettőt nem tudtak megtalálni, a püspök engedelmet kért, hogy holnap hódolhasson a

herceg előtt, ma egész nap könyörögnie kell az elhalt király lelki üdvéért. Dóczi Orbán, aki egész éjjel virrasztott, lefeküdt végre aludni, személyzete nem meri felkölteni. És így tovább. János minden jelentésnél bizonyos felszabadulást érzett. Még csak szemrehányást sem kellett magának tennie, s az államférfiak részéről is meg lehetett értenie, hogy azoknak ezer dolguk van ezen a zűrzavaros napon.

Estebéd után Frangepán csakugyan eljött érte. Ő már átöltözött ekkorra. Gyászruhái egy részét meghozták. Tetőtől-talpig feketét öltött. Hasonlóképpen gyászruhát hordott Frangepán Bernát is, el sem lehetett képzelni, hogy ilyen hamar honnan szerezte. És talpig feketében fogadta őket Beatrix is. A királyné nem volt egyedül. Udvarhölgyén, a Frangepán leányán kívül, akit utána szintén Beatrixnak hívtak, ott volt Bakacs Tamás is, és ott volt egy fiatal olasz lovag, mint szolgálattevő szárnysegéd. Az asztalon csemegék, cukorkák, édes borok.

A királyné már nem sírt. Az érkezők belépése élénk és hangos eszmecserét szakított félbe, amely azonnal abbamaradt.

— Folytassátok, királyné — szólt János udvariasan, — nem szeretném, ha megzavartalak volna benneteket. Miről beszélgettetek?

— Csak úgy általános dolgokról, — felelt Bakacs a királyné helyett gyorsan, — az ország helyzetéről.

— Bizony, arról van mit beszélni, — mondta János, — mielőtt idejöttem, hosszasan gondolkoz-

tam a külső dolgokról. Résen kell lennünk. Kétfelé is kell vigyáznunk. A törökre is, Miksára is. Van valami hírünk, Bakacs püspök?

A szegletes fejű pap, aki homlokába fésült, tótosan nyírott hajat hordott széles és erős ábrázata felett, fejét rázta.

— Eddig nincs semmi nevezetes, herceg úr. De még nem is igen lehet. Már kifejtettem a felséges királynénak, hogy amennyiben Miksa mozgolódni kezdene, arról legfeljebb holnapra lehet híradásunk. A törökről még sokkal később.

— És mi a véleményed? Nekünk jönnek?

— A török aligha, annak éppen egyéb bajai vannak. De Habsburgi Miksáról felteszem, hogy igyekszik kihasználni az interregnumot. Jó politikus és jó katona.

— Igaz, — vélte János, — de viszont lovag és gavallér! Én bízom benne, hogy tisztelni fogja gyászunkat.

Bakacs Tamás legyintett a levegőbe. Mint aki rossz ítéletű ellenféllel alig tartja érdemesnek vitatkozni.

— Ezek nem lovagi tornák, herceg, — mondta felsőbbségesen, — aztán meg nem ő a döntő, hanem apja, az átkozott Frigyes. Miksa akarhat akármit, ez a vén császár beleköp a levesbe. Emlékezzünk csak vissza, milyen szépen ment már minden tavaly ősszel. Mindent letárgyaltunk, mindennel készen voltuk. Te, herceg úr, elvetted volna Miksa leányát, Margit főhercegnőt, a kis Fülöp főherceg elvette volna felséges királynénk kis húgát, Gio-

vanna hercegnőt, Bécset megtartottuk volna királyunk haláláig, téged pedig Miksa elismert volna trónörökösnek. S az utolsó pillanatban jött az öreg gonosz és az egészet felborította. A házasságok tervei füstbe mentek, téged pedig nem ismertek el, herceg úr. Az ő szemükben nem vagy trónörökös.

Pillanatnyi csend következett. És nagyon kényes csend. Frangepánnak azonban gondja volt rá, hogy a társalgásnak ezt a rá nézve sem kényelmes fordulatát átugorja. Sor kerülhetett volna rá, hogy a királyné jelenlétében színt valljon János trónöröklése felől. Ezért, mint aki mutatóujjával másfelé vezeti az asztalon feléje ömlő vizet, megtörte a csendet.

— A törökre mindenképpen vigyázzunk. Az én bőrömet érinti legelsősorban a dolog. Eleget szenvedtünk már odalent. És a pogány az utóbbi évek alatt nagyon megerősödött, mert folyton a császári koronára figyeltünk nyugat felé, keletnek hátat fordítottunk.

— Isten a legrosszabb pillanatban vette el királyunkat, — fűzte hozzá Bakacs Tamás, helyeslő fejmozdulattal, — hiszen éppen most volt szándékunkban keletnek fordulni. A magyar császárság gondolatát jó időre fel kellett adnunk, vagyis felfüggesztenünk egyelőre. A következő évek alatt úgy gondoltuk, leszámolunk a törökkel. És most lesujtott az országra a mennykőcsapás.

János idegesen mozdult meg a karosszéken. „Most volt szándékunkban", — mondta Bakacs. Neki meg a királynak. Mintha a trónörökös nem

lett volna sehol. Pedig az utóbbi években apja minden külpolitikai elképzelést részletesen közölt vele, mint nagy tudós az utódnak jelölt famulusszal. Bakacs minden hírt előbb tudhatott a trónörökösnél, amely a külső világból érkezett a kancellária boszorkánykonyhájára, de minden gondolatot csak később tudhatott meg, amely a király hatalmas agyában született. Valami rendreutasító, de tapintatos mondaton gondolkozott János, hogy Bakacs püspököt méltó helyére szorítsa maga alatt. S mindjárt meg is gondolta, nem szólt. Majd a koronázás után rendet csinál ezzel is, gondolta magában. Ekkor Beatrix szólalt meg.

— Isten útjai kifürkészhetetlenek. Az ő akaratán meg kell nyugodnunk. Tamás püspök, vonulj velem kissé a sarokba, a bányavárosokról kell beszélnem veled, mert számba kell vennem pénzügyeimet. Bernát gróf, te meghallgathatnád Vittorio lovagot, aki érdekes dolgokat tud Velencéről. Te pedig, Bea gyermekem, szórakoztasd a herceg urat, igyekezzél kedves lenni hozzá ezekben a fájdalmas órákban.

Bakacs rögtön felemelkedett, hogy a sarokba vonuljon a királynéval. Frangepán gyanakodva nézett utánuk és rögtön János pillantását kereste. De János kerülte ezt a pillantást. Nem akart vele egyetérteni. Teljesen természetes volt, hogy a királyné, aki köztudomás szerint igen rendetlenül vezette pénzügyeit, birtokairól akar értekezni, hiszen a hirtelen rászakadt özvegyi helyzetben anyagi tanácsadó nélkül áll. Illetve éppen két természetes

tanácsadója kínálkozik: Dóczi és Bakacs. Gyermekes dolog ebben ármányt szimatolni.

Frangepán távolabb ült le az olasszal. Előtte pedig ott állott Frangepán Bea, várván az udvari illemszabályok szerint, hogy a trónörökös hellyel kínálja maga mellett. János meg is tette az udvarias fejedelmi kézmozdulatot. A leány elfogódottan helyet foglalt.

Cingár, finom, fekete leányka volt Frangepán Bernát gyermeke. Fényes fekete haját középen kettéválasztva hordta. Aki ránézett, annak két dolog tűnt fel rajta legelőször: a szeme és a keze. Fekete volt a szeme is, tartózkodó tekintetű, gyermekes hűségű, érzelmes szép szem. Illendőség szerint a lesütött pillák alatt bújt meg a tekintet, de ha olykor felvetette nézését a leány, szeretetreméltóan szerény kedvesség csillogott belőle. Kezét bármely szobrász azonnal megmintázhatta volna a fajta kitenyésztett finomságának jele gyanánt. Vékony, szokatlanul hosszú ujjai hosszúkás, ápolt körmökben végződtek. És a szoknyája alól kikandikáló cipellő orra azt sejttette, hogy lába is ugyanilyen finom. Arca jellegét hátrahúzódó álla adta meg, s a nagyon vékonyan, hosszúkásan rajzolt száj. Igen kedves, szép szűznek lehetett mondani Frangepán Beát, volt valami testetlen és légies egész megjelenésében. Egyelőre lesütött szemmel hallgatott, ahogy az udvarnál megtanulta.

— Sajnállak, grófkisasszony, — mondta nyájasan János herceg, — hogy a királyné parancsára itt

kell ülnöd mellettem. Ma én nem vagyok jó társaság.

— Csak hálás lehetek felséges nénémnek. Nagy kitüntetés, hogy társaságodban lehetek, herceg.

Nagyon kellemes hangja van a leánynak, gondolta János. Az egész hajadon igen megnyerő.

— Ahogy megnézlek, felnőtt hölggyé fejlődtél. Visszaemlékszem rád, milyen voltál, mikor nővéredet Pongrácz unokabátyám elvette. Ott az esküvőn jóformán kisgyereknek számítottál. És ime, máról holnapra dáma lett belőled.

— Hercegséged jóindulata zavarba hoz engem.

— Ugyan ne beszélj velem ilyen udvari hangon. Olyan fáradt vagyok és olyan szomorú. Emberi hangra vágyom, hogy ne érezzem annyira árvaságomat.

Most felemelte arcát a leány. Jóság és részvét nézett a szép fekete szempárból.

— Szívemből sajnállak, herceg. Tudom, mit veszítettél. S tudom, hogy a veszteséget sokkal jobban érzed, mint más.

— Miért gondolod ezt?

— Úgy tudom, hogy nagyon érzelmes lelkű ember vagy.

— Ez igaz. De honnan tudod? Hiszen alig beszéltél velem tíz mondatot életedben. Furcsa, hogy mióta élünk már egyazon udvarnál és csak így elmentünk egymás mellett. Miért mondasz mégis érzelmes lelkűnek?

— Hallottam rólad. Az udvarnál így mondják. És hogy ezt...

— Nos?

— Nem tudom, szabad-e erről beszélnem. Hogy ezt anyádtól örökölted. Nem bántalak meg ezzel?

— Sőt megtisztelsz, kedves gyermek. Bókot mondasz vele. Akármit örököltem anyámtól, az csak díszemre válhatik. Anyám a legtökéletesebb lény a világon. Gyakran eszembe jut, hogy hogyan lehetne a sorsnak megköszönnöm szüleimet. Apám is a legtökéletesebb férfi.

Aztán mintegy meglepetve, azonnal megnedvesedő tekintettel kijavította magát:

— Azaz, hogy csak volt. A gondolat nem tud fészket rakni a fejemben, hogy már nincsen. Valahányszor eszembe jut, mindannyiszor újra átélem, hogy elvesztettem. És bizonyára igazad van: jobban tudok szenvedni, mint mások. Mert szeretni is jobban tudok, mint mások. De ne beszéljünk fájdalmamról. Felejtesd el velem, hadd enyhüljek. Beszéljünk rólad.

A leány lehajtotta fejét és elpirult.

— Rólam alig van mondanivaló, herceg. Mi is történhetett volna velem, ami mást érdekelhetne? De hogy vigasztalást nyerj, beszéljünk arádról. Bianca hercegnőről. Bizonyára szívből részt fog venni fájdalmadban, ha a borzasztó hírt értésére adják.

— Ó, kedvesem, Biancám. Miért is nem úgy rendelte a végzet, hogy oldalam mellett legyen, mikor át kell élnem ezeket a napokat. Tudom róla, hogy jó és nemes. Örök fájdalmam marad, hogy apámmal személy szerint most már nem ismerhetik

meg egymást soha. De anyámmal meg fog ismerkedni. Elviszem hozzá a klastromba és egyedül hagyom őket. Beszélgessenek. Apámról fognak beszélni. És rólam. Anyám és feleségem. A két nő, aki az életemet jelenti. Aki szeret. Ó, milyen szomjas vagyok arra, hogy szeressenek...

Mindezt maga elé nézve mondta. Mintha nem beszélgetett, hanem hangosan gondolkozott volna. És most felrezzent.

— De nem találod ezt nagyon különösnek és illetlennek? Hogy így megnyilatkozom előtted, akivel úgyszólván először beszélek?

A leány ismét felpillantott. Egyenesen a szemébe nézett.

— Ne vond meg tőlem ezt a bizalmat, herceg. Nincs nagyobb örömöm, mint bizalmat kapni.

— Furcsa, — szólt János kutató tekintettel, — most egészen különös teremtésnek érezlek. Tulajdonképpen alig vagy több a gyermeknél és mégis nagyon öregnek érezlek, ha meg nem haragszol ezért a szóért.

— Dehogy haragszom, örülök neki. Én már ilyen öregnek születtem. Gyakran mindenkit gyermekemnek érzek, akit magam körül látok. Jó gyermekemnek, vagy rossz gyermekemnek. Folytasd, kérlek, ahol elhagytad.

— A bizalmas beszédet? Már nem is emlékszem, hol hagytam abba. Most azon tünődöm, hogy a halott ellen teszek. Ezt ő nem szerette bennem. Ezt a vágyat, hogy mások előtt kitárjam érzéseimet. Sokszor visszatért erre és oktatott: az ő fia legyen gő-

gös és ne mutassa meg belsejét másoknak. Inkább maradjon egyedül, de legyen elérhetetlen. Mindig megígértem neki, hogy igyekezni fogok. De érzem, hogy ez természetem ellen van... Ó, az én természetem... Mennyit nézek folyton magamba, menynyit kutatok lelkemben, mintha idegen embert vizsgálnék... És nem tudok magamból kiigazodni... Két örökséget hordok, látod... Mintha a láng és a jég ölelésében fogantam volna, szüleim annyira különböznek egymástól... Azaz különböztek. Azaz mégis különböznek: bennem. Tudd meg, grófkisasszony, hogy a nap minden óráján szüntelenül gyötrődöm enmagam vizsgálatával. Tudni szeretném, ki vagyok. És nem tudom. Lángnak és jégnek fia, mindenben ellentmondó. Nem untat, amit mondok? Nem találod férfiatlannak, hogy kiontom előtted nyögdécselő kétségeimet?

— Nem. Szépnek és nemesnek találom, amit mondasz. És mondd tovább. Megkönnyebbülsz, jót tesz neked.

— Szörnyű átok van rajtam, kedves húgom. A legnagyobb súly, amelyet a végzet az ember vállára rakhat: nagy ember fiának születni. Aki különben jeles volna a legjelesebbek között, azt földre nyomja a kínálkozó összehasonlítás, mihelyt nem nagyobb a legnagyobbnál. Nekem azt a feladatot jelölte ki Isten, hogy emberek előtt nagyobb legyek, mint apám. Hát lehet valaki nagyobb nála? A legokosabbnál, a legelőkelőbbnél, a legbüszkébbnél, a legerősebbnél? Ő volt az első ember Európában, efölött nem is vitázhat senki. Fellázító kegyetlenség,

hogy őt kell utólérnem. Évek óta roskadozom már az ilyen gondolatok alatt. Néha anyám vére szólal meg bennem: a teljes igénytelenségre vágyom, mindenről lemondani, mindent odaadni, Krisztus aszkétája gyanánt boldog lenni. De akkor megszólal apám vére. A Hunyadi-vér. A küldetés. Nem szabad elfutnom a harc elől. A legszörnyűbb erőfeszítést is vállalnom kell. Hunyadi János unokájának és Mátyás fiának kell lennem. Ilyenkor lelkes leszek és szívem az egekig csapkod. S egyszerre megkérdem magamtól: bírom-e? Töprengek, kétkedem, gyötrődöm. Példákat keresek a történelemben. És azt látom, hogy a nagyok után nem szokott méltó utód maradni. Ki maradt Hannibál után? Vagy Caesar után? Vagy Nagy Sándor után? Erre feleljen nekem valaki, mert olykor szinte eszemet vesztem.

— Felelek én, János herceg, — szólt egyszerűen, csendesen a leány, — s a felelet nagyon egyszerű. Macedóniai Fülöp ugye nagy uralkodó volt?

— Hogyne, ezt senki nem tagadhatja. Nevelőm, Ugoletti, különösen sokra becsülte.

— Látod. Nagy Sándor az ő fia volt. És ne is menj példáért olyan messze. Vajjon nagy ember volt-e nagyatyád? Ime, felséges királyunk a Hunyadi János fia volt. Ne félj bízni magadban.

— Milyen jóságos vagy, és milyen jó veled beszélgetni. Minden szavad vigasztalás. De nekem kevés. Nekem az egész világ vigasztalása kevés lenne. Mert lehetetlen tisztán látnom magamat és dolgomat. Kétféleképpen képzelem sorsomat, ha olykor tétlenül töprengek. Látom magamat gyenge,

hányódó, tehetetlen I. Jánosnak, akit megnyergelnek az agyafúrt és erőszakos nagyurak, aki akaratlan bábú a mások kezében, aki megalázottan bújik el palotája sarkán, hogy valami elmés könyvben vagy szép márványszoborban találjon vigasztalást, mígnem elúnják és világ csúfjára elkergetik szép ábrándjaival, meddő próbáival együtt. Lehet-ez? Borzadva mondom néha, hogy lehet. De máskor dicső és nemes I. Jánosnak látom magam, aki méltóan hordja a koronát, az erőszakos hatalmasokat bünteti, a védteleneket jósággal istápolja, a bajban serege előtt lovagol és derekasan verekszik, a világ tisztelete közben hal meg és erős országot hagy örökül fiára. Lehet ez? Boldogan mondom néha, hogy lehet, hiszen nem vagyok ostoba, vonzódom az igazságoshoz és nemeshez, és személy szerint bátor katonának ismerem magam. Így hányódom a dicsőség és gyalázat két képe között. Csodálom magamat, hogy az életet ilyen kétségekkel el tudom viselni. Apámnak nem mertem ezeket elmondani soha. Féltem tőle, noha imádtam. Csak anyámnak mondtam el. Eddig ő tartotta bennem a lelket, meg a kötelesség tudata.

— Most még új segítséget is várhatsz az élettől, herceg. Ha hazahozod hitvesedet. Azt mondják, jóságos gyermek.

— Gyermek? Egy kerek évvel idősebb nálam. De ennek inkább örvendek. Hiszen csak már hazahoztam volna. Kimondhatatlanul vágyakozom utána. Eddig is vágyakoztam. De hogy most már apám nincsen, még jobban. Anyámat ritkán látha-

tom. És egyedül lenni borzasztó. Ő majd társam lesz. Feleségem. Szövetségesem. Barátom. Bizalmasom. Titkaim ismerője, fájdalmaim enyhítője, gondjaim megosztója, örömeim örvendője.

— Gyönyörű feladat. Isten szereti azt, akit erre rendel.

— Úgy van, gyönyörű feladat. Király oldalán.

— Nem, János herceg. Nem mert király leszel. Hanem mert ember vagy.

János hálásan ránézett a Frangepán-leányra és megveregette szép kezét. Már mosolygott.

— Te is, húgom. És nagyon kedves vagy. Ha majd Biancát hazahoztam, nem is nyugszom addig, míg át nem csábítottalak innen az ő udvarába. Régóta formálgatom azt a gondolatot, hogy az én udvaromban csak olyanok lesznek, akiket szeretek. Reggeltől estig csak olyan arcokat lássak magam körül, amelyek kedvesek nekem. Mondd, de Beatrix úrnődnek el ne árulj: jössz-e a Bianca királyné udvarhölgyének?

A leány nem felelt rögtön. Később is homályos habozással:

— Ki tudja, mit rejt a jövő. De a kitüntetést szívből köszönöm.

Ekkor vették észre, hogy Frangepán Bernát már ott áll mellettünk. Nyilván meglátta valahogyan, hogy itt befejeződött egy beszélgetés.

— Ejnye, herceg uram, hát te leányom kezét veregeted? Nem félsz, hogy valami kém megírja Milánóba?

Majd önmagát korholva tette hozzá:

— Milyen otromba dolog, hogy még tréfálkozom egy ilyen napon. Bocsáss meg, herceg úr. Maradni óhajtasz még? A királyné már végzett Bakacs püspökkel, és azt gondolom, fáradt.

János a királynéra pillantott, követve Frangepán nézését. És különös kifejezést fogott el Beatrix arcán. Valami sóvárgás volt abban a tekintetben, amely egybefogta őt és a Frangepán-leányt. Mintha titokban egymásnak szánta volna őket, képtelen gondolattal. De ez a kusza benyomás képzelődés is lehetett és elrepült azonnal. A látogatók búcsúzni kezdtek. János kezet csókolt a királynénak a királyné ismét átkarolta és magához ölelte. De már nem mondott tragikus mondatokat, arcán fáradtság és szórakozottság jelei mutatkoztak, nyilván azok a gondok foglalkoztatták, amelyekről Bakacs püspökkel tárgyalt. Frangepán leánya előírás szerint való bókot csinált János előtt, s ő hiába próbált hajlandósága jeléül még egyszer nyájas barátsággal bizalmasan a leány szemébe nézni, az mélyen a földre sütötte tekintetét.

Mikor a maga lakosztályába ért, János még gépiesen elvégezte minden esti testgyakorlatát, amelyet soha nem mulasztott el. Közben apjára gondolt, Európának annakidején első bajvívójára, aki Svehlát és Holubárt legyőzte s aki hetedhétország legjobb lovasának számított. Önkéntelenül felmerült előtte a kép, hogy ő maga rohan neki a porondon előre szegezett lándzsával tizennyolcéves apjának. És szomorúan elrestellte magát, már ott is hevert a porondon, mint nevetséges tápászkodó, mialatt

győzhetetlen apja nagy páncélcsörgéssel robogott el felette.

Sokkal tovább imádkozott ma este, mint szokta. A bensőséges ima megüdítette sajgó lelkét, mint testet a fürdő. Aztán lefeküdt. De nem tudott elaludni. Kétszer is felkelt, olvasgatott a bibliából mécsvilágnál, megint visszafeküdt. Odakint most is szünetlenül kongottak Bécs harangjai. Végre házi köntöst kapott magára és nekivágott a vaksötét folyosóknak, mécccsel a kezében. Úgy érezte, hogy nem alhatik el addig, míg a halottat meg nem látogatta.

A király még ott feküdt abban az ágyban, amelyben meghalt. De most már hat-hat óriás gyertyatartó szegélyezte két oldaláról az ágyat. Az ajtóban alabárdos testőrök állottak díszőrséget, mozdulatlanul, mint két elmosódó vonalú szobor a homályban. A szobában hat apáca imádkozott. Halkan duruzsolták latin igéiket s a belépő királyfiról nem vettek tudomást. Ő odament az ágy fejéhez és apja arcát nézte. A dátum jutott eszébe, ezernégyszázkilencven április hatodika. A történelem ezt a napot fogja tanítani, ezen a napon halt meg Mátyás, Magyarország és Csehország királya, Ausztria főhercege, Szilézia hercege.

Szíve a babonás félelemtől hangosabban dobogott, ahogy a rejtelmes halottat nézte. Domború homlokát, a vánkosra hullott dús sörényét, irgalmatlanul erős állát, nagy orrát. Ezt az embert mérhetetlenül imádta, mióta csak eszmélt. S az nem szeretett úgy soha élőlényt, mint őt, ezt tudta mindig. Most mégis földrengés módjára hullámzott

benne a kétségbeesett szemrehányás. A haldokló favágó, akit megöl a rádőlt fatörzs, néz úgy az évszázados tölgyre, mint ő nézett a halottra. Vália kínlódva feszült meg a halott láttán, mintha elviselhetetlen terhet kellene hordania. Valami tompa ösztönnel menekülni igyekezett volna az irdatlan nyomás alól, de a könyörtelen erő foglyul tartotta maga alatt és nem engedte. Zokogásban szeretett volna kitörni, most nem gyásza miatt, hanem kínlódása tehetetlenségében. De összeharapta fogait. Restellte magát, a mormoló apácák komor és szent hangulatát is szégyelte megzavarni. Szó nélkül indult kifelé.

Az előszobában kezébe vette a lerakott mécsest és ment tovább. A folyosón felnyögött magában:

— Eressz el, eressz el...

De aztán vad dac kerekedett felül benne. A koronázás tömjéne és pazar fénye lebbent meg gondolataiban. Kihúzta magát, mellkasát megfeszítette, arcára gőgös méltóság ült. S mialatt szobái felé bicegett, egy rosszkedvű király haragjával, ellenségesen nézett maga elé a homályba. Odakint rejtélyes egyformasággal zengtek a harangok, mintha már a világ kezdete óta szóltak volna s a világ végéig így akarnának szólani.

II.

A király kedden halt meg. Maffeo, a milánói követ, aki oly sürgősen kívánt a királyfival beszélni, csak csütörtökön jelentkezett. Megüzente, hogy János ügye érdekében igen fontos tanácskozásokat folytat. S aztán ismét üzenetet küldött, hogy kihallgatásának fontos okokból szeretne ünnepi színezetet adni, bírjon tehát ez a beszélgetés a hivatalos diplomáciai kihallgatások külsőségeivel.

Így is történt. János a kitűzött órán ünnepi módon várta a követet. Az előírott ünnepélyes szokásokat mérsékelte ugyan az udvari gyász, nem ölthetett pompás díszruhát, de egyébként a belépés, a fogadtatás, az üdvözlés formáit megtartották. János ott állt fogadószobája közepén, jobbja felől kissé hátrább saját kancellárja, Darányi Jakab. Maffeo az előírott lépések távolságában állott meg előtte és szónoklatot intézett hozzá. Ékes latin mondatokban üdvözölte, mint a magyar korona örökösét. Aztán áttért a boldogult király személyére, magasztalással adózott fényes tulajdonságainak és felhívta a herceget, hogy kövesse dicső atyja nyomdokait. Majd áttért az elkövetkezendő királyválasztásra és hiva-

talosan felajánlotta a milánói uralkodó herceg nevében a Sforza-ház támogatását. János mozdulatlanul hallgatta végig a szónoklatot, aztán maga is szónoklattal válaszolt. Szeretett szónokolni, mert kitűnően tudott latinul és nagy kedve tellett a moudatok cicerói összerakásában, valóságos pazarlást fejtve ki a meglepő szórendek, a klasszikus hagyományú stilisztikai virágok, a „chiasmus" és az „oratio obliqua", a „maiora, magna, maxima" érvelési sorrend halmozásában. Mindenekelőtt dicső emlékű atyjáról beszélt, akinek erényeit híven kívánja követni. Aztán ő is a királyválasztásra tért át, amelynek eredményét kétségtelennek jelentette ki, de hozzátette, hogy e kétségtelenség mellett is nagy súlyt vet a milánói uralkodóház támogatására. Felkérte a követet, hogy ne távozzék mellőle addig, míg az országgyűlés le nem folyt. Majd új beszédtárgyra tért át: arra az aggodalmára, hogy az alatt az idő alatt, míg a trón üres, külső ellenség megtámadhatja az országot. Ezért mint leendő király máris az első kérés közvetítésére szólítja fel a követet: eszközöljön ki pénzbeli segítséget a hadviselés költségeire a Sforza-háztól. Mert miként annakidején Mátyás király diadalmas hadjárattal kívánta magát a koronára méltónak mutatni, ő is csak akkor tudja nyugodt lélekkel a magáénak mondani örökségét, ha az országot fenyegető veszedelmen a dicső magyar fegyverekkel győzedelmeskedett.

Ezzel az ünnepélyes diplomáciai kihallgatás befejeződött. János életében az első, amelyben apja nélkül vett részt. Ekkor aztán a trónörökös mind-

járt fogadta a követ magánlátogatását; átmentek a János dolgozószobájába és most már merev formák nélkül, kényelmes karosszékekben ülve kezdtek beszélgetni.

— Nagyon köszönöm, kedves Maffeo, hűségedet. Szeretném remélni, hogy jelentésedben pártolni fogod kérésemet arra a pénzdologra nézve. Hiszen nem kell külön hangoztatnom, hogy most már a Bianca hercegnő trónjának védelméről is szó van. A kincstár ez idő szerint nem valami jól áll, már beszéltem erről Dóczi Orbánnal. Ő is azon a nézeten van, hogy ha nem kapunk külső pénzt, akkor akár a török, akár Miksa támadása esetén csúnya helyzetbe kerülünk.

Maffeo buzgón bólogatott. És igen nyájasan felelt:

— Hogyne, herceg úr, hogyne. Érezzük, hogy ehhez a kérdéshez nem maradhatunk idegenek. Teljes szívvel bízunk is seregeid győzelmében, ha te vezeted őket. Mátyás fia, mint király a seregek élén, ez már félgyőzelem. De szerintem fontos, hogy mint király állhass a seregek élén. A katona mindjárt másképpen dolgozik, ha tudja, hogy kinek a koronájáért harcol. Reméljük, hogy hat héten belül sem a török, sem a Habsburg-ház nem tud felkészülni még akkor sem, ha támadó szándéka volna, ami nem is bizonyos. A kérdés tehát csak a királyválasztás után lehet időszerű. Akkor pedig meg lehetsz győződve, herceg úr, hogy magas uraim tudni fogják, mivel tartoznak a magyar királynak.

János gyanakodva nézett az ékes beszédű követre.

— Jó Maffeo, szavaid között olyas aggodalom látszik, mintha nem volnál biztos a királyválasztás eredménye felől. Ha nem élnénk ilyen szomorú napokat, most kinevetnélek.

— Nem jól tennéd, uram. Akkor tennél helyesen, ha számba vennéd ellenségeidet is, nemcsak barátaidat. Őszintén közölnöm kell veled, hogy ellenségeid száma sokkal nagyobb, semmint képzelnéd.

— Lehet, hogy vannak ellenségeim. Mindenkinek vannak. De igazi és veszedelmes ellenségem csak egy volt. Beatrix királyné. Ő pedig nem akar többé király lenni. A többi nem komoly. Vagy tudsz veszedelmeset is?

— Tudok olyat, aki veszedelmessé válhatik. A palotában már jelöltekről beszélnek.

— Jó, jó. Komolytalan dolog. A Habsburg-ház. Akiknek székvárosában ülünk e pillanatban. Ez nevetséges. És Dobzse Ulászló, aki a maga országában is tehetetlen. Ez is nevetséges. Vagy te nem tartod annak? Hiszen aki fontos urat látsz itt, az mind felesküdött nekem. Kikből akarnak itt ezek a veszedelmesek pártot csinálni?

— János herceg, ne feledkezzél meg arról, hogy felséges atyád roppant erős ember és remek politikus volt. Mégis párt alakult ellene saját udvarában saját embereiből. A királyné érdekében.

— Ez igaz. De miután Beatrix most már nem

akarhat semmit, egy ilyen párt is értelmét vesztette.

— Herceg úr, hallgass rám. Én nem lopom itt a napot, kötelességemhez híven minden iránt érdeklődöm és mindenkit megkérdezek, aki fontosat mondhat nekem. Ezért is történt, hogy csak most jelentem meg magas színed előtt. Kedd dél óta éjjel-nappal dolgozom. Először is beszéltem kincstartóddal, Orbán egri püspökkel. Fontos és hatalmas főpap, ugyebár.

— Az.

— Nos tehát. Nyiltan beszéltem vele. Felszólítottam, hogy teljes erejével álljon melletted. Emlékeztettem esküjére. Ne gondold, herceg uram, hogy egyenes választ kaptam tőle. Bár elvben hívednek vallotta magát, de a következőkben rendkívül ügyesen kitért minden kérdés elől. Azt nem tagadta, hogy ügyedet meglepetések is érhetik. Homályosan, de félre nem érthetően célzott arra is, hogy kitől kell tartanod. Beatrixtól. Aztán beszéltem Tamás, győri püspökkel, a királyi titkárral. Hatalmas és fontos főpap.

— Az.

— Nála is ugyanúgy kezdtem. Emlékeztettem esküjére. Ő is elvben hívednek mutatkozott. De ő már nyiltan megmondta, hogy Beatrix királynéval még sok baj lesz a választás körül. Pártja van, amely ellened fordulhat. Faggattam, hogy kik ennek a pártnak legfőbbjei. Megmondta. S én közlöm veled, mert ismerem nemes lovagi lelkedet, te ki nem fogsz adni engemet senkinek.

— Erre aztán igazán kíváncsi vagyok.

— Bakacs Tamás megnevezte három nagybátyádat, a Geréb-testvéreket.

János felállott és idegesen fel-alá kezdett járni a szobában. Maffeo azonnal illendően felállott.

— Csak maradj ülve, Maffeo. Nagyon érdekes, amit mondasz. Folytasd.

— Felkerestem tehát nagybátyáidat. Beszéltem velök külön is, beszéltem mindahárommal együtt is. Úgy találtam, hogy abból a hangból, amelyen rólad beszéltek, nem hiányzott a rokoni melegség. De hogy kitartanak ügyed mellett, arról semmi módon nem tudtam belőlük nyilatkozatot kicsikarni. Azt nem mondták, hogy nem tartanak alkalmasnak a trónra. Csak azt mondták meg, hogy őszerintük valaki, akárki „esetleg" miért nem tarthat alkalmasnak. Mert őszerintök az Árpád-ház kihalta óta a magyarság csak úgy tarthatta önmagát életben, ha olyan királyt választott, aki a maga személyében hatalmas idegen ország szövetségét is jelentette. Atyád szerintök kivétel volt, amilyen csak egy van. S most az országgyűlésnek eszébe juthat, hogy visszatérjen a régi elvhez. Feltettem a kérdést, hogy vajjon a te személyed nem jelenti-e a Sforzák szövetségét. Mire azt válaszolták, hogy „esetleg" az országgyűlés valamely szomszédos állam szövetségét fontosabbnak vélheti. Végül is úgy váltunk el, hogy reményöket fejezték ki megválasztatásod felől.

— Mással nem beszéltél?

— De igen. Filipecz kancellár nincs itt, a legfontosabb. Beszéltem tehát az országbíróval.

— S ő mit mondott?

— Körülbelül ugyanezt. Hívednek mondta magát, de aggodalmaskodott. Általában mindenki másról beszélt, sajátmagáról ki-ki igyekezett mennél kevesebbet beszélni.

— A királynéval nem beszéltél?

— Herceg úr, a királyné engem nem tisztel meg rokonszenvével. Őszintén szólva, ki nem állhat. Sőt gyűlöl. Mert vannak érdemeim házasságod megkötése körül. Soha nem fogja nekem megbocsátani, hogy ebben az elkeseredett csatában, amelyben végül már hamisított királyi levéllel dolgozott, én kerekedtem felül. Illetve felséges atyád. Illetve végeredményben te magad, hiszen te nyerted el a gyönyörű és dúsgazdag hercegi szűz kezét. Beatrix királynéhoz én hiába mennék. Nem is fogadna. S ha fogadna, előttem úgysem vallana színt soha.

János most jó darabig némán járkált lesfel. Eltartott ez percekig. Akkor egyszerre megállt a követ előtt.

— Hallgass ide, Maffeo. Végiggondoltam mindazt, amit mondtál. S abból a következő lényeget szedtem ki. Előadásod szerint is mindazok, akikkel beszéltél, az én embereimnek mondták magukat. De mások felől nem voltak biztosak. Csodálod, hogy ebben az udvarban az emberek gyanakszanak egymásra? Én nem csodálom. Majd a választásnál kiderül, hogy ki-ki alaptalanul gyanakodott. Akikkel beszéltél, azokat az apám kezébe s az én kezembe tett eskü köti. Egytől-egyig rám fognak szavazni. Legelőször maga a kancellár, aki rövidesen érkezik.

Ezt nyugodtan jelentheted haza. Hogy rémeket látsz, azt nem veszem tőled rossz néven, sőt inkább ragaszkodásod jelének veszem és nagyon köszönöm. A pénzkérdést még egyszer melegen és nyomatékosan ajánlom figyelmedbe. Ezzel a politikát befejeztük.

— Ahogy parancsolod, herceg uram. Mikor lesz a temetés?

— Még a pontos napot nem tudom. A jövő héten. Tegnap apámat bebalzsamozták. Itt gyászmisét tartunk a Szent István-templomban, aztán hajón visszük a halottat Budára. Onnan megyünk Székesfehérvárra. De most beszélj nekem feleségemről. Maffeo.

A követ alig észrevehetően sóhajtott egyet. De azért engedelmesen kezdett Bianca hercegnőről beszélni, hogy elmondja azokat a részleteket a hercegnő hajáról, latin tudásáról, termetéről, szívjóságáról, amelyeket már százszor elmondott, amelyeket azonban János századszor sem unt végighallgatni. Látszott rajta, hogy csak udvarias szolgálatkészség és nem meggyőződés vezeti mondatait. De János nem kímélte, faggatta mohón és éhesen. Mígnem maga is bele fáradt. Akkor aztán egyedül maradt gondolataival. Homályosan olyasfélét érzett, hogy talán mégis jó volna felkeresni, vagy éppen magához kéretni azokat az urakat, akiket Maffeo említett. De mikor eltöprengett erről s a helyeslő vagy ellenző érveket számba vette, az is eszébe jutott, hogy bármelyik urat hűsége felől megkérdezni annyi,

mint esküszegést feltételezni róla. Ezzel pedig egyiket sem szabad megsértenie. Ennek az érvnek annyira megörült, hogy élénk kedvre derült tőle.

Lassanként már hozzá tudta szoktatni gondolatait ahhoz a valósághoz, hogy apja nincs többé. S ugyanilyen módon erősödött benne király voltának tudata is. Tartása napról-napra egyenesebb lett, arckifejezése méltóságosabb és kegyesebb. Ösztönei olyan hullámokat vertek viszont, mint a parti sziklát ostromló ár. Olykor képzeletben mintegy az asztalra ütött és máris királykodni akart. Úgy látta, hogy méltatlanság özönlik körülötte. Miért nem várakoznak előszobájában kancellár, kincstárnok, ausztriai kormányzó, országbíró már korán reggel, hogy egyenként színe elé járulva, kérjék döntését főbenjáró dolgokban? Hiszen királysága kétségtelen, a koronázás csak formaság, az uralkodást voltaképpen már kezdenie kellene. Tűzzel-vassal. Azonnal maga elé kellene parancsolnia az országnagyokat és megmutatni, hogy ő az úr. Megváltoztatni az országtanács következő ülésének határidejét, csak azért se legyen akkor, mikor Bakacs püspök akarja, hanem mikor ő akarja. És nem tűrni ellentmondást. De aztán indulatainak ilyen dagályait mindjárt apályok követték. Beatrix személyére gondolt, aki most teljesen kezesnek látszott, nem lett volna okos dolog elhamarkodott civakodásokat felidézni vele, az országtanács egyenlő jogú másik fejével. Aztán azt is fel lehetett tenni, hogy az urak valamelyike valamiben megmakacsolja magát és nem engedelmeskedik a leendő királynak. Akkor ő kénytelen megvédeni te-

kintélyét, kíméletlennek lenni, ellenséget szerezni és választás előtt megbontani a párt egységét.

Ilyen délelőttről délutánra és estéről másnapra homlokegyenest változó kedélyhangulatok között hányódva engedte eltelni egyik napot a másik után. Beatrixot nem látta nagyon gyakran. A királyné visszavonult udvarhölgyei körébe és nyilván anyagi helyzetét tisztázgatta, legalább erre lehetett következtetni abból, hogy a palota folyosóin szivárgó hírek szerint sűrűn fogadta a kancellár és a kincstárnok és mások látogatásait. Az urak rendszerint hosszú ideig ültek nála. Így aztán János nagy büszkén elhatározta, hogy királyi rangja tudatában megvárja a Beatrix közeledését és nem jelentkezett, vagy pedig gondolatainak ellenkező hullámában hevesen ápolni kívánta új békességöket, érdeklődött a királyné napi beosztása iránt és kifogástalan udvariassággal bár, de azt a választ kapta, hogy a királyné pillanatnyilag rendkívül el van foglalva, de azonnal izen kedves fiának, mihelyt szerét teheti. Így aztán többnyire csak az országtanács ülésein látták egymást. János számára unalmas ülések voltak ezek. Forma szerint ketten elnököltek, ő meg Beatrix. De alig beszélt egyik is. Jobbára csak a Bakacs Tamás hangját lehetett hallani, amint egyhangú mormolással darálta az előtte heverő aktatorony többnyire érdektelen darabjait. Olykor egyik-másik úr beleszólt, kérdezett, vagy megjegyzett valamit. Bakacs azonnal válaszolt, mint akinek kisújjában van az egész anyag. És minden ügyre vonatkozó előterjesztését elfogadták, vagy

mert ez a megoldás nyilvánvaló volt, vagy mert a szóbanforgó ügyet előbb magánbeszélgetések során az urak már eléggé megvitatták és a határozatban megegyeztek. János megszokta, hogy ne figyeljen oda. Ezek az ügyek semmit sem érdekelték. Túlnyomórészben birtokperek voltak, amelyekben az instanciák szigorú határnapjai fordultak elő és halasztást nem tűrtek. A nóta mindig egyformán szólt: ez vagy az a nemes úr felfegyverzett jobbágyaival rajtaütött a szomszéd birtokos valamely jószágán és a bírósági ítélettel nem törődve, nem volt hajlandó kivonulni onnan, hagyván az ügyet egészen a királyig jutni. És János hol lázadozva, hol egykedvűen, de mindenképpen szótlanul szemlélte, hogy Magyarországon erre a rövid időre tulajdonképpen Bakács Tamás a király, míg a kancellár meg nem érkezik.

A napok ilyen egyformaságban teltek. A halott király már ravatalra került, temérdek ember zarándokolt hozzá. A bécsiek is kíváncsiak voltak rá, aztán meg lassanként olyan magyarokat is lehetett látni, akik a magyar föld nyugati sávján laktak és könnyebben felzarándokolhattak Bécsbe, hódolni a nagy uralkodó hült teteme előtt. A ravatalt tele rakták virággal, hazulról hozott lombbal, némelyik naiv ajándékokkal kedveskedetett rajongásában a holt fejedelemnek, kisemberek többnyire, akikben szilárdan élt a hit, hogy Mátyás az ő királyuk volt, a névteleneké, őket védelmezte a hatalmas birtokú és zsarnoki hajlandóságú nagyurak ellen. János gyakran sajgó lélekkel gondolt arra, hogy ezek, ha már atyja ravatalához elzarándokoltak, miért nem

kíváncsiak rá is, a vérből való vérre, leendő királyukra. Miért nem jut eszébe egyiknek is Korvin herceget keresni, kézcsókra térdelni előtte, az ország szeretetét hozni. Talán akadt is olyan, akinek eszébejutott, de az idegen városban nem tudta a járást és a gondosan őrzött palota alabárdosainál nem jutott tovább.

Csak nagyuraknak volt itt szabad járásuk. Például a váradi püspöknek, aki az országtanács hívására sietve jött morva földről. Első útja Bakacshoz vezetett. Esti órán volt ez, s a két főpap késő éjjelig tanácskozott egymással. János ezt csak másnap tudta meg. A palota egyik szárnyából gyorsan eljutottak a másik szárnyba minden ajtónyitás, minden találkozás hírei, s Jánosnak azt ujságolta reggel Darányi kanonok, hogy Filipecz püspök órák hosszat tárgyalt az éjjel a kancellárral és a királynéval. Viszont már korán reggel itt volt izenete, hogy tíz órakor hódolni szeretne a királyfinál.

— Ez nem rendjin vagyon, — jegyezte meg Darányi, — mert hogy Filipecz pispek uramnak királynéval órákig szóllania elesztebb való, semhogy hercegségöddel, hitvány dolog az.

— Ne ítélj, Jakab, — szól János békítően. — hogy ne ítéltessél.

De azért kissé orrában érezte ezt a tiszteletlenséget ő is. Tízkor aztán jött Filipecz, az ország morva kancellárja. Komornak látszott és fáradtnak. Mint nyers és faragatlan ember, alig vesződött a kötelező formákkal, még csak részvétét sem jelentette. Mindössze megjegyezte, hogy a király halálá-

nak részleteit s az azóta történteket már pontosan tudja. Aztán rögtön a tárgyra tért.

— Nem jó híreket hozok, herceg úr. A király halálának híre kevesebb megdöbbenést keltett, mint várhattam volna.

— Apámat nem gyászolják? — ámult János.

— Nem eléggé. De a magyarázat is megvan. Felséges apád túlkemény marokkal tartotta a gyeplőket. A lakosság bizonyos felszabadulást érez. Sok hangot hallani morva földön Ulászló mellett, aki elvégre cseh király.

— És Szilézia?

— Az sem jobb.

— Talán beszélj részletesebben püspök úr. Kikkel tanácskoztál, hol jártál? Voltál-e Boroszlóban és mit tapasztaltál? Neveket mondj nekem.

Filipecz elkezdte mondókáját. Savanyú volt és rosszkedvű. Nyilvánvalóan únta a részletes beszámolót. Nem is kerített nagy feneket neki, gyorsan készen volt vele. Előadásának az volt a summája, hogy ha a király életben maradt volna, a morva és sziléz rendeknél igen nagy nehézségekbe ütközött volna a herceg fejedelemmé választása. Bizonyos szempontból a herceg számára káros, hogy nem mint megválasztott külföldi fejedelem megy neki a magyar királyválasztásnak, viszont bizonyos szempontból talán hasznosabb, hogy nem mentek neki egy választási hadjáratnak odafenn, amely kudarccal is végződhetett volna. Sajnos, az ilyesminek gyorsan híre terjed itthon is és választás előtt bizony nem nagyon hasznosan hat a kedélyekre. János aggo-

dalom nélkül hallgatta ezt a morgást: igen, igen, Filipecz már ilyen ember, szókimondó és tapintatlan. De mikor majd tettre kerül a sor, ő lesz az új király leglelkesebb és döntő szavazója.

— Ne aggódjál, püspök uram, a mi dolgunk rendben lesz. Csak a sorrendet fordítottuk meg. előbb a magyar királyság, utána a cseh királyság, utána a sziléziai hercegség. Csak dolgozzunk tovább, és támogass bölcs tanácsaiddal, akkor nem félek semmitől. Míg nem voltál itt, nem is éreztem magamat egész embernek. A királynéval beszéltél már?

— Beszéltem. Tegnap este Bakacs titkárral végig vettük a függő ügyeket. Véletlenül benyitott. Sajnos, soká nem hagyott bennünket dolgozni őfelsége.

— De csak nem voltál hozzá goromba?

— Tudtommal nem. Elvégre nem küldhettem ki őfelségét.

— Nagyon helyes. Mert nagyon békés, kár volna felingerelni. Mi csak dolgozzunk szépen és ne hallgassunk senkire. Engem itt már javában ijesztgetnek. Már az is eljutott hozzám, hogy íme, előbb a királynéval tárgyalsz és csak azután velem. Ilyen az udvari élet. Mikor tartjuk az országgyűlést?

— Már alaposan áttanulmányoztam a naptárt. Május tizenhetedike igérkezik jó napnak. Szóval a választás valamikor június elejére tehető.

— Hogyhogy? Ha a határnap tizenhetedike?

— Tudnod kellene, herceg uram, hogy az ilyen határnap a magyar országgyűlésen csak írott malaszt. Senkisem pontos. Míg az erdélyiek a távolból

feljutnak Budára, s a többiek is összeverődnek, abba jó sok idő beletelik. Ez ősi idők óta így van, csodálom, hogy nem tudod.

János zavarban volt. Ezt erélye mutogatásával akarta palástolni.

— Nem tudtam ezt a szokást valóban, vagy helyesebben szólva, tudtam, de nem gondoltam rá. Hát majd itt is rendet csinálok. Erről a hanyagságról le fogom szoktatni a rendeket. Jöjjenek nekem pontosan, punktum. Beszéltél már a milánói követtel?

— Jelentkezett, holnapra tűztem ki. De most kérlek, herceg úr, szíveskedjél kegyelemben elengedni, rengeteg dolgom van.

János elengedte a morvát és hálásan tekintett legfőbb híve után. Bölcs fejcsóválással gondolt arra, hogy még akadhatnak, akik ebben a pokrócgoromba, de színbecsületes emberben az árulás hajlamát nem restellik feltenni.

Pontosan egy héttel a király halála után tartották meg a gyászmisét a Szent István-templomban. Minden málha a hajókon volt már ekkor, amelyek a Dunán várták az udvart. János a királyné mellett hallgatta végig a misét. De nem sokat figyelt a zokogó, gyászruhás olasz asszonyra. A szertartás szövegét figyelte, a megrendítően szép zenét, az egyházi gyász pazar és komor pompáját. A főhajó közepén jelképes, üres koporsó állott. A templom belsejét teljesen elfedték a hatalmas fekete kárpitok, amelyek fojtottá tompították az orgona mély búgását.

Tuba mirum spargens sonum
Vocat omnes ante thronum.

„Csodálatos hangot szóró trombita idéz mindeneket a trón elé." Az egyháznak az ítéletnapról szóló éneke óriás festményeket vetített képzelete elé. Istent látta a fellegek közt sugárzó trónon, jobbján Jézust, fölöttük a tündöklő és titokzatos Szentlelket. A trón lábánál kürtös angyalok harsogtak s hívták a világ kezdete óta élt lelkeket számtételre. A végeláthatatlan sokaságban ott lebegtek a trón felé az ő elődeinek lelkei is: apja, Hunyadi János, Zsigmond császár, fel egészen a legendás János lengyel királyig s még tovább, világhírrel dicső férfiak. Lelkét megkapta a vágy, hogy ő is ott legyen közöttük a sorban. Jó volna nem élni. Mióta csak emlékezett, mindig ott csirázott lelkében a halál, a nemlét titkos vágya, amelyről sohasem beszélt senkinek. Vajjon élhetett ugyanilyen titkosan ugyanez a vágy apja lelkében? Aligha. Apja tagadása volt mindennek, ami mozdulatlanság és lemondás, és megtestesülése volt mindennek, ami erő, mozgás, élet, győzelem. S ime, apja halott, ő pedig él. Vagy talán nem is így van. Apja, akinek alkotásai, törvényei, nagy tettei, hódításai tovább erjednek és lángolnak, haló porában is elevenebb, mint ő elevenen.

Aznap éjjel díszmenet kísérte a koporsót a hajóra. Ő ott lépkedett némán közvetlenül a koporsó mögött, a borús áprilisi éjben. Beatrix követte. A kikötőben még hivatalos ceremóniák következtek. A levegőt a katonai gyász ágyúlövései rengették, Szapo-

lyai, mint az osztrák tartományok kormányzója, engedte útjára a hódítással érkezett és holtan távozó királyt, Bécs város tanácsának férfiai levett kalappal búcsúztak magyar királyuktól. Ismét zúgott a város minden harangja, és közben szitálva megeredt az eső a sötétben.

A koporsót pazar emelvényre tették az első hajón, kandeláberek sorfala közé, testőri pompával. A második hajó bakacsinnal bevont fülkéiben utaztak János, a királyné s az országnagyok. Láncok csikorgása és deszkadörgés közepette eredtek neki a Dunának. Bár az eső most már erősen zuhogott, János felment a fedélzetre és védett helyet keresett, hogy onnan visszanézzen a sok tornyával tovatűnő Bécsre, apja legnagyobb hódítására, a Habsburgoktól elragadott gyönyörű városra, amely most már a Hunyadiak országáé marad minden időkön. Ott várt a fedélzeten, míg Bécs a látóhatáron teljesen el nem tűnt. Akkor még lenézett a korlát mellől az agyagszínű hullámokra, amelyeket vigasztalanul vert az eső.

— Megyünk haza, öreg Duna, — gondolta magában érzelmesen, — légy büszke, hogy két királyt viszel. Egy holtat s egy leendőt.

Aztán átázva ment le a néptelen fedélzetről a fülkéjébe. Az országnagyok hangosan vitáztak valami adóztatási kérdésen a társalgóteremben, Neki most nem volt kedve közéjük elegyedni. Egyedül akart maradni gondolataival. De alig heveredett le, már jelentették neki, hogy az országtanács ülést tart. Kedvetlenül ment az urak közé és unatkozva hall-

gatta a birtokperek, a városi kiváltságok, az adóztatási nehézségek sivár litániáját. Még az sem szolgált örömére, hogy Beatrix ezúttal kimentette magát, fejfájására hivatkozva, s ő az országtanács egyetlen vezetőjének érezhette magát, ízelítőt kapván a királyi szuverénitásból. Ez az öröm két perc alatt elmúlt, s csak az unalmas kötelesség maradt belőle.

Harmadnap megállt a két hajó Pozsonyban, hogy rövid pihenőt tartson. János azt tervezgette volt magában, hogy kiszáll és sétálgat a birtokaihoz tartozó várban, ismeretlenül megszólít egy-két járókelőt és kifaggatja őket bajaikról, a holt királyról, a következő országgyűlésről. Aztán leleplezi magát. Talán vállukra emelik, ha kilétét megtudják, és ezrekre verődő tömeg kíséri majd vissza ujjongó ünnepléssel a kikötőbe. De mikor horgonyt vetettek, megint zuhogott az eső. Nem lehetett kiszállni. Ment vissza folytatni munkáját: leveleket diktált minden vára kapitányainak és egyéb fontos híveinek, hogy a leveleket már a második pihenő állomáson, Komáromban, kiadja az odarendelt futároknak és országszerte szétküldözze.

Ahogy Pozsonyt elhagyták, összeült a hajó gyomrában az országtanács. János nem figyelt a csip-csup ügyekre, az elébe tett papírlapon híveinek jegyzékét írogatta s különböző jeleket rakott melléjük. De egyszerre felfigyelt arra, hogy mellette Beatrix megszólal:

— Helyes, — mondta, — tehát a meghívó levelet május tizenhetedikére adom ki.

Valami okmányt toltak elébe. János kíváncsian odanézett.

— Mi ez, ha megkérdezhetem?

— Meghívólevél az országgyűlésre.

János megütődve nézett először az okmányra, aztán a királynéra.

— És ezt te adod ki, királyné?

Majd körülpillantott az urakon.

— Őfelsége adja ki? És én nem vagyok sehol?

Beatrix egyszerre olyan vörös lett felindulásában, mint a főtt rák. Az urak közül egyszerre három is megszólalt. És Beatrix is szólni akart, szenvedélyes remegéssel kereste a szavakat. Filipecz kancellár azonban intett neki, hogy ne szóljon.

— Várjál csak, királyné. Hallgassatok, urak. Fel kell világosítanom herceg urunkat. Mondd meg nekem, herceg úr, hogy mit tartanál helyesnek?

— Természetesen azt tartanám helyesnek, ha az országgyűlést én hívnám össze. Mondjuk: én, meg a királyné.

Beatrix remegve fészkelődött és mindenképpen szólni akart, de a szavakat még mindig nem találta.

— Kérlek, felséges királyné, — emelte fel Filipecz a hangját, — most hagyj engem beszélni. Mondd meg, herceg uram, hogy milyen minőségben óhajtanád összehívni a magyar országgyűlést.

— Nem értelek, püspök, micsoda kérdés ez? Mint trónörökös. Vagy talán nem vagyok trónörökös?

— Mindnyájunk tudomása szerint az vagy. Mindnyájan tudjuk, csak a magyar közjog nem tudja. Olyan törvény, amely téged trónörökösnek ismerne,

hivatalosan nincsen. Mi tehát bármennyire szeretünk és tisztelünk téged, nem nevezhetünk hivatalosan trónörökösnek. Hiszen ha annak neveznénk, fölösleges lenne összehívni a királyválasztó országgyűlést. Közjogi rangja itt csak a királynénak van, következésképpen nem magas személyed ellen irányuló állásfoglalás, hanem törvényes kötelesség, hogy a rendeket ő hívja össze.

— De már bocsánatot kérek, apám fia vagyok, vagy nem?

— Urak, hagyjatok engem beszélni. Természetesen felséges atyádnak fia vagy, de ebből trónörökös voltod nem következik. Következnék akkor, ha felséges atyádat meg nem akadályozta volna szomorú halála amaz általunk is ismert szándékában, hogy téged még életében megválasztasson utódának. De miután ezt már nem hajthatta végre, az ország még nem nyilatkozott affelől, hogy utódának kit tekint. Az ország szabadon választja királyát, ezt bölcsen tudod, herceg uram. Tudnod kell, hiszen felséges atyád ezt szabatosan megmagyarázta neked, nem egyszer jelenlétemben.

— Igen, ezt tudom.

— Akkor nyilvánvalónak kell látnod, hogy nekünk nincs jogunk az országgyűlés akarata elé vágni. Az országgyűlés, hogy példát mondjak, úgy gondolhatja, hogy most érvénybe lépett az ezernégyszázhatvankettes szerződés, amely I. Mátyás halála esetére, ha ő törvényes fiörökös nélkül hal meg, a magyar trónt a Habsburg-háznak biztosítja. Vagy például azt is gondolhatja, hogy a trónt Zsigmond

királyunknak egyenes ágon dédunokáját, Ulászló cseh királyt illeti.

— Úgy van, — kiáltott hevesen Beatrix.

— Felséges királyné, kértelek már, hogy engem hagyj beszélni. Herceg uram, láthatod tehát, hogy kívánságodra törvény szerint mód nincsen. Mi csak országtanács vagyunk és nem országgyűlés, mi itt nem választhatunk trónörököst. Ne ránk vess, hanem a sorsra, amely atyádat elszólította, mielőtt dolgodat szándéka szerint rendezhette volna. A mi ragaszkodásunkról éppen úgy meg lehetsz győződve, mint a felséges királyné jóságos indulatáról. Remélem, meggyőztelek.

János nem felelt. A kancellár várt pár pillanatot, aztán nyugodtan folytatta:

— Ez tehát rendben volna. Következnek a bányavárosok...

Beatrix arcáról elmúlt a pirosság. Sőt annyira megnyugodott hirtelen indulatú természete, hogy már jóindulatú hangon súgta Jánosnak:

— Lásd be, kedves fiam. Ebbe bele kell nyugodnod. Mi nem vagyunk ellenségeid, csak a törvényt tiszteljük.

Ő erre sem felelt. Az érveléssel nem tudott vitába szállani. Legfeljebb azt kérhette volna számon, hogy az ilyesmit miért nem közlik és beszélik meg vele már jó eleve. De akkor kitette volna magát annak a válasznak, hogy ilyen főbenjáró dolgok ismeretét mindenki feltételezheti a leendő királyról. És különösen visszavonulásra késztette életének nagy sebe, amelynek fájó pontjára most a kancellár tette

rá az ujját: törvénytelen származása. Ennek gondolatát mindig kerülni igyekezett még önmagában is. Ha mégis gondolnia kellett rá, más országok példáival igyekezett fájdalmas szégyenérzetét cáfolni. Hiszen Beatrix apja, a nápolyi király, törvénytelen ágyból született. Péter portugál királyt törvénytelen fia, János, követte a trónon, az ő törvénytelen fia, Alfonz, a Braganza-házat alapította. Sforza Francesco, a milánói uralkodó, úgy tudott trónján maradni, hogy az utolsó Visconti törvénytelen leányát vette el, Ferrarában, Urbinóban csupa törvénytelen sarj uralkodott. De maga is tudta, hogy önmagát ilyen érvekkel meg nem győzheti. A magyarok szigorúan ítélték meg a származás törvényességét, a fattyút lenézték. Hogy Hunyadi János a Zsigmond törvénytelen fia volt, azt Mátyás csak szigorúan bizalmasan mondta el még neki is, és egyáltalában nem igyekezett dicsőség gyanánt dobra verni, miut akármelyik délszaki előkelő úr tette volna.

János hallgatott tehát élete fájdalmas sebével. Hogy a királyválasztó országgyűlést Beatrix fogja összehívni, abba mindjárt bele is törődött. Akárki hívja össze, mondta magában dacosan, a fontos csak egy: kit tesz királlyá ez az országgyűlés. A király pedig ő lesz. Az ülés további folyása nem volt számára érdekes. Inkább kimélázott az ablakon, a partok bólongató fűzfáknak oly magyar látványát nézte és szíve eltelt a szeretett ország otthonos képének meghatottságával.

Komáromban ismét megállottak pihenni a hajók. A kikötőben nemcsak az ő futárai vártak, ha-

nem a hivatalos királyi futárok is. Ő maga alig készült el a hajón leveleinek egy részével, a többit Budára kellett halasztania. Bezzeg sokkal erőteljesebben dolgozott a királyi kancellária. Az országgyűlés előkészítő iratai mind megvoltak, hatalmas paksamétában vitték partra a kancellisták Beatrix országgyűlési meghívóit, valamennyin a Beatrix aláírása, és kelet gyanánt: Komárom, április tizenhetedike. Jánost már hidegen hagyta a dolog.

Itt soká állottak, mert az egyik hajó megsérült, azt javítani kellett. János kiment a partra. Sárkány Jakabot vette maga mellé és bement a városba. A várkapitányt, Borszvai Pétert kereste volna, de az éppen nem volt Komáromban. Tétlen sétának adta tehát magát. Kíváncsian nézegette az épületeket, a járókelőket. De amit annyira szeretett volna, a néppel érintkezése nem akadt. Az utca népe megsüvegelte a gyászruhás idegent, mindenki ráismert benne nem ugyan a személyre, de az udvari emberre. A város népe között pillanat alatt szétszaladt a hír, hogy Mátyás holttestét és gyászoló udvarnépét hozta a két hajó, róla mindjárt meglátták, hogy az udvarnép közül való. Habozva tekintgetett erre-arra, nagy kedve lett volna valakit megszólítani. De csak válogatott a szemközt jövőkben bizonyos lámpalázas zavarral. Míg aztán az egész séta úgy telt el, hogy nem beszélt senkivel, csak a mellette lépkedő Sárkány Jakabbal. Mikor visszafelé sétáltak s megint ott voltak a kikötőben, sokaságot találtak ott. A komáromiak a partra gyülekeztek, hogy a hajókat megbámulják. Testőrök vízszintesen tartott alabárdok-

kal tartották vissza a tömeget, s utat tartottak fenn az emberek szorongó sűrűje között, hogy avatottak számára a kényelmes közlekedést biztosítsák. Ott haladt végig ő is, részint vágyakozva a nép riadó tüntetésére, részint rettegve attól, hogy éppen sántaságáról fogják felismerni. De nem ismerték fel. A tömeg néma maradt.

Az egész hajóút a pihenők hosszúsága és a Duna szeszélyes medre miatt egy álló hétig tartott. Így is számították ki előre: húsvétra akartak érkezni Budára. Utolsó éjszaka János nem tudott aludni. Magára kapott valamit, hogy a csípős tavaszi éjszakán meg ne fázzék és felment a fedélzetre. Odatámaszkodott a jobboldali korláthoz és nézte az éjszakát. Borus idő volt, de már pitymallott, olykor tisztán lehetett hallani valamelyik part felől az ébredő kakasokat. A csillagok nem látszottak sehol. Messze előtte haladt az első hajó fekete, alig kivehető tömege a párás vizen. Két oldalt is feketén rajzolódtak a partok vonalai az ólomszürke égre. Egyszer csak meglátott maga mellett valakit. Darányi kanonok volt az.

— Te vagy?

— Én, herceg uram. Felserkentem neszedre. Én sem alhatom, utánad jövék.

Sokáig szótlanul álltak így egymás mellett. Egyszer csak Darányi szótlanul oldalt mutatott kinyujtott karjával.

— Mi az?

— Visegrád.

A feketébe, erdős hegyoldalban, a hajnal fellege-

sen, foltokban szálló köde között felrémlett előttük a visegrádi vár pompás építménye.

— Tudod-e, uram, mi van ott?

— Mi vajjon?

— A szent Korona.

János megrezzent. Erre nem gondolt eddig. A hajó lassan, símán úszott a Dunán, s ő felbámult a várra. Nagy Lajosra gondolt és Zsigmondra. És arra a történetre, amelyet sokszor elmondtak neki: hogyan rabolta el Erzsébet királyasszony, Zsigmond leánya, a koronát, udvarhölgye, Kottaner Ilona segítségével, hogy rövidesen születendő gyermekét, ha fiú lesz, megkoronáztassa; hogyan varrták vánkosba a szent tárgyat, hogyan menekült a királyné a zsákmánnyal szánon. Ennek az asszonynak unokája Ulászló, a cseh király, aki tehát neki vérség szerint második unokatestvére, s aki most szintén kezét nyujtja a korona után.

— S tudod-e, uram, ki van ott?

— Kit gondolsz?

— Váradit, a kalocsai érseket, a volt főkancellárt, a foglyot. Kit atyád őfelsége záratott ide, mert illetlen szóval kikélnie Beatrix királyné ellen nem restellt. Tán mikoron így úszunk itten a várnak alatta, börtön ablakából ippeg néz minket, nem alván ő sem.

— Váradi, az ám, — mondta János, — jól emlékszek.

S ahogy lassan távolodott a visegrádi vár, mélyen elgondolkozva nézett vissza. Maga elé idézte az egész régmult történetet. Ő még tizenkét éves volt

akkor. Váradi Pétert nagyon szerette, az nyájas volt hozzá és tüntetően kedveskedett neki. Beatrixnak annál nagyobb ellensége volt. S egyszer súlyos szóváltása támadt a királlyal. Hogy mit mondott, arról az udvarnál nem igen tudtak semmit, de csak Beatrixról lehetett szó. Mátyás azonnal elfogatta és Árva várába börtönöztette. Jóval később aztán megint botrány volt körülötte. Elfogták egy levelét, amelyet a börtönből akart kicsempészni s amelyben a pápával közölni akarta, hogy Beatrixot egyszer szökésen kapták: Ulászlóhoz igyekezett, akinek különben kedvese is volt Olmütz városában. Tavaly a pápai nuncius, vagy mások kérésére a király belement, hogy Árva várából a kényelmesebb visegrádi börtönbe hozzák át a foglyot. Most már hat esztendeje ül börtönben, mert Beatrixról megmondta az igazat.

— Kegyes gráciádval mondanék valamit, uram, — szólt hosszú szünet után alázatosan a kanonok.

— Mondjad no.

— Eriszd ki Péter kancellárt.

— Gondolod?

— Igaz dolog vóna, uram.

— Talán igasságod vagyon. De könnyű ez dolog nem lészen. Királyné miatt.

— Mit tehet, mikoron már király vagy? Ki illy híved lenne, főpapok közt van-i?

— Ejszen igazat szólsz, Jakab. Megválik. Furcsa ez, te. Mük visszanézünk innen börtönire. Ki miatt bécsukódott, hajó méhiben odalent alszik édesdeden. Ki bécsukta, amaz hajón alszik, örökre immár.

Nem szóltak többet, mélyen hallgattak. Visegrád lassan eltűnt tekintetük elől. Aztán János egyszerre megborzongott. Túlhűvös lett neki a tavaszi hajnal. Szorosabbra vonta köpenyét.

— Menjünk, Jakab. Tróbálok alunnom.

Keddi napon érkeztek Budára. Óriás tömeg várta őket a vár alatt. A papok, szerzetesek, apácák beláthatatlan sokasága gyertyákkal. Küldöttségek, hatóságok, katonaság, valamennyi harang zúgása. De otthonába már nem tért meg többé a király, holtan sem. Koporsóját a hajón hagyták, hogy onnan vigyék majd Székesfehérvárra. Az udvar azonban kiszállott. A gyászos pompájú menet megindult a vár felé. Az utat két oldalról sűrű, néma tömeg szegélyezte. János Beatrix társaságában haladt, udvari hintóban. Kinézett, hogy lássa, hogyan fogadják. De egyetlen éljen el nem hangzott. A sokaság Beatrixot is látta, a népszerűtlen királyasszonyt.

A várkapu előtt megdobbant János szíve. Hátha igaz az ellene irányuló cselszövények dajkameséje? Hátha a várkapitány, Ráskai Balázs, nem adja át neki a vár kulcsait? Képtelen gondolat, de az ijesztgető óvatosak mégis tudnak valamit, amit ő nem tud? S a képtelenség egyszerre ijesztő valósággá válik? Keze remegett, mikor megfogta a hintóajtó kilincsét, hogy kilépjen. Ott állt Ráskai Balázs katonai díszben, talpig vértesen. Mellette a régi, ismert fegyvernök, kezében bíborpárna, s azon a kulcs. Trombiták harsogtak. Ráskai tisztelgett. Beatrix kissé hátul maradt. János és Ráskai elmondták a vár-átadási szertartás rövid mondatait. Újabb trom-

bitaszó. A csapóhíd dübörögve, nyikorogva ereszkedett lefelé. János lüktető izgalommal, a boldogságtól nedves szemmel indult neki a hídnak. De eszébe jutott Beatrix. Hátrafordult és udvariasan maga elé tessékelte. Beatrix nyájasan bólintott, elindult. Udvarhölgyei elmaradtak tőle. Köztük a Frangepán-leány. János megérezte magán a nagy fekete szemek pillantását s meglepetve gondolta el: hogyan lehetséges, hogy a leányt az egyheti hajóúton egyszer sem látta? De a gondolat csak átszaladt a fején, most nem ért rá ezzel foglalkozni. Repeső lelke majd kiugrott belőle. Ráskai Balázs, a hűségesküt tett várkapitány, átadta neki a magyar királyok várát.

— Ugye, mégis győztem, — mondta magában, az egész világnak is, saját kétségeinek is.

Meg sem várta, míg személyes málháját behozzák régi lakosztályába, ahol az újév napjaiban járt utólszor. Csak a vértet rakta le, amelyet a hajón öltött magára. És máris sebbel-lobbal sietett a klastromba, hogy anyját megölelje. És meg is szidja, hogy nem válaszolt levelére. És egymás kezét fogva gyászolják meghitt szeretetökben mindkettejök nagy halottját. Csengőrántására főkötös arc kukkantott ki a tolóreteszes ablakon. Beengedték. Sietve akart indulni a megszokott folyosó irányába, de az apáca megállította.

— Várj itt, herceg úr. A fejedelemasszony szólni akar veled.

Nem szólt többet, eltünt. János értelmetlenül várt. Mi ez? Anyja más klastromba költözött? Vagy itt maradt, de a klastrom fogadószobáját máshová

helyezték közben? Vagy anyjának valami baja van? Csak nem beteg talán? Most már idegesen nyugtalankodni kezdett. Elhatározta, hogyha a fejedelemasszony soká késik, kiáltani fog valakiért. De a fejedelemasszony már jött is. Kutató arccal nézett rá, nem is köszöntötte.

— Mi az? Mi van az anyámmal?

— Jer utánam, uram, hozzá akarlak vezetni.

Elindult, János utána. A kápolnába mentek. Itt a fejedelemasszony az oldalfalakhoz vezette, amelyben frissen beillesztett márványtábla látszott. A táblán semmi felírás, teljesen jeltelen.

— Itt nyugszik anyád, uram. Tegnapelőtt temettük.

János irtózó szemmel nézte hol a táblát, hol a fejedelemasszonyt. Szólni akart, de torka mintha megbénult volna. Az öreg apáca elmondott mindent. Borbála nővér megkapta fia levelét, elolvasta és azonnal eszméletlenül rogyott össze. Ágyába vitték. Ott csak kis időre tért magához. De beszélni nem tudott, a szélhűdés ajkait is megbénította. Jelekkel, nehézkesen tudta csak társnőivel megértetni, hogy jeltelen sírba temessék. Kérdezték tőle, hogy mit írjanak a hercegnek. Erre azt felelte, hogy nem szabad írni Bécsbe semmit, a herceget most ne zavarják. Még mondott néhány alig érthető szót, aztán megint elvesztette eszméletét. Pár óra múlva már nem dobogott a szíve.

— Mi volt az utolsó szava? — kérdezte rekedten és holtsápadtan János.

— Azt az egyet értettük, mert azt elég tisztán mondta. Így szólott németül: „Matthias... mein Leben.“ És ekkor vesztette el eszméletét megint.

János némán nézte az üres márványtáblát jó darabig. Aztán sírva törtek elé a szavak belőle:

— Nem én voltam utolsó gondolata, hanem ő... Őt jobban szerette... Mindig ő!... Mindig csak ő!

Ekkor már ott zokogott az öreg apáca vállán.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

III.

A királyt olyan pompával temették el Székesfehérvárott, amely méltó volt rangjához és életéhez. Hosszú és fárasztó szertartással. János a pápai nuncius jobbján lépdegélt a menetben. Alig is tudta, mi történik körülötte. Gondolatai anyja körül kalandoztak apja koporsója mögött. Újra és újra megcsodálta a különös asszonyt, akire olykor olyan pillantással nézett vissza, mintha idegent szemlélne. Ez az asszony egyetlen érzésért küldetett a földre: hogy Mátyást szeresse. Szerelme tökéletes volt, minden földi mértéket túlhaladó. Élete igazában akkor kezdődött, mikor a magyar királyt legelőször meglátta. S mikor a király meghalt, olyan természetesen lobbant el az ő élete is, mint a mécskanócé, amelynek nincs több olaja. A teljesen árván maradt királyfi embertelenül szenvedett és fájdalmát nem oszthatta meg senkivel. Anyjáról az udvarnál sohasem beszéltek, évek során valami hallgatólagos megállapodás alakult ki a trón környezetében. A kolostorba vonult Borbálát, a fátyolt öltött királyi szeretőt emlegetni annyi lett volna, mint a szót a herceg törvénytelen származására terelni. Most is nyil-

ván mindenki tudta a fehérvári székesegyházban, hogy János anyja meghalt. De senki neki említést erről nem tett. „Szegény János", — hallotta olykor háta mögött suttogni, s ilyenkor szívét hálás fájdalom lepte el. Aki azonban kezét megfogta volna, hogy vigasztalja, olyan nem akadt. És ő a nagy szertartás alatt arra gondolt magában, hogy nincs kegyetlenebb világ, mint egy fejedelmi udvar; nincs szívtelenebb sors, mint egy trón osztályosának lenni.

A nagy temetés véget ért. Az udvar visszatért Székesfehérvárról Budára. Nem volt nagyobb vágya, mint hogy magára maradhasson és pihentesse lelkét, amely ekkora megpróbáltatásokat már nem tudott elviselni. De mintha csak szándékosan akarták volna kínozni, Bakacs kancellár és Dóczi kincstartó rögtön a temetés után felkeresték és közölték vele, hogy a dolgok vezetésében tevékenyebb részt kell vennie, rengeteg a munka és a felelősség, ők nem bírják egyedül. János még lesujtott tehetetlenségében is felcsillant erre, a két főpap szavaiban az ijesztgető mendemondák cáfolatát látta. Nagy erőfeszítéssel munkára kényszerítette magát. Készek nyilatkozott dolgozni, bármit kívánnak tőle. A számadások, az udvartartás, a palota belső ügyeinek felelősségét hárították rá. S ez már első nap teméntelen tennivalót kozott neki, főként hitelezőkkel való alkudozásokat. A királyi kincstár rengeteg aranytárgyat, ezüsttárgyat, drágakövet, ékességet tudott felmutatni, de készpénzt úgyszólván semmit. Mátyás mint Európa legtékozlóbb fejedelme halt meg, s e pazar híren kívül üres pénztárt hagyott hátra fiá-

nak. Firenzei kereskedők nem kevesebb, mint huszonhatezer aranyat követeltek tőle drága szövetekért. Ezeket már Bécsben hozzáküldte Beatrix, de ő nem tudott fizetni. A kalmárok szívósan nyaggatták tovább a rengeteg pénzért. De ez csak egyetlen tétel volt a sok egyéb gond között. Előszobájában nem fértek az emberek, jócskán szorult belőlük álldogáló a folyosóra is. Volt ott könyvtári másoló és miniátor, királyi kancellista, kincstartósági tisztviselő, porkoláb, a várőrség zsoldjáért sopánkodó udvarbíró, udvarnoki kapitány, apród úrfi, konyhai diszpenzátor, rutén testőr, fegyvertáros, udvari lovász, pince-sáfár, solymász, szíjgyártó és egyéb királyi pénzen élő udvari emberek végeláthatatlan serege. És mind csak egyet kért: pénzt. János a kincstárnokhoz küldte őket, az visszaküldte őket. És már számot vetett azzal a gyanúval is, hogy Dóziék ilyen felette ravasz módon akarják őt népszerűtlenné tenni az udvarnép előtt. De a gyanút ijedten elvetette, mert ha hisz neki, akkor utána is kell járnia, ami nyomorult lelkiállapotában gyötrelmes fáradozással és felelősséggel sujtotta volna.

És mégis hiába szerette volna a nagyobb felelősség most annyira kínzó tereit csökkenteni, helyzete egyszerre odafordult, hogy gondjai százszorosak lettek. Már az első naptól kezdve özönlöttek hozzá hívei, akiket levelekkel hívott magához, meg sem gondolva, mi fog ebből következni. Ő puszta seregszemlére gondolt csupán, amelynek látása a helyzet szilárdságának örömét adja neki. De ezek nem elégedtek meg azzal, hogy jelenlétök megörvendeztesse a

királyfit, hanem szélesen terjengősen politizálni kezdtek és elvárták, hogy megbeszéléseikben a leendő király mennél buzgóbban részt vegyen. Az elsők között jött a két prépost, Móré Fülöp és Móré János. Jött a kőszegi várnagy, Batthyány Boldizsár. A két Czobor, Imre és Márton. Czeczei Kis Máté, a liptai főispán. Az Enyingi Törökök, Ambrus és Imre. Folyton sarkában volt a budai várnagy, Ráskai Balázs. De a legfontosabb volt az érkezettek között Mátyás nevezetes hadvezére, Székely Jakab, másodízű unokatestvére, a sebhelyekkel teli medvehangú katona, akinek vaskos léptei alatt még a pádimentom is nagyobbat reccsent. Ezek külön-külön is, együtt is, folyton a herceggel akartak tárgyalni, félretolták a kihallgatásra várakozó várnépet, mindegyik öt percre jelentkezett, hogy röviden valami fontosat közöljön és félóráig maradt

Végnélküli vitáik elviselhetetlenek lettek volna, ha állandóan a biztonság örömét nem nyujtják a gyötrött fiatalembernek. Mert egyrészt valamennyien megújították hűségesküjöket, némelyik nem is palástolva mélységes megindultságát, részint mikor számba vették pártjuk erejét, zabolátlan bizodalmuk nem ismert határokat. Főként az ország negyven fontos váráról beszéltek, s a messzi vidékekről érkezettek tanuságtétele szerint ezeknek szénája tökéletesen rendben volt. A solymosi és lippai várban Haraszti Ferenc parancsolt, Tatán Csicseri Orosz Mihály, Komáromban Borszvai Péter, mind a hárman fontos vidékek katonai kulcsait tartván kezökben. A szlavón várak hálózata felett Bajnai Both

András volt az úr, messzi Sziléziában Tomori István, a troppaui kapitány. Egytől-egyig János feleskü dött és kétségtelen hűségű emberei. Az is kétségtelennek látszott, hogy a köznemesség szilárdan helyt áll a belőle származott Corvin-vér mellett. Síma és nyugodt volt a jövő képe, Milánóból megjött Lodovico herceg levele, amely melegen üdvözölte a leendő királyt, Bianca hercegnő férjét. Közben az érkező hívek száma szünet nélkül szaporodott. Úgyszólván nem mult el egyetlen óra, hogy új nemes úr jelentkezését ne újságolta volna a királyfi személyes kancelláriája.

A jelentkezők között legérdekesebb volt az, aki nem személyesen jött, hanem levelet írt, mert személyesen börtönéből nem jöhetett: Váradi Péter, a fogoly kalocsai érsek. Hosszú levélben fordult a királyfihoz, régi kedvencéhez. Esdekelve kérte vissza szabadságát, joggal hivatkozva arra a rendületlen hűségre, amellyel — Beatrix ármányaival szembeszállva — a királyfi iránt már ennek gyermekéveiben viseltetett. „Önmagaddal teszel jót, ha fogságomból kiszabadítasz", — írta a levélben. És figyelmeztette, hogy óvakodjék a kétszínű, hamis tanácsadóktól, akik kétféleképpen beszélnek. A megszólítás ez volt: „A magyarok és csehek hercegéhez, az atyai trón örököséhez".

Jánost ez a levél rendkívül felizgatta. Már a megszólítástól boldog szívdobogást kapott, balzsam volt ez sajgó lelkére. Ime, ez a főpap, az ország hosszú időn át volt főkancellárja és királyi személynöke, Európában kétségkívül legeszesebb államférfi, nem

hasogatja kicsinyesen a szőrszálat, hanem trónörökösnek nevezi őt. Ez a hű magyar nem okoskodik, nem vitatkozik, hanem imádott urát urának ismeri. János azonnal elhatározta, hogy kiereszti Pál érseket.

— Láddi, Jakab, — mondta Darányinak, — szokás-mondás, hogy az hála nem alkalmatos királyoknak. Imé megmutatándom én: máskint vagyon ez. Lovagi hála lészen sarkalata én országlásomnak.

— Érseköt kieriszted? — ujjongot Darányi.

— Azt ki.

Nemesnek, gavallérnak érezte magát, s ez annyira meghatotta, hogy könnyezni szeretett volna. Híveinek nyomban megmutatta a nevezetes levelet. Azok nagyobbrészt zajosan az érsek mellett foglaltak állást, lévén törzsökös baloldali magyarok, akiknek szinte többet jelentett, hogy Beatrix ellensége mellett tüntetnek, semmint leendő királyuk híve mellett. Akadtak hangok ellene is, mint például Ráskai Balázsé, de ennek okát nyilván valami régi személyes udvari ellentétben kellett keresni, semmint a politikában. És a túlnyomó többség tüzesen helyeselte az érsek kibocsátását. János azonnal az országtanács elé vitte a dolgot, elkészülve arra, hogy Beatrix szenvedélyesen tiltakozni fog. Félt is a királyné indulatától, de most már nem vonulhatott vissza az üggyel. Híveit, akiket ő lovalt fel, most már nem tudta volna lecsendesíteni.

A tanácsban János bejelentése csakugyan vihart keltett. Sokkal nagyobbat, mint előre képzelte volna. Mikor halkan, akadozva előadta, hogy a fo-

goly érseket szabadon óhajtaná bocsáttatni, Beatrix felsikoltott. Pulykavörös lett, teljes erejéből az asztalra csapott és magán kívül kiabálni kezdett:

— Ez az ember megőrült! Legnagyobb ellenségemnek akar megkegyelmezni! Amíg élek, ebből nem lesz semmi. Nem kegyelmezek, inkább meghalok!

Filipecz kancellár azonban megőrizte nyugalmát. Úgy ahogy lecsendesítette a tomboló királynét és átvette a szót.

— Amit óhajtasz, herceg, az képtelenség. A király meghalt, de akarata még él. Majd az új király kegyelmet adhat, ha akar.

Bakacs Tamás megvető arckifejezéssel rázta a fejét:

— Soha. Amíg én itt ülök, ebből nem lesz semmi.

És Dóczi Orbán, a kincstárnok, egyszerűen a levegőbe legyintett:

— Azt indítványozom, hogy ezt a képtelen gondolatot ne is tárgyaljuk.

János megrettent ekkora ellenállás láttán. Erre nem számított. Sápadtan mentegetni kezdte magát.

— Urak, én lovag vagyok. Péter érsektől soha mást, mint odaadó hűséget, jóságot és ragaszkodást nem tapasztaltam. Régi sebeket nem szeretnék felszaggatni, de azokban a szomorú években, mikor a királyné őfelsége még nem mutatott ilyen megbecsülhetetlen szeretetet irántam, mint most, Péter érsek testtel-lélekkel védte az én gyermeki sorsomat. Ha én most az ő sorsát ide nem hoztam volna, hitvány hálátlan lennék. Ezt ne kívánjátok tőlem, annál kevésbbé, mert...

Nem folytathatta, Beatrix megint kitört, mint a fúria. Hangja élesen rikácsolóvá lett, szitkozódott, dühöngött, haragjában sírva fakadt, s mint mindig, mikor szenvedélye elragadta, a latinból átcsapott az olaszba, hogy még ömlőbben, még teljesebben átkozódhassék. Végül felpattant és ezt kiáltotta János felé fordulva:

— Akármit határoztok, az nélkülem érvénytelen. Pukkadjatok meg.

Megfordult és viharosan kirohant. Az ajtó csak úgy durrant, amint becsapta maga után. Dóczi ingerülten szólt Jánosra:

— Herceg úr, nagy meggondolatlanságot tettél. Helyzetedben óvnod kellene a királyné jóindulatát. Most felbőszítetted. Ezt az érsek nem éri meg.

— De nem ám! — szólt zordul Bakacs, — útálatos ember.

János érezte, hogy most nem hallgathat. De legalább kérlelőre fogta a hangot.

— Ne beszélj így a távollévőről, Tamás püspök, nem védheti magát. És nem is lehet útálatos ember az, akivel atyám annyi esztendeig együtt tudott dolgozni. Hiszen atyám az érsekséget el sem vette tőle. Rangját meghagyta. Csak attól tartott, hogy fecsegni fog. A királyné nincs itt, megmondhatjuk: mindnyájan jól tudjuk, mi az, amit elfecseghetett volna. A királyné hűtlen szökési tervét Ulászlóhoz...

Filipecz merev arccal szólt közbe, püspökgyűrús kezét felemelve:

— Ne beszélj így a távollévőről, herceg úr, nem védheti magát.

János elpirult és elnémult. Hölgy iránt való lovagiatlansággal vádolták. De lenyelte, mert papi ember ült vele szemközt és az országnak most első méltósága. Csak ennyit mondott a kancellárra tekintve, fájdalmasan:

— Nem vagy felesküdött hívem, Filipecz?

— Az vagyok. És érdekedben beszélek. Hagyjuk ezt a Váradi-ügyet, hidd el, halvaszületett gondolat. Térjünk át komolyabb dolgokra.

Bakacs Tamás nem is várta meg János válaszát. Már darálni kezdte a tárgysor következő pontját. Az érsek dolgáról többet nem beszéltek. De mikor az ülésnek vége lett, termeiben már ott vártak fontosabb hívei. Az eredményt akarták tudni: János tehetetlenül, vállvonogatva beszámolt nekik, a maga meghunyászkodó szerepét kissé szépítve. Az urak zajosan háborogni kezdtek. Egyszerre kiabáltak valamennyien, s ő sem tudott rendet teremteni köztük. Mikor aztán kikiabálták első felháborodásukat, nyugodtabban tanácskoztak. Voltak, akik úgy vélték, hogy az érseket egyszerűen ki kell ereszteni, hiszen a visegrádi vár hatalmokban van. Akkor aztán lássuk, hogy mi lesz. Viszont voltak, akik mérsékletet ajánlottak. Szerintök az ügyet újra és újra az országtanács elé kellett vinni és a három főpapot megtörni. De akadt egy hang, amely ügyes ötlettel szolgált: beszélni kell a nunciussal. A pápa már rég szorgalmazza az érsek kiszabadítását, lépjen most közbe teljes tekintélyével.

Ez a gondolat mindenkinek tetszett. A zűrzavaros kiáltozást az egyetértés öröme váltotta fel. S a

tanácskozáshoz érdekes új ember csatlakozott: maga az érsek fivére, Váradi Máté, akit közönségesen csak Érsek Mátének neveztek országszerte. Ő élőszóval is megismételte az érsek esdeklését, aztán izgalmas hírt jelentett be: magával hozta Visegrádról a szent koronát. Ujjongó izgalom támadt erre. Mind felugráltak, maga János is. Úgy, ahogy voltak, lesiettek a várudvarra, két lépcsőfokot is ugrálva egyszerre. Kardjaik nagy zenebonával csörögtek a márványfokokon. Az udvaron ott állott Érsek Máté málhája, jókora fegyveres csapat vette körül.

— Kivesszük, megnézzük! — kiáltotta valaki, s a többi mohón utána zsivajgott.

De János fejét rázta. Nem szabad hozzányúlni. Ott a ládán pecsétek, azoknak közvetlenül kell megvárniok a koronázást. Ő maga már látta a koronát, apja mutatta meg neki valaha a kincstárban, a koronaőrök jelenlétében kinyittatta a ládát. A málhát tehát most kibontották, s a vasládát János a kincstárba vitette. Testőrök fedezték a szent tárgy menetét, János személyesen kísérte. Megérkezett sötétzöld reverendájában Dóczi Orbán is, akiért küldtek közben, vele két kincstári ember és fáklyás szolgák. Hozta a kulcsokat. Néma volt és komor. János embereinek jelenléte ellen kurtán és nyersen óvást emelt. Azok máskülönben lázadoztak és veszekedtek volna az örök főpapi túlkapás ellen, de most a vasláda mélyén rejlő csodálatos tárgy valóságos babonás áhítattal töltötte el őket. Szótlanul elmaradoztak. János és Dóczi kinyitották a kincstár bonyolult lakatjait, a legények meggyujtották a fáklyákat. Bementek a

híres kincstárba. János gyönyörködve pillantott körül az ékköves aranykelyhek, ezüstrudak, drágaköveket tartalmazó ládák hallatlan gazdagságán. Mind az övé volt ez már, az ország leggazdagabb emberének tarthatta magát.

— Ide! Szólt kurtán Dóczi a fegyvereseknek, egy sarokra mutatva.

János megrezzent. Úgy érezte, hogy neki kellett volna rendelkeznie, de elkésett vele. S mint mindig, most is azzal a gondolattal nyugtatta meg magét, hogy a koronázás után minden másként lesz. A vasládát elhelyezték, a kincstár lakatait lezárták. A kincstáros püspök minden jel szerint harapós kedvében volt. Kurtán köszöntötte a királyfit és ment tovább dolgára.

A királyfi pedig még aznap beszélt a nunciussal, Angelus ortei püspökkel. Az olasz főpap kitörő örömmel fogadta a királyfi hajlandóságát. Hosszasan meghányták-vetették a dolgot. A pápai követ is úgy vélekedett, hogy az országtanácsnak nem szabad békét hagyni. Ki kell fárasztani szívós, de gyors munkával Beatrixot is, a főpapokat is.

— De mennyiben számíthatok segítségedre, eminenciás úr?

A főpap arcán finom és ravasz mosoly jelent meg.

— Megmondom, herceg úr. Én óvakodnám attól, hogy egyházi átokkal fenyegessem meg a magyar országtanácsot, mert erre a szentatyától felhatalmazásom nincsen. Idő híján ezt Rómából nem is kérhetem. De ha a jó ügy érdekében nem riadsz vissza a kegyes hazugságtól és azt állítod, hogy megfenyeget-

telek, akkor... nem foglak megcáfolni. Csak arra kérlek, hogy ezt a fegyvert csupán a legvégső esetben alkalmazd. Ha okvetlen szükség van rá.

— Attól tartok, — felelte János, — hogy hamarosan okvetlen szükség lesz rá.

S a következő országtanácsi ülésen megint előhozta a dolgot. Ahogy a Váradi érsek nevét kiejtette, Beatrix összecsapta a kezét.

— Ezt én nem értem, János herceg. Hát még nem értetted meg, hogy ez ki van zárva?

Most nem tombolt és nem átkozódott. Olyan benyomást tett, mint akinek minderre nincs szüksége, mert valamilyen okból biztos a dolgában. János úgyszólván esdeklően fordult feléje.

— Királyné, hidd el nekem, hogy nem tehetek másként. Még ha megfeledkezném is arról a háláról, amellyel az érseknek egész életemen át tartozom, ami már magában véve lehetetlen, akkor sem tudnék ellenállni várkapitányaimnak és a nemes uraknak. A helyzet az, hogy az egész ország követeli az érsek szabadságát. Igérem, hogy Péter meg fog téged alázatosan követni. Bocsáss meg neki.

Beatrix álmélkodó arcot vágott.

— Én? Már rég megbocsátottam. Ha nem tudnád, a boldogult király az én unszolásomra adta vissza Péter öccsének, Érsek Mátének, elkobzott birtokait. Ha nem hiszed, kérdezd meg a jelenlévő urakat, ők tudják.

— Elhiszem, királyné, — felelt ő udvariasan, — neked tanuk nem kellenek. De ha megbocsátottál neki, miért ellenzed szabadulását?

— Az ország érdekében. Az ügyek élén most hálistennek, nagyszerű emberek állanak, akik neked is csak javadat akarják. Mihelyt Váradi kiszabadul, azonnal elkezdődnek az udvari ármányok. Ő már ilyen ember. Nem, nem, csak maradjon ő Visegrádon. Hallom, kényelmesen megvan ott. Még rangján sem esik csorba, kalocsai érsek ma is, papokat az ő nevében szentelnek. Legyen boldog, hogy Mátyás meg nem ölette. Egyszóval tégy le esztelen szándékodról, kedves fiam. Ebből nem lesz semmi. Van még valami más tárgy, Filipecz kancellár?

János még egy gyenge hozzászólással próbálkozott:

— Jól van, hagyjuk. De a következő ülésen megint előhozom, azt megmondom előre.

Nem igen törődtek bejelentésével. Az ügy megint lekerült a napirendről. De csak az országtanács napirendjéről. Az udvarnál egyre többen és egyre hangosabban beszéltek róla. János hívei most már külön összejöveteleket tartottak, amelyeken főleg a Váradi Péter dolgát tárgyalták. A leghevesebb volt köztük Székely Jakab, a hadfi.

— Ezer lovasnak élén köll béhozni. Ha ez a beste morva Filipecz csak mukkan is, hajrá.

— Úgy a, — szólt egy fésűs hajú, varkocsos öreg köznemes, — de hun van az ezer ló?

— Jól mondod, — kiáltott Székely, — hun az fegyveres, nem ezer, ha igenis húszezer? Toborozni, de mingyán! Mi hercegünk nyúljon az pízes acskóba. Mer hogy ez dolog dulakodásra kerül, meghigyjétek.

— Jakab, Jakab, — szólt rá János szemrehá-

nyóan, — belső háborút nem átallanál? Korvin kezdje úgy, hogy nosza magyar, fogd a magyar torkát?

— Eh, eb ura fakó. Mindig az mondó vótam, hogy ki okoskodik, kard az hasába, oszt gyerünk.

— Csakhogy batkánk sincs, Jakab.

— Akkor az király dóga, hogy szerezzen ide batkát. Hunnen, nem az rendek gondja.

Sokaknak tetszett ez a katonás beszéd. Ez is, az is mondogatta, hogy minden eshetőségre komolyan fel kell készülni. Seregre van szükség. De János csak fejét ingatta. Bár jó katonának tudta magát, a seregszerzés most merőben ellenkezett mindazzal, ami leendő uralmáról elképzelt. Kálmán király példájáról álmodott, vagy még inkább a IV. Béláéról. Szükség esetén vitéz akart lenni, de inkább igazságos, szelíd és bölcs, aki országlását jóságra és szeretetre alapítja. És homályosan az az ösztön is visszahökkentette a fegyveres felkeléstől, hogy ha verekedés árán jut a trónra, ez a fattyú győzelmét jelenti és nem a királyfiét. Csillapította tehát a vitézkedőket és megígérte nekik, hogy az érsek ügyét okvetlenül nyélbe üti. És olyan fogadkozva ígérte meg, hogy ha csak csúf szégyenben nem akart maradni, most már nem folyamodhatott a visszavonulás hídjához.

Az udvar élete most már olyan feszült lett, mint a nyári vihar előtti tikkadt és ideges forróság. A folyosókon olyan mendemondák settenkedtek, amelyeket nyugodtabb időkben hagymázas rémlátásnak mondott volna akárki, de ebben a fejetlen és bizonytalan összevisszaságban a legvadabb dolgokat is

ámulva és szörnyűködve adták tovább az emberek. Darányi Jakab, maga is hiszékeny és ijedős ember, annak örve alatt, hogy csak kuriózumként sorol fel egyetmást, mindennap újabb bokrétával szolgált az udvar pletykáiból. Azt rebesgették, hogy Mátyás nem természetes halállal halt meg. Megétette „valaki" mérgezett fügével, aki meg akarta előzni, hogy Jánost törvényes utóddá választassa. Aztán azt sugdosták, hogy Beatrix feleségül megy Ulászló cseh királyhoz és megválasztatja magyar királynak. De ugyanúgy mondták azt is, hogy feleségül megy az özvegy Miksa főherceghez és az lesz a király, és ugyanúgy mondták, hogy Ulászló kijárja Bianca hercegnő házasságának érvénytelenítését, aztán elveszi, és ugyanúgy mondták, hogy nem Ulászló veszi el, hanem Miksa. Jánost végül annyira bosszantotta ez a sok fecsegés, hogy minden pletyka elmondásától Darányit és kancellárja minden emberét szigorúan eltiltotta.

A kalocsai érsek ügye közben az udvar legfontosabb ügyévé dagadt. A főurak között is fölborult az egység. János boldog meglepetésére mindhárom nagybátyja az érsek mellé állott. A három Gerébfivér nyiltan szembeszállott Filipeczcel, Dóczival és Bakacscsal, a három kemény főpappal, noha eddig mindenben teljesen egyetértettek. A nuncius is megúnta a sok huzavonát és színt vallott: egyre határozottabban követelte a fogoly érsek szabadságát, bár az egyházi átok fegyverét még későbbre tartogatta. A kormánytanács üléseinek napirendjéről már nem lehetett kézlegyintéssel száműzni a kérdést. Órák hosszat veszekedtek rajta. A főpapok fáradhatatlan

vitákkal és szívóssággal, Beatrix kiszámíthatatlanul változó fegyverekkel: hol könyörgésre fogta a dolgot és könnyezve kérte Jánost, hogy ne engedje megalázni, hol pedig féktelen jeleneteket csinált, tombolt, átkozódott és haját tépte. János új örömmel ismerkedett meg: a dolgok ilyen fejlődését a maga ügyes diplomáciájának tekintette. Már látta magát, mint az udvarához küldött követekkel tárgyaló királyt, akinek eszén nem lehet túljárni. Híveinek szerényen, de öntudatosan dicsekedett a sikerrel, amely további küzdésre ösztönözte, és most már csodálkozva örvendezett azon, hogy íme mégis csak tud erélyes és határozott lenni, ha arra kerül a sor. Sőt noha eddig maga ellenezte legjobban saját haderő toborzását, most nemcsak belement a gondolatba, hanem ő nézett legbuzgóbban utána, hol kaphatna készpénzkölcsönt.

Legelsőnek Maffeót szemelte ki, a milánói követet. Magához kérette és megismételte egyszer már előadott kérését, de most sürgetőbben.. Maffeo rendkívül előzékenyen tudott határozatlan választ adni. Biztatást bőven adott, kézzelfoghatót semmit. Nyugodtan magyarázta, hogy most már csak hetek hiányzanak a királyválasztásig, tehát a jelek szerint sem a Habsburgok, sem a törökök nem akarnak visszaélni az interregnum zavart idejével. János gyanította, hogy innen aligha számíthat anyagi segítségre. De annyira beleélte magát a sereggyüjtés eszméjének lendületébe, hogy minden anyagi alap nélkül kiadta a sorozási parancsot. Székely Jakab és Kis Máté mohón munkának láttak, ő pedig tovább hajszolta a

kölcsönt. Naponta kapta a jelentéseket a zászló alá tóduló zsoldosokról, de pénzt nem tudott szerezni. Végül szorult helyzetében jószágaiból adományozgatott, a királyi mozdulat pazar örömével, olyan uraknak, akik kapzsi módon kaptak a donáción, de záloglevelet is vettek tőle, s így jó kamatra ki is helyezték pénzöket, ingyen uradalmakhoz is jutottak. Elsősorban Székely Jakab maga, aki nemcsak kardját, de köztudomás szerint pénzét is rendkívüli ügyességgel forgatta.

János arcrándulás nélkül szórta a földet, mihelyt a könnyű pénzcsinálás ilyen módjára rávették. Hogy voltaképpen megzsarolták szorult helyzetében, arra a roppant vagyonú nábob mosolyával legyintett. És elmondatta magának ügyvédjével vagyona összes tételeit. Övé volt a budai királyi palota minden berendezésével és minden kincseivel. A hunyadi uradalom négy várost és százötven falut jelentett, Munkács három várost és harminc falut, Debrecen két várost és húsz falut, Túróc három várost és hét falut, Békés két várost és nyolcvan falut, az aradi uradalom három várost és száz falut, a siklósi hetven falut, a valkói nyolcvan falut. Övé volt a bajmóci uradalom, az egész Vágvölgye, a trencséni birtok, a besztercebányai rézbányák, a zólyomi falvak, a nagysárosi uradalom, a sztropkói uradalom, az epeserji vám minden jövedelme, a marcali uradalom, a kőszegi, a babocsai, a solymosi, a hódmezővásárhelyi, a szerémségi, a kalniki horvát hegyvidék húsz faluval, a belovári birtok, a zagorjai birtok, a trakostyáni tizenhét faluval, a varasdi magá-

val Varasd városával, a Frangepánok által annyira vágyott Zengg, a krbavai grófság, a novi uradalom, a dalmát birtok, a soltmegyei, a hevesi, a pesti, a szabolcsi, a baranyai, a mezőtúri, az óriás kiterjedésű halasi, a küküllőmegyei, a tordai, a dobokai. Aztán ehez a várak: Pozsony, Komárom, Tata, Krupa, Ripács, Császárvár, Medvevár, Nagykemlek, Gorján, Likava, Sztrecsén, Munkács, Solymos, Lippa, Marót, Varasd, Bela, a zagorjai grófság tíz vára, Sztenicsnák, Sztarigrád, s az apróbb erődítések hosszú sora. Csak a budavári berendezési tárgyak és a kincstár értékét négyszázezer aranyra becsülték. De az övé volt a többi vár berendezése is az utolsó szegig. Hogy ebből a szédítő gazdagságból kiszakít egy-két falut, az az erdő lombjának egy levelét jelentette. Annyit, mintha a polgárember rézpénzt dob a kántáló koldusnak. Május elsején, két héttel az országgyűlés előtt, Székely Jakab jelentette neki, hogy tízezer emberből álló hadserege van. És szilajul unszolta, hogy ne kérdezzen senkit, hanem Váradi Pétert egyszerűen, saját felelősségére eressze ki.

Nem, fejét rázta, nem akarta. Rettegett a törvénytelenségtől. Mindenáron az országtanácsban akarta keresztülhajszolni a dolgot. Ott pedig az ellenállás szívóssága nem csökkent. Egy álló héten keresztül vitatkoztak még. Most már az egész udvarban alig akadt ember, aki valahogyan részt ne vett volna a Váradi-ügyben. Két héttel a királyválasztás előtt az országtanács alig beszélt másról, mint az érsekről. Jánost három oldalról nyomta a hely-

zet: a nuncius felől, az országtanács felől és hadereje felől. Érezte, hogy most már ellenállhatatlanul tolják az események. Május nyolcadikán elszánta magát: megtette azt a lépést, amelyet hívei eszeltek ki. Katonái egy kisebb csapatával Budára kísértette az érseket azzal, hogy továbbra is fogoly marad, de Budán.

Még aznap maga elé kísértette. Váradi Péternek a hatévi fogság nem ártott semmi. Arca barnapiros volt, szakálla ápolt, tartása negyven éves korához illően fiatalos. Mert még csak harmincnégy éves volt, mikor a király tüneményes pályafutása magasán börtönre kárhoztatta. Erőteljes, döngő léptekkel állott a királyfi elé, letérdelt előtte és kezet csókolt.

— Isten hozott, Péter, — mondta meghatottan János és felemelte.

Egymás szemébe néztek és a következő pillanatban már megölelték egymást.

— Én ezt meg nem hálálhatom, Isten megfizet majd helyembe, eleget imádtam hozzá hat éveken által felségedér.

— Nono, Péter, király még nem vagyok.

— Nékem az biza. De haddsza nézzelek, megemberködtél, magyarok csillaga, te.

És forgatta, mint a nagy útról megtért suttyó fiút szokás. Gyönyörködött benne, orcáján sugárzott az őszinte imádat. S aztán rögtön így szólt:

— Édesanyádot Isten hogy magához vevé, értöttem. Ha valaki tudója ez fájdalomnak, én osztáu ugyan. Szent vót, léleknek csudája. Kirül szólni

csak levett süveggel való. No ne ríjj, gyöngyöm, herceg, valaha nékem kis Jankóm, ne ríjj, király nem rí, eszedben vegyed.

János elolvadottan, jólesően sírt. Kisfiú módján szepegte:

— Első szólasz így hozzám, Péter. Nincs az égvilágon egyetlen valakim is.

Aztán megtörölte szemét. Leültek beszélgetni. Rengeteg beszélni valójuk volt. Jánosnak el kellett mondania Mátyás halálának részleteit. Mindent, ami azóta történt, az udvar mendemondáit, az országtanács üléseit, seregét, híveinek vitáit. Akkor aztán az érsek kezdett el beszélni. János elámult, hogy miket tud. Olyan részleteit az udvari életnek, amelyekről neki, ittélőnek, nem volt fogalma sem. Péter érsek végigvette ujjain az országvezetés főszereplőit, Filipeczen kezdte, aki most az ő kancellári helyén ült. Kifejtette, hogy Filipecz, ha Ulászló és János között kell választani, kétségtelenül csak Ulászló mellé állhat. Mert kétszínű és jellemtelen ember, de morva hazafiságát nem lehet kétségbevonni. Esszerű érdeke, hogy a vallási harcok által széttépett Morvaországnak az erős cseh királyságban kapjon történelmi támaszt, míg, ha János mellé áll, akkor Morvaország csak elnyomott magyar tartomány lehet és felőrlődik két királynak a cseh királyi címért folytatott versengésében. Nagylucsei Dóczi Orbán nem lehet igaz híve Jánosnak, mert roppant gőgös ember, aki lelke mélyén a még gőgösebb és még erőszakosabb Mátyástól szenvedett számtalan sérelem emlékét hordja. Bakacs Tamás

nem lehet szívből a János pártján, mert szertelenül nagyravágyó, és habozás nélkül odaáll, ahol a kancellárságot, vagy a bíborosi kalapot igérik neki. Szapolyai sem lehet igazi híve, mert szertelen pénzvágyában csak a lublói és podolini uradalmakra vágyik, amelyek most lengyel kézen vannak, s amelyeket csak a lengyel király fia, Ulászló tud neki visszaszerezni. Legfőképpen pedig Beatrix nem lehet híve, a legnagyobb ellenség, valamennyi közt a legképmutatóbb és legveszedelmesebb, mert hogy hatalmáról ilyen könnyen lemondjon és a háttérbe vonuljon, az teljesen ki van zárva.

— Ne kínozz, — mondta János, miután megdöbbenve hallgatta végig, — iszen ha így vagyon, dógom veszendő. Ne vóna hívem egy is?

— Ezer meg ezer, azomba nem jó helyen kerested. Köznemesség, uram, országi magyaroknak nevetlen nagy sokaságok, az tiéd. Koronát az teéndi fejedbe, nem más, bizony mondom.

János azonban még mindig elhülve csóválta a fejét. Most ijedt meg először. Mert apjától öröklött tisztelettel becsülte ennek a tiszta embernek éles eszét. S ilyen világosan még senkisem állította eléje a hatalmas nagyokat. Viszont még mindig görcsösen ragaszkodott ahoz a hitéhez, hogy ezek az ő emberei. Hiszen, ha ilyen emberek esküjének sem hihet, akkor lehetetlen élni. Az érsek látta meghökkenését és vívódását. Mindjárt vigasztalni és biztatni kezdte. S mint elvben még fogoly, máris tanácsadóként tisztázta a közvetlen teendőket. Mindenekelőtt a sajátmaga dolgát ajánlotta rendezen-

dőnek, hogy kiállhasson a porondra és nyiltan szervezhesse a választás előkészületeit. Hiszen temérdek fontos embert elhanyagoltak eddig Jánosék. Mi van az erdélyi vajdával, Báthory Istvánnal? Mi van a Szentgyörgyi grófokkal? Mi van Ippolito hercegprimással, az elkényeztetett gyermekkel, akit talán el lehet csalni nagynénje mellől? Mi van Kinizsi Pállal? És mi van Ujlaki herceggel, Bosznia és a délvidék legfontosabb emberével? János ütlegekként érezte magára hullani ezeket a neveket. Homályosan az ő fejében is megfordult valamennyi, de hogy zaklatott, gyötrött bánatában mennél több gondtól szabaduljon, igyekezett azzal áltatni magát, hogy ezek mind esküdt hívei és apja még életében megdolgozta őket.

Beszélgetés közben az érsek az asztalra pillantott. Kikészített okmány feküdt annak ékes, csiszolt lapján. És felkapta fejét.

— Nevem? Mi ez, uram?

János zavartan elpirult. Megvallotta, hogy ezt hívei fogalmazták. Hitlevél, az érsek hűségéről szól. Lelkére kötötték, hogy az érsekkel írassa alá. De ő nem akarta azzal megsérteni, hogy hűségét írásban kérje tőle. Váradi elmosolyodott. Kezébe vette az okmányt, végigolvasta, bólogatott hozzá. Aztán felállott, az íróasztalhoz lépett, aláírta és porzót szórt rá. Csak akkor szólalt meg:

— Lelkembül szól, alkalmas írás.

És odavetette az asztalra. Aztán végre, két és fél órai beszélgetés után búcsúzni kezdtek. Megállapodtak abban, hogy János az érsek börtönváltozását

bejelenti az országtanácsnak, lépéseért erőteljesen helytáll, aztán majd néhány nap mulva a fogságot eltörli s az érseket minden vagyonába és méltóságába visszahelyezi. Addig is minden részletet megbeszél a nunciussal. A fogoly távozáskor megint kezet csókolt. És az ajtóban még egyet kötött a királyfi lelkére: seregét tartsa ugyan együtt, de moccanni ne engedje. Ez polgárháborút jelentene. Az pedig a legszörnyűbb bűn, amelyet hazája ellen elkövethet.

— Fogom kezedet, király, — mondta mélyen és melegen, — míg nem vérös.

János hálásan mosolygott. Az előszobában már fegyveresek álltak az érsek két oldalára, hogy névleges fogságába kísérjék. János soká töprengett a látogatás után. Hosszú lépésekkel méregette szobáját. Aztán, mikor már eleget tűnődött, becsengette Darányit. Adománylevelet diktált neki, amely szerint kedvelt hívének, az ország szolgálatában akkora érdemeket szerzett Nagylucsei Dóczi Orbán egri püspöknek és kincstartónak Kerekegyházát és Nagyivánt adományozza. Darányi meghökkenve nézett fel az írásból, de nem kérdezett semmit.

— Hányadik május vagyon ma?

— Nyolcadika.

— Nyolcadika. Dátumnak ötödiket írjál. Mingyárt leírasd.

Darányi kiment s ő nagyon meg volt elégedve önmagával. Ha Váradi miatt lármázni fog a kincstárnok, elébe teszi az adománylevelet. Ő volt eddig a főpapok közül leghangosabb Váradi ellen. S ha

más is rezonálna, majd ad falvakat másnak is. Elgyönyörködött rajta, hogy milyen szépen fognak haladni most már a dolgok, mikor Darányi berontott hozzá.

— Baj vagyon, uram.

— Baj? S mi vajjon?

— Mieink megszúrták királyné egy olaszját. Első udvaron huzalkodtak.

János kapta kardját és szaladt bicegő futásával kifelé, a legrövidebb folyosókon és lépcsőkön az első udvar felé, mögötte Darányi. Hevesen ordítozó csoportot talált ott, Beatrix egész csoport szolgája heves taglejtésekkel kiabált az ő emberei közül kettőre. Öklüket rázogatták. Egyik hangosan és rémülten sírt. Holttestet álltak körül valamennyien. A fegyveres testőrök is odafutottak már a zsivajra. János közeledtére mind feléje fordultak és még hangosabban kezdtek kiabálni, összevissza és egyszerre, úgyhogy beszédjökből nem lehetett kivenni semmit. De mind a holtat mutogatták. A két magyar csak állott némán és dacosan. Innen-onnan mind többen futottak a baj színhelyére.

A leszúrt olaszban már nem volt élet. Szíve alá kapta azt a szúrást, amely ütőerét elmetszette. Menthetetlenül elvérzett, rengeteg vércsatak piroslott körötte a kőkockákon. Félrefordult arcában kísértetiesen kidülledt a szem, keze még markolta a hüvelyéből kirántott tőrt, amelyet nem használhatott. Melléből még lassan szivárgott a vér, de zubbonyán már nagy folton rozsdabarna volt az aragóniai címer.

A körülállók még mindig hevesen kiabáltak és hadonásztak. János rájuk rivallt és elhallgattatta őket.

— Egy beszéljen. Mi történt itt?

De nem egy felelt, hanem egyszerre öt is. Az egyik magyarra mutogattak, hogy az leszúrta társukat. Ezt már fogták a testőrök.

— Te tötted? — fordult János a magyarhoz.

Fiatal suhanc volt ez, alacsony termetű, de igen széles vállú. Alsó teste sokkal rövidebb, mint a felső. Lovas fajtából való. Arca tatáros.

— Én töttem, uram.

— Beszélj, féreg, mer agyonváglak.

A magyar legény komoran, de nyugodtan elmondta, hogy a királyné emberei már egy hete ingerkednek velök. Beléjök kötnek, a várbeli kocsmákban hatalmaskodnak. Ez az olasz tegnap este a kocsmában különösen szemtelenül viselkedett, mire ő ököllel leütötte. Most aztán ezek meglesték a kerti lépcsőnél. Nyolcan mentek kettejökre, meg akarták őket verni. Ők szembeszálltak, kardot húztak, de egyelőre nem vágtak, se nem szúrtak, hanem a bástyafalnak vetették hátokat és vártak. Nem is lett volna semmi baj, de akkor az egyik olasz azt mondta, hogy „maledetto cane di Mattia." Ennyit a magyar legény is értett olaszul, mert gyerekkora óta az udvarnál szolgál. Ugyanekkor az olasz feléje köpött és vagy véletlenül, vagy akarattal leköpte mellén a királyi címert. A legény erre odadöfött. Az olasz még tört rántott, de aztán eldőlt. Ennyi volt az egész.

— Igy vót, uram, — mondta a másik nyugodtan.

Az olaszok újra kezdték a hadonászó és fölsiketítő lamentálást. János intett a testőröknek.

— Valamennyit lefogjátok. De elesztebb ez dögöt eltakarítni.

Ekkor a lépcső tetején megjelent Beatrix. Sebbel-lobbal jött, utána nagy csoportban két olasz udvaronc, csatlósok, lakájok, fegyveresek. Mind hanyatthomlok rohantak le a fokokon. A véres hulla láttára Beatrix nagyot sikoltott. Itt lent az olaszok úrnőjük láttára még hangosabb lármát műveltek, megint mind egyszerre szitkozódtak és vádoltak. Beatrix szikrázó szemmel figyelte szélsebes beszédjöket. Közben a testőrök teljesítették a parancsot, kettő a véres test alá nyúlt, a többi már terelte az egész szolgahadat.

— Testőrök, — kiáltott Beatrix, — azonnal öljétek meg a gyilkost! Azonnal megölni mindakettőt!

Azok visszanéztek, de János intésére mentek tovább. A magyarok kardját már elszedték, az olaszok tőreit is.

— Hagyd őket, királyné, — szólt János, — aki bűnös, megkapja büntetését.

— Elégtételt követelek, — kiáltott Beatrix a dühtől reszketve, — azokat rögtön ki kell végeztetni, mert nem tudom, mit csinálok.

Az olasz kíséret is szólni kezdett. Izgatott megjegyzéseket tettek egymáshoz fordulva.

— Ismétlem, királyné, az ügyet igazságosan meg fogom vizsgálni, aztán ítélek. Ez az én dolgom.

— A te dolgod az én embereim felett ítélni? Azt

már nem. Ha ma estig a két magyart ki nem végezteted, és az enyéim nem lesznek otthon, majd meglátod, mit csinálok. Tudtam, hogy így lesz, mihelyt Péter érsek ide beteszi a lábát. Megmondtam előre. Andiamo, signori.

Sarkon fordult, ment. Vele a többiek. János ott maradt Darányival. Egyik sem szólt. A nagy vértócsát nézték. Aztán megindultak felfelé. A palotában tehát máris híre ment, hogy Péter érsek Budára került. Annál jobb, legalább az országtanács tagjai megemésztik a dolgot, míg összeülnek. Szobáiba érve, János azonnal az udvarbírót rendelte magához. Meghagyta neki, hogy percnyi késedelem nélkül hallgassa ki a verekedés összes résztvevőit, aztán a tényállásról tegyen jelentést. De még az este beállta előtt. Ha Beatrix udvarából jönne valaki közbelépni, akkor annak azt kell mondani, hogy az ítéletet a herceg fenntartotta magának és a királyné óhajtása szerint estig igazságot tesz.

Így is lett. Az udvarbíró még napszállat előtt jelentkezett a vizsgálat eredményével. Szóról-szóra úgy történt a sajnálatos eset, ahogy a magyar legény elmondotta. A többi olasz nem használt sértő kifejezést sem Mátyásra, sem a magyarokra, csak egy közülök mondta, hogy itt most már más világ következik ezentúl. János úgy döntött, hogy az az olasz, aki más világot helyezett kilátásba, azonnal kapjon tíz botütést, aztán az olaszokat mind szabadon kell engedni. A két magyar kilép az udvari szolgálatból és átlép a zsoldos hadseregbe, mind a kettő dupla zsoldot kap, de ennek titokban kell maradnia.

Azt kell mondani, hogy megszöktek. Az udvarbíró tudomásul vette az ítéletet és elment.

Másnap reggel az volt Darányi első jelentése, hogy az éjjel három helyen is nagy verekedés tört ki a Beatrix és a János emberei között. Emberhalál nem történt, de többen csúnyán megsebesültek. Az olaszok azt hangoztatják, hogy addig nem nyugszanak, míg a két magyart az udvar elő nem keríti. Azonkívül nyíltan szitkozódnak azért a törvénysértésért, hogy a királyné udvartartásának egy alkalmazottját, aki felett csak Beatrix ítélhet. János herceg megbotoztatta.

És délelőtt összeült az országtanács. János gondoskodott arról, hogy Darányi a közelben legyen az egri püspöknek kiállított adománylevéllel. Ezt azonban akkor sem értékesíthette volna, ha szüksége került volna: Orbán püspök nem volt Budán. Hazament Egerbe, hogy országszerte híres bandériumát előkészítse az országgyűlés ünnepélyes szerepléseire. De nélküle is elég viharos lett az ülés. Hogy Váradi érsek már Budán van fogolyként, azt mindenki tudta, Filipecz leplezetlen idegességgel tért rá a kérdésre. Szemére lobbantotta Jánosnak, hogy noha eddig tisztelte a törvényeket, most egyszerre törvénytelen lépéseket enged meg magának. János a pápai követ kérésével takaródzott. Rámentek valamennyien, Beatrix különös szenvedélyességgel, és követelték tőle, hogy az érseket vitesse vissza Visegrádra. Megtagadta. Úgy tagadta meg, hogy erélyt és határozottságot mutatott. Ekkor Bakacs gyilkos mondatot küldött feléje:

— Most azt hiszed, herceg úr, hogy erélyes vagy. Pedig csak makacs vagy. Ez nagy különbség.

Ez a mondat szíven találta Jánost és hosszú időre szavát vette, míg a többiek Váradiról vitatkoztak és százegyszer elmondottak már százszor elmondott dolgokat. Dűlőre megint nem jutottak. Az országtanács ismét tiltakozott az érsek kibocsátása ellen, sőt jegyzőkönyvbe vette, hogy Budára hozatala a herceg önkényes lépése volt. És ekkor Beatrix vett nagy lélegzetet, hogy sérelmére rákezdjen. Csak úgy dőlt belőle a szó. A megölt szolgát az egekig magasztalta, egész személyzete legértékesebb emberének nevezte, viszont sötét színekkel festette a magyar fegyveresek állati vadságát és kegyetlenségét. Elmondta az egész gyilkosság történetét úgy, hogy a két magyar az elbeszélésben az ártatlan békésekre támadó két orgyilkos gyanánt szerepelt, viszont tisztára mosta az olaszokat olyan dolgokban, amelyeket itt magok is elismertek. Végül sírva kért védelmet az országtanácstól János emberei ellen, mert már a maga életét sem érzi biztonságban, majd átmenet nélkül dühös követelésbe csapott át a könyörgésből és példás elégtételt követelt a gonosztettért is, János jogtalan beavatkozásáért is.

— Amíg ezt az elégtételt meg nem kapom és Péter érsek vissza nem megy Visegrádra, nem ismerlek fiamnak!

— Ne légy kemény, királyné, — szólt János békítően, — ha felindulásod elmúlik, biztosra veszem, hogy ismét kegyes leszel hozzám. Azt a két embert majd igyekszem előkeríteni.

A meddő és hosszas szóváltásnak Filipecz olyan tárggyal vetett véget, amely mindkét felet elhallgattatta. Hivatalosan bejelentette, hogy a hazaérkezett értesítések szerint kik tartanak igényt a magyar trónra, kik fogják tehát magokat követeik által hivatalosan az országgyűlés jóindulatába ajánlani, ahogy ezt a törvény és az ősi szokás előírja. Először is Miksa osztrák főherceg, németrómai király, ama szerződés alapján, amelyet Mátyás huszonnyolc éve kötött Frigyes császárral. Aztán Ulászló cseh király, aki V. László magyar király nővérének fia és Albert magyar király törvényes unokája.

— Eleget teszek a formaságoknak, — szólt János kényszeredett mosollyal, — én is jelentkezem, hogy hárman legyünk.

— Négyen vagytok, — szólt Filipecz, — bejelentette igényét Ulászló fivére is, János Albert lengyel herceg, hasonló származás alapján.

János csodálkozva elnevette magát.

— János Albert? Ez igazán jó tréfa. Kap egyetlen szavazatot is?

Nem felelt neki senki. De még aznap megvilágította előtte ezt a jelöltséget Péter érsek, akit meglátogatott, hogy mindent elmondjon neki. János Albert kitűnő katona, tehetséges hadvezér és nagyon harcias ember. Számos feltűnő fegyveres siker fűződik nevéhez. Jelöltsége mellett tehát nem nehéz a kürtöt fújni a török veszedelemre való hivatkozással. De ez a jelöltség a János számára csak elő-

nyöket jelent, mert ha vannak ellenségei, akkor azok szavazatát még többfelé forgácsolja.

Ekkor már csak egy hét hiányzott az országgyűlésig. A helyszín előkészítésén már dolgoztak. A főurak Pest városában a Nagyboldogasszony-templomban voltak összeülendők, a köznemesség a Rákosmezején. János kiment mindakét helyre, hogy megnézze a készülődés munkáját. A templomban az öreg sekrestyés magyarázta neki, hogyan ülnek a mágnások és főpapok, melyik a nádor helye, akinek állása most üres, hova állítják az idegen jelöltek követeit, hogy és mint volt ötvennyolcban, a rettentő hideg januári napokon, mikor úgy befagyott a Duna, hogy társzekerek jártak át rajta, s a Mátyás éltetését a jégre gyűlt sokaság kezdte el. A Rákos síkján is talált embert, aki a sátorverő, ácsoló munkások sokasága között mutogatta neki, hogyan folyt le az apja választása, hol tanyáztak az erdélyi, a felsőmagyarországi, a dunántúli rendek, hol mondta el híres beszédét Szilágyi Mihály, hol égtek a csikorgó hidegben a hatalmas melegítő máglyák. Lelke magasra szökött apja dicső példáján, aki ugyanolyan korú volt megválasztásakor, mint most ő. Szüntelenül olyan festményeket színezgetett képzeletében, amelyeknek ő volt középpontja, hol lóháton a budai uccák ujjongó sokasága között, hol az országgyűlésen, amely felállva, viharos kardcsörtetéssel ünnepli, hol a székesfehérvári templomban, amint Ippolito orgonazúgás közepette fejére teszi a szent koronát.

Mikor hazatért, ismét verekedéseket jelentettek. Kénytelen volt embereinek megtiltani, hogy a várat

napnyugta után elhagyják és kocsmázzanak. De ez keveset használt, mert Beatrix nem adott ki ilyen tilalmat a maga embereinek, a vár alatt táborozó zsoldos seregre pedig átragadt az udvari fegyveresek izgalma. Az összetűzések nem szűntek meg. Beatrix most már mindennap átküldötte valamelyik udvaroncát Jánoshoz a kivánt elégtétel felől tárgyalni, a folyton újonnan adódó verekedéseket tisztázni. Jánosnak nem volt nyugta. Mindúntalan zaklatta Beatrix embere, ő pedig a nap legnagyobb részét a maga dolgaira akarta fordítani: vagy Péter érseknél ült, vagy híveivel tanácskozott a palotában. Mindennap érkezett valami hír valamelyik trónkövetelőről, ezt alaposan megvitatták, többnyire szilárd hangulatban. Becsmérelték Ulászlót, aki más ország trónjára vágyik, holott saját országában sem veszik komolyan, és szájról-szájra adták Matteo követ kijelentését, aki nyíltan azt mondta, hogy „egy rigót sem adna Miksa reményeiért". Azt a Bécsből érkezett hírt is meghányták vetették, mely szerint Miksa kijelentette, hogy erre a királyválasztásra egy fabatkát sem költhet. Ez jóízű nevetést keltett.

Itt volt május tizenhetedike végül, az országgyűlés határnapja, de a rendeknek semmi nyoma. A Nagyboldogasszony-templomban még sok hiányzott a díszítésből, a Rákoson is még javában ácsolták a dobogókat és korlátokat. Ez mindig így volt a magyar országgyűléseken. A tapasztalt öregek úgy vélték, hogy június eleje előtt aligha kerül sor érdemleges tanácskozásra. János már alig bírt idegeivel türelmetlenségében. Éjszakánként nem tudott aludni.

Kinyitotta ablakát és lebámult a Dunára, sorsa felől tünődve. Vagy álmatlan hajnalon égő szemmel, zúgó fejjel bámulta a napfelkeltét a parti síkon, rámeredve a kis várost körülvevő falakra, amelyek bíborpiros színt öltöttek a távoli mélységben.

Belső türelmetlensége hevesen ösztönözte valami tettre, valami döntő lépésre. Május huszadikán elúnta tovább bajlódni a Péter érsek dolgával. Aláírta a már elkészített kegyelmi okmányt és elküldte az érseknek. Az országtanácsra ügyet sem vetett. Átment a királyi kancelláriára Filipeczhez és közölte vele, hogy kénytelen visszaadni a kalocsai érsek szabadságát, mert Angelus nuncius egyházi átokkal fenyegette meg. Filipecz ez egyszer felindult.

— Ne nézz engem taknyos gyereknek, herceg, — mondta emelt hangon, méltatlankodva, — nagyon jól tudom én, hogy az egyházi átok csak játék. És tudd meg, hogy ha Váradit szabadon engeded, akkor az én barátságomat elvesztetted.

— Majd újra visszakapom, ha király leszek.

— Ha király leszel. De könnyen megbukhatol.

— Ne beszélj gyerekségeket, Filipecz püspök. Ugyan ki lesz, ha nem én?

— Augur nem vagyok. De velem ne rontsd el a dolgodat.

Azzal írásai felé fordult, mint aki nagyon el van foglalva. János vállat vont és kiment. A dolgok ilyen fordulata, ha nem volt is váratlan, megdöbbentette. Filipecz püspök döntő fontosságú ember volt az országban. Ha csakugyan más jelölt mellé áll, az nagy veszteséget jelent. De hogyan változtathatna rajta?

Váradit nem hagyhatja cserben, és még ha áldozatul vetné oda, most már elkésett: az érsek már átvette szabadulása hírét. És apja halála óta ebben a pillanatban érezte meg először, hogy sorsa nem teljesen bizonyos. Megválasztatását még mindig erősen remélte. De csak remélte. Eddig biztosan tudta. Most megütődve és mintegy sértődötten kérdezte magától: hát mégis van a bukásra eshetőség, bármily kicsiny? Alig várta, hogy Váradi Pétert viszontlássa.

Az már várta őt a hercegi lakosztályban. Ragyogó arccal, áradozva hálálkodott. Máskor is kezet csókolt a leendő királynak, most elhalmozta János kezét csókjaival. Mikor János elmondta neki Filipecz fenyegetését, semmi meglepetést nem mutatott. Ezt előre látta. És mindjárt kijelentette, hogy ugyanúgy fognak rövidesen színt vallani a kincstárnok, a királyi titkár, az országbíró, a csanádi püspök, az ausztriai kormányzó, sőt még többen a nagyurak közül. De számítani lehet az Ujlaki hercegék egész pártjára, a Frangepánokra, Brankovics deszpotára, a vránai perjelre, a Beriszlókra és még sok nagyúrra, s ami ennél több, a legfontosabb várakra, s ami még ennél is több, az egész köznemességre. Végigvették az egész névsort és mindenkinél külön mérlegelték, hogy hova számítható. Váradi mindenkit és mindenkinek érdekeit pontosan ismerte. Hogy Frangepán Bernát állásfoglalásának Zengg lesz az ára, azt János is tudta. De Váradi azt is tudta, hogy Ujlaki hercegnek a Garai-féle örökséget és a boszniai királyságot kell ígérni, Erneszt Zsigmondnak, a pécsi püspöknek pedig Cserevicset és Futtakot. A püspök

erőszakos ember volt és kapzsi. Mikor Mátyás halálának híre megérkezett, minden lelkiismeretfurdalás nélkül megtámadta fegyveres cselédeivel Jánosnak ezt a két birtokát és a hercegi gárdatiszteket egyszerűen kiverte. Ezt tehát most meg kell neki bocsátani és a két faluban benn hagyni. Váradi mindent tudott és mindenre volt tanácsa. S mindig olyan, amelyet János azonnal helyeselt. Csak egyetlen ponton nem értették meg egymást teljesen: a zsoldos sereg dolgában. Az érsek aggodalmaskodott, hogy a zsoldosok három vezére, Ráskai, Székely és Kiss Máté, túlságosan forró fejű és verekedős kedvű. János viszont gyermekes örömet érzett azon, hogy serege van.

Ahogy Váradi szabadulásának végleges híre elterjedt az udvarnál, a nagyurak csakugyan mind fagyosak lettek egyszerre. Akárkivel találkozott János közülök, valamennyin egyforma változást lehetett észrevenni: sokkal tiszteletteljesebbek voltak, mint eddig, de sokkal zárkózottabbak. Mindenre kitérő és semmitmondó válaszokat adtak. A palota légköre egyébként is nehezedett. A mindennapos verekedések szaporodtak. Beatrix naponta négyszer-ötször átüzent és most már sértő, türelmetlen üzeneteket küldött, sőt mint valami ellenséges vezér, harcias határidőket szabott feltételeinek teljesítésére. A János palotai cselédsége nem volt többé fegyelmezhető. Már nem törődtek a paranccsal, amely este nem engedte ki őket, elkeveredtek a vár alól felszivárgó zsoldosokkal és ők is kihívóan viselkedtek. Ráskai Balázs szándékosan szemet húnyt rendetlenségeik felett. Most már vérszemet kapva, azt a szokást vették fel, hogy

csoportosan gyülekeztek a várkapunál, s ha azon Beatrix valamely embere jött ki, vagy ment be, csúfságokat kiabáltak feléje. Ebből most már óránként véres verekedések támadtak.

Május huszonharmadikán, vasárnapi napon, jóval garázdábbak voltak, mint máskor, mert az ünnep tiszteletére felöntöttek a garatra. Egy csoport fegyveres ember minden Beatrix-emberbe belekötött a kapunál. Az őrség nem tudott rendet tartani, a verekedés állandóvá fajult. A királyné udvartartásának két olasz lovagja szerencsétlenül éppen ilyen csoportos dulakodás láttára érkezett az alsóvárosból a kapuhoz. Mind a kettő fegyveréhez nyúlt, hogy védelmezze a királyné szolgáit. A magyarok rájok estek, elvették fegyvereiket és véresre verték őket. Ez már késő este történt, János már nyugovóra tért. Mikor Beatrix udvarnagya sürgős kihallgatást követelt, elvesztette türelmét és kiüzent, hogy hagyjanak neki békét, a királyné csináljon, amit akar. S mikor másnap álmatlan éjszaka után későn kelt fel, azt a hírt kapta, hogy Beatrix nem lakik többé a királyi palotában. Még az éjjel összecsomagolta személyéhez tartozó legszükségesebb holmiját és csak néhány emberből álló kísérettel leköltözött Orbán püspök házába, amely ott állott a vizivárosban, kívül a Szombatkapun. Jánosnak azt az üzenetet hagyta hátra, hogy nem ismeri többé.

János szemében gyűlölet villámlott.

— Bár ne is ösmert vóna soha!

IV.

Május huszonnyolcadikán megjött az első csoport: az erdélyieké. Nem is csoport volt, hanem sereg. A várkert könyöklőjéről jól lehetett látni ennek a vonuló seregnek fegyvercsillogását, ahogy lóháton, társzekerekkel közeledtek Pest felé az országúton.

Az erdélyi vajda, Báthori István, maga vezette őket. Drágfi Bertalan, Mórocz László, Losonczi László egy-egy bandérium élén jöttek. Báthori bandériuma háromezerötszáz embernyi sokaságot jelentett egymaga. Más főurak is tetemes cselédséggel érkeztek. S a székelység nagy tömege követte őket. Mindenki fegyveresen. Az első érkezőket most már sűrűn követték a többiek, a várból naphosszat lehetett nézni a távoli országutakat, egyre-másra új csoportot jeleztek a porfellegekből kicsillanó fegyverek. Orbán egri püspök bandériumához valahol útközben csatlakozott a csanádi püspöké. Jött Bocskai Péter bandériuma. Jött a Dóczi Imréé. Ezek együtt kitettek két és félezer embert. A Szentgyörgyi grófok is jöttek, a Szécsiek is, a Kanizsaiak is. Péter érsek, aki lóhalálában szervezte meg bandériumát, maga sietett le szabadulása után Kalocsára, s most ő is

megérkezett. Pazar kísérettel jött Ippolito, az esztergomi hercegprimás, Beatrix befolyásának szégyene: most volt tizenegy esztendős.

Az érkezők valamennyien látogatást tettek Beatrixnál és Jánosnál. A sorrendet szinte kivétel nélkül mind így választotta, de ez nem szúrhatott szemet. Beatrix asszony volt s még hozzá hivatalos közjogi méltóság. És Jánost nem kerülte el egyik sem. Volt, aki szívvel-lélekkel rögtön hívének vallotta magát. Volt, aki a leghízelgőbb szavakkal ugyan, de olyat mondott csak, ami egyelőre nem kötötte. Volt, aki csak éppen tisztelgett és merev maradván, semmi beszélgetésbe nem akart belemenni. A főváros utcáin zsúfolt közönség járkált. Akadtak a feljöttek között igen sokan, akik Budán még sohasem jártak. Ezek elözönlötték kíváncsi kóborlásaikkal a szűk utcákat. Különböző távoli vidékek soha nem látott viseletei tűntek fel, oláh, kún, tót, lengyel, német beszédet is lehetett olykor hallani. A boltokban olyanra nőtt a tolongás, hogy néhol moccani sem lehetett, a céhek éjjel-nappal dolgoztak, mert egy hónapi munkájukkal nem tudtak felkészülni a ritka vevőjárásra. A kocsmák zsúfoltan roskadoztak. A fülsüketítő zsivaj és lökdösödő tolongás éjszaka sem szünt meg. Erősen melegre fordult már az idő.

János sokáig arról ábrándozott, hogy a választás ideje alatt valamelyik hű emberével egyszerű zekében kilopódzik a palotából és elvegyül az utcai sokaságba. De erről az álomról most le kellett tennie. Naphosszat úgyszólván még enni sem maradt ideje. Ahogy egyik nap mult a másik után, száz meg száz

kósza híradást kellett kancelláriáján számba vennie. Az iroda emberei alig aludtak valamit, kora reggeltől késő éjszakáig dolgoztak. Nagy névsorok álltak az asztalokon, a kancellisták izzadva jegyezgették a beérkezett híreket a nevek mellé. Itt is alig lehetett mozogni, mert bejárásuk ide csak a legbizalmasabb híveknek volt, de egyszerre mindenki legbizalmasabbnak tartotta magát, tolakodva érdeklődtek az esélyek iránt és rengeteg ellentmondó beszéddel zavarták azokat, akik dolgoztak. Minden éjjel megbeszélés volt a napi anyag feldolgozása után. János holtfáradtan ült az asztalfőn, az asztal körül Péter érsek, Rátkai Balázs, Székely Jakab, Kis Máté és egyéb párthívek üldögéltek és vitatkoztak a lehető számarányról.

Régóta gyermekes légvárrá lett már Jánosnak az az első elképzelése, hogy az országgyűlés összeül, őt kikiáltják, s máris jön a koronázás. Az az eleinte nevetséges és hihetetlen lehetőség, hogy más jelöltekkel komolyan kell küzdenie, viszont a lidércképek világából lassan közeledett, a valóság egyre több vonását öltve magára.

János Alberttől nem kellett komolyan félnie. Pártja, bármilyen csekélynek tetszett is, mégis akadt, s nem jelentéktelen nevek szerepeltek oszlopai között. Legérdekesebb és legriasztóbb volt e nevek közt az országbíróé, a Báthori Istváné, aki egyszersmind az erdélyi vajda méltóságát hordta. A lengyel herceg szekerét tolta aztán Mátyás két leghíresebb katonája: Magyar Balázs és veje, Kinizsi Pál főispán. Ezek mindhárman államügyektől távol

álló katonák voltak, katonák tetőtől-talpig. A lengyel herceg nagy harci hírének varázsa megejtette őket. Nem is titkolták állásfoglalásukat, hangosan hirdették, hogy nekik Mátyás kútbaesett császári ábrándjai után olyan ember kell, aki rámegy a törökre. János Albert pedig egyebet sem tesz, mint a lengyel-török csatában folyton veri a pogányt.

Akik Ulászlóra és Miksára szándékoztak adni voksukat, azok már nem beszéltek ilyen nyiltan. Váradi arról volt változatlanul meggyőződve, hogy a mágnások és főpapok cserbenhagyják Jánost és Ulászló mellé állanak, de kevesen lesznek és inkább hatalmukkal, tekintélyükkel akarnak győzni, semmint számbeli erejükkel. Meglepő és nyugtalanitó volt azonban, ami eddig kizártnak látszott: Miksa főhercegnek pártja támadt, természetesen az osztrák tartományokkal szomszédos vidékeken. Az itt birtokoskodó uraknak kényelmesebb jövőt igérhetett, ha javaikat Habsburg-betörések nem pusztítják. A Szentgyörgyi grófokról, a Bánfiakról, sőt János nagy meglepetésére a Frangepánokról is majdnem bizonyosra lehetett venni, hogy erre az oldalra állanak. De ezzel legalább Ulászló esélyeit is rontották, nemcsak az övéit. Váradi úgy vélte, hogy a vetélkedésben két név fogja jelenteni a döntést: Szapolyai és Ujlaki herceg. Most már csak ők hiányzottak a fontosak közül. Szapolyai még mindig Bécsben ült, Ujlaki herceg pedig nyilván későn indult el a délvidékről.

Most már elérkezett az ideje, hogy János kijelölje a maga ajánlóit. És itt fogas kérdés merült fel

előtte. Akikre bizonyosan számíthatott, s akik most a forró napokat közvetlen környezetében töltötték, azok között csak Péter érseknek volt méltó súlya. De ő vörös posztó volt a legelőkelőbbek szemében. A kérdést azonban éppen ő oldotta meg, hozzá méltó politikai tehetséggel.

— Monddsza, uram, — kérdezte Jánost villogó szemmel, — nemde Filipecz és Bakacs eskő híveid néked?

— Nem értlek, — bámult János, — magad tagadod ezt legkiváltabb.

— De fogadták-i atyádnak az hozzád való hívségöt szentül?

— Fogadták.

— S néked szólának-i, hogy megcsalnak?

— Nem.

— No. Úket kérjed hát. Ez kettőt.

— Ippeg üket? Iszen ha igazság, kit alejtasz, ellenem vagynak s nem ajánolhatnak. Nem vállalják.

— Ihol ni. Akkor már megvallák hűtlenségöket az latrok. Haszon az is, hadd húlljon az férgesse. De ki hitvány, napvilágtúl fél az. Vállalják, meghiggyedd. S ez szerrel egérfogóba csaltad üket, huncutokat.

Csak most értette János a pompás ötletet. Vagy színvallásra kényszeríti, vagy roppant kínos helyzetbe hozza őket esetleges titkos pártjuk előtt, akár Ulászlóé az, akár Miksáé. Másnap reggel már felkereste őket. Filipeczet elősször. Bizonyos ünnepélyességgel tért rá mondókájára. És ahogy Váradi taná-

csolta neki, erősen aláhúzta a kancellárba vetett bizalmát.

— Tudom, hogy neheztelsz rám a Váradi dolga miatt. De az ilyesmi csak jelentéktelen és múló apróság lehet a mi mélységes barátságunkhoz képest. Ha apámat megkérdezhetném, hogy kihez forduljak ezzel a kéréssel, ő is csak téged mondana. Téged és Bakacs Tamást, az ő nagy és bölcs támaszait, akik nélkül én sem tudom jövőmet elképzelni. Igy is lesz ez méltó: te és Bakacs, ti adjátok a királyt Magyarországnak. Merem remélni, hogy talán örülsz ennek.

Filipecz nem olyan arcot vágott, mint aki boldog. A királyfi kérése nyilvánvalóan meghökkentette. És az agyafúrt Péter gondolata kitűnően bevált. A sarokba szorított kancellár, ha hűtelen szándékai voltak, most kénytelen volt vagy nyiltan kiállani esküszegőnek, vagy vállalni, sőt még meg is köszönni a kitüntető megbizatást. Látszott homlokán, hogy a mögött hogyan dolgozik agya. De csak pillanatokig. Már döntött is.

— Köszönöm bizalmadat, herceg úr. Én foglak ajánlani a nemzetnek. Nagyon hálás vagyok a kitüntetésért.

— Örömmel tettem. Most megyek Bakacs Tamáshoz.

Ment Bakacshoz. Annak ugyanúgy adta elő, mi járatban van, mint Filipecznek. S Bakacs ugyanolyan meghökkenéssel hallgatta.

— A kancellárral beszéltél már, herceg úr? Mert ha ő bármilyen okból nem fogadhatná el ezt a kitün-

tetést, nekem, nála sokkal kevesebbnek, nagyon kényes volna ilyen dicső szerepet elfogadni.

— Nyugodt lehetsz, ő már nagy örömmel vállalta. Nem is tudod, milyen nagy öröm nekem, hogy két legkiválóbb emberemre bízhatom a dolgomat.

És Bakacs sem tehetett mást, hálát mondott a kitüntetésért. Most már nem lehetett tudni, vajjon csakugyan Jánoshoz húztak-e és csakugyan örvendtek a díszes szerepnek, vagy csak rejtegették terveiket és megfogatták magukat kénytelen-kelletlen a Péter érsek csapdájában. A munka tovább folyt a kancellárián, éjt nappallá téve dolgozták fel a beérkezett anyagot. Váradi remekelt szervező készségével. Jókora ügynöki sereget verbuvált. Ezek naphosszat járták a várost, a várat, a Rákost, szimatoltak, beszélgetésekre füleltek, a hangulatot kémlelték, nagyurak alkalmazottait faggatták és borravalózták, este pedig a megtudott részletek garmadájával érkeztek a herceg termeibe. Napról napra alakult a helyzet térképe. Még mindig túlsok maradt rajta a felfedezetlen üres folt, de annyit egyre tisztábban látni lehetett, hogy a küzdelem nem lesz könnyű. Elérkezett a perc, mikor János elhűlve vallotta meg magának: nincs kizárva, hogy kisebbségben marad. Ez a felismerés rémülettel töltötte el, amelyet hívei előtt nem tudott eltagadni. És pártjának két árnyalata kezdett erősebb színeket kapni s egymástól kivehetőbben különbözni. A harciasok és elszántabbak, kivált Ráskai Balázs és Székely Jakab vállat vontak arra a lehetőségre, hogy Ulászló kap több szavazatot. Hiába kap többet, abból még nem lesz koronázás.

Minden fontos vár az övék, a kincstár az övék, sőt maga a korona is a kezök között van: üljön be a hatalomba Ulászló, ha tud. Nem fog tudni, ha százszor megválasztották is, az országgyűlés előbb-utóbb beadja a derekát, döntését megmásítja, s a cseh király kénytelen lesz szégyenszemre eltakarodni. A másik párt azonban óva intette Jánost ettől a gondolkozástól. Váradi egyre hevesebben kárhoztatta azt a felfogást, amely csak polgárháborúra vezethetett. Szerinte az ügy egyáltalában nem veszett el. A voksok arányát a még hiányzó Szapolyai és a késlekedő Ujlaki herceg döntően előnyösre billenthette. Nem a kardot kell csapkodni tehát, hanem teljes erőfeszítéssel ráfeküdni a választási hadjáratra. Ám hogy a teljes erőfeszítés parancsoló szüksége elérkezett, azt ő maga sem titkolta. János ha magára maradt, iszonyodva tekintett vissza arra az útra, amelyet reményei apja halálának órája óta mostanig megtettek. Akkor, Beatrix vélt szeretetének melegében, kinevette a leghalványabb kétkedő szót is, most pedig el kellett képzelnie az elképzelhetetlent. Hogy fegyverre kerül a sor. És magyar vért kell ontania azért, ami az övé.

Végre valahára összeült az országgyűlés. Az országnak nem volt nádora. De Orbán püspök Mátyásnak egy régi rendelete folytán a nádorhelyettesi címet is viselte, az ő tiszte volt az ünnepélyes megnyitás. Külön-külön kellett megnyitnia mind a két ház tanácskozásait, miután a közös szentmisét megtartották. A főrendek a pesti templomban ültek össze, a köznemesek Rákoson. De az első ülések puszta for-

maságokkal teltek el. János nem mutatkozott. Filipecz és Bakacs megmagyarázták neki, hogy ez nem szokás és közjogilag nem illendő. Ezt megadóan és szerényen vette tudomásul, ismét elbúcsúzva szép ábrándjainak egyikétől. Mert olykor elképzelte magában, hogy pazar kísérettel, kardcsörtetve bevonul a tanácskozások színhelyére és mint Mátyás fia, puszta megjelenésével olyan tomboló lelkesedést kelt, hogy ennek gyönyörű vihara mindent elsöpör.

Az első érdemleges nap június hetedikén következett el, három héttel az országgyűlés kitűzött határnapja után. Ekkor mondták el beszédeiket az egyes trónjelöltek hivatalos követei a Rákoson, a két ház együttes gyülekezete előtt. Ennek eredményét János fent várta a palotában. Idegesen tett-vett, mellszorító izgalmában folyton mélyeket kellett sóhajtania. Minduntalan ablakaihoz lépett és tűrhetetlen türelmetlenségében a pesti síkot bámulta, ahol most sorsának eldöntése megkezdődött. Mikor már nem bírta a feszültséget, elment anyja sírjához a klastromba. Imádkozott a betűtlen márványtábla előtt, de imája sem adott enyhülést neki. Visszatért a palotába várakozni és a bizonytalanságtól szenvedni. Csak késő délután érkeztek az első résztvevők, látni lehetett a Dunán átkelő dereglyéiket. És elviselhetetlenül hosszú várakozás után megérkezett Váradi Péter, hogy urának beszámoljon.

Komor volt, kedvetlen. Részletesen elmondta az ülés lefolyását és becsületes őszinteségében nem csinált titkot abból, hogy ravasz politikai ötlete nemcsak hasznot okozott, hanem kárt is. Mert Filipecz

és Bakacs tudták a módját, hogy Jánost ajánló szónoklataikba ügyesen veszedelmes mérget is keverjenek el. Filipecz magasztalta a királyfi öröklött emberi tulajdonságait, de aljas módon védelmébe vette testi megjelenésének hibáit, vagyis figyelmeztette az országgyűlést, hogy a jelölt sánta. Aztán beszélt a királyfi mérhetetlen vagyonáról, amelyet boldogult atyja szakadatlan adományainak köszönhet, vagyis figyelmeztette az országgyűlést a Hunyadiház vagyongyüjtő szenvedélyére. Kifejtette, hogy a méltányosság Korvin János herceg mellett szól, mintegy figyelmeztetve az országgyűlést a jelölt gyengeségére, akinek méltányosságra van szüksége. Magyarázta a nemzeti királyság szép eszméjét, a teljesen különálló függetlenséget, figyelmeztetve ezzel az országgyűlést. hogy a nemzeti királyság nem támaszkodhatik uralkodójának más hatalmas országaira. Végül védelmébe vette János törvénytelen származását, kiemelve az e téren nagyon engedékeny olasz felfogást, figyelmeztetve az országgyűlést ezzel, hogy Magyarországon ez a szépséghiba bezzeg más megítélés alá esik. Egyszóval éppen a János ajánlására mondott ördöngösen ügyes szónoklat mutatta meg most már kétségtelenül, hogy Filipecz és Bakacs nem hívei, hanem egyenesen ártó ellenségei. S az ő pártállásuk a főurak egész seregének pártállását jelentette. Ami még az országgyűlésen történt, nem volt nagyon érdekes. Beszéltek Ulászló szószólói, Miksa emberei, János Albertéi is, sőt fellépett igényeivel Sándor lengyel herceg is, Ulászló és János Albert öccse, Kázmér lengyel királynak tehát egy-

szerre három fia is vetélkedett egymással a magyar koronáért. E beszédek alatt némileg tisztázódott is a helyzet, mert János Albert hívei erejük teljesen hibás megítélésével vadul vivátozni kezdték a lengyel herceget, azt gondolván, hogy vakmerő fellépésükkel meg tudják lepni az országgyűlést és jelöltjüket ki tudják kiáltatni, mint valaha Szilágyi Mihály tette Mátyással. De a gyarló módon kitervezett tüntetést az országgyűlés viharosan lehurrogta. János Albert pártja ezzel már teljesen meg is bukott és magával rántotta a még kevesebb emberrel rendelkező Sándort is.

Az úgyis esélytelen jelöltek előzetes bukása nem sokat jelentett. Sokat jelentett azonban az a súlyos hír, hogy a tárgyalás folyama alatt végre megérkezett Ausztriából Szapolyai és nyilván Ulászló mellé állott. Ez súlyos csapást jelentett Jánosra. Most már nem áltathatta magát, nyiltan le kellett számolnia azzal, hogy megbukhatik. Váradi még reménykedett abban, hogy az idegtépően késő délvidékiek Ujlaki herceg vezetésével megjönnek, erősen javíthatják az esélyeket, de hogy még ezek segítségével is nagyon nehéz a helyzet, azt kertelés nélkül megmondta. Mindenesetre várni kellett a délvidékiekre, ők igen sokat nyomtak most a latban.

De teltek az órák s az országúton eléjök küldött lovasok még mindig hír nélkül tértek vissza hajszolt paripáikon. Ezt a várakozást nem lehetett kibírni többé. Ernuszt Zsigmond, a mázsás kövérségű pécsi püspök, aki máskor alig tudta vonszolni elhízott testemét, most felugrott és kijelentette, hogy elébök lo-

vagol, míg meg nem találja őket, hogy aztán, minthogy már ég a ház, vágtában hozza valamennyit Budára. És útközben megesketi őket az egy igaz Istenre, hogy János mellé állanak. El is indult.

Ekkor János váratlan látogatást kapott. Filipecz és Bakacs keresték fel, a legragaszkodóbb hűség meglepő álarcával. Biztosították a királyfit változatlan és tiszta barátságukról. Eppen azért jöttek, — mondotta Filipecz —, hogy minden eshetőségre gondoskodjanak a herceg sorsáról, amely már csak Mátyás emléke miatt is nagyon a szívükön fekszik, másrészt a haza gondja is nyugtalanítja őket.

— Nincs nekünk semmi takargatnivalónk, herceg uram. Ha nem téged választanak meg királynak, akkor az a helyzet adódik, hogy kezeiden vannak a várak, atyád mesés kincsei és kezeden van a korona. Fegyveres sereged is van. Számolni kell tehát azzal az eshetőséggel, hogyha meg nem választanak, megtagadod a korona kiadását. Ez belső háborút jelent, a belső háború pedig azt jelenti, hogy egyik oldalról a török jön reánk, a másik oldalon a német. Az országnak vége. Neked is véged. Gondoskodnunk kell tehát arról, hogy bármi történik, te is biztosítva légy, az ország is.

— Még nem buktam meg, püspök, — vetette ellen fáradt reménytelenséggel János.

— Még nem. De megbukhatol Isten akaratából, aki a fejedelmek sorsát kezében tartja, megbukhatol az emberek miatt is, akik tanácsaikkal vezetnek. Vagy mondd meg őszintén magad is, ki van-e teljesen zárva, hogy megbukol?

— Nincs kizárva, — szólt ő ugyanolyan reménytelenül.

— Ime. Miért ne légy ebben a nem várt esetben is, melyet Isten távoztasson, gazdag, előkelő és hatalmas? És miért ne viruljon békén Magyarország bármilyen király alatt? Mi mélységesen szeretünk téged is, a gondjainkra maradt országot is. Ez hozott ide bennünket.

— Köszönöm, urak. Mit kívántok tőlem?

— Egyességet. Kötelezd magad, hogyha kisebbségben maradsz, megóvod az ország békéjét, vagyis nehézség nélkül átadod a koronát, és a királyi várakat, és pedig a koronát az egyesség aláírásakor, a várakat az esetleges új király bevonulásakor. Ezzel megmented az országot. Viszont ellenjelöltjeidet már most kötelezzük, hogy kudarcod esetére is megadják rangodat. Légy bosnyák király és tót fejedelem, légy horvát bán életed fogytáig. A várak közül is maradjanak kezeden azok, amelyek nem királyi váraknak, hanem magánvagyonnak számítanak, sőt maradjon kezeden a királyi várak közül is Pozsony, Tata és Komárom, légy ezeknek főispánja, légy örökös liptói herceg, légy ura osztrák földön Retznek, Kirchschlagnak és Wolkendorfnak, morva földön a magyarbródi uradalomnak, légy sziléziai földön troppaui herceg, légy ura két krajnai várnak. Más szóval légy mégis csak király és légy még hatalmasabb és gazdagabb a magyar királynál. És még hozzáteszem: mindez csak arra az esetre vonatkozik, ha nem választanak meg. Ettől még meg is választhatnak.

János mindezt balzsamos, édes vigasztalás gyanánt hallgatta. Az ajánlat azonnal nagyon tetszett neki. Még reményét is meghagyta, hogy királlyá választják. Lemondania nem kellett másról, mint a fegyveres erőszakról, amelytől nemcsak Péter intései következtében, hanem ösztönösen is idegenkedett.

— Még valamit elfelejtettél, — fordult Bakacs Filipeczhez, — a tárnoki házat és a könyvtárat.

— Ó igen, ezt elfelejtettem, herceg úr. Ha kisebbségben maradsz, át kell adnod a tárnoki házat az ott őrzött állami oklevelekkel együtt, valamint a könyvtárat is. Ne válaszolj most minderre, gondolkodjál. Ha biztosítani akarod magadat, leülhetünk a dolgokat részletesen megvitatni és írásbafoglalni.

Még nem tapasztalt nyájassággal búcsúztak tőle. Váradi elfogadhatónak tartotta az ajánlatot, sőt nagyon örült neki. Kezdettől azon fáradozott, hogy a királyválasztás polgárháborúvá ne fajuljon. János tehát még aznap maga mellé vette jogászait és leült Filipeczékkel tárgyalni. Azt hitte, hogy egy óra alatt végeznek a munkával, hiszen mindenben egyetértettek. De a tárgyalás mégis napokig elhúzódott, mert jogászai firtatni kezdték, hogy mi lesz a bosnyák királyság s a szlavon fejedelemség kormányzásának közjogi szervezete. A részletes tárgyalás során már nem festett olyan dicsőségesen a dolog, mert a magyar király fennhatósága nem sok jogkört hagyott a bosnyák és szlavon uralkodónak a puszta címen kívül. De János ezen is kapott. Lépés-

ről lépésre hagyja magát engedékenységbe ringatni. Végül már abba is belement, hogy a könyvtárból bukása esetén csak az országnagyok hozzájárulásával fog olvasnivalót kivenni. Abból a könyvtárból, amelyet apja éppen az ő neveltetésével kapcsolatban fejlesztett ki a világ egyik legszebb könyvtárává. Június tizenegyedikén aláírták az egyességet. Nemcsak aláírták. János, hogy becsületes készségét mutassa, kézszorítással adta lovagi szavát az ígéretek megtartására. Nagy megkönnyebbülés szabadította fel faradt lelkét, most már súlyos baj nem érhette, bármit rejtett a jövő, király maradhatott és dúsgazdag ember. És megfrissült erővel folytatta a választásra való készülődést, hiszen a magyar koronát még nem adta fel.

Másnap habzó lovon futár érkezett a várba. Ernuszt Zsigmond küldte előre lóhalálában: a délvidékiek jönnek. Már csak pár órányira vannak a fővárostól, és ami még nagyobb dolog, Ujlaki herceg testtel-lélekkel a János hívének mondta magát. Még aznap éjjel valóban megérkeztek a várvavártak. Élökön Ujlaki Lőrinc herceg, Mátyás keresztfia, János gyerekkori cimborája. Vele Brankovics György, a despota, a szövetségi bán, a két jajczai bán, a zenggi és nándorfehérvári kapitányok, sőt ami Jánost ujjongó boldogsággal töltötte el, olyan nagyurak, akiket eddig Miksa híveinek tartottak: Frangepán Bernát, a Bánfiak, a Szécsiek, a Kanizsaiak. Rengeteg embert hoztak magokkal. Lőrinc herceg maga ezret, és ezer embere volt a pécsi püspöknek is. Összevissza voltak vagy kilencezren. Ha ezeket a maga zsoldosai-

hoz számolta, nagyobb hadereje volt húszezer fegyveresnél. Nem bírván izgalmával, elébök lovagolt, Budától egy órányira fáklyafénynél látta meg a közeledő tömeget. Vele volt Váradi Péter is. Kitörő örömmel köszöntötték az érkezőket, megfordították lovaikat, s mire Budára értek, már tudták, hogy számíthatnak ennek a döntő lehetőségű tömegnek támogatására.

Ujlaki Lőrinc herceg megtestesedett, megpuhult, mióta utoljára látták egymást. Valamikor állandóan az udvarnál élt s itt a legelkényeztetettebb, legdélcegebb asszonybolondítónak számított. János már gyerekkorában hallotta a közkeletű mendemondát, hogy a csinos ifjú herceg Beatrix királynénak is szeretője volt egy darabig, de ráúnt a királynéra és szakított vele egy nem koronás, de csinosabb női fej kedvéért. Barátságuk el is hidegült azóta.

— Hát királyné hogyan s mint? — kérdezte fesztelenül és felületesen, ahogy egymás mellett lovagoltak.

— Megvagyon, — felelt János, — szavát most kevesint hallatja. Hogy éngem többet nem esmer, tudnom adta.

— Látom, belé nem holtál.

Nevettek ezen s többet az özvegyet nem említették. Csak Brankovics említette még futólag, hogy holnap illendőség szerint meglátogatják a királynét. Búcsúzáskor megállapodtak abban, hogy másnap este részletesen megvitatják a választáson való részvételt. Ezt most már nem is lehetett halogatni. Uj-

lakiék az utolsó pillanatban érkeztek, csak a másnap állt rendelkezésökre, június tizenharmadika. A nádorhelyettes tizennegyedikére tűzte ki a választást.

János nagy lakomát rendezett a vendégeknek. Mátyás híres aranykészletével terítettek. A karzatról az udvari gyász miatt ezúttal hiányoztak az igricek, muzsikusok és bohócok, de egyébként a lakoma Mátyás pazar vendéglátásai mögött semmivel sem maradt el. Ott volt a nagy pohárszék, kétoldalt csodálatos mesebeli állatok nagy szobrai vert ezüstből. A pohárszék állványain káprázatos arany- és ezüstedények sziporkáztak a drágakövektől. A mennyezetről tiszta ezüst hordó függött alá. A terem közepén drága állványon érc-serpenyő állott, amelyre drága, keleti fűszereket hintettek illatos füstölőnek. A falon, János helye mögött, színarany fonálból szőtt mesés értékű szőnyeg. Az ételek és italok még a nagyurakat is bámulatra ragadták. Csukamájat kaptak halomszámra és érdeklődve falták azt az eddig ismeretlen madarat, a pulykát, amelyet Mátyás csak pár éve honosított meg az országban. Hideg fácánsült is volt aranyozva. Sokféle hal. A legkülönbözőbb dolgokat ábrázoló cukorkák. A nagyétű pécsi püspököt attól lehetett félteni, hogy ott nyomban megüti a guta. A serleget is bőven hajtogatta, pedig abban sem sör volt, mint nemesi kúriákon szokták, hanem bor. Jóféle pozsonyi bor, vagy erős olasz malváziai, ki melyiket szerette.

A fényes lakomát tárgyalás követte, mégpedig emelkedett hangulatú. A beszélgetés egyes elkoty-

tyantott részei azt sejttették, hogy Ujlaki nemcsak udvariassági látogatásokat tett a várban, hanem politikai tárgyalásokat is folytatott. De vagy mert ezek meggyőzték, hogy más pártoktól kevesebbet várhat, vagy mert nem is akart máshova állani, most valamennyi délvidéki úrral együtt teljesen megbízhatónak mutatkozott. Természetesen mindegyik úr kikötötte, hogy mi lesz jutalma hűségének. Hosszú jegyzéket kellett vezetni a szavazók igényeiről, s a jegyzék élén Ujlaki Lőrinc herceg szerepelt, aki a bosnyák királyi címet kívánta magának. Rajta volt Frangepán Bernát is zenggi igényeivel, a pécsi püspök is azzal a két birtokkal, amelybe erőszakkal már bele is ült. Csak úgy röpködtek a dónációk, főispánságok, vajdaságok igéretei. De a sok áldozatot megérte, hogy a János eddig egyre gyengébbnek érzett pártja hirtelen fényes és fontos nevekkel lett gazdagabb. Az eddigi csüggedő aggodalmakat egyszerre megint a győzelem biztos reménye váltotta fel. A beborozott urak ölelgették egymást, Jánost máris felségezték és olyan jól érezték magokat az általános örömben, hogy sehogysem akaródzott hazamenniök. Mikor végre mégis elszéledtek, Frangepán Bernát még megállott néhány szóra a királyfival.

— Meg kell még mondanom, János uram, amit Bea leányom a lelkemre kötött: szerencsét kíván választásodhoz és boldog, hogy méltó fejre kerül a magyarok koronája.

— Ó milyen kedves. Hát nincs Budán?

— Nem, már elhagyta a Beatrix királyné ud-

varát. Elég volt. És jobb is szeretem, ha most otthon van.

— Szívből köszönöm. Mondd meg neki, kenéz, hogy gyakran gondolok rá és szeretettel őrzöm emlékét. S ha Bianca királynét hazahoztam, számítok rá.

Hogy gyakran gondol rá, az nem volt igaz. De most csakugyan melegség öntötte el, mikor a lány finom keze és szép nagy fekete szeme jutott eszébe. De még melegebbé tette lelkét a Bianca gondolata. Képét most is sokszor elővette és színezgette magában az ifjú királyné ragyogó bevonulását és székesfehérvári koronázását. Majd valamivel az övé után, ha a viszonyok megengedik, de mennél hamarább.

Másnap felvirradt a választás napja, június tizennegyedike. János dobogó szívvel remélte, hogy még aznap király lesz. A nádorhelyettes a választás színhelyéül nem a Rákost, hanem a pesti templomot jelölte ki. A templom előtt királyi lovasfutárok állottak, hogy az ülés minden fontosabb mozzanatáról azonnal nyargalva hozzanak jelentést híveitől a várba. János képtelen izgalomban várta a híreket. De döntő hírt egész napon nem kapott. Egyik szónoklat követte a másikat. Szavazásra nem akart sor kerülni. De az máris kiderült, hogy hetek óta mindenkinek igaza volt, aki bizalmatlanságra intette. A főpapok most már nyiltan színt vallottak azzal, hogy noha ők ajánlották, egyetlen szóval sem keltek pártjára a vitában, sőt Dóczi Orbán, a nádorhelyettes, az elnöki székből úgy vezette a tanácskozást, hogy nyilvánvalóan Ulászló szekerét tolta. Este

félbeszakította a vitát és másnapra halasztotta. Ez régi és bevált fortélya volt a főúri osztálynak a köznemesek ellen. A köznemesek nem szerették a fővárosban vesztegetni az időt, kivált a legerősebb nyári munka idején, a főurak tehát minden választáskor mesterségesen húzták a választásokat, hogy a rendszerint akadékoskodó és ellenzéki köznemesség idegeit próbára tegyék. Mátyás alatt ezt a fegyvert nem igen lehetett alkalmazni, az országgyűléseken az történt, amit az ő hatalmas akarata akart. Most azonban előkerült a fegyvertárból a régi fogás. A nádorhelyettes már eddig is el tudta érni, hogy a könemesség nagyobbára hazaszéledjen és csak választott képviselőit hagyja itt. De még mindig jócskán maradtak a hétszilvafások táborából a Rákoson, nem ártott még tovább gyötörni türelmüket. Nemcsak az övéket, a Jánosét nemkülönben. A végsőkig kimerülve és elkeseredve vette tudomásul, hogy még egy napot kell várnia.

Június tizenötödike rekkenő hőséggel ébredt. A futárok ugyanúgy dolgoztak, mint előző napon. Most olyan híreket hoztak, hogy a nádorhelyettes minduntalan felfüggeszti a tanácskozást, mert a pártok bizottságai folyton külön tanácskozásokra jöttek össze. Dóczi Orbán most már hevesen dolgozott Ulászlóért János ellen az elnöki székből. De Ujlakiék ugyanolyan hevesen ellenálltak. Délután úgy állott a helyzet, hogy Miksa teljesen háttérbe szorult, Ulászló és János esélyei egyenlőknek látszottak. Ami ezután történt, azt senki sem tudta összefüggően és világosan elmondani. A nádorhe-

lyettes összehozta a Miksa és Ulászló pártjait. Azok Ujlakiék tudta nélkül határoztak valamit, erre Orbán püspök ismét megnyitotta a tanácskozást és a pártok megegyezése alapján azt indítványozta, hogy Ulászló cseh királyt egyhangúlag kiáltsák ki Magyarország megválasztott királyának. Erre súlyos botrány tört ki. Ujlakiék a padokat verték és tombolva tiltakoztak, az Ulászló-pártiak kardjaikkal dörömböltek és vivátoztak. A nádorhelyettes képtelen volt kimodani a döntést, sőt mivel attól lehetett tartani, hogy a felizgatott rendek egymásra rohannak, a tárgyalást megint felfüggesztette és visszavonult a sekrestyébe. Ujlakiék itt felkeresték és felelősségre vonták a tervezett csiny miatt. Alkotmányszegéssel, pártossággal, csalással vádolták és újabb tárgyalást követeltek. Orbán püspök konokul visszautasított minden kísérletet, szilaj szóváltásra került a sor, s ez annyira elmérgesedett, hogy Ujlaki Lőrinc herceg ünnepélyesen otthagyta az egész János-párttal az országgyűlést. Ezt már ő maga mondta el Jánosnak a várpalotában. És mindjárt rögtönzött tanácsot tartottak, hogy most mit tegyenek.

Váradi érsek a kiegyenlítés és békesség mellett akart maradni. De kevesen tartottak vele. A hatalmaskodó főpapok és főurak viselkedése annyira felháborított mindenkit, hogy a kedélyek csillapítására gondolni sem lehetett. Aki felszólalt, az hitvány, gyalázatos esküszegőnek gyalázta Orbánékat és fennen követelte, hogy János üssön a kardjára, ha elégtételt nem kap. Heves tanácskozás után ki-

mondták, hogy az ellenpárttal minden összeköttetést megszakítanak. Jöjjön, aminek jönnie kell. Ezzel oszlottak szét. Váradi még maradt. Hosszasan beszélt lelkére Jánosnak: ne égesse fel maga mögött a békesség hídját, mert különben egyetlen útja a biztos polgárháború felé vezet. János hajlott is az intelemre, nem is. Amilyen boldogan hallgatott előbb az érsek minden szavára és mozdulni sem tudott nélküle, most jobban szerette Lőrinc herceget hallgatni. Maga előtt azzal érvelt, hogy eddig Péter érseknek igaza lehetett, de most olyan napok érkeztek el, mikor a gonoszság, árulás és kétszínűség ellen erőt kell mutatni, az erő mutatása úgysem jelenti még, hogy a kirántott karddal döfni is fog. Csak ha muszáj.

A következő nap azzal telt el, hogy meghallgatták a főrendek újabb és újabb üzeneteit. Az országgyűlés folyt tovább, de tehetetlenül. Orbán kénytelen volt beletörődni, hogy Ulászló kikiáltásának terve kudarcot vallott, mert még a csonka országgyűlés egyhangúlag kikiáltotta volna, de az ilyen választást senki sem tekinthette törvényesnek. Meddő szóbeszéddel, alaki vitákkal töltötték tehát az időt, s közben igyekeztek odaédesgetni Lőrinc herceget, hogy érdemben határozni lehessen. De ő mint pártvezér, minden kísérletet visszautasított. Bosznia királya akart lenni mindenáron, mint apja volt, s ezt csak János királysága alatt érhette el, mert bárki más lesz a magyar uralkodó, a bosnyák koronát János viseli. Váradi minden ékesszólását latba vetette, de látta, hogy a királyfi most már

szívesebben hallgat Lőrinc hercegre, mint őrá. Erre keserű szavakra fakadt. János hidegen válaszolt. Hagyta, hogy Péter érsek komoran, sértett arccal távozzék.

— Majd szóllasz, uram, ha köllök, — mondta az ajtóban az érsek és elment.

És másnap János gondolkozott is azon, hogy küldjön érte. Mert érdekes fordulat történt. Filipecz átküldte neki az egyesség írásba foglalt pontjait. Benne volt minden, amiben megállapodtak, a főrendek aláírása ott sorakozott rajta, a pecsétek mind rendben voltak. Csak az ő aláírása hiányzott. Első ösztönével Péterért akart küldeni. De Lőrinc herceg, aki egy percre sem távozott mellőle, élénken óvta ettől. Nem kell Váradi, nem kell a mindenáron való meghunyászkodás. János mindjárt engedett. Azt izente vissza, hogy sok részletet tisztázni kell még a megváltozott helyzetben, ezért a maga részéről Lőrinc herceget és a pécsi püspököt nevezi meg képviselői gyanánt. Lőrinc és Ernuszt mindjárt fel is keresték a kancellárt, aki a főrendek megbízottai gyanánt Báthori Istvánt és a nádorhelyettest nevezte meg. Ezek négyen még aznap összeültek a várbeli Zsigmond-kápolnában és mindenekelőtt abban állapodtak meg, hogy az országgyűlés két napig nem ül össze.

S ekkor Péter érsek, akit kihagyott az egész tárgyalásból, még aznap maga jelentkezett. Dúltan és izgatottan. Azt a hírt hozta, hogy Báthori István országbíró, mialatt az egyességről tárgyal, katonáival megszállatta a vár alatt a vizivárost.

— Állok elejbe, — felelt János, vagy inkább általa a harcias hívek hatása, — mire megy vajjon?

Váradi kétségbeesetten érvelt. Ez a vérontás biztos útja. Mindenáron békességet kell teremteni.

— Abba fáradunk ippeg.

És idegesen elfordult. Lelkiismeretét nem érezte egészen rendben, s az érsek beszéde szerfelett kényelmetlen volt neki. De az érsek nem akart érteni a mozdulatból és szenvedélyesen kifakadt.

— János, nekem szerelmes uram, az Jézus hét sebire kérlek, eszedre térj! Az út, kin jársz, vesztedbe vezet! Ládd, én igaz szolgád vagyok. Tudod-i, ki járt nálam s vajjon mit kínált? Királyné embere. Biboros kalapot igért, ha cserben hagylak Ulászlóér.

— Micsoda, — döbbent meg János, — Beatrix Ulászló mellett? Mit akar az némber?

— Nem tudol te semmit, uram, Ulászló felesége akar lenni. S újfent királyné. Hogy orcádba nevessen.

— Hun veszed ez bolondot?

Péter érsek keserűen legyintett, hogy ura ennyire tájékozatlan. Elmondta, amit megtudott. Beatrix már régóta tűzzel-vassal dolgozik alattomban Ulászlóért. Az első pillanattól kezdve összefogott Dóczival, Filipeczcel, Bakaccsal. Komédiáztak mind mostanig. De most már nem titkolnak semmit. Ma reggel óta embereik puhítják a rendeket, hogy azok kötelezzék az országgyűlésen Ulászlót Beatrix nőülvételére. S ez a terv nem lehet mai keletű. A királyné tehát már férje ravatala mellett új házasságról gondolkozott. Ügyesen kitervezte:

rávarrja magát régi kedvesére és még királyné is marad. Csak innen ered a választás minden nehézsége.

János elhűlve hallgatta mindezt. Elszörnyedt, mint aki ráébred, hogy már jó ideje borzasztó meredély felett jár. Egy pillanat alatt száz és száz egyszerre megvilágosodott részlet tolongott gondolataiban. Ő semmit sem tudott, oktondi hittel járt-kelt félelmesen kétszínű és elszánt ellenségei között. Gyilkosan elszégyelte hiszékenységét, tudatlanságát, emberismeretének gyarlóságát. S hogy ekkorát kellett maga előtt zuhannia, ez ádáz haragot és bosszúvágyat keltett benne.

— Bestia, — mondta csikorgó foggal, — ha itten vóna, kardomat belemártanom képes vónék. No, de majd...

Vadul belefenyegetett a levegőbe. És ráförmedt az érsekre:

— Ezeknek kérsz békét? Ezeknek? Jonhokat kifordítom! Rettenetes dógot teszek!

Az érsek kérlelte. De nem tudta lecsillapítani. János forrongva, sziszegve lépkedett fel s alá, káromlásokat harapott el és olyan sápadt volt, mint a fal. Soká tartott, míg felindulása elmúlt. Akkor fáradtan leült és arcát kezeibe rejtette.

— Édes jó uram, ország reménysége s ótalma, — szólt ekkor könyörögve az érsek, — vedd eszedben hű szolgád intéseit. Bölcs légy, törvényt szeresd.

— Jól van, — felelt ő halkan, fáradtan, — tudnod adom majd, mit határozok.

— Várandom, uram. De tudd meg: ha ez útról nem fordulsz, elhagylak.

— Úgy. Mégy Ulászlóhoz.

— Mán oda nem. De igenis, mikint medve az barlangba, Kalocsára. Isten áldjon meg, uram.

János felkapta a fejét. Mintha az érsek utolsó szavai könnyesek lettek volna. De az már ment kifelé, arcát nem láthatta. Ha csakugyan könnyezett, akkor most látta először sírni. És mikor az ajtó becsukódott, majdnem elsírta magát ő is. De aztán haragja, fájdalmas szégyene, önbecsülésének égető csorbája kezdte újra kínozni. Vadul szorította ökölbe kezét és alig várta Lőrincet. Az jött is a pécsi püspökkel nemsokára. Meghányták-vetették az érsek híreit. Hogy Báthori István befészkelte magát a viziárosban, nem izgatta őket. Sokkal erősebbek voltak. Annál többet beszéltek Beatrix bámulatos házassági tervéről, amelyről már ők is értesültek. Képtelenségnek találták. Hiszen Ulászlónak volt már felesége, a brandenburgi őrgróf leánya. Csak még nem vitte haza hosszú évek óta, erre még a pápa sürgetése sem tudta rávenni. De ha a terv képtelenség is, a főpapok hihetetlen aknamunkája mindenesetre felháborító. János megint tüzelni kezdett, sajátmagát lovalta bele a tombolásba. Ujlakiék csittították: az egyesség tárgyalása alatt okosnak kell lenni. S akit a békés Váradi hírei lázítottak harciasra, azt most a harcias Ujlakiék intették békességre. Ő a fejét fogta tanácstalanságában, inga gyanánt érezte magát lengeni innen oda, onnan ide. Beleszédült.

Az egyességi tárgyalásokat folytatták. De ez most már voltaképpen az országos helyzetnek, a királyválasztásnak, a megrekedt országgyűlés sorsának tárgyalása volt. Vitáik túlnőttek a tervezett két napon. Ekkor az országgyűlést újabb két nappal elhalasztották. Báthori tovább tárgyalt Ujlakiékkal, s közben nyiltan fegyveres küzdelemre készült. Egyszerre csak kitünt, hogy Kinizsi Pál, a megbukott lengyel-párt egyik vezetője, keményen dolgozik Ulászló mellett. Az alsóváros hadi megerősítésével foglalkozik. Csakhogy a János pártja sem maradt veszteg erre. A pécsi püspök jókora kölcsönt kínált Jánosnak és követelte az újabb toborzást, ha azok már sáncolnak. Kis Máté, a liptói főispán nyolcezer aranyat ajánlott fel záloglevélre, ő is soroztatni akart. János gyenge volt a pénzt el nem fogadni. A sorozás nyomban megindult. S aznap érseki futár kért bebocsáttatást János színe elé.

— Péter érsek úr küldött, uram. Mondanom parancsolta izenetit: hazamene Kalocsává. S hogy téged Isten vezéreljen.

— Level nincs?

— Nincs, uram. Csak az izenet, kit mondtam.

— Jól van. Mehetsz.

A két napot még egyszer megtoldották. Az országgyűlés nem ült össze, Orbánék azonban serényen dolgoztak országgyűlésen kívül is. Gyűrték, puhították a rendeket, hogy Ulászló megválasztásának esetére kössék ki Ulászló és Beatrix házasságát, de közben becsületszóval igérték meg a rendeknek, hogy Ulászló sohasem fog ennek a kikötésnek

eleget tenni és nem veszi el a magtalan asszonyt. Most tehát legnagyobb cinkosukat, Beatrixot is elárulták, mint ahogy elárulták Jánost. Csak Szapolyai hozzájárulása kellett még ehhez az új fordulathoz, az pedig már visszament Bécsbe. Filipecz hirtelen felutazott hozzá tárgyalni. Ezt Jánosék is megtudták, mert most már Beatrix lett az, akit mindenki általatott és aki nem tudott semmit a feje fölé tornyosuló ármányokról. A Korvin-párt tehát azonnal szintén küldött követet Bécsbe, hátha a fontos Szapolyait a dolgok új állásában ide lehetne fordítani. És az egyességi tárgyalásokat abbahagyták. János kijelentette, hogy a koronát semmi körülmények közt nem adja ki a kezéből. A két párt farkasszemet nézett. A fegyveres ellentét odáig fajult, hogy Báthori István katonákkal támadott meg a vár alján egy házat, amelyet fontos hadipontnak látott Buda ostroma esetére. Ujlakiék pedig ostrom-készenlétbe helyezték a várat. A két párt háborúja minden pillanatban kitörhetett. János már leszámolt ezzel is. Csak támadni nem akart.

De az ostromra nem került sor. Egy éjszaka két hírrel verték fel. A két hír véletlenül egyszerre érkezett. Az egyik az volt, hogy Szapolyai Beatrixot is elárulta, Ulászló mellett maradt úgy, hogy ez házasságot igérjen Beatrixnak, de ha megkoronázták, semmiesetre ne vegye el. A másik hír azt jelentette, hogy Ulászló elúnta a megfeneklett királyválasztás huzavonáit, hirtelen fegyverbe hívta embereit és Prágából tizenötezer katonával megindult Buda ellen. János éjszakának idején felverette

párthíveit. Hajnalig tanácskoztak. Abban mind egyetértettek, hogy Buda igen gyenge vár, három napig sem lehet védeni. Kitenni tehát annak, hogy Szapolyai Bécsből induló serege, a Prága felől induló Ulászló s a vár tövében tanyázó Báthoriék egyszerre megtámadják, nem lehet. Százféle terv felmerült, hogy ilyenképpen mit csináljanak, de mindegyiknek volt ellenzője. Ekkor Lőrinc herceg elkiáltotta magát:

— Megtaláltam, urak! Megyünk Fehérvárra! Korona kezünkben, avval urunkot megkoronázzuk!

Halotti csend fogadta a vakmerő gondolatot, de aztán egetverő vivátozás. Lelkes, meleg tekintetek szegeződtek a királyfira, a magyarok ősi tekintete, amely királyt teremt, hogy abban önmagát imádhassa. János szívét marokra szorította a szinte fájdalmas boldogság. Ez volt az a pillanat, amelyre oly régóta vágyott hullámzó reménnyel, hol nekilobbanó hittel, hol lesújtott aggodalommal, de mindig éhes és forró vággyal: így állani a feléje forduló elragadtatott magyar arcok közepette, fürödni a feléje áradó szeretetben és a győztes szerény arcával felolvadni benne. Halványan a kétség apró gonosz szellemei ólálkodtak ugyan az öröm színes, tüzes előtere mögött: a törvényes királyválasztás hiánya, az esztergomi hercegprímás és a nádor, vagy nádorhelyettes elengedhetetlen szerepe. De ezeket lerázta magáról. Az utolsó hetekben hozzászoktatták, hogy gőgösen elfordítsa arcát, ha az alkotmányosság szigorú és kérdőre vonó tekintetével találkozik. Csak a tündéri képre gondolt, Szent

István palástjára, a tömjénes orgonabúgásra, a révülten ujjongó sokaságra és a szent koronára, amely, mint a Szentlélek röpte, lassan leszállt fejére.

— Milyen boldog vagyok, — mondta reszkető ajakkal.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

V.

Az éjszakai értekezlet azzal a határozattal oszlott szét, hogy elmennek Székesfehérvárra. A budai vár őrizetére itthagynak valamelyes haderőt s lent királlyá koronázzák I. Jánost. Hogy aztán mi lesz, majd megmutatja a jövő. Mindenesetre megvárják Ulászló fegyveres támadását. Hogy győznek, afelől nem lehet kétség. A vránai perjel, mikor a kincstár hihetetlen drágaságait látta, így kiáltott fel:

— Csak Isten árthat nekünk, más senki.

A hadviselés elsősorban zsold kérdése lévén, akkora sereget, mint ők, nem állíthat fel senki. S ha az országgyűlés nem választotta meg Jánost szépszerével, majd a győzelem után fejet fog hajtani. Legfeljebb új és formahibák nélkül való koronázást kíván. Róbert Károlyt háromszor is megkoronázták.

De már másnap délben azt a kellemetlen hírt kapták a pártban, hogy Orbánék a legsürgősebben hazaküldték Székesfehérvárra az országgyűlésre feljött prépostot, Kálmáncsehi Domokost. Bandériumát bőven megpótolták katonákkal, hogy védhesse a várost. János valamelyik híve tehát fecse-

gett, a főurak villámgyorsan intézkedtek. A szép terv kútba esett, mert Székesfehérvárra most már csak ostrommal lehetett volna bevonulni, János pedig nem vállalhatta a támadó szerepét. Ismét tanakodni kellett, hogy mit csináljanak. Budán megvárni Ulászló támadását nagy könnyelműség lett volna. Buda volt a leggyengébb a királyi várak között.

Megint Lőrinc herceg gondolata adott irányt Jánosnak. Ő azt javasolta, hogy menjenek Szlavóniába. Ott sok a kitünően megerősített vár, a terep támadó ellenség számára nagyon nehéz. A Drávától egészen a dalmata tengerpartig úgyszólván minden birtokon János hívei az urak. Ott biztos tartózkodást találnak, serényen gyüjthetnek katonákat, s ha a hatalmas új sereget bőséges pénzzel megszervezték, nyugodtan szemébe nézhetnek minden támadásnak. Ulászló addig csak jöjjön be Budára, ha tud. Üres palotát fog találni.

Nem késlekedtek egy percig sem. A berendezésnek és a drágaságoknak felrakodását megkezdték. Felhajtottak minden társzekeret. A termek fényesre csiszolt padlóit ládák lepték el. A cselédség nagy sietséggel csomagolta a drága bútorokat, képeket, szobrokat, faliszőnyegeket, karos gyertyatartókat, kopácsolás, szegelés lármázott mindenütt. A tárnoki házban az állami okmányokat rakták ládákba. A könyvtárban külön válogatott emberek ügyeltek a gyönyörű kötetek csomagolására. A kincstárban bizalmi emberek vigyáztak minden tárgyra, a ládákra jeleket írtak, külön tervrajz szerint osztották be a

megjegyzett ponyvájú társzekereket, testőrök ügyeltek a rakodásra. Mátyás pazar termei gyorsan kopaszodtak, a lépések üresen kongtak a falak között. Ekkora költözés még nem történt Magyarországon. Végre felkészültek mindennel. Szekérre rakták a korona vasládáját is, a szekér mellett erős testőrség vigyázott, tíz lépésnyi távolt tartottak a szűk udvaron, közelebb nem volt szabad lépnie senkinek.

A sereg Buda alatt táborozott, megerősített állásban, mert minden pillanatban tartani lehetett attól, hogy Báthori István és Kinizsi tüzes fejjel kedvet kapnak a verekedésre. Mikor a rengeteg társzekér már mind készen állott, a dáriusi rakományt fegyveres fedezettel leszállították a táborba. Ez eltartott egy álló napig. Aznap éjszaka János még a palotába aludt. Másnap, július elsején, korán reggel szemlét tartott az itt hagyott ezer főnyi őrségen, még egyszer végigjárta elszoruló szívvel az üres termeket, ahol felserdült, még egyszer elment anyja sírjához imádkozni. Aztán megvárta az estét, mert a nagy hőség miatt éjjel akartak menetelni. Este elindult. A tábor már indulásra készen várta. Megzendültek a trombiták, a sereg felkerekedett.

Alig mentek valamit, már meglepő hírrel nyargaltak előre az utócsapatok lovasai: nagyobb csapat követi őket. Kitűnt, hogy mialatt ők az útra készülődtek, Ulászló pártja sem maradt veszteg. Szintén sereget szervezett. Ennek erejét egyelőre nem lehetett felbecsülni. Lehetett jóval gyengébb nálok, de ha minden bandériumot gyorsan összeszedtek, lehetett aggasztóan tetemes is. A nyomuk-

ban jövők egyelőre nem támadtak, csak követték őket. De reggel esetleg támadhattak. János és vezérei izgatott tanácsot tartottak félreállva az országút szélére, lóháton, mialatt sregök tovább folytatta a vonulást. Ujlaki Lőrincnek megint volt ötlete. Kijelölte a pécsi püspököt, a vránai perjelt és még két urat: menjenek vissza tárgyalni, kérdjék meg, hogy az üldözőknek mi a szándéka és indítsanak színleges tanácskozást a korona kiadása felől. Az utócsapatok álljanak meg, mintha az egész sereg megállapodott volna.

Így történt. A kövér pécsi püspök elnyargalt társaival a sötétben visszafelé. Ők pedig a sereg zömével ügetve indultak tovább az éjszakába. A Duna mentén haladtak lefelé. Siettek egész éjjel s csak akkor kerestek megállapodásra alkalmas helyet, mikor a nap már magasan járt. Alkonyatkor megindultak megint. A visszaküldött tárgyalók harmadnap érték utól őket. Ügyesen végezték dolgukat: egy teljes napot nyertek a színleges tárgyalással, s azzal váltak el Bátori Istvántól és vezérkarától, hogy másnap folytatják az alkut. De eszök ágában sem volt az alkut folytatni, vágtatva indultak vissza, hogy Jánosékat utólérjék.

Nem jó híreket hoztak. Ulászló pártja igen erős sereggel rendelkezett. A válságos napok alatt nyilván serényen dolgoztak volt: félelmes erőt hoztak össze. És nyiltan megmondták a pécsi püspöknek és társainak, hogy most már nem tréfálnak többé: a koronát minden módon hatalmukba kerítik, vagy szép szerrel, vagy vér árán. Hiába rendelkezik János

herceg annyi pénzzel, a teljes hadi felkészülésre nem fognak neki időt adni. A kocka el van vetve.

Jánoson kétségbeesett rémület vett erőt. Nem a mérkőzéstől magától félt, jó katonának ismerte magát, természetét bátornak. A vereségtől félt, a szégyentől, az ellenfél diadalától. És hogy most helyzetének végzetes volta megvilágosodott előtte, tévelygő, tanácstalan érzései megint teljesen új irányba fordultak.

— Elhibáztuk elejétül, — mondta Lőrinc hercegnek és Ermeszt püspöknek, akik között lovagolt, latinul, hogy a csatlósok ne értsék, — Péter érseknek volt igaza, nem nekünk.

Azok nagyon kedvetlenek voltak és ingerlékenyek. Lőrinc herceg komor aggodalommal hajszolta a sereget, minden pihenőt túlhosszúnak talált. Ha a legénység panaszkodni kezdett a hajszolt menet miatt, dúlt-fúlt a haragtól és szitkozódó parancsokat küldött hátra. Zsigmond püspök folyton rosszullétről panaszkodott. Óriás teste nem bírta a nyereg megpróbáltatásait, lihegett, izzadt és nyögött. És mindakettő számára vörös posztó volt a Váradi érsek emlegetése.

— Akkor rá kellett volna hallgatnod, — mondta ingerülten Lőrinc, — és nem miránk.

Hangja lenéző volt és tiszteletlen. S János, nyomorult helyzetében, távol állott attól, hogy rendreutasítsa. A válasz nyilalló fájdalmat keltett szivében. Vigasztalásra és híveinek enyhítő hűségére vágyott és most riadtan ocsudott arra, hogy nem ura ennek a két embernek, hanem rabja.

— Kár most már ezen sopánkodni, — szólt hasonló ingerült hangon a püspök, — mást nem tehetünk, mint amit teszünk.

— Még lehetne, — mondta félénken János, — még meg kellene gondolni, hogy kiadjuk-e mégis a koronát.

A kettő egyszerre kiáltott, haragosan és gorombán.

— A koronát?

— Igenis, a koronát, — felelt János, az elkeseredéstől közel a síráshoz, — és most már látom, hogy azt az egyességet alá kellett volna írni.

— Miért nem írtad alá, — szólt Lőrinc, — miért a mi tanácsunkat fogadtad el? Szabadon élhettél volna a te drágalátos érseked tanácsával.

János érezte, hogy az elkeseredés sírása már a torkát fojtogatja.

— Urak, ne veszekedjünk, mint az oktalan bajbajutottak szokták, akik egymásra kenik a felelősséget. Még nem késő, gondoljuk meg magunkat. Adjuk ki a koronát és várjuk meg a királyválasztást békével. Én ezt nem bírom, nem bírom.

Idegei valóban nem bírták. Kitört belőle a sírás. Könyörgő arccal fordult hol egyikhez, hol másikhoz.

— Engedjetek vissza... Én megyek vissza... így a biztos bukásba rohanok, úgy még megmenthetek valamit.

Lőrinc herceg hátrafordult lova hátán a mögötte ügető urakhoz.

— Tessék. Ez a mi királyunk. Sír itt nekünk lóháton, serege élén.

De János most már nem törődött a szégyennel. Szabadjára eresztette sírását.

— Eresszetek, — hajtogatta, — én megyek vissza, nem bánok semmit, eresszetek vissza...

— Jól van, eredj, — kiáltott most már türelme fogytán Lőrinc herceg, — de a társzekerek itt maradnak. Téged nem tartóztat senki. Megmondtam.

János megdöbbenve emelte könnyektől nedves arcát vezérére. Az előre nézett, nem őrá. Indulatos arcán lenézés és leplezetlen rosszindulat. Aztán a másik oldalra fordult. A püspök sem nézett rá, az is előre tekintett, megvetően, gonosz konoksággal. János elhallgatott. Ha rákezdi, egy félóráig is győzte volna keserű szemrehányással. De látta, hogy ezzel nem érhetne el semmit. Vagyonával és életével együtt azok kezén van, akikben nincsen iránta egy fikarcnyi szeretet és részvét. A magok boldogulását hajszolják, neki kapzsi börtönőrei. Kénytelen itt menni közöttük tovább, Keblében a végzetes hibák gyilkos lelkifurdalásával, maga előtt a közelgő gyalázat és véres bukás borzasztó rémével. Hallgatott, arcán folytak a könnyek. S mint a behúnyott szemű elítélt, aki a halálos csapást várja, most már csak azon esengett, hogy az a csapás jöjjön el mennél hamarább.

Az nem is késett. Ijedt meneküléssé változott vonulásuknak még aznapján, a harmadik napon, vad lárma riasztotta meg őket Dunaföldvár táján, az országúton. Hátulról jött a lárma, ahonnan várni

lehetett. Báthoriék utolérték őket és azonnal támadtak. Az ordítozás és fegyvercsörgés odahallatszott a mély nyári éjszakában, ahol ők ügettek elől. Ujlaki semmit nem kérdezett tőle, rögtön vezényelni kezdett. Megparancsolta, hogy az erős utóvéd, amelyet Beriszló Bertalan, a vránai perjel vezetett, minden erejével tartsa fel az ellenséget, hogy a sereg zöme hajszoltan menekülhessen előre, a Sárvíz folyó irányába, amelyen majd átkelnek s a hidat elrontják magok mögött. Jánost magára hagyta. Nyilván a társzekerekhez ment, mert ezeknek lehető gyorsasága adta meg a menekvés gyorsaságát is. A hadi lárma csakhamar elhalt ott messze mögöttük. Ügettek a sötétben a Sárvíz felé.

Már virradt, mikor odaértek. Mindenekelőtt a társzekereket küldték át a hídon. Azoknak végtelen sora dübörögve haladt ott a kék derengésben, a húnyó csillagok alatt. Ujlaki hol a hídnál parancsolgatott, hol hátranyargalt intézkedni. János leszállott a lóról a víz partján, hogy sajgó derekát egy kis járkálással pihentesse.

— Nyeregbe és előre! — rivalt rá Lőrinc herceg.

Választ sem várt, megint elnyargalt. János némán engedelmeskedett. Lova fejét befúrta két társzekér közé. De a tulsó parton megint megállott. Most jött fel a nap, abból az irányból, amelyet odahagytak, a Duna felől. A látóhatár peremét pirosság öntötte el, a tüzes korong felső fele megjelent a vékony fellegek között.

— Vajjon mit fog látni, mire lemegy, ma este? — kérdezte magában János.

S mintha kérdésére felelt volna, megeresztett kantárral vágtató futár érkezett a hídhoz. Ujlaki parancsát hozta: teljes gyorsasággal előre, az utócsapat nem tudta magát tartani, Báthoriék nagy erővel jönnek, több embert megöltek a csatában, a perjel három sebet kapott, elfogták. A hídon tolongás támadt, az átömlő sereg menekülő lendülete Jánost is elragadta. A rend felbomlott, vad összevisszaságban tolongtak az úton az összekeveredett seregrészek. Hogy hátul mi történik, nem lehetett tudni. Jóval később érte utol a menekülőket az a hír, hogy a sereg átkelt a Sárvizen, s a hidat sikerült az üldözők előtt összerombolni. Most tehát időt nyertek. És csak előre, hanyatt-homlok előre.

— Milyen falu ez? — kérdezte János hosszú nyargalás után, mikor kunyhók békés kis csoportja tűnt fel előtte egy völgyhajlásnál.

— Szabatonfalva, — felelte valaki.

Ebben a pillanatban ért oda Ujlaki. A kürtösök megállást fujtak.

— Mit csinálsz? — kérdezte János.

— Az óra itt vagyon, — válaszolta Lőrinc herceg sötéten.

Röviden elmondta, hogy a környék lakossága az ellenségnek segít, nem nekik. A parasztok gázlókhoz vezették Báthori seregét. Báthoriék átkeltek rendben, máris utólérték őket. A további halogatásnak nincs értelme, előbb-utóbb le kell számolni

és inkább most, mint holnap, vagy holnapután, mikor a menekülő sereg még fáradtabb lesz.

— S mi lészen sorsunk, Lőrinc?

— Te csak nézjed, — szólt az dölyfösen, — s míg éngem látsz, ne félj.

Ott hagyta. A sereg megállapodott. Domboldalon ütöttek állást, a Csonthegy lejtőjén. A domboldalt nyüzsgő emberraj lepte el, a seregrészek felállottak. Jól lehetett látni a társzekerek táborát a védelmökre rendelt csapatokkal, az ide-oda vágtató lovasokat, akik parancsokat vittek. És nemsokára látni lehetett magát az ellenséget is, amely szivárogva érkezett meg odalent a völgyben. Mikor az elsők feltűntek, János egy pillanatig még azt hitte, hogy ezek az ő emberei. Semmit sem különböztek a maga katonáitól. De aztán ráeszmélt, hogy akiket szerető nézéssel símogatott, ellenségei neki.

Az ellenséges sereg is csatarendbe fejlődött odalent. Felállásuk tervét elég jól lehetett szemmel kísérni. Az idő idegtépő lassúsággal mulott. Ujlaki, a pécsi püspök, Székely Jakab, Kishorvát János és a János-hadak egyéb vezetői abban állapodtak meg, hogy kivárják az ellenfél támadását. Jánost meg sem kérdezték, de ő különben sem szólt már bele semmibe. Értésére adták, hogy a tusában saját személyével semmiesetre sem vehet részt. Az értékes poggyász egy darabja lett már csak, akármi vár rá, megadta magát.

Végre amazok megkezdték a támadást. Lovasrohammal. János olyan helyet kapott a csatarendben, hogy a küzdelemben része nem lehetett és most

már nem is láthatott sokat: a társzekerek táborát őrizte, de az Ujlaki embereinek az élén, úgyhogy maga is éppen annyira őrzött volt, mint őrző. Csak állt a heves napsütésben, egyik kezét lova nyergén tartotta és mereven nézett maga elé. Körülötte nyugalom volt, de messziről ordítozás és összefolyó lárma szűrődött ide. És csodálkozva kérdezte magától: mi köze neki az egészhez? Ahova az események sorsadta változásai sodorták, ezzel a helyzettel semmi közösséget nem érzett.

A harc, amelynek különböző fordulatai rejtve maradtak előtte, sokáig tartott. Tudta, hogy odaát a fekete sereg is verekszik ellene, apja világhírű cseh zsoldosai, izgága és féktelen népség, de a csatában kitűnő. És Beatrix vértes bandériuma is ott van a másik oldalon. Nagyon sokszor érezte így magát kicsiny gyermekkorában is: a királyi házaspárt együtt kellett látnia, s magát, mintegy oldalt sompolyogva, a hatalom és ragyogás korlátain kívül. Később apja már díszt és hatalmat követelt az ő számára is, de lelkében most az első gyermekévek ide-oda hányódó, elnyomottan lábatlankodó érzései elevenedtek fel.

A döntés hirtelen esett tudtára, előzetes hírek nélkül. Az a lovas hozta neki a végső bizonyosságot, aki már messziről ordította a Lőrinc herceg parancsát: azonnal lóhalálában menekülni a társzekerekkel. Zavaros kapkodás keletkezett. A szekerek indultak, hajszában és kiabálásban, zörögve, recsegve, tolakodva. Ha valaki megbotlott, azt eltaposta a többiek ellenállhatatlan rohanásának súlya. Min-

den szekeret nem tudtak már útnak indítani. Csak kisebb részét indították el, közben Lőrinc herceg kiáltozását lehetett hallani a képtelen zürzavarban.

— János herceg, hol vagy? Ide mellém!

A pécsi püspök is felbukkant, az is őt kereste. Mikor ráakadtak, két oldalról melléje rugtattak.

— Gyerünk, gyerünk, — kiáltották — a pécsi országútnak!

A szekerek még útnak nem indított nagyobb részét ott kellett hagyni. Szomszédai nem szóltak semmit vágtatás közben. Lőrinc herceg keményen összeharapta száját s csak előre nézett. Erneszt püspök halálsápadtan ingadozott hatalmas, tizennyolc markos ménjének hátán, nagyon beteg volt már, odakötöztette magát a nyereghez, orra véro eleredt a túlságos testi megpróbáltatástól, de meg sem törölte szivárgó vérét, csak a menekvésre gondolt. Így nyargaltak némán, a kantárt nekieresztve.

— Mindennek vége, — gondolta János.

Most nem sírt. Nem érzett semmit. Teljesen kimerült agyában megálltak a gondolatok. Csak valami homályos káröröm ködlött benne. Ez a két ember, aki elvonta őt a Péter érsek tanácsaitól, megbukott hősködésében és kapzsiságában.

Nagysokára lassíthatták nyargalásukat. Úgy látszott, hogy az ellenség nem üldözi őket. Nem is volt nehéz elgondolni, hogy miért: a társzekerek nagyobb része ott maradt, a mesés kincsek reménye visszatartotta a győzteseket. S mikor a menekvők már megbizonyosodtak róla, hogy nem kergeti őket senki, a szó is megeredt. János megtudta a csata

lefolyását. Az első támadást Székely Jakab és Kishorvát visszaverték. Székely maga megkereste a támadók közt magát a fővezért, Báthori Istvánt, és személyes párviadalt kezdett vele. Báthori belement a viaskodásba és ügyesebbnek bizonyult. Ha Zsigmond püspök emberei oda nem rohannak és körül nem veszik, Báthori már leszúrta volna. Most egyenlő erővel folyt a tusa. Gyakran lehetett hallani Kinizsi Pál roppant hangját, aki híres szokása szerint bömbölve biztatta embereit verekedés közben. Sokáig gomolygott a verekedés eldöntetlenül, egyik fél sem tudott föléje kerekedni a másiknak. Hosszú viaskodás után ekkor a Korvin-seregek ' árom alvezérét ölték meg gyors egymásutánban, Cserei Kis Mátét, Dombai Ferencet és a pécsi Rosályi Kun Jakabot. Ugyanekkor körülkerítették és elfogták sok más nemes úrral együtt a két Kanizsait. S mikor a Korvin-seregek e vészhírek következtében lanyhulni kezdtek, egyszerre rájok rontott Beatrix eddig tartalékban álló vértes lovassága. Ekkor dőlt el a csata. A többi már kétségbeesett menekvés volt és fejetlenség.

Most már nem kellett hanyatt-homlok menekülni. A megvert sereget úgy ahogy rendbeszedték és mindenekelőtt a szekereket vették számba. A koronát hozó szekér megvolt, a kincseket hozó szekereknek azonban csak kisebb része. Óriási vagyon veszett oda. S elveszett a híres könyvtár jó része is, elvesztek azok a szekerek, amelyekre igen fontos okmányokat raktak, többek között János sok adománylevelét, birtokszerződését, bonyolult feltételek-

kel kiállított zálogleveleit. Ezeknek hiánya egész élete tartamára megnyitotta a pörlekedő támadások végtelen sorát.

A vert vezérek Pécsre mentek. Zsigmond püspök jól megerősített várában valamelyes biztonságot érezhettek. A sereg javarészét szélnek eresztették, nem maradt értelme pocsékolni a temérdek zsoldot olyan katonaságra, amelynek feladata most már nem maradt. És mikor vendégszobáikban elhelyezkedtek, sor került a legkeservesebb órára: össze kellett ülniök tanácskozni, mindennek elveszte után egymás szemébe kellett nézni. A püspök maga ágynak esett, nem is vett részt a tanácskozásban. Mindössze azt üzente, hogy mivel neki János herceg teméntelen pénzzel tartozik, a fedezetül szolgáló kincsek jórésze odaveszett és a királyfi helyzete teljesen bizonytalan, természetesen kézizálogról kell gondoskodnia s e végből máris intézkedett, hogy azokat a szekereket, amelyek Mátyás világhírű arany asztali készletét hozták, kibontsák és rakományukat a püspöki kincstárba szállítsák. S mikor a tanácskozók a beteg házigazda nélkül összeültek, első szavuk szintén az volt, hogy felsorolták követeléseiket. Székely Jakab, Tárnok Péter egy-egy jókora summát neveztek meg és zálogot kértek. A jajczai bánok előállottak, hogy a végvárak kijavításáért, melynek költségeit előlegezték, nekik ezerötszáz aranyforint jár, de ez a kisebbik követelésük, mert Mátyás király még tizennyolcezer arany zsolddal maradt nekik hátralékban, erre tehát fedezetet kérnek, sőt jókora törlesztést azonnal. Derencsényi al-

vezér bejelentette, hogy neki a hatszáz aranya kell, de azonnal.

— Hiszen dónációt adtam érte, — szólt János elhűlve, — még Budán kaptad a lipóczi uradalmot!

Derencsényi Farkas vigyorgással fejét rázta.

— Adál dónációt herceg, de nem ez pézér. Csak úgy külön. Hatszáz arany forintok járnak nekem, megmondtam.

Nyilvánvalóan csalt Derencsényi. A többiek is nyúzták, kínozták jobbról-balról. Adós, fizess. János fájdalmas gőggel nézett végig rajtok. Ezek az ő hívei, a szeretettel ragaszkodók, akik tombolva vivátoztak, mikor elhatározták, hogy Székesfehérvárra mennek koronázni. Kijelentette, hogy mindenki minden követelését megkapja. Nem ez a fontos. Hanem az, hogy mi lesz most? És erre nem felelt senki. Mindenki vállát vonogatta. Mi legyen? Semmi. Számukra az ügy a csonthegyi vereséggel befejeződött. Akik a másik pártra állottak, okosabbak voltak, ők megbuktak. Nincs más hátra, mint hazamenni.

— Quid nunc, princeps? — fordult a királyfi Lőrinc herceghez.

Vállat vont az is.

— Megyek haza, — mondta röviden.

Egyetlen hang nem akadt, amely az ő sorsával foglalkozott volna. Sőt, ahogy lassan belemelegedtek a beszélgetésbe, ez is, az is őt kezdte vádolni. Mindegyik mást vetett szemére. Mindegyik visszaemlékezett valami tanácsra, amelyet János nem fogadott meg. S mikor ő kezdte a végzetes tanácsokat felsorolni, amelyeket megfogadott, mind

egyik csodálkozást mutatott és mindegyik letagadta, amit mondott volt. Egymást is kezdték hibáztatni, a vita tüzesedett, lényegtelen részletek felett keményen pöröltek, tizen beszéltek egyszerre, a tanácskozás szájaskodássá sekélyesedett. Órá már nem is figyeltek. Alig is vették észre, mikor felkelt helyéről és ott hagyta őket, hogy még borzasztóbb társaságba vonuljon vissza: gondolatai közé.

Másnap, mikor már a bukottak minden szemrehányást elmondtak egymásnak, valamivel könnyebb lett tanácskozni. A püspök is kipihente magát valamennyire és a főbb urakat ágyához kérette, hogy ott beszélgessenek. S íme, kitűnt, hogy a királyfi helyzete nem olyan vigasztalanul sivár, mint első pillanatban látszott. Hogy király nem lesz többé Magyarországon, azzal le kellett számolni. De keze között volt a szent korona és ez még mindig súlyt adott neki. Még mindig vele kellett tárgyalnia annak, aki koronázni akart. Hogy Miksa nem fog azonnal visszavonulni igényeivel, azt biztosra lehetett venni. Ulászló tehát joggal félhetett attól, hogy a bukott királyfi a Miksa pártjára áll és kiadja neki a koronát, ebből aztán megint beláthatatlan bonyodalmak következnek. Lehetségesnek látszott tehát, hogy azt a bizonyos egyességet, amelynek aláírását János az utolsó pillanatban megtagadta, most újra előszedjék a fiókból és megint alkudozni kezdjenek róla. De ez már nem keltett akkora érdeklődést a püspök ágya körül üldögélő urakban. Immel-ámmal latolgatták a lehetőségeket, jobbadán már csomagoltattak is. Pedig a királyfi most is

tanácsaikat várta. Azoknak tanácsait, akik eddigi tanácsaikkal ide juttatták. Ők azonban most már úgy tettek, mint akik eddig sem voltak felelősek semmiért és ezentúl sem óhajtanak felelősséget vállalni. Egyiket sem érdekelte egyéb, mint az, hogy hogyan fogja megúszni a kétségtelen hazaárulási pert.

János, hosszú idő óta először, abba a helyzetbe került, hogy maga határozzon. Vonakodva kezdett töprengeni dolgairól, mindig terhére volt világ életében, hogy valami felől döntsön. Maga elől szaladva keresett apró ürügyeket, hogy ne kelljen a rá váró elhatározások szemébe néznie. Anyagi dolgait jegyezgette, lényegtelen dolgokról tanácskozott Darányi Jakabbal. S a lényegbe csak akkor ment bele, mikor Ráskai Balázs állott elé a kérdéssel: mi történjék a koronával? Tulajdonképpen furcsálni lehetett, hogy Zsigmond püspök rá nem tette a kezét a szent tárgyra, amelyet most a helyzet kulcsának lehetett tekinteni. De vagy elfelejtette, vagy már nem törődött mással, mint kölcsönadott pénze biztosításával. Viszont ha elfelejtette, még eszébe juthatott. Lent állott a társzekér, valamennyi között a legdrágább, a többi megmentett szekér sorában a várudvaron, ponyvával letakarva, János címeres pecsétjével a ponyva-varratok felett.

— Hol tudnád koronád legőrzöttebbnek, Balázs?

Ráskai Balázs gondolkozott, aztán így szólt:

— Visegrádon. Visegrád miénk. És erős. Meg nem vehetik. Helye is ott vagyon szent koronának.

— Igazság, Balázs. Gondolom, vigyed Visegráddá magad. Más ne tudja.

Így határozták el, hogy Ráskai Balázs fegyveres kíséretet vesz maga mellé és vállalkozik a vakmerő útra: elviszi Pécsről Visegrádra a koronát. Nem volt kis vállalkozás. Bárki feltartóztatja és megnézi, hogy mi van a ponyva alatt, s ráteszi a kezét rögtön. De innen mindenesetre el kellett vinni. Ulászló pártja azt is határozhatta, hogy ostromolni kezdi a pécsi várat a koronáért. Ráskai Balázs tehát rögtön intézkedett az indulás felől. Megbeszélték, hogy inkább csak éjszakánként utazik és nappalra a szekeret országútmenti csalitokba állítja. Nem is a királyi társzekeret, amely ponyváival és pecsétjével felkelthette a figyelmet, hanem közönséges parasztszekeret. Erre rakták a drága terhet.

Még ez a Ráskai Balázs látszott legtisztességesebb indulatú embernek egész szétszóródott pártjában. S ha már elment Visegrádra, onnan könnyen átmehetett Budára is. János tehát követséggel bízta meg: keresse fel Orbánékat és jelentse a királyfi készségét az egyesség megkötésére. Ha még mindig hajlandók neki azt kínálni, amit kínáltak volt, ő hajlandó átadni a koronát és a királyi várakat. Ráskai még aznap este útra kelt. János azt hitte, hogy titokban. De mikor bement a püspökhöz beszélgetni, a szuszogó kövér ember hanyagul vetette oda a többiek előtt:

— A koronát tehát elküldted Ráskaival.

— El, — felelte ő, mintegy tettenkapott cselszövő gyanánt.

— Nagyon helyes, — mondta a püspök, — a korona az én váramban most nem kívánatos jószág.

Egyéb sem kellene, mint hogy Báthoriék rám csődüljenek miatta. De reméljük, Ráskai ügyesen fog tárgyalni mindnyájukért.

János elrestelte magát. Hogyan is képzelte, hogy itt titkolódzhatik? A püspök várnépe minden lépését látta, a szekerek szem előtt állottak, az átrakodást emberek végezték, a várkapun kimenőkről részletesen jelentést tettek a várúrnak. S a várúr minden jel szerint külön utasításokkal is ellátta Ráskait. Aki viszont neki erről nem jelentett semmit. Elpirult. Zavarában mosakodó szavakat keresett. De a püspök már régóta másról beszélt Újlaki herceggel. És pedig a pétervároradi apátságról, amelynek bonyolult ügye igen hosszú beszélgetésekre adhatott anyagot. A pétervároradi apátságba Mátyás, mikor Péter érsek fogságban ült, Sforza Ascaniót ültette, az előkelő olasz pap pedig csak jövedelmi forrásnak tekintvén az apátságot, Pistacchi nevű olasz papot küldte oda helytartóul. Pistacchi természetesen a Beatrix szekerét tolta és a király halála után az Ulászló-párttal tartott. Lőrinc herceg tehát még Budáról parancsot küldött egyik birtokára, hogy onnan fegyveres cselédség induljon Pétervároradra és erőhatalommal szállja meg az apátságot. Most tehát Pétervároradon János többé nem létező pártja ült, viszont Péter, mint most már teljes hatalmú kalocsai érsek parancsolt volna papír szerint az apátságnak.

— Ám oda Péter bé nem mégyen, — mondta most Zsigmond püspöknek, — lássa, mit csinálhat.

— Nem engeded? — kérdezte a püspök.

— Nem. Ott ülök, nem engedem.

János nem szólt bele. Csak a szíve fájt azért az emberért, akit oktalanul elengedett maga mellől s akiről csak most tűnt ki igazán, mennyire igaza volt minden szavában. De a sors, úgy látszik, arra kárhoztatta Pétert, hogy akiket leghívebben és legtisztességesebben szolgált, ne legyenek jók hozzá. Mátyás becsukatta, Mátyás fia a legválságosabb időkben elejtette.

A széthulló párt emberei egymásután hagyták oda Pécset, Lőrinc herceg is útra kelt. Kora reggel indult váratlanul, Jánosnak is csak felületes izenetet küldött búcsúzóul. A királyfi egyedül maradt a püspöki palotában. Némán járkált a termeken keresztül-kasul. Semmihez nem volt kedve, nem találta helyét. A társzekerek közül felbonttatta azokat, amelyekre a könyvtár értékeit rakták, hogy egy bizonyos könyvet megkeressen. Másfél napig dolgoztak az emberek, míg megkerült a könyv. Pár percig olvasott belőle és máris kedvetlen sóhajjal tette félre. Csak várakozott a Buda felől érkező hírekre. Hallani lehetett, hogy Filipeczék keményen dolgoznak. Lőrinc herceg, Péter érsek és Zsigmond püspök ellen megindították az árulási eljárást, a haza és a trón ellenségeinek nyilvánították őket. Érsek Mátének, a Péter öccsének, budai házát elkobozták, büntetésül, amiért a koronát elhozta Visegrádról és kiszolgáltatta Jánosnak. Az egész Korvin-párt minden embere ellen megindult a birtokvesztési pör. Csak éppen maga János ellen nem. Izenet volt ez, nem más: kímélik annak jeléül, hogy tárgyalni kí-

szek. De a királyválasztást most már nem halogatták tovább. A rendek még mindig együtt ültek Budán. János megkapta Ráskai Balázstól az első levelet. Az országgyűlés ünnepélyes egyhangúsággal megválasztotta Ulászló cseh királyt Magyarország királyává. Ráskai értesítést kapott, hogy menedéklevelet állítanak ki számára, nyugodtan jöhet a fővárosba, az országtanács hajlandó vele a királyfi egyességéről tárgyalni.

Ettől fogva mindennap kapott levelet. Ráskai pontosan értesítette a tárgyalások menetéről. Nem ment könnyen a dolog. Orbán püspök most már magas lóról beszélt a legyőzött ellenséggel. De a korona birtoka erőt adott a legyőzöttnek. Kilenc napi tárgyalás után megszövegezték a megállapodást, nagyobbára az eddigi elvek alapján: János megmarad apai vagyona birtokában, örökös fejedelmi címmel beülhet Boszniába, megkapja az örökös horvát báni méltóságot, egyszóval a király után az ország legelőkelőbb embere lesz. Pártja főembereinek is rendbejött a dolga. A hazaárulási pereket visszavonták. Ezzel szemben János köteles volt kiadni a koronát és a várakat, a legyőzött pártemberek kötelesek voltak felesküdni Ulászló hűségére. Ráskai mindjárt kiadta a koronát és sorra aláírta az egyes várak kapitányaihoz címzett átadóleveleket. Most még egy hetet kellett várakozni, hogy az egyezséget maga Ulászló is aláírja. A cseh király már elindult Prágából, pártja fényes küldöttséget menesztett eléje. Az érkező király Nagyszombat mellett fogadta a küldöttséget. Elhangzottak az ékes szónoklatok,

aztán az okmányokra került a sor. Ulászló aláírta a királyi hitlevelet, s utána rögtön aláírta a Jánossal kötött egyességet.

A királyfihoz megérkezett a béke híre. S a világ megfordult vele. Egyszerre jókedvű lett, bizakodó, beszédes. Mintha az Ulászló kézjegye varázsírással emelte volna le lelkének minden nyomasztó gondját. A magyar korona elvesztését már Budáról való végzetes elindulása óta megemésztette. Most bosnyák király lett és örökös horvát bán. Ráskainak megígérték odafenn, hogy maga Ulászló fogja őt Bosznia királyává koronázni. Már ennek a koronázásnak pazar részleteit festegette képzeletében. És boldogan érezte magát nem legyőzöttnek, hanem nyertesnek. Bizakodva készült új életére. Híven és tisztességesen fogja Ulászlót támogatni, lent éldegél majd bosnya királyi udvarában, hazahozza királynénak Biancát, szelíden és bölcsen fog uralkodni, s az év egy részét fenn tölti majd Ulászló udvaránál, mint a birodalom első embere.

Házigazdája, a kövér püspök, szintén jobb hangulatra derült, ha nem ilyen viharosan is. A vagyonát fenyegető veszedelem elmúlt, most már csak rajta állott, hogyan tudja megnyerni az új király barátságát. És a maga mesterségéből tudta, hogy a megtért bárányt mindig jobban megbecsülik, mint a nem hibázottat. Most már teljesen felépült betegségéből, sőt már felült a lóra, ha messzebb akadt valami tennivalója.

— Szemrevaló ajándékot kapsz tőlem, herceg, —

mondta Jánosnak vidám és ravasz pillantással egy napon, — kint hagytam az ajtó előtt.

— Mit? — kérdezte János mohón, túláradó örömre készen.

— Kit inkább. Követet. Maffeo követét. Levelet viszen Milánóba.

Tapsolt. Az ajtón két fegyveres beengedte a feltartóztatott követet. Régi ismerős volt ez a fickó, János sokszor látta az udvarnál. Azt a levelet, amelyet Maffeo megbízásából Milánóba kellett vinnie Lodovico hercegnek, Bianca nagybátyjának, minden ellenkezés nélkül átadta. János habozott, de Ernuszt püspök kivette kezéből a levelet, nyugodtan feltörte a pecsétet és úgy adta vissza. Most már mohón esett neki, hogy elolvassa. Maffeo azt jelentette haza, hogy a herceg végleg megbukott, pártja szétszóródott, hadai szélnek eredtek, a király most már visszavonhatatlanul Ulászló.

— Ezt a levelet nem kapod vissza, — mondta a futárnak, — ezt itt tartom.

— Értem, uram,— felelt az olasz, — de szolgálatomból elcsapnak. Miből fogok élni?

— Arra ne legyen gondod. Ellátlak, míg új gazdát kapsz. De talán nem is csapnak el, ha megmondod, hogy erőszakkal tartottalak vissza.

Büsásan megtömte aranyakkal a futárt és elereszttette. A levélből megtudta azt is, hogy Maffeo készül meglátogatni a pétervárad apátságot. Az pedig ott volt Pécstől bakugrásnyira. Nyomban levelet írt tehát Pétervárad, hogy az odaérkező milánói követ mennél hamarabb tisztelje őt meg Pécsett

És Maffeo csakugyan hamarosan betoppant. Hangosan örvendeztek a viszontlátáson. János első dolga volt szóba hozni a levelet. Bocsánatot kért eljárásáért és arra kérte Maffeót, hogy ne tüntesse őt fel Milánóban bukott embernek. Ő nem bukott ember, hanem Bosznia királya, azonfelül Európa egyik leggazdagabb hercege, akinek nincs nagyobb vágya, mint szépséges feleségét mennél hamarabb hazahozni. Maffeo bölcs és elnéző mosollyal tért napirendre a levél dolga felett.

Aztán rátértek a politikára. Maffeo fejét csóválta.

— Mondhatom neked, herceg úr, mi olaszok jó politikai iskolát jártunk és ha arról van szó, hogy valakinek túl kell járni az eszén, nem vagyunk éppen gyenge legények. De amit a te magyarjaid csinálnak, az már több a mi tudományunknál.

— Miről beszélsz, jó Maffeo?

— Ulászló embereiről. Filipeczről, Dócziról, Bakacsról. Ezek olyan ravaszok, mint maga az ördög. S ha azt mondom, hogy kétszínűek, keveset mondtam. Legalább is ötszínű valamennyi. Annyira tehetségesek, hogy megvallom, én sem látok kártyáikba. Pedig buta nem vagyok.

— Mit nem látsz?

— Nem látom például, hogy mit akarnak Beatrix királynéval. A rendekkel megfogadtatták, hogy Ulászlót Beatrix nőülvételére fogják kötelezni. Sülvefőve ott ülnek a királynénál, titkos terveket beszélnek meg vele, igénybe veszik katonáit, dolgoztatják a diplomáciánál. Ugyanakkor biztosítják a rendeket,

hogy Ulászló sohasem fogja nőül venni a magtalan királynét, hanem elválik a brandenburgi leánytól és politikailag méltó arát keres, aki fontos szövetségeket és trónörököst ad az országnak. Mindenki azt hiszi, hogy csak vele beszélnek őszintén, a másikat becsapják. Én például, ha a fejemet levágják, sem tudom megmondani, megcsalják-e a királynét, vagy sem. Régóta szolgálom a Sforzákat, herceg uram, de ilyen nehéz állomáson még nem szolgáltam.

— Semmit sem látsz terveikből?

— De igen, egyet. Ők akarnak uralkodni. Fognak is. Ulászló hajlítható, puha és hanyag ember. Azt csinálják vele, amit akarnak.

— Csak csinálják, — mondta vidáman János, — engem ez már alig érdekel. Olykor megkönnyebbülten sóhajtok fel, hogy kevés dolgom lesz ezekkel a fárasztó és félelmes emberekkel. Nekem most már csak a királlyal lesz dolgom. És bízom benne, hogy meg fogjuk érteni egymást. Azt hallom róla, hogy nagyon kedves ember.

— Ó igen, mindenkit elbájol. Az asszonyok oda vannak érte. Belső emberei oda vannak érte. Jó szívvel akarod szolgálni?

— A legőszintébben. Már intézkedtem is, hogy hűségemet jelentsék neki. És még részletesen írásba kell tennünk boszniai királyságom, sziléziai hercegségem és horvát bánságom jogi vonatkozásait. Mikor Ulászló bevonul Budára, már ott lesznek az én embereim is: az itteni püspök, a vránai perjel, Derencsényi és Hangácsi. Jelentsd ezt Milánóba, Maffeo, a szépséges Bianca hercegnő legyen nyu-

godt afelől, hogy hozzá méltó udvartartásba fogom hazahozni.

— Mindent jelenteni fogok, herceg úr.

— És tisztelj meg máskor is, míg Péterváradon vagy. Ott mi ujság?

— Semmi jó. Nem bírunk Lőrinc herceggel. Már őszentsége is közbelépett, de ő mindeddig azon lovagolt, hogy mindent a Péter érsek érdekében csinál. A pétervárad őrség Ulászló-párti, Péter érsek élete tehát ott nincs biztonságban. Mihelyt kivonul, ez annyi, mintha az érseket megkötözve a mészárszékre vinné. Nem kell magyaráznom neked, herceg úr, hogy ez milyen képtelenség...

— Ne is folytasd. Most már ismerem Ujlaki Lőrincet. Most már mindenkit ismerek. Megdöbbentő csalódásokon mentem keresztül. Most már bölcs lettem. Most már ismerem az embereket...

A milánói követ udvariasan bólogatott, de hogy belül kissé kineveti ezt a bölcsességet, azt arckifejezésével nem tudta eléggé eltitkolni.

— Ne nevess ki, Maffeo, — mondta szelíden János, — csakugyan megismertem az emberi lelket. Hittem olyanoknak, akiknek nem kellett volna hinnem. Nem olyan nagy szégyen ez, hogy meg ne vallhatnám. Ime, te magad is megvallod, hogy a magyar urak ravaszabbak, semhogy átláthatnál rajtok, pedig sokat tapasztalt és gyakorlott diplomata vagy. Nem, nem, úgy van, ahogy mondom. Most már nem hiszek senkinek, az élet óvatossá és bizalmatlanná tett. Csak Ulászlónak akarok ezentúl hinni. Ő jó ki-

rályom lesz nekem és én jó híve neki. Bizalmasak leszünk, rá fog jönni, hogy nekem elmondhatja titkos bajait. És csak nekem, mert én nem élek vissza vele. Jóbarátja leszek. Nincs szebb, mint ha van valakije az embernek, akinek...

Itt megakadt. Sajátmagát cáfolta már. Most mondta magát óvatosnak és bizalmatlannak, de következő gondolatával már bizalmas és érzelmes baráti odaadásra vágyott. Elmosolyodott.

— Hiába, nem tudok élni szeretet nélkül. Kinevetsz ezért, Maffeo?

— A világért sem, herceg úr. Szép és nemes lélleknek tartalak. Az Isten is férjnek teremtett. Társ nélkül nem tudsz meglenni, és természeted hűséges. De most már csakugyan megyek.

— És nem jelentsz bukott embernek Milánóba? És nem veszed rossz néven azt a levél-ügyet?

— Nem, nem, minden a legnagyobb rendben van.

János is úgy érezte, hogy minden a legnagyobb rendben van. Házigazdája, Zsigmond püspök, a másik három úrral valóban felment Budára, s ő most már a király izenetét várta. Dúdolva járkált a püspöki palotában, mindenkihez túlontúl kedves volt, ok nélkül nagy borravalókat osztogatott, mindenáron sugárzó arcokat akart látni maga körül. A királyi izenet megjött: udvari futár hozta a díszes, ünnepi külsejű menedéklevelet. „Szívünkből a bizalmatlanság, gyanú és félelem magvát teljesen ki akarván irtani Joannes Corvinus hercegnek és hívelnek az udvarhoz szabad jövetelt biztosítunk...“

János azonnal felkészült. Elészedette legszebb díszruháit, szemlét tartott legdrágább, legtündöklőbb fegyverei felett.

— Legszebbjét, legjobbját, — mondta inasának.

És derűsen, büszkén hozzátette:

— Király megyen királyhoz!

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VI.

Budán háborús hírek fogadták. Az újonnan választott és még meg sem koronázott királyt Miksa támadása fenyegette. Mátyás nagy hódítása, Bécs, amelyért annyit áldozott s a törökkel való ősi leszámolást is elhanyagolta, már nem volt a magyaroké. Szapolyai a maga birtok-dolgait igyekezett rendezni az új királlyal és otthagyta a kormányzóság székhelyét. A védelemről csak kutyafuttában gondoskodott. Hatezer emberét apró várakra osztotta szét, Bécsben nem hagyott többet négyszáznál. Holott négyezer is kevés lett volna. Erejének ilyen elforgácsolásával azt érte el, hogy sem Bécs, sem az apró várak nem tarthatták magokat. A könnyelműség bosszúja gyorsan elkövetkezett: Miksa főherceg, római király, azonnal indult fővárosa megvételére. Közeledtének hírére az egyes helységek egymásután űzték el a magyar őrséget. Bécs városi lakossága fellázadt. Volt ugyan Mátyásnak szigorú rendelete, mely a polgárokat eltiltotta a fegyvertartástól, de mihelyt ő behunyta a szemét, a rendelet végrehajtására nem gondolt senki. Egyszerre minden polgárnak volt fegyvere. Miksa könnyű szerrel bevonult

családjának székvárosába. Éppen Szent István napján. A nagy város közepén álló régi Burg-toronyba szorult Upor László, a magyar kapitány. Nem tarthatta magát, a Burg is elesett, a négyszáz magyar katona közül háromszáz ott lelte halálát. Miksa visszavette Ausztriát. És sebbel-lobbal fegyverkezett, hogy most már Magyarország ellen vonuljon. Egyéb sem kellett, mint hogy megmozduljon a török is. És megmozdult. A délvidékről már kisebb portyák ütközeteinek híre érkezett. Ráadásul János Albert herceg már fegyverben állott saját testvérbátyja ellen.

Ujjongásnak, boldog királylátásnak nyoma sem volt a budai utcákon. A lakosság is, az idegenből érkezett cseh legénység is, csendesen és nyomottan viselkedett. Gond ült minden arcon. Az ünnepélyesen érkező Jánost mindenki felismerhette címeres embereiről, aki nem pillantott is sisakrostélya alá. De csak kíváncsian fordultak utána, tüntetés nem üdvözölte.

Első útja, miután Zsigmond püspököt felkereste, Orbán püspökhöz vezette. Rengetegen várakoztak a nádorhelyettes előszobájában, de ő feltűnő nyájassággal sietett a herceg elé és bevezette magához.

— Herceg úr, most már nincs köztünk elintézetlen kérdés. Akarod-e leghívebb barátságomat?

— Ezért jöttem ide, Orbán püspök.

— Akkor Isten hozott. Szállásodat a királyi palotában jelöltük ki, rangod szerint. Meg fogod látni, hogy itt csak megbecsülésben és tisztességben lesz részed. Lelkedet jól ismerem, herceg úr, te nem ismered a bosszút. A vélt vagy való sérelmeket el tu-

dod feledni, mert büszke és nemes vagy. Mindannyian bízunk benned. Jöttödet már jelentették, s én már izentem őfelségének. Minden más dolgát félretette és vár téged. Mindjárt magas színe elé járulhatsz. Majd embereket adok melléd. Csak még valamit mondani akarok előbb.

— Hallgatlak, főtisztelendő úr.

— A közügyekben eddig nem tudtunk találkozni, és néha talán keserűen gondoltál rám. Szeretném, ha tudnád, hogy én azért mindig szerettelek.

Ezt kőarccal mondta Dóczi Orbán. Egyetlen vonása nem engedett keménységéből, hangjában egyetlen árnyalat nem színezte a rendes ridegséget. János rögtön mélyen megindult. Most mindenkit szeretett és különösen meghatotta, ha szeretik. Valami szép, megindult mondaton gondolkozott, hogy kiöntse melegségét, de erre már nem hagyott neki időt az öreg pap. Intézkedett, hogy Jánost vezessék előbb szállására, aztán a király elé.

Különös út volt ez: teljesen kongó termeken keresztül, amelyeket ő ürített ki. Minden falat, minden küszöböt, minden sarkot ismert, serdülő korának minden emléke ezekhez a termekhez fűződött. S most mint vendég bicegett rajtok keresztül. Régi lakosztályába vezették, az udvar figyelme dolgában semmi panasza nem lehetett. De szobáiban idegen, sebtiben összeszedett bútorok állottak, úgy kérték ezeket valahonnan kölcsön, hogy néhány szobát lakhatóvá tegyenek. Málháját is idehozták már. Gyorsan átöltözött, az udvari illendőség szabályainak megfelelően: hódolni járult az új király színe elé, tehát az előírás

szerint nem hordozhatott fegyvert sem, páncélt sem. Áttört, fekete díszruhát öltött tehát. Megelégedéssel látta, hogy az előírást az új udvar is pontosan megtartja: fejedelmi személyeknek járó testőrtiszt jött eléje, a várkapitányságnak és a királyi kancelláriának is előírt rangú embere, a pontos sorrend ceremóniájával, előttük is, mögöttük is a kellő számú alabárdos testőr. Ulászló nyilván meg akarta őrizni a magyar királyi udvartartás hagyományait.

Apja jól ismert hajdani dolgozószobája felé vezették, ahol annyi órát töltött apja oktatását figyelve, vagy mint néma szemlélője egy-egy érdekes kihallgatásnak, melyet hallania apja célszerűnek látott. Tisztek, ismeretlen cseh méltóságok hajlongtak előtte. Nyílt az ajtó, s ő ott állott Ulászló előtt.

— Isten hozott, kedves testvérem, szeretettel üdvözöllek, — mondta Ulászló király latinul.

Elébe lépett, átkarolta, magához szorította, megcsókolta. Aztán még mindig fogva vállát, eltartotta magától

— Mennyire hasonlítasz atyádhoz, az én felejthetetlen testvéremhez és barátomhoz.

Arca nyájas volt és kedves. Nyúlánk, karcsú alakja még mindig a szép férfié, akivel most Beatrix mindenáron el akarta vétetni magát. Tekintete szeretetteljes, egyénisége megnyerő. János szemét azonnal elöntötték a könnyek.

— Felséges uram, — mondta elgörbülő szájjal, — hódolok neked és védelmedet kérem.

Lehajolt és előírás szerint kezet csókolt. Féltérdre is akart ereszkedni, de a király visszatartotta.

Úgy beszélt hozzá, mint vendéglátó házigazda, aki régi ismerősnek örvend.

— Ugyan ne teketóriázz, legyünk csak jóbarátok. Most már hálistennek minden rendbejött közöttünk. Foglalj helyet.

János leült, féloldalt helyezkedve hibás lábával. És leült Ulászló is, hanyagul egymásra vetve egyenes, hosszú lábszárait.

— Bizony, jó sok dolgot adtál, hallod-e, — mondta nevetve.

— Felség, őszintén megbántam. Ne is nekem tulajdonítsd a fegyveres fellépést, amelyet boldogan tennék meg nem történtté, hanem azoknak, akiknek tanácsai körülvettek. Százszor elgondoltam azóta, hogy milyen jó lett volna Péter érsekre hallgatnom.

— Tudom, tudom. De te Lőrinc hercegre hallgattál, meg a többiekre. Furcsa az élet. Látod, valaha ennek az esztelen Lőrincnek az apja halálra ítélte és ki is végeztette nagybátyádat. És apádat is. Mert az én nagybátyám úgy akarta.

— Nagybátyád?

— Természetes. Dicső emlékezetű V. László. Most az ifjú Ujlaki majdnem megismételte, amit az öreg csinált. Könnyen elveszíthetett volna téged is. De Istennek legyen hála, nem így történt. A sors megőrzött téged nekem és az országnak. Haszontalan tanácsosaid pedig tovább dolgoznak az ország romlásán. Fegyverrel törnek hazájok ellen. Most már láthatod, hogy kik vettek körül.

— Hazájok ellen törnek?

— Természetesen. Miksa főherceg magyar pártja

a te volt embereidből áll, kedves Jánosom. Mindenről pontos jelentésem van. Tudod-e, ki a leggyanúsabb? Székely Jakab. És Miksához készül állani a két Kanizsai, aki foglyul esett a csonthegyi csatában, de kegyelmet kapott. Meg a többiek. Hát majd a szemök közé nézünk. Ezt előre megmondhatom neked, hogy ebben az országban senkinek olyan dolga nem lesz, mint neked. Az udvarnál egyszer s mindenkorra vendégem vagy, a korona után a legnagyobb tisztelet téged illet. Ott fogsz lakni, ahol akarod, de remélem, a trón mellett igen sokat látni foglak.

János csak köszönő szavakat tudott hebegni. Ezt a kedves, ellenállhatatlan embert azonnal hevesen megszerette.

— Majd a környező bajokkal is rendbejövünk, — folytatta a király, — s ha beköszönt a békés idő, pompásan megleszünk együtt. Majd sokat beszélünk atyádról, akinek én mélységes tisztelője voltam. És vadászni fogunk. És majd... majd a nők közt is szétnézünk egy kicsit, mi? Nektek itt remek asszonyaitok vannak... No mi az, csak nem pirulsz el?

— Én nem igen járok szoknyák után, felség, — pironkodott János, — már le vagyok kötve. Mihelyt lehet, hazahozom feleségemet.

— Ah igen, a szép Bianca hercegnőt. Sokat hallani bájairól és nagy műveltségéről. Bizonyára boldoggá fog tenni. És sok fiút szül neked. Azt el is várom, kedves testvérem. A boszniai trónra nekem idejében utódot mutass.

Előre hajlott és pajtáskodva ráütött a János tér-

dére. Még kacsintott is hozzá. János lelke repesett a boldogságtól.

— Végtelen hálás vagyok kegyességedért, felség. Nem is tudom, hogyan mutassam... mennyire...

— Ne félj, lesz alkalmad megmutatni. Számítok hűségedre és ragaszkodásodra. De hiszen ez nem is lehet másképpen. Az én dicső, felejthetetlen barátom fiának mellettem van a helye. Össze is kell jönnöd az urakkal, tisztázzatok minden félreértést, szorítsatok kezet, aztán kezdjünk dolgozni. Szövetséget kötök, ahogy embereiddel megbeszéltem, s azt ünnepélyesen aláírjátok. És örökre az én emberem vagy.

— Az életemet adom, ha kell, — szólt lelkesen János, de elhallgatott, mert félő volt, hogy megint elsírja magát.

— Ez az, így van rendjén. Ezt szeretem bennetek, magyarokban, ezt a tüzes lelket. Beszéltél már valakivel?

— Igen, Orbán püspökkel. Teljesen megértettük egymást.

— Ez derék. Beszélj a többiekkel is, aztán majd együttesen egy kis tanácsot fogtok tartani. Mindenesetre végtelenül boldog vagyok, hogy idáig eljutottunk. Érezned kell, hogy mindhalálig szóló barátot nyertél bennem.

A király felállott. A kihallgatás véget ért. Megint melegen megölelték egymást. S János, mikor az ajtó becsukódott mögötte, lelkesen felkiáltott az előszoba udvarnépe előtt:

— Elragadó ember!

Udvariasan körülvették, bókoltak, a kihallgatás

hosszú idején csodálkoztak. Úszott az örömben. A ceremónia pontos megtartásával kísérték vissza szállására Tulajdonképpen fáradt volt a nagy hőségben megtett pécs—budai úttól, de belső türelmetlensége nem hagyta pihenni. Békülni akart az egész világgal. Szolgákat küldött, nézzenek utána, hogy beszélhet-e Filipecz kancellárral és Bakacs királyi titkárral. Rögtön jött a válasz: mind a ketten azt izenik, hogy egyéb főbenjáró dolgaikat félretették és várják a herceg urat. Ő tehát rögtön felkereste a kancellárián a két főpapot. Filipeczet először.

— Tudtam, hogy előbb-utóbb így fogunk találkozni, — mondta a morva, — hidd el, ez az Istennek tetsző megoldás. Kár, hogy nem ezzel kezdtük.

— De legalább ezzel végezzük. Minden jól van most már. Éppen a királytól jövök.

— Remélem, kegyesen fogadott?

— Elragadóan.

— Örülök. Most már láthatod, hogy a rendek választása nem esett méltatlanra. Őfelsége elbűvölt mindnyájunkat. Az udvar oda van érte. És csak várj, míg jobban megismered. Mert remélem, hogy sokat fogunk látni az udvarnál. Ami eddig történt, arra vessünk keresztet.

Csupa nyájasság volt Filipecz, csupa melegség. Mátyás halála óta így még nem hallotta beszélni. Most először szólott hozzá igazi barátsággal. S ugyanúgy utána Bakacs Tamás. Széles mosoly fénylett kemény, nagy parasztarcán. Valósággal hízelgett. És elővette a szerződés szövegét. Elolvasta elejétől végig. Forma szerinti szövetség volt ez, szinte mintha

két országló fejedelem kötötte volna. Benne volt, hogy a külső ellenségek ellen a kölcsönös támogatásban keresnek védelmet, ami elmult, azt elfelejtik és megbocsátják, ami jönni fog, az testvéri fegyverbarátságban fogja őket találni. Ettől a szövegtől János el volt ragadtatva. Szerette volna ott nyomban aláírni. De Bakacs nyájasan értésére adta, hogy ennek sokkal szebb keretet találtak. Külön összejönnek valamennyien és szent esküvést tesznek.

— Kik valamennyien?

— Heten. Te, herceg uram, és két embered, Rákai Balázs és Ernuszt püspök. A mi részünkről a nádorhelyettes, a kancellár, az országbíró és én. Mi heten szövetkeztünk egymással királyunkért, az országért és egymásért. Remélem, az életben több ilyen okmányra nem lesz szükségünk többé.

Az ünnepélyes aláírást másnapra tűzték ki. A mondott órán pontosan megjelentek mind a heten. Báthori István jött utoljára, a csonthegyi csata győztese. Személy szerint most találkoztak először a temetés óta. Báthori nem sokat okoskodott, odalépett hozzá és megölelte. Aztán elérzékenyedve kezdett Mátyás királyról beszélni, akit egyformán valamennyien elvesztettek. Megszólalt más is, felelt a harmadik is. És a beszélgetés a nagy király meghatott magasztalásává változott.

Evangélium volt az asztalon, két lobogó gyertya között. Bakacs Tamás még egyszer felolvasta a szövetségi okmányt, aztán mind a heten az asztalhoz járultak és aláírták az okmányt. János legelőször,

a legelső helyen. Aztán kiki elővette pecsétgyűrűjét és belenyomta a forró viaszba, amelyet Bakacs cseppentett két helyre egymás mellé. Majd balkezöket a szent könyvre tették, jobbkezöket esküre emelték. Így mondták Bakacs után az esküformát. Egyszerre heten.

— Isten engem úgy segéljen és Istennek minden szentjei.

Utána mindenki mindenkivel kezet szorított.

— Végeztünk? — kérdezte János.

— Még nem, — mondta Bakacs, — mindnyájatok számára kiállítottuk a menedékleveleket. Szabadon jöhettek a koronázásra, bántódástok nem lehet. Külön levelet adott a király őfelsége, külön levelet Beatrix őfelsége, külön levelet állítottak ki a rendek, sőt mivel most cseh fegyveres erő is van a székvárosban, a király környezetében levő cseh főurak, számszerint tizenketten, magok is írásban biztostíják hercegséged minden emberének sérthetetlenségét. Ezeket a leveleket méltóztassatok most átvenni. Azonkívül még valami van hátra. A királyt szeptember tizennyolcadikán fogjuk megkoronázni. A nádorhelyettes szerepe nem vitás. Az esztergomi hercegprímás még gyermek, ő nem koronázhat még ezúttal, rang szerint tehát Váradi Péter kalocsai érsek következik. De számos más szerep még tisztázatlan. Őfelsége a király azt a határozott óhajtását nyilvánította, herceg úr, hogy neked valami kiválóan díszes szerep jusson a szertartásban. Most tehát el kell döntenünk ezt a szerepet. A többi főurat csak akkor osztjuk be, ha te már választottál.

— Milyen szerepek közt választhatok? — kérdezte János örvendező kíváncsisággal.

Bakacs felsorolta a díszes szertartás hagyományos résztvevőit. Aztán mielőtt még János válaszolhatott volna, hozzátette:

— Ha megengeded, hogy tanácsot adjak, herceg úr, vigyed a koronát a menetben. Ennek szép jelképes jelentősége lesz: őfelsége a koronát mintegy tőled kapja, mint ahogy valóban te adtad ki neki.

— Igen, igen, — kapott rajta János, — ez jó lesz.

Ebben megállapodtak. Abban is, hogy még megkapja a szertartás és az ünnepségek részletes tervét. És most már visszamehetett Zsigmond püspökkel együtt Pécsre, hogy a koronázásra készülődjék. Ez nem volt kis munka. Méltó fénnyel kellett megjelennie a nagy ünnepen, ő volt az ország leggazdagabb embere, a királynál is gazdagabb. Ugyancsak készülődött maga a püspök is, bár sokkal kisebb keretek közt, de még mindig hatalmas főpaphoz illően. Megkapták a ceremóniák részletesen kidolgozott rendjét is. És a püspöki palotában két kancellária emberei reggeltől estig csak a koronázással foglalkoztak, lovakat válogattak, díszruhák jegyzékeit írták, iparosokkal tárgyaltak, posztórakományt vettek át. János nagy gyönyörűséget talált ebben a készülődésben. Órák hosszat próbálta díszruháit, különösen azokat, amelyeket apjától örökölt. A gyász miatt ezeket eddig nem hordhatta, de most számba vette valamennyit és egész sereg szabót dolgoztatott az átalakítással: apja ruháit a maga termetéhez kellett formáltatni. Valamivel magasabb volt az apjá-

nál, viszont mellkasa jóval szükebb, dereka keskenyebb. Különös élmény volt az átalakított pazar köntösöket magára ölteni. Azokba belevette magát valami szag, apja rendesen használt szappanának és borotválkozó vizeinek szaga. Ez a képzelet különös erejével költötte fel benne olyan hajdani órák emlékét, mikor a nagy ember térdén lovagolt, mikor szeretettel mellére bújt, mikor üdvözlésül kezet csókolt neki. Nagy hullámmal érezte magában elömleni ifjúságát, s ezzel együtt azt az érzést, amelyet első emlékei eltörölhetetlen bélyegként égettek lelkére: a származás hibáját, a testi hiba átkát, az élen élők között való fölöslegességet, a kinézettséget. És ezekre a homályosan felrémlő fájdalmakra öltötte most enyhítő varázsöltözetül az aranyfonállal szőtt, ékköves, prémezett mentéket.

S mialatt Uászló koronázására készült, minduntalan a maga koronázásának eljövendő képe lopakodott ábrándjai közé. Oltár előtt látta magát térdelni és lehajtani fejét, mialatt Uászló a bosnyák királyi koronát feléje emeli. Soha el nem unta ezt a képet végigélni magában, újra és újra elülről kezdte s mint valami titkos ifjúkori gyönyörben gyönyörködött benne. Okmányokat képzelt, nagy függő pecséttel, amelyek így kezdődnek: „Nos Johannes...“ Kihallgatásokat képzelt, magát trónszékre helyezve, maga elé pedig izgalmas távoli országok követeit, akik soha sem látott ezeregyéjszakabeli ruhákat hordanak. Mellette pedig a szép Bianca ül a trónszéken, királynői pompában.

Szeptember elején a két díszes bandérium, Já-

nosé és a pécsi püspöké, elindult Budára. Elől a királyfi, utána a püspök. Pazar menetet alkottak; a falvakban kiszaladt házaiból a nép és az országút mentén bámészkodott utánok. Paripáik gyönyörű, szikrázó, villogó szerszámot hordtak, kürtöseik büszkén harsogtak címerleples hangszereiken, a fegyveres csapat válogatott legényei címeres gúnyában tündököltek a lovon. Úgy mentek Budára, mint a mese maga.

De Budán megszűnt a mese. A nádorhelyettes, ahogy hírt vett János érkezéséről, mindjárt izent neki, hogy fontos dologban kell vele beszélnie.

— Baj vagyon az horvát rendekkel, herceg úr.

— S ugyan mi baj?

— Egyességünköt rühellik. Hogy hát mi módon rakánk fejökre bánt s királyt, csakúgy rólok, nélkülök.

János néma maradt a meglepetéstől. A püspök folytatta:

— Nagy hév szerint protestálnak beste fattyai: csak Ulászlót esmerik királyoknak, más halandót nem. Hosszan kell szólnunk most errül.

És szóltak is hosszasan, ámbár sokkal inkább Dóczi beszélt, mint János. Megvilágította a helyzetet. A horvát karok és rendek közül a jókorabb érkezők máris jelentkeztek a kormányzatnál és bejelentették tiltakozásukat az értésökre esett egyesség ellen. Ezt az alkotmánnyal ellenkezőnek bélyegezték. Hiszen Horvátországnak és Szlovákiának, vagy ahogy ők szerették mondani: Tótországnak, van bánja, a derék Egervári László személyében, akivel

ők meg vannak elégedve és egyáltalában nem szeretnének megválni tőle. Ahány úr érkezik Zágráb felől, vagy a dalmata partvidékről, vagy bosnya földről, mint ezt hajtogatja, mintha összebeszéltek volna. Sőt minden jel szerint össze is beszéltek. Itt valahogyan rendet kell teremteni. Legokosabb volna, ha János magával a királlyal beszélne erről.

— Hódolnom illik őfelségének különben is, — bólintott János.

— Így jól lészen, s mán hónapra szerzek audenciát. De még másutt is szorít az cipő. Ihol ez a Székely János, ki hogy gyanús, mindétig tudtuk.

— Mit tött?

— Nem kisebbet, mint az várakat idadni vonakszik, eb az annyát.

Ez sem volt kis szó. János volt vezére, a csonthegyi boldogtalan csata vesztese, nagyon sokat jelentett. Azok közül a királyi, és nem magánvárak közül, amelyeket János az egyesség értelmében köteles volt Ulászlónak átadni, Székely Jakab tartotta a kezén a fontos regedei várat, a zagorjei grófság, Stájerország és a szomszéd vidék valamennyi várát. Ez úgyszólván egész Szlavónia katonai birtokát jelentette. János már az egyesség megkötésekor szétküldte a várparancsnokoknak az átadó levelet, de mint most kiderült, Székely Jakab füle botját sem mozdította. Azaz, hogy mozdította, de Miksa felé. Jelentések jöttek arról, hogy Bécsbe készül, vagy már oda is utazott.

— Ráizenned kérlek, de kemény szóval. Jól összeveteremtsed.

Megegyeztek abban, hogy ráküldik János szigorú üzenetével az ügyes és megbízható Batthyány Boldizsárt. A horvát kérdésről pedig tovább beszélnek magával Ulászlóval. Már másnap odakísérték Jánost kihallgatásra.

— Kedves János testvérem, — mondta eléje sietve, élénk szóval a király, — meg sem tudom mondani, mennyire restellem ezeknek az uraknak okvetetlenkedését. Fölösleges mondanom, hogy az egyességet állom. Te rövidséget nem szenvedhetsz. Amit ígértem, meg kell kapnod, ezt becsületbeli kérdésnek tekintem. Mi is van abban az okiratban?

— El tudom mondani, felség. Bosznia koronázott királya leszek örökös jogon, ugyanígy Tótország fejedelme. Én és utódaim. Horvátország bánja vagyok életfogytig. S a dalmata part bánja ugyanígy. Tótországban a magyar korona hűbéres fejedelme lévén, enyém a nyestadó és a zágrábi harmincad, de huszadot nem szedhetek. Dónációs jogom van ötven telekig. Dalmata és horvát földön én nevezem ki a vicebánokat, egyéb országos tisztviselőket, és az ottani várak kapitányait. Az igazságszolgáltatás az enyém, nyolcados törvénylátást tartok, de ha valamely ügyben felségedhez fellebbeznek, azt természetesen átteszem a királyi kúriához. Ez minden.

— Úgy. Hát várjunk csak. Mondd meg nekem őszintén, szeretsz te hivatalnokokkal veszekedni?

— Azt bizony nem.

— Ezek az urak pedig, úgy látszik, ebben látják a legnagyobb földi boldogságot. Éppen ezért folytatom a kérdést, de előbb még egyszer hangsúlyozni

kívánom, hogy amiben megegyeztünk, azt minden körülmények között becsületesen teljesíteni fogom, nemcsak úri tisztességből, nemcsak megtámadott helyzetemben való okosságból, hanem azért is, mert meleg barátsággal ragaszkodom hozzád. Nos tehát: nem lehetne valahogy úgy megoldani a kérdést, hogy neked minden megmaradjon, ami dísz és uralkodás, a szolgai munkát pedig csak végezzék jórészt ezek a nyugtalan urak?

— Bocsánat, felség, nem értem a kérdést. Hogyan gondolod?

— Úgy gondolom, hogy színleg meg lehetne hagyni a bánok hatáskörét. Csak bajlódjanak tyúkpörökkel, meg jobbágyverekedésekkel, az neked mindegy lehet. Hiszen azért a fejedelem mégis te vagy. Ne érts félre, én állom, amit ígértem, és szembe nézek a nehézségekkel is. Miksa sereggel jön ellenem, János Albert öcsém támadni készül, a törökök már jelentkeznek, ezer bajom van, de a te kedvedért, szeretett Jánosom, ennyi borzasztó baj közepette, most közvetlen a koronázás előtt vállalom ezt a kínos helyzetet is: szembeszállok a horvát urakkal...

János maga volt a született előzékenység. A más baját mindig részvéttel nézte. Most rátette kezét a panaszkodó király karjára.

— Miattam ne legyen gondod, legkedvesebb felség. Én mindenre kész vagyok, amiben segíthetek neked. Volna egy gondolatom: hagyjuk az egész boszniai dolgot. Add nekem Erdélyországot.

— Mit? Erdélyt? Hogyan gondolod ezt?

— Csináljunk Erdélyből hűbéres királyságot és legyek erdélyi király. Báthori csak maradjon erdélyi vajda, ő bizonyára bele fog menni ebbe, hiszen a bibliára tett kézzel esküdött meg szövetségünkre. Nem kétlem, hogy támogatni fog. Vagy ha ez nem megy, akkor maradjunk mégis csak a bosnya királyságnál, a tót fejedelemségnél, a horvát és dalmata bánságnál, legfeljebb majd alkuszunk egy kicsit azokkal a makacs urakkal. Nem vagyok én rossz ember, hidd el, majd meg fogsz ismerni. Nincs nagyobb vágyam, mint hogy híven szolgáljalak.

— Köszönöm János, tudtam, hogy számíthatok rád. Atyád fia vagy. Hát majd beszélek Orbán püspökkel, kezdje kicsit puhítani azokat az urakat. Ha ilyen jóindulattal vagy mellettem, valami biztosan kijön a dologból. Hanem, kedves Jánosom, akármilyen rosszul esik, szemrehányást is kell tennem.

— Szemrehányást, — riadt meg János, — miért? Az én lelkiismeretem igazán tiszta.

— Megígérted szentül, hogy a királyi várakat átadod, és íme...

— Bocsáss meg. Székely Jakabot akarod mondani? Roppantul restellem, felség, de én igazán megtettem, amit tehettem. Az átadó parancsot elküldtem neki. Most még szigorú izenettel ráküldöm Batthány Boldizsárt.

— És ha az sem lesz elég? — kérdezte a király szemrehányóan.

János roppant kínosan érezte magát. Kapitánya esetleges árulásáért nem érezhette magát felelősnek. De félt, hogy ezt a királlyal nem tudja meg-

értetni. Már pedig mindenáron megbízható, önzetlen lovag akart lenni az Ulászló szemében. Elkezdte tehát buzgón mentegeti magát. A kihallgatás, amely azzal kezdődött, hogy a király csak nehezen tudja teljesíteni iránta való kötelességeit, most oda fejlődött, hogy ő magyarázott ijedten, kézzel-lábbal, tökéletes tisztessége tudatában és majdnem bocsánatot kért a más hibájáért.

Mikor megint összeült Orbán püspökkel tárgyalni, már restelkedve és nagyon szerényen beszélt. A nádorhelyettes megindította a közvetítést közötte és a délvidéki urak között. Ez nagyon sok huzavonával járt. Minden tanácskozás alkalmával fel kellett adnia valamit az egyességben pontosan lefektetett jogaiból. Székely Jakab nagyon kínos helyzetbe sodorta. Orbán püspök minden alkalommal megkérdezte, hogy jött-e már híradás Batthyány Boldizsártól. Mindig olyankor kérdezte, mikor ő valamely jogához ragaszkodni akart. És vezérének aggodalmas viselkedése miatt ilyenkor szégyenkezve csavarta le igényeit ő maga.

Közben egyre serényebben folytak a koronázás előkészületei. Buda megint megtelt vidékiekkel, akik parádét akartak bámulni, s életükben egyszer látni akarták a szent koronát. Rengeteg cseh is járkált a sűrűsödő sokaságú utcákon, az új király cseh nagyurai mind jókora csatlóshaddal érkeztek, s aki értett hozzá, megmagyarázhatta másoknak a címerekről, hogy melyik a Pernstein Vilmos prágai marsal, Risenberg Puotha cseh országbíró, vagy Schellenberg János kancellár embere. A koronázó templomot

szorgosan díszítették, az előkelő nemes családok egymásután érkeztek hölgyeikkel együtt, a királyi kancellária, amely még ki sem heverte a választás nagy munkáját, megint talpon volt éjjel-nappal, hogy a ceremónia részleteinek előkészítésével, a rangsor kérdésének ezer bökkenőjével, az előkelő nézők elhelyezésével idejekorán elkészüljön. De a nagy örömünnep vidám társadalmi izgalma nem volt sehol. Akadtak öreg emberek, akik még jól emlékeztek a Mátyás fehérvári koronázására és regéket tudtak mondani a végnélküli estélyekről és lakomákról. Ennek most nyomát sem lehetett látni. A háború izgatott most mindenkit. A délvidékről újabb, bár kicsiny török csatározások híre érkezett, Miksa pedig napokon belül megindulhatott fegyveresen Magyarország ellen.

János ügyét a koronázás előtti napon dűlőre juttatták. Komoly áldozatokat kellett hoznia. Az erdélyi gondolatot teljesen elhagyták. Bosznia, Horvátország, Tótország és a partvidék közigazgatása és igazságszolgáltatása az új megállapodás szerint a bánok kezén maradt. De az örökös báni cím és a szlavén fejedelmi cím az övé. A bosnyák királyi cím dolgában úgy döntöttek, hogy a János koronázását alkalmasabb, békésebb időkre halasztják. És a királyi címet is majd csak akkor fogja hordani. Egyelőre csak bosnya hűbéres fejedelemnek címezteti magát, hogy ilyen válságos helyzetben a berzenkedő urak érzékenységét ne izgassa. A tárgyalások sok herce-hurcával folytak s ő már csak azért is igyekezett az egésznek engedékenységgel mielőbb végét

szakítani, mert más dolgok is elfoglalták: gondolnia kellett arra, hogy állandó lakóhelyet választ magának. Dönteni számtalan várkastélya között még nem tudott. Egyelőre úgy intézkedett, hogy a koronázás után végiglakja a főváros közelében fekvő birtokait: Komáromot, Tatát és Zsámbékot. Ezt a három útját is elő kellett készítenie. Mikor pontot tudott tenni a délvidéki kérdés után, megkönnyebbülten ocsúdott fel. Ha nagyon szorongatják, az egyességben biztosított jogaiból még többet is odaadott volna, csakhogy már egyszer végre dolgait, legalább egyelőre, elintézetteknek tekinthesse.

Még a koronázás előtti napon bizonyossá vált, hogy Újlaki Lőrinc herceg tüntetően távol marad az ünnepségtől, amelynek több részletében díszes szerep várakozott volna reá. A ceremóniákon tehát az utolsó nap még változtatni kellett, ami sok kellemetlenséget okozott. Hasonlóképpen kitűnt, hogy Péter kalocsai érsek, akinek a gyermek Ippolito helyett kellett a koronát a király fejére tennie, szintén nem jön el a koronázásra. Ő még mindig, minden csalódásán és mellőzöttségén túl is, fenntartotta pártállását és Korvin-párti volt még most is, mikor maga Korvin herceg már rég felesküdött a királynak. Egyszer már el is kellett halasztani miatta a határnapot, most mégsem jött. Az egyházi rangsorban Túsz Osvát következett, a zágrábi püspök, az országgyűlésen János leghevesebb ellenzőinek egyike. Neki kellett tehát ezek szerint Ulászlót koronázni, ami az egyházi méltóságok szerepeinek beosztásában okozott felfordulást.

De másnap, szeptember tizennyolcadikán, zökkenő nélkül indult meg az ünnepség és végig sem zavarta semmi. A ragyogó menetben ott ment János a király előtt, kezében piros bársony vánkos, azon apja koronája. A templomban az orgona ünnepélyesen zúgott. Mátyás messzi országokban híres énekkara árpádkori énekeket zengett. János ott állott az oltár előtt, kezében a vánkos. Ulászló pompás díszruhában ült az oltár evangéliumi oldalán, drága baldachin alatt. Az orgona elhallgattával Túsz Osvát beszédet intézett hozzá. Aztán az új király letette az esküt az alkotmányra. Eskü után felöltöztették. Vállára adták István király palástját, kezébe adták a jogart és az országalmát, derekára övezték az ősi kardot. Orbán püspök az oltár első lépcsőfokára hágott. Szemközt fordult a pazar közönséggel és elkiáltotta a hagyományos kérdést:

— Akarjátok-é Ulászlót királyotoknak?

Az egész templom ráharsogott:

— Akarjuk.

A kérdést és a választ ősi szokás szerint még kétszer megismételték. Akkor Túsz Osvát odanyúlt a bársonypárnához. János szeme a koronán függött. Még ott feküdt előtte egy pillanatig. Aztán Osvát püspök a térdelő Ulászló fejére tett. Az orgona harsogva szólalt meg. Mátyás fia előtt üres volt a bársonypárna. Tartotta maga előtt és nézte.

VII.

A királyfi azzal szórakozott, hogy lapos kavicsokat hajigálta a Dunába. Szerette a magányt, egyedüllétében senkisem akart tőle semmit. Tépelődő, önmagát faggató természete a csendet és a zavartalanságot kereste, hogy különös lelkéről, sorsáról és az életről szabadon eresztheese töprengő gondolatait. A hűvös, de aranyat tündöklő szeptembervégi reggelen meleg zekét öltött és lement a Duna partjára. A lombok közt, messze háta mögött, láthatatlanul bújt el a tatai vár. Itt a hajbókoló, ágaikat vízbe mártó vén fűzek alatt mély volt a csend, csak olykor hallatszott valami messze balta csattanása a fák között, vagy a víz tükre felett úszó, elmosódó távoli kiáltás. A nagy víz gőgösen és titokzatosan ömlött két lapos partja közt, mint maga a történelem. János lapos köveket keresett, laposan dobta el őket a csendes vizen, hogy szökellő játékkal ötször-hatszor ugorjanak tova, míg el nem merülnek. De játékát csak gépiesen folytatta. Önmagába, befelé fordult gondolataival. Mint mindig, most is szerette magát sajnálni. Mintegy kedves idegennek nézte magát, szeretettel és részvéttel fordult ehhez az idegenhez,

szinte megsimogatta és melegen, félrehajtott fejjel mondta: szegény János.

Szegény János, szegény tizennyolc éves árva. Senkije a világon nem maradt. Másnak testvére van, sógora, miegyebe, ha szülei elhaltak. Neki vannak ugyan rokonai, a Gerébek, a Székelyek és mások, de csak második ágon, s azoktól is távol érzi magát, mert apja, bár az atyafiságot nem szokta megtagadni, a király távolságát gondosan megtartotta. S így neki, aki éhesen vágyott emberi szeretetre, csak a Bianca hercegnő álomból szőtt alakját adta a sors. Talán most még Ulászlót, a kedves és megnyerő királyt, akiben most igyekszik megtalálni a szerető, meghitt barátot, bizalmas társát és menedékét fáradt lelkének. Fáradt? Vajjon mitől olyan fáradt, mintha aggastyánként pillantana vissza egy hosszú, küzdelmes élet vesződségeire? Erre nincs felelet. Már fáradtnak született. Az a beszélgetés jutott eszébe, amelyet egyszer még Bécsben folytatott Frangepán Bernát leányával. Nem Nagy Sándor, hanem macedóniai Fülöpnek kellene tartania magát, tűzhányók erejével háborgónak, világot megvívónak. De nem az. Csak nemes és bátor. Nemes: önzetlenségében mindig adni kész és bőkezűen pazarolni, amije van. Bátor: szemhunyorítás nélkül kész kockáztatni akár életét is, de nem nagy célokért, csak azért, hogy gyávának ne kelljen tartania magát. Mire vezethet egy ilyen természetű ember élete? Szórni, adni, pocsékolni, amíg el nem fogyott minden. S aztán eljön a sötét kapu, amelyen át kell lépni, s amelyen túl már úgyis minden mindegy. Addig az ember él és szem-

léli ezt a különös forgatagot maga körül: a ragyogásért való fogcsikorgó marakodást, a hatalomért való lihegő hajszát, a szomszéd birtokra ütő fegyveres jobbágyokat, a másnap megszegett magasztos esküvéseket, az egész értelmetlen hiábavalóságot, amelyre csak ilyen közömbös nyugalommal méltó dolog visszanézni, ahogyan ő most teszi itt a Dunaparton, mialatt köveket dobál s a csalitban csicsergő madarakat hallgatja az áldott békességben.

És máris megtört az áldott békesség varázsa: kürtszót hallott. A jel a vár urát kereste. Felütötte fejét, hátha tévedett. S mikor a kürtszó újra követelően hívogatta, megadóan felsóhajtott. Csendes bicegéssel megindult visszafelé. Jó darab gyaloglás után embert talált elé az ösvényen. Az lekapta süvegét és izgatottan jelentette, hogy váratlan vendég jött: maga Székely Jakab.

János csodálkozva szaporította lépéseit. A szolga előre futott, hogy a kürtöst megkeresse. S nemsokára csatlós nyargalt eléje felkantározott lóval: a vendég erősen sürgeti a herceget.

Ott várt a vendég a belső udvaron, kísérő lovasai abrakos tarisznyát aggattak az állatokra.

— Csakhogy immár eszed megjött, Jakab. Ulászló ugyan fog örvendezni ezen.

— Mán azt nem hinném. Fog ugyan örvendezni, ha bizony más. De tán szóllanánk külön.

János bevezette rokonát fedél alá, váltig csodálkozva a kapitány különös szavain. S az nem is hagyta magyarázat nélkül. Azonnal rátért a tárgyra. Meghökkentő dolgot mondott: Miksa főherceg nevé-

ben jön és csatlakozásra szólítja fel Jánost Ulászló ellen.

— Ne ijedj, herceg, s fejedet ne rázzad. Szerencsédet mastan adom kezedben.

Elmondta, hogy Miksa pártja legyőzhetetlenül erős. Hatalmas serege van és Magyarországon folyton erősödik. Ujlaki herceg már kilátásba helyezte csatlakozását. A volt Korvin-párt majd mindeu embere Miksát támogatja. Napok kérdése, hogy a pécsi püspök is színt valljon.

— Zsigmond püspök, — kiáltott János, — az lehetetlen! Hiszen minapon eskett, kezit szent biblián nyugtatva.

Székely Jakab csak vigyorgott, mint a farkas. Bizony az nem lehetetlen. Az eskü nem érvényes, mert a püspököt félrevezették az erőviszonyok dolgában. De azért sem érvényes, mert a kötés legfontosabb pontját, a János boszniai királyságára vonatkozót, Ulászlóék máris megszegték. Tehát az eskü magát a hercegeet sem köti immár. Szabadon rendelkezik önmagával és mindent megkaphat Miksától, amiből Ulászló máris kezdi kitúrni: igazi hűbéres királyságot, igazi hatalmat, újabb adományokat, díszt és méltó megbecsülést.

Órák hosszat tárgyaltak. Székely Jakab az asztalt verte öklével, úgy szidalmazta a koronás királyt. Ő vitte a hangot. Arra, hogy feleljen árulásáért, sor sem került. Akkora felsőbbséggel, igazának olyan ellentmondást fel sem tételező biztonságával indult el, hogy János meg sem kísérelhette felelősségre vonni. Csak félénken érvelt vele és nem csapott az

asztalra, mint az. Pedig nem volt jelentéktelen dolog, ami kockán forgott. Azok a fontos várak, amelyeket Székely Jakab, mint az ő kapitánya tartott a kezén, királyi várak voltak ugyan, de új báni vagyonának tekintélyes részét jelentették: Stájerországtól délkeleti irányban hosszú sávon ezek a várak neki adóztak, az ő vagyonát védték, az ő hadi utainak őrhelyei voltak. És Székely Jakab ezeknek csak az ő alkalmazottjaként parancsnoka. De az alkalmazott háta mögött a várak katonaságának fegyveres ereje állott. Bármilyen parancsot hideg vérrel megtagadhatott, mert hogy engedelmességre szorítsa gazdája, ahhoz a védő fegyveresek összegénél sokkal nagyobb seregre lett volna szükség, ostromágyúkkal, hadviseléssel, valóságos háborúval. Azonkívül pénz is kellett volna. Sok pénz. Székely Jakab nemcsak alkalmazottja volt, hanem hitelezője is. Zálogjogon is ott ült a várban, nemcsak mint kapitány.

— De lásd, — mondta szelíden, — bezzeg Both András melly híven megmarada Ulászló-oldalon.

Székely Jakab nagyot kacagott.

— Kevésnek vagy tudója, uram. Both András Miksához állott. Ha szólok, ü képiben is szólok.

János elhűlt. Both András, a zágrábi kapitány, parancsolt Medvevár, Rakolnak és Lukavec felett. Zálogjogon ő is, mint a sok hitelező egyike. S ha igaz pálfordulása, akkor az egész délvidék Miksáé. Ő maga tehát vagyona tetemes részével nem rendelkezik. De ez csak megdöbbentette és meg nem ingatta. Véglegesen tagadó választ adott elpártolt vezérének. Székely Jakab szedelőzködött.

— Az végső szót ne mondjad, uram. Mit mondtam, elmédben megforgasjad. Miksához ha mikor izenetet küldöl, szerelmesen fontolóra veéndi.

Nyergeltetett, elrobogott. János pedig azonnal futárt rendelt. Levelet írt a királynak, amelyben figyelmeztette Miksa veszedelmes szervezkedésére, a nála járt Székely Jakab küldetésére. Magát mentve fájdalmát fejezte ki, hogy saját hibáján kívül nincs módjában a déli várak egész fontos vonalát a király védelmére bocsátani. Ehhez rengeteg pénz kellene. Csak hűségét adja, de azt adja tisztességgel.

A levélre nem levél jött válaszul Budáról, hanem a pécsi püspök. Élő cáfolata Székely előadásának, mely szerint már ő is Miksához pártolt volna. Azt az izenetet hozta Ulászlótól, hogy ne restelljen azonnal személy szerint Budára jönni, fontos beszéde volna vele. János figyelmesen nézte Ernuszt püspököt, aki ravasz arccal, sunyítva adta elő mondókáját. A cifra latin kifejezéseket ékesen halmozta, mint aki szép körmondatokkal keres haladékot igazi gondolatai elrejtésére.

— Mondhatok valamit őszintén, Zsigmond püspök?

— Éppen őszinteségedre vágyik a király, uram.

— Hát akkor azt mondom, hogy fájdalmat okozott nekem.

— Mivel, uram, Isten szerelmére?

— A bizalmatlansággal, amely minden mondatod mögül előbúvik. Azt hiszitek, hogy agyafúrt levelet írtam, értésére adván a királynak, hogy hűségem alku tárgya lett, lássuk, ki ád többet érte. Ez

sért engem, Zsigmond úr. Én lovag vagyok. Ulászlóra felesküdtem és az én esküm nem eladó.

Önérzete, mondatainak nemes verete önmagát meghatotta. Hangja már érzelmesen remegni kezdett, mikor folytatta:

— Ha őfelsége látni akar, szívesen engedelmeskedem, de nem alkudozni megyek, hanem őt gondolkodás nélkül szolgálni. Menj vissza, főtisztelendő úr, és jelentsd a királynak, hogy nemsokára úgyis Budára készülök.

— Herceg úr, — mondta akadozva a püspök, — a király beszéde sürgős. Azt szeretné, ha velem jönnél Budára. Ha megengeded, itt várom meg utadat tatai váradban.

— Értem, — mosolygott János csendesen, — szóval fedezet alatt menjek. Nehogy addig Miksáék elcsábítsanak. Jól van. Szívesen látlak, legalább segítesz. Dolgoztatok itt, erősítgetem a várat. Zavaros az idő, sosem lehet tudni, mikor jelenik meg alatta az ellenség. Akár Miksa, akár János Albert. Rakasd ki málhádat, helyezd magad kényelembe. Aztán együtt megyünk Budára.

Így történt. Ernuszt Zsigmond ott maradt a várban, mint vendég, vagy inkább mint aggódó királyi ellenőr. Csakugyan megszemlélte a földtöltési munkát. És Jánossal együtt vette tudomásul a maga, vagy házigazdája címére érkező futári híreket. Ezek ijesztően hangzottak. Miksa megindult Bécsből. Sopront megtámadta és feleskette a megszorított várkapitányt semlegességre. Aztán nekiment Kőszegnek. Ezt Batthyány Boldizsár védte, aki sikertelo-

nül tárgyalván Székely Jakabbal, Miksa közeledtének hírére odasietett. Nagyon kevés embere volt ,s a vár rossz karban. Alig lehetett védekeznie. Rövidesen reménytelenül feladta Kőszeget. Tehát Mátyás halála után alig félesztendővel már elveszett Ausztria, és a Habsburg-trónörökös serege magyar földön tört előre. A legutolsó hír szerint Szombathely ellen vonult.

— Herceg úr, — idegeskedett a püspök, — ezek borzasztó hírek. A királyt nem illik magára hagynunk.

Jánes sem tétovázott tovább. Otthagyta minden gazdasági dolgát és az erődítési munkát. Felment Budára. Ulászló azonnal fogadta. Túláradó kedvességgel ölelgette ismét, kézzel-lábbal tiltakozott a bizalmatlanság vádja ellen és elővette a már elkészített adománylevelet: Toki Péter nemes úr Miksához pártolt, ezért javai elvesztésével lakolt, s a király ezeket a javakat a hűségéért való hálája fejében János hercegnek adományozza.

— Felség van nekem birtokom elég. Hogy Miksa embert küldött hozzám, azt nem azért jelentettem neked, hogy jutalmat csikarjak ki érte. Saját bőrömön tapasztaltam, hogy ilyenkor zsarolni szokás. De én lovag vagyok és nem zsaroló. Add ezt a birtokot másnak.

— De kedves Jánosom, ne szégyenítsd meg királyodat, nagyon kérlek. Ha igaz barátom vagy, elfogadod ezt a csekélységet. Már csak a példa miatt is. Lássák az urak, hogy a hűtlenség büntetést kap, a hűségért hálás vagyok. Tedd meg nekem, fogadd

el, tégy boldoggá. Bár nagyobb boldogságot úgy sem adhatsz nekem, mint hogy ennyire bízhatom benned. Mert híveidben annál kevésbé.

János elfogadta. Szégyenében. Roppantul restellte, hogy éppen azok pártolnak egymásután a Habsburg-oldalra, akik apja halálától kezdve hangosan mellette állottak. Hogy tisztességét igazolja, képes lett volna hadba menni Ulászlóért. De ezt nem tehette. Óriási vagyona birtokában azon vette észre magát, hogy nyomasztó gondjai vannak. Fűnekfának tartozott még a választás előkészületei óta. Záloglevelek sűrű lejáratai kínozták, s ha fizetni akart, nem nyúlhatott hatalmas jövedelmeihez: minden pénzforrásán ott ült valaki, akinek lekötötte. A legbusásabb jövedelmet, a hunyadi birtokét, éppen Orbán püspök kezelte. Az pedig nem igen folyósított a jövedelmekből semmit, mert maga volt egyik legnagyobb hitelezője Mátyás hagyatékának, ami tehát befolyt, arra maga tette rá legelőször a kezét. János nem is gondolhatott arra, hogy katonaság után nézzen. De legalább azokat a várakat próbálta rendbehozni, amelyeknek szerepe most legfontosabbnak mutatkozott. Ilyen volt Komárom, nem királyi vár, hanem magántulajdona. Mikor tehát Ulászlót és pártját láthatólag megnyugtatta, előbb Tata várát nézte meg még egyszer, szétnézett egyéb közeli birtokain is, aztán elment Komáromba.

Az ősz már beköszöntött és keserves híreket hozott. Az országot három felől szorongatta az ellenség. A török egyelőre nem mutatkozott túlságosan aggasztónak. De János Albert, a király elszánt öccse,

mind messzebbre nyomult be elszánt portyáival a lengyel határ felől. Volt olyan csapat, amely lerohant Váradig anélkül, hogy számbavehető ellenállással találkozott volna. Ezek a hősködő kis seregrészek kevés hadi kárt okoztak, de rettenetes szégyenére váltak az új uralomnak. S ha nyargaló kalandozásaikból visszatértek is a lengyel határ irányába, de azért mindig beljebb állottak meg és most már Kassát ostromolták. S ezalatt Miksa nyugat felől ijesztően nyomult előre. Elfoglalta Szombathelyt és bevonult Veszprémbe.

Akkor is pontosan megtudta volna mindezt János, ha nem kapott volna rendszeres futári híreket. Megtudta volna Székely Jakabtól, aki tovább dolgozott megnyerésén. Közvetítőket, leveleket küldözgetett hozzá. Sőt egy novemberi napon ismét személyesen jelentkezett. Ugyanakkor, mikor már erősebb török megmozdulásokat jelentett a délvidék.

— Itt az nagy óra, uram, — mondta hevesen, — tudod-i, honnan jövök?

— Megmondod, atyámfia.

— Meg. Székesfehérvárrul, uram. Miksával bévonulánk Székesfehérvárrá.

— Nem igaz. Zsigmond urat, hogy hozzátok állt is mondád, az sem volt igaz.

— Csak emlékezj szavamra, herceg. Zsigmond pispek dógát kivárjad. S Fehérvárnak eleste szín való. Gondold meg.

Ismét biztatta, sürgette, csábítgatta jó sokáig. Kézzelfogható ajánlatot hozott. Miksa a legnagyobb áldozatra is hajlandó. Igen-igen óhajtja az általa

mélységesen tisztelt Mátyás király fiának barátságát, akit előkelő és nemes lovagnak tud. Kérdezteti is, mivel tudná ezt az óhajtását megmutatni. János kész volt a felelettel:

— Adjátok vissza ezt-azt s némellyet déli váraimból. Nyakunkon odalent az török, közös ellenség. Ulászló s Miksa dógának nincsen köze ehez semmi is. Ulászló ellen nem menek, de törökre ugyan mehetnék. Ezt Miksának tudnia adjad.

Székely Jakab komolyan vette s vitte az izenetet. Nemsokára már levelet írt, hogy Miksa megértéssel vette az ajánlatot és tisztelettel adózik a herceg buzgalmának, amellyel a keresztény világot akarja védeni, méltóan a nagy Hunyadi-névhez. Nem is zárkózik el a török ellen felhasználható egy-két vár átadásának gondolatától. Majd embert küld, aki erről tárgyalni fog.

Jánost ez a válasz nagy örömmel töltötte el. Mikor az országot annyi oldalról szaggatták, szégyenletesnek érezte tétlenségét. És megkívánta a tábori élet zajos, férfias izgalmát. Apja mellett megszokta az ágyúk puskaporszagát, a stratégiai kérdések elmés érdekességét, a parázs mellett üldögélő legények mulatságos nótáit. Kardot képzelt kezébe és gondolatban hatalmasakat suhintott vele, mintegy elégtételt szerezve magának sok lenyelt bántalomért. De csak úgy a maga erejéből nem ránthatta ki kardját. Nem volt pénze hozzá. Hitelezői úgy szorongatták, akárcsak az országot az ellenség. Ijesztő kölcsönökhöz kellett folyamodnia, hogy a legsürgősebb napi kiadásokra Darányi Jakabnak pénzt ad-

hasson kezére. Kénytelen volt apja drágaságai közül a híres kálváriát kézi zálogként elhelyezni Bakacs Tamásnál, aki a negyvenezer arany értékre becsült darabot követelte biztosítékul, csak így volt hajlandó kölcsön adni ötezer aranyat. S az ország minden részéből, ahol csak teméntelen birtokai feküdtek, a legzüllöttebb rendetlenség hírét kapta, mindenütt erőszakos foglalásokra vetemedtek a szomszédok, a kapitányok nem számoltak el és vakmerő összegű zsoldhátralékokat követeltek. Betetőzte a sok bajt az a tudósítás, hogy Bethlen Miklós nevű embere, aki sztropkói várában volt kapitány, a várat is, a környező uradalmat is hűtlenül a János Albert kezére játszotta.

Ez már több volt a soknál. Maga elé rendelte lovászmesterét, Móré Györgyöt, és megparancsolta neki, hogy személyesen utazzék el magához János Albert herceghez, vigye neki illő üdvözletét és mindkettőjük fejedelmi rangjára és lovagi voltára hivatkozva, kérje tőle számon Sztropkót. A lengyel király fia nem lehet közönséges rabló, a várat és uradalmat az ilyen emberséges szóra kétségtelenül visszaadja.

Fehérvár csakugyan elesett, Székely Jakab igazat mondott. Már ez is fájdalmasan és megdöbbentően hangzott. De még megdöbbentőbben hangzott, hogy a pécsi püspök felől is igazat mondott. A kövér Ernuszt Zsigmond valóban átpártolt Miksához. Hogy miért, azt nem lehetett tudni. Nyilván féltette Pécset, aztán meg Miksa alighanem bíborosi kalapot ígért neki, mindenesetre bizonyossá lett, hogy fel-

esküdött a Miksa pártjára. És nemcsak ő. Újlaki Lőrinc herceg is. Az Enyingi Törökök is. Mások is, sokan, tisztára a János volt pártja. Fejét csóválta, restellte.

— Szerencsének mondhatom, — fakadt ki Darányi Jakab előtt, — hogy tisztességes voltom közönségesen tudatik. Mert még úgy mondhatnák, hogy alattomban egy követ fúvok ezekvel, meg ez, meg az.

— Uram, — mondta a kanonok, — mend hamisok azok odafent s másokat szinte magok szerént ítélnek.

— Nem mink világunk ez, Jakab. De mast immár az ő gyanújokon túl vagyok, gondolom.

Rosszul gondolta. Egy napon Budáról hazaérkezett Komáromba egyik udvari embere, Dánfi András, akit pénzért küldött Orbán püspökhöz. Ez a Dánfi sok mindenféle hírt hozott. Orbán püspököt nem találta Budán, mert az hadba vonult a királlyal. Ulászlónak semmi pénze nincsen, hogy sereget toborozzon Miksa ellen, mindössze abban bízik, hogy a cseh rendek kisegítik katonával. Ami csapatokat össze tudott szedni, azoknak élén nyugatra sietett, most Nagyszombatban várja a cseh segítséget. Orbán püspök, Bakacs Tamás és Báthori István vannak körülötte. Filipecz már nincs sehol, visszavonult a politikától. Azt mondta, hogy élete művét befejezte: Ulászló megválasztásával megalkotta a magyar-cseh-morva-lengyel államszövetséget, küldetése betelt. Most költözött el Budáról, Olmützben fog élni ezentúl a ferencesek ottani klastromába, amelyet maga alapított. A kancelláriának e pillanatban

nincs gazdája, ismeretlen fiatal papok ülnek ott, akik keveset dolgoznak, de annál többet pletykáznak. Ők fecsegték azt is, hogy János herceget gyanús és megbízhatatlan embernek tekintik az udvarnál. Mindenki tudja róla, — mondták a szóbeszélők, — hogy a herceg a király háta mögött egyszerre tárgyal Miksával is, János Alberttel is.

János nem hitt fülének. Még egyszer elmondatta Dánfi Andrással, hogy mit hallott. S az elmondta még részletesebben. A pletyka szerint maga a király is tett volna bizonytalan megjegyzéseket a herceg kétszínűségéről. A király nagyon el van keseredve. Nincs pénze, már koronáját félti, s a mellett Beatrix királyné is folyton kínozza: a rendek kikötésére hivatkozva követeli, hogy Ulászló őt vegye el feleségül. Mindenáron királyné akar lenni. Ulászló azonban semmi áron nem veszi el. Bujkál előle, úgy kerüli, mint a mérges kígyót. Beatrix miatt is sietett hadba vonulni. Az egész udvar ezen a különös házassági bonyodalmon mulat. Ez az udvari pletykák legfőbb tárgya. De utána mindjárt János praktikái következnek.

— Jakab, levelet nyomba!

Első felháborodásában levelet diktált a király címére. Tiszteletteljeset, de önérzeteset. Azoknak hangján, akik imádják önmagok tisztességét és a nemes harag szép mondataiban gyönyörködnek. A levelet azonnal elküldte a királynak. S futár fordulásával választ is kapott rá. A király udvariasan biztosította, hogy nem kételkedik őszinte hűségében és barátságában. De benne volt a levélben ez a ki-

fejezés is: „a hallott kedvezőtlen jelentések ellenére...“ János tehetetlenül ejtette az asztalra a levelet, miután elolvasta. Mit csináljon, mit találjon ki, hogy végre bízzanak benne?

Maga a király adott neki alkalmat, hogy bizonyságot adjon. Váratlanul megjelent a komáromi várban Orbán püspök. Nem bökte ki azonnal, hogy mit akar. Csak általánosságban példálódzott, hogy utóbbi időben kellemetlen látszatok zavarták a királynak Jánoshoz való szeretetteljes ragaszkodását. És felsorolta az udvarhoz érkezett értesítéseket. János tárgyalt Miksával, János tárgyalt a lengyel herceggel, János egész pártja úgyszólván testületileg Miksapárttá változott.

— Lásd be, — mondta a püspök, — hogy ilyesmit nem jól esik hallanunk odafenn. Más lenne a helyzet, ha nem te volnál a Miksával folyó háború kulcsa. De így minden hír, minden apróság százszoros fontosságú.

— Én? A háború kulcsa? Ezt nem értem.

— Persze, hogy te vagy a háború kulcsa. Milyen várak védik Ulászló fővárosát nyugat felől? Pozsony, Tata és Komárom. Ezek véletlenül királyi várak ugyan, de zálogjogon örökölted őket. Őfelségének semmire nincs nagyobb szüksége, mint erre a három várra. De ami a tiéd, az a tiéd. Csak azt kell megértened, hogy ha te Pozsony, Tata és Komárom birtokában Miksával bizalmas tárgyalásokat folytatsz, ez eléggé megijeszthet bennünket. Ismétlem, más volna, ha ezek a király kezén volnának.

— Rendben van, — felelte János hevesen, —

máris a király kezén vannak. Ezennel átadom mind a hármat. De végre higyjétek el és lássátok be, hogy hű ember vagyok, hogy nem akarok semmit! Ezt már nem lehet győzni türelemmel!

Orbán püspök nagy szemet meresztett.

— Micsoda? Átadod a három várat?

János most már látta, hogy kissé könnyen hajított oda három várat. De most már büszkesége nem engedte, hogy a pazar kijelentést visszavonja. És mindig hiú is volt gavalléros bőkezűségére.

— Igenis, átadom.

— De nem értjük egymást, herceg úr. Ezt a három várat negyvenezer arany tartozás terheli. Őfelségének most ezer aranya sincsen adósságok fizetésére, nemhogy negyvenezer.

— Nem is kell. Fütyülök a negyvenezer aranyra. A várakat átadom, harmadszor mondom. De ha még egyszer az én tisztességemet kétségbe vonjátok, csakugyan elkezdek gondolkozni, hogy megérdemlem-e ezt a királytól, akit annyira szeretek.

Orbán püspök felállott.

— János herceg, apád fia vagy. Megöregedtem és sok embert megismertem. De hozzád hasonló lovagot nem. Őfelsége nevében hálásan köszönöm neked. Istennek is köszönöm, hogy ilyennek láthatom az ország első főurát.

— Ne köszönd, Orbán úr. Az nekem nem öröm. De öröm, ha bíznak bennem és szeretnek.

A fejedelmi ajándékról írást csináltak. Az öreg püspök élete egyik legsikerültebb alkujával tért vissza a királyhoz. János Komáromban maradt azzal,

hogy mihelyt dolga engedi, siet a királyhoz. Egyelőre nagyon fontos dolga volt itthon: izgatottan várta azt a küldeményt, amelyet a délvidékről levélben már jeleztek neki. A törökök ugyanis az utóbbi hetekben már erősen kezdtek mozgolódni és több helyen betörtek Boszniába. János vitéz vezére, Derencsényi, jajcai bán szállott szembe velök és több csatában legyőzte őket. Egy csoport török hadifoglyot hódolatul már útnak is indított Komáromba.

Ezt a küldeményt várta János, élete első saját hadifoglyait, még hozzá törököket, Hunyadi unokájának kedvére valókat. Meg is jöttek nemsokára, csikorgó hidegben, gémberedetten. A várnép összeszaladt csudájukra, mert az idevalósiak nem igen láttak még török foglyot. Csődület bámulta a bugyogyos gatyájú furcsa idegeneket, akik egymáshoz láncolva baktattak a fegyverek közt. Voltak vaiami nyolcan. S ami a legnagyobb feltűnést keltette, volt köztük egy basa is, még fiatalember, szép szál legény, turbánja díszesebb, tartása urasabb, mint a többié.

János a belső udvaron vette át a küldeményt. Felállították a foglyokat sorba a fehér havon. A várúr szemügyre vette őket. A keresztény világ veszedelmét. Neki is mindjárt feltűnt a basa. Megkérdezte a kísérőket, van-e köztük, aki tud törökül. Akadt.

— Kérdjed basát, mi neve.

A basa néhány szót váltott a tolmáccsal törökül. Közben ellenségesen és kihívóan Jánosra nézett. Elszántság és dac villámlott szemében.

— Nem akarja nevit mondani, — szólt a tolmács.

János érdeklődve nézte a szilaj arcú, gyűlölködő török tisztet. Ellenséges magatartása rosszul esett neki. Szerette volna, ha az jóindulatot mutat, érdeklődést, személyes megbecsülést, amely a hadiszerencsétől függetlenül kijár egymástól az ellenfeleknek, ha mind a ketten lovagok. Lefordíttatta a tolmáccsal, hogy ő rokona a szultánnak, mert apai dédanyjának testvérhúga, Morzsinai-leány, az akkori szultánnak lett a felesége. A tolmács nagy üggyelbajjal magyarázta törökül a fogolynak az atyafiságot. Az mozdulatlan arccal hallgatta, kurtán válaszolt és unottan felnézett a levegőbe.

— Azt mondja, uram, hogy néki avval semmi köze.

— Ugyi csak. Hát kérdjed, tadja-i, ki vót apám s nagyapám.

A fogoly tudta, de a nagy nevek iránt semmi tiszteletet nem mutatott. Dölyfös maradt és konok. Egyetlen ember volt csak, fogoly és tehetetlen. De arcára volt írva fajtájának hatalmi gőgje, támadó szenvedélye, fanatikus gyaur-megvetése. Ilyen volt még százezer meg százezer, de nem láncon, hanem szabadon, fegyveresen, Európát elönteni készen. Azt az Európát, amelynek nem volt Hunyadija. S amelynek keleti kapujában a magyarok egymással marakodtak. János lemondott róla, hogy barátságos szót kapjon a basától. Megvertnek és lefőzöttnek érezte magát, mint a bokrétás kérő, akinek orra előtt becsapják az ajtót. Megharagudott önmagára. Kiadta a parancsot, hogy a foglyokat hova csukják, aztán

elfordult és szándékosan nem nézett többé a basára. A török csoportot elvezették. Ugyanekkor a várkápolnában megcsendült a déli harangszó. Mint e pillanatban mindenütt a keresztény világon, hogy mindenek könyörögjenek a pogányság vesztéért a nagy Hunyadi János és Nándorfehérvár emlékezetére. Lopva mégis csak a tiszt után pillantott. Az felemelt fővel lépkedett a csörgő láncon és nem nézett vissza.

— Ez az én igazi ellenségem, — gondolta János, — Isten azért hozott életre, hogy ezt az ellenséget örököljem nagyapámtól.

Dolgozószobájában részletesen kihallgatta a fogolyküldemény kísérőjét, a Derencsényi altisztjét, és elmondatta magának a boszniai verekedéseket. Derencsényi levelet is küldött. Természetesen sürgős pénzt kért, panaszkodott a várak rossz állapota miatt és végzetes bajokat jósolt, ha intézkedés nem történik. János azonnal válaszolt: maga fog lemenni és szétnéz. Majd tanácskozik Egervári Lászlóval, a horvát bánnal, hogy mit lehet csinálni. Más leveleket is tollba mondott. De közben a fogoly basa nem ment ki eszéből. Mindenki mód felett izgatta, aki ellenséges érzületet mutatott iránta. Már-már azon volt, hogy maga elé vezetteti és mindenáron bizalmas, emberi beszélgetésre bírja. De aztán nevetségesnek találta magát s a gondolatot elvetette. A basa mégis zavarta és idegessé tette. S hirtelen homlokára ütött. Napok óta tanakodott már magában, hogy karácsonyra milyen ajándékkal kedveskedjék a királynak, de nem tudott alkalmas dolgot kieszelni. Most

tehát megparancsolta, hogy a basát, ha kipihente magát, lássák el jó meleg ruhával és vigyék el ajándékul a királynak Budára.

Mert most már Budán volt a király. Az a rettegés, hogy Miksa Buda ellen indul, elmult. A szorongó aggodalmat az időjárás váltotta meg. Olyan kemény tél járta, amilyen rég nem volt már; az a tél lehetett ilyen, mikor Mátyást királlyá választották. Az embertelen hideg Miksát visszakergette Bécsbe. Őrséget hagyott az elfoglalt várakban és az ország jókora részének elfoglalása után hazavezette fázó zsoldosait, akik hír szerint a rendetlen zsold miatt is zúgolódni kezdtek. Ulászló tehát maga is hazamehetett Budára és az északi részeken fenyegető testvéröccse ellen készülhetett és várhatta tovább a soha nem érkező cseh segítséget.

János sietett Horvátországba. Nehéz utat tett: a horvát rengetegek fenyves mélyén viharos hófúvások érték utól. Kísérete nem egy emberének lefagyott a füle. Állatban is kár esett, a fagyos hegyi utak áldozataiként nem egy töröttlábú lovat le kellett szúrni. De végül mégis csak belovagolt Kőrös városába. Újév napján már ott ébredt, saját kastélyában, amelynek falait és bútorait most látta először. És most szerepelt először, mint hűbéres birodalmának ura. De ez a hivatalba lépés nagyon is különbözött attól a tündöklő ünneptől, amelyet mint leendő bosnyák király és szlavón fejedelem annyiszor végigálmodott magában. Címével és rangjával nem nagyon dobálódzhatott, mert Ulászlóval abban állapodtak volt meg, hogy a koronázást és trónfog-

lalást megszilárdultabb időkre halasztják. A bánokat nem rendelték Kőrösre. Nem lett volna okos dolog alkalmat adni nekik, hogy az engedelmességet vagy a járhatatlan utakra való hivatkozással, vagy éppen nyiltan megtagadják. Érkezését nem fogadta újjongó város, éjszaka érkezett sűrű hóesésben. Derencsényi volt az egyetlen rangbeli ember, akivel tárgyalt, más kapitányok csak képviselőket küldtek magok helyett, ezek pedig nem tudtak egyebet, mint pénzt kérni és panaszkodni. Ő tehát pihenni hagyta jogi helyzetét, amelynek roppant zavaros szövevényét most úgysem tisztázhatta, csak a török elleni készülődéssel foglalkozott, amely nem mutatott bonyodalmakat. Más ide nem kellett tavaszra, mikor az elcsendesedett csaták kiújulását várni lehetett, csak pénz.

Pár nap alatt elkészült dolgaival és megint nekivágott a téli viharoknak, hogy felmenjen Budára. Útja jórészében csak olyan erdőkön, réteken, hegyeken haladt keresztül, amelyek övéi voltak, csak olyan falvakat és városokat látott, amelyek hatalmas vagyonának leltárát szaporították. Pénze mégsem volt semmi. Ulászlónak sem volt pénze. Hogyan lehetne pénzt szerezni a maga s a király számára, ezen töprengett egész úton. Budán aztán az a meglepetés várta, hogy Ulászló két kézzel szórja a pénzt. Még decemberben zsoldjába fogadta a fekete sereget, amely Európa egyik legdrágább seregének számított, de megérte a költséget, mert ország-világ tudta, hogy két haderő verekszik legjobban a keresztény világ területén: a svájci zsoldosok és a fe-

kete sereg. A híres zsoldosok már ott táboroztak Buda alatt, várván a parancsot, hogy a király öccse ellen induljanak.

Az egész dolog hihetetlennek tetszett. Honnan vett pénzt Ulászló, akinek már hitele is elfogyott, mióta Miksa ügye végzetesen jól kezdett állani? Az udvari mende-monda azonnal felelt a kérdésre. János már egy órával megérkezése után tudta, hogy Ulászló Beatrixtól kapott igen nagy kölcsönt. A pénzügylet megkötéséről sikamlós részleteket is fecsegtek a belső emberek. Ulászló, aki eddig adomákba illő fogásokkal tért ki Beatrix elől, sürgető légyott-kéréseire olyan válaszokat adott, mint az iskolát kerülő diák, egyszerre csak fordított egyet viselkedésén. Találkozott a házasságot követelő királynéval. Mi történt, mi nem történt, a felől tízféle változatot is meséltek. Annyi bizonyos, hogy Ulászló már másnap dúskált a pénzben. János jókedvűnek és bizakodónak találta a szélesvállú, karcsú királyt.

— Megyek János Albert ellen. Megvívom Kassát, sőt kiverem az országból, menjen haza Krakóba anyánknak panaszkodni. Jössz-e segíteni nekem?

— Mennék, kedves felség, de hogyan menjek, mikor nincs pénzem?

— Ne gondolj a pénzzel. Ne hozz sereget, csak magad gyere. Megteszlek egyik vezérnek. Hadd lássa ország-világ, hogy mellettem harcolsz.

Ez olyan érv volt, amelyre nem lehetett nemmel felelni. Ha pedig már hadba vonult, restelte sereg nélkül menni. Felkereste Orbán püspököt és pénzt kért tőle. Az öreg püspök rossz kedvű volt, utóbbi

időben sokat betegeskedett és gyakran emlegette közeli halálát. Minden kérésre zsémbesen felelt. De most János annyira kérlelte, hogy végre kötélnek állott. Pénzt adott. János sürgősen toboroztatott. S mire indulásra került a sor, sereggel tudott odaállani László zászlaja alá.

Zimankós januárban indultak neki a hadjáratnak. János kiváltságos helyet élvezett a király mellett. Ő volt az első a király után. Tábori étkezések alkalmával a király jobbján foglalt helyet. Ha sátrat vertek, az övét a királyé mellett állították fel. Nem apja pompás bíborsátrát hozta magával, mert az illetlenül felülmulta volna a királyét, valamivel szerényebbet választott. László gyakran átjött hozzá beszélgetni, vagy az udvaroncok egyike-másika telepedett be hozzá. Akik hízelegni akartak neki, udvari történetkékkel mulattatták. És ha akarta, ha nem, folyton Beatrixról kellett hallania. Még pedig meglepő dolgokat. Azt állították, hogy László már feleségül is vette az özvegy királynét. Valami ravasz tervet eszelt ki Bakacs Tamás cinkosságával, kifundálták, hogy Bakacs rájok adja ugyan az egyházi áldást, de szándékosan hibás külsőségek között, hogy aztán László az esküvő érvényességét könnyen kétségbevonhassa. Ezt a ceremóniát végre is hajtották, László a legnagyobb titokban megesküdött a királynéval, mert Beatrix megijesztette, hogy már Miksával tárgyal házasságról. De mikor aztán a nászéjszakára került volna a sor, László nem volt sehol. Elszökött. Mindenfélét össze-vissza füllentett a királynénak. Hogy meghült. Hogy kificamította a

lábát. Hogy váratlanul külföldi követek érkeztek hozzá. Most legutóbb mégis felkereste a királynét, hogy pénzt kérjen tőle. Egy éjszakát nála is töltött. Most az a helyzet, hogy Beatrix követeli összeköltözésüket, Ulászló pedig megint kifogások mögé búvik. Beatrix már a pápához fordul hír szerint, beárulja Ulászlót és Bakacsot, hogy csúfot űznek a házasság szentségéből, a pápa tehát kényszerítse Ulászlót, hogy költözzék vele össze. Ulászló ezen csak nevet és azt hangoztatja, hogy ő már házas ember, a brandenburgi őrgróf leányát még sosem látta ugyan, de az neki hites felesége. Beatrix mindenkinek esküdözik, hogy Ulászló ezen az éjszakán, amelyet nála töltött, igen gyengéd férjnek mutatkozott, és nem lehetetlen, hogy gyermeke lesz. Ulászló égre-földre esküdözik, hogy az az éjszaka fehér maradt. Beatrix most már a viselkedés minden mértékét elvesztette. Miksával többé nem fenyegetődzhetik, hiszen sajátmaga hangoztatja, hogy férjhez ment, kergén futkos fűhöz-fához, rimánkodik, szitkozódik és könyörög.

A király minde hálószoba-történetek hőse, jókedvű volt és Beatrixot sohasem emlegette. A hadjárat reményen felül jól haladt. A király fekete seregének közeledtére János Albertet egyik hive a másik után hagyta el. Az is nagyon sokat nyomott a latban, hogy János ott volt a seregben, ennélfogva az ellenfél olyan reményei, hogy János árulása teljesen felborítja Ulászló helyzetét, füstbe mentek. A király öccse komolyabb ellenállás nélkül húzódott vissza, apró verekedéseken kívül nem is történt semmi Kassáig. János szép nagy ütközetre vágyott, amely

ben harcolni hagyják. De nem lehetett része benne. János Albert herceg Kassa alatt nem várta meg a fegyveres döntést, amely számára most már kilátástalanná változott. Békekövetet küldött, tárgyalni szeretett volna. Nemsokára maga is átjött. Megismerkedett bátyja kíséretével. Jánossal igen nyájas és udvarias hangot használt. Borotvált arcú, magas, csinos fiatalember volt, a latin nyelvet erősen lengyeles akcentussal beszélte, inkább, mint bátyja.

A két fivér napokon át tárgyalt. Mielőtt végleg megegyeztek, Ulászló felkereste Jánost a sátorban. Írásokat hozott magával.

— Kedves Johannesem, megint a te kezedben van a békesség kulcsa.

— Az enyémben? Mi dolgom lehet nekem a lengyel érdekekkel?

— Mindjárt megmagyarázom. Hogy öcsémmel megbékélnem milyen fontos, azt nem kell magyarázni. Tudod jól magad is. Az országnak főbenjáró érdeke, hogy öcsémtől megszabadulva Miksa ellen fordulhassak, s ha őt elintéztük, szembenézhessünk a törökkel. Akkor aztán jön a te igazi szereped. Hunyadi unokája, a bosnyák király, európai feladata elkövetkezik. De ne térjünk el a tárgytól. Öcsémmel megegyezünk abban, hogy egymás trónját békében hagyjuk. Vagyis én atyánkat nem fogom követni a lengyel trónon. János Albert lesz a lengyel király. Viszont ő lemond minden magyar igényéről.

— Nagy kár.

— Nagy kár? Mi nagy kár?

— Az, felség, hogy a magyar-cseh-morva-lengyel

államszövetség gondolata ezzel kútba esett. Hiszen a rendek ennek zálogát látták benned. Én is őszintén örvendeztem hazám hasznának. De ha másként nem lehet, hát nem lehet.

— Ne búsulj, hiszen öcsémmel még mindig szövetséget köthetünk, ha király lesz. És ismétlem, most ezt a békét muszáj megkötni. Most jössz te. Öcsém erőnek erejével néhány sziléziai fejedelemséget követel tőlem. Köztük... hát igen, kénytelen vagyok kinyögni: a troppaui hercegséget. Megpróbáltam öcsémet jó belátásra bírni, de nem boldogulok vele. Troppau a tied, most adj tanácsot, mit csináljak.

Ránézett Jánosra esdő és kedves tekintettel. A híres asszonybűvölő tekintetével, amelyet azonban férfiaknál is jól tudott alkalmazni. János máris olvadni kezdte szívét.

— Mindent megteszek, — felelte készségesen, — amit csak lehet. Tanácsot nem tudok hirtelenében. Van neked talán valami ötleted?

— Isten tudja, magam sem tudok mit mondani. És veled szemben különben is a legnagyobb zavarban vagyok. Kár, hogy nem hallottad, mikor öcsémmel tárgyaltam. Úgy védtem érdekeidet, mint az oroszlán. Hangosan kiabáltam, hogy amíg élsz, a troppaui hercegség a tied. Erre ő valamennyire megpuhult. Most azt mondja, hogy vár, amíg valahogyan megszerzem tőled. De adjam írásba, hogy megszerzem. A békeszerződési tervezet itt van, magammal hoztam. Olvasd el a negyedik pontot.

János elolvasta a negyedik pontot. Ebben Ulászló

kötelezte magát, hogy Korvin János hercegtől megszerzi öccse számára a troppaui hercegséget, s addig is, amíg ezt megteheti, elismeri öccsét troppaui várományosnak. Ennek jeleképpen az átadásig évi háromezer aranyat fog fizetni.

— Hát ez volna az, szeretett Jánosom. A többi pontban egyetértünk. De ezt előbb meg akartam beszélni veled. Annyira szeretlek, hogy nélküled nem akartam ilyen fontos kikötésbe belemenni. Most tehát az a kérdés, hogy halálod után, melyet Isten messze távoztasson, mi legyen Troppauval. Nagyon messze is van, semmi különös érdek téged nem fűzhet ehhez a tartományhoz, a hercegi címre hálistennek nincs szükséged. És majd módját keresem, hogy kiváltsam tőled. Egyszóval a kérdés az, hogy aláírod-e ezt a szerződést, vagy nem. Ha aláírod, kész a béke, mehetünk Miksa ellen, aztán következik a török. Ha nem írod alá, öcsém folytatja a háborút. Ő északról, Miksa nyugatról, a török délről és keletről özönlik el Magyarországot. Az ország sorsa most a kezedben van.

János a király esdeklő szeme közé nézett.

— Nézd, Ulászló, én haza akarom hozni a feleségemet és remélem, hogy ő fiat szül nekem. Nem közömbös, hogy milyen rangokat és milyen hatalmat hagyok erre a fiúra, Mátyás király unokájára. Ha tehát már most ezzel az okmánnyal előre megfosztom őt a troppaui hercegségtől, nagy áldozatot hozok. Felelj nekem: ha meghozom ezt az áldozatot, nem kételkedel többé hűségemben?

Ulászló felugrott és viharosan megölelte.

— Tudtam! Tudtam! Nincs ilyen ember több a világon. Ilyen gavallér, ilyen barát és ilyen hazafi! Köszönöm, köszönöm, köszönöm!

János szerénykedve hárította el a hálálkodást. Szelíden mosolygott. Szerette magát ezzel a szelíd, nemes és nagyúri mosollyal. Ulászló máris szaladt, hogy a kedvező hírt átizenje öccse sátorába. A két fivér másnap, február huszadikán, megkötötte a békét. Este nagy lakomát csaptak. János ott ült a két fivér között. Mind sokat ittak. Ulászló széles jókedvében félkarral átölelte vállát.

— János, hamar kérj tőlem valamit. Szeretném neked adni a csillagokat. Nincs semmi kérésed?

Ő maga elé nézett. Szemérmesen válaszolt.

— De van.

— Halljuk. Mondjad, de hamar.

— Az a kérésem, hogy ha Miksával is rendbejöttünk, intézzük el végre a boszniai királyi méltóságot. Ez nekem nagyon fontos. Sforza Biancát csak király hozhatja haza. Ha már nem a magyar király, akkor a bosnya király. Csak erre kérlek.

Ulászló nagyot nevetett.

— Csak ennyi az egész? Azt kéred, ami a tiéd? Ó te bohó fiú. Jól van, meglesz. Igyunk rá egyet. Urak, mindenki hallgasson ide: igyunk egyet a szép asszonyokra.

A poharak csörögtek, az urak kacagtak és éljeneztek. János behunyta a szemét. Érezte, hogy már erősen mámoros. És kitapogatta kezével azt a képet, amelyet ruhája alatt a keblén hordott.

VIII.

A két fivér békéje csakugyan siettette az ország rendjének helyreállítását. Mikor a tavasz beköszöntött, Ulászlónak már erősebb volt a pártja, s mikor híre járt, hogy Miksa pénzzavarba került, mert apjától, a most már elaggott és betegesen fösvény Frigyestől nem kap semmi támogatást, a szélkakas módjára ide-oda forduló urak már kezdtek Ulászló oldalára szivárogni. Mire beköszöntött a nyár, diadalmas örömhír verte fel az udvart: Székesfehérvár az Ulászlóé! A király serege nyomról-nyomra haladt azon az úton előre, amelyen Miksa tavaly benyomult. Az öröm mégsem volt teljes. Ulászlónak éppen úgy nem volt megint pénze, mint Miksának. Sőt mikor a két kimerült fél késő ősszel egyezkedni kezdett, a tárgyalások alatt kitűnt, hogy nem Miksa a gyengébbik fél. A Habsburg-ház olyan feltételeket tudott kicsikarni, amelyek a teljes győzelmet jelentették. Ulászló ünnepélyesen lemondott az osztrák tartományokról, Mátyás nagy hódítása örökre elveszett. Sőt még tovább ment: Magyarországot magát is odaadta a Habsburgoknak. Írásban ismerte el, hogy ha nem lesz törvényes fia, vagy ha lesz ugyan,

de az nem tud neki törvényes unokát adni, akkor a magyar trónon a Habsburgok következnek. Ulászló fizet százezer arany hadi kárpótlást. A Pozsonyban megkötött szerződést köteles a magyar országgyűléssel elfogadtatni, köteles az országgyűlésen a Habsburgok követeinek jelenlétében a békére az országgyűlés tagjaival együtt ünnepélyesen megesküdni, sőt ha a magyar urak az országgyűlésen vonakodnának megjelenni, Ulászló köteles még egyszer összehívni ezt az országgyűlést.

Orbán püspök, a legdöntőbb erő azok között, akik Ulászlót királlyá tették, ezt a szégyent már nem érte meg. Pár nappal előbb meghalt Egerben. Halálával is mért még egy utolsó csapást Jánosra. Elmulása előtt elintézetlenül hagyta Jánostól járó követelései-nek kérdését, s az óriási Hunyadi birtokra rátették kezöket örökösei, Fodor István szerémi püspök és Nagylucsei Demjén. Azt állították, hogy a hagyatékhoz tartozik még Mátyás királytól járó tizenhatezer arany, valamint Jánostól járó kilencezer. Beültek Vajdahunyad birtokába és kijelentették, hogy addig az uradalom folyó jövedelmeit visszatartják, míg tizenhétezer aranyat meg nem kapnak. János nem tehetett egyebet: perelt. Hűséges öreg pénztárosa, Kauka László haját tépte. A pénzes ládák üresen álltak a kancellárián, számtalan záloglevél lejárati napjai meredtek eléje az előjegyzések között. Kétségbeesett hajsza folyt pénz után, mindig új lyukkal kellett betömni a régi lyukat, s az újabb hitelezők egyre vakmerőbben zsarolták ki a donációkat.

Nagyon fontos volt ilyen körülmények között, hogy mi történik a délvidéki birtokokkal. Székely Jakab bonyolult hitelezéseit, amelyek összefüggtek politikai köpönyegforgatásával, tisztázni kellett. A pozsonyi békét követő részletes tárgyalások alatt János hetekig tárgyalt a király embereivel, azok aztán Miksa embereivel hosszú napokat fordítottak pusztán azokra az ügyekre, amelyek a Székely Jakab keze alá tartozott királyi várak, zálogos várak és magánvárak révén János vagyonának eleven húsába vágtak. Hosszú alkudozások után úgy szövegezték meg a béke illető pontjait, hogy Székely Jakab tartozik a Habsburgoknak átadni a stájer, karinthiai és krajnai várakat mind. Azokról az összegekről, amelyeket Székely Jakab előlegezett hadi kiadások címén követel, választott bíróság fog dönteni, s a döntés Ottó bajor herceghez fellebbezhető. A horvátországi várakat nem Jánosnak, hanem Ulászlónak kell átadni, majd Ulászló dönt, hogy kinek adja őket: a zagorjei grófoknak, vagy Jánosnak. Ezek a zagorjei grófok már régen bitoroltak néhány Korvin-várat. Most ezek miatt is a kiályi kúriához kellett perrel fordulnia.

Aztán jöttek a Túsz-testvérek, köztük heves ellensége, a zágrábi püspök. Ezek azt állították, hogy nekik nem kevesebb, mint harminchétezer arany jár részint még Mátyás idejéből, részint újabb hadi kiadásokért. Várakat követeltek vissza és készpénzt. Pörösködni kellett velök. És jöttek a Frangepánok. Zengget akarták visszakapni, amelyet Mátyás még évtizedekkel előbb elkobzott tőlük. Bonyolult jogcí-

mekre hivatkoztak, meg aztán János ígéretére is. János valóban ígéretet tett Frangepán Bernátnak, de arra az esetre, ha pártemberei megválasztják magyar királynak. Zengg átadását megtagadta. Ebből is pör lett.

Így szakadt rá összedőlt mennyezetként az a helyzet, hogy beláthatatlan vagyonának nagyobbik része per alá került, a pereletlen részt pedig nyomasztó záloglevelek lejáratai terhelték, dús uradalmakban hitelezők ültek és úgy számoltak el a jövedelemmel, ahogy akartak. Az ország leggazdagabb embere volt az ország legmegszorítottabb embere. Őt a gondok közvetlenül nem nyomták, mert rossz gazda volt, afféle ábrándozó, aki a fellegekbe néz, nem maga elé. De ettől azok bukdácsoltak folyton, akiknek lábán járt a maga lába helyett. Darányi Jakab és Kauka László nap-nap után a fülét rágták, hogy hol itt, hol ott kell sürgősen foltozni a foltot, különben őrizetlenek maradnak a várak és elkallódnak a falvak. Most is ők nyaggatták, hogy jóval az országgyűlés előtt menjen fel Budára és a perek özönében legyen résen, keresse a király kegyét, különben végzetes anyagi csapások érik.

Felment tehát jóval a februárra összehívott országgyűlés előtt Budára, hogy kedvetlenül járja végig azokat az urakat, akiknek udvarlását emberei lelkére kötötték. Ki nem állhatta ezeket a kötelességeket, természetéből hiányzott az az ösztön, hogy kapjon. Mindig csak adni szeretett. Adni szépen is tudott, szívvel és fejedelmi mozdulattal. De ha fel kellett keresnie valakit anyagi természetű kéréssel,

ügyefogyott lett és kedvetlen. Dolgát keservesen és akadozva adta elő és inkább hátra mozdította ügyeit, semmint előre. De végigkilinceselte azokat, akiket kellett, nem perei kudarcától, hanem hű alkalmazottainak szemrehányásától való féltében.

És akárkinél járt, hogy előadja egy-egy peres esetre vonatkozó jogi magyarázatát, ebből mindjárt politikai beszélgetés lett. Minden úr a pozsonyi békéről kezdett vele beszélni, mindenki azt firtatta, hogy fel fog-e szólalni az országgyűlésen és mit fog mondani. A királyi palota és minden főhivatal csak úgy zajlott és viharzott a leghevesebb politikától. Az volt a vezető kérdés, hogy ki teszi le az esküt és ki nem. Mi lesz a tizenegyedik ponttal.

Ennek a vezető kérdésnek lényege csakhamar világos lett János előtt. A békeszerződés negyvenhatodik pontja azt mondta ki, hogy Ulászló köteles a véglegesen kidolgozott, vaskos kötetre terjedő szerződést január huszadikáig eljuttatni Miksához. Ennek teljesítése rendben volt. Ulászlónak felségjoga volt a békekötés. Az iratokkal már elkészültek. Mihelyt ő odaírta nevét és odanyomta pecsétjét, a béke megköttetett és nem tartozott az országgyűlésre. De Miksa ismerte a szabadságukra féltékeny és vérmes magyar rendeket. A szöveg tizenegyes számú pontja kimondta, hogy Miksa követei előtt az országgyűlés minden tagjának esküt kell tennie a Habsburg-ház örökösödésének elfogadására. Ez már az országgyűlésre tartozott. Nagy kérdés volt már most, mit fog szólni annyi zászlós úr, mágnás és köznemes, hogy ilyen esküt követelnek tőle. Akik az országban a

hangulatot kutatták, nem jó benyomásról adtak számot. Sokan egyenesen botránytól tartottak.

Maga a király sem titkolta nyugtalanságát. Mohón ültette le magával szemközt Jánost, mikor ez felkereste.

— Mit várhatok tőled, kedves Johannesem? Mondj jó szót, hogy végre valami megnyugtatót is halljak.

János csendesen felelte:

— Meg fogok esküdni.

Hogy ez a válasz hány álmatlan éjszakájába került, arról nem adott számot. Mert ha általában is rossz álmú ember volt, most éppenséggel töprengve, virrasztva hánykolódott vánkosain késő hajnalig. Nem tudott lelkiismeretével tisztába jönni. Ott lakott megint a király vendégeként hajdani lakosztályában, s apja palotájának emlékei kísértetekként gyötörték éjszakáit. Arról volt szó, hogy Magyarország trónjára ezzel a békeszerződéssel ő is segítsen a Habsburgokat segíteni. Azt a családot, amelyről apja csak a harag izgalmával tudott szólni előtte. De ha viszont visszaemlékezett az utolsó évekre, mikor a szívós öreg, Frigyes, meg tudta választatni fiát római királlyá, tehát a német-római császárság örökösévé, apja már lemondott a magyar császárság álmáról és Miksa főherceget mindig különös melegséggel és tisztelettel emlegette előtte. Lovagnak, nemesnek és előkelőnek mondta, aki semmit nem ütött kicsinyes, hazug, lovagiatlan apjára. A Jagellókról is sokat beszélt neki. Ulászlóról nem volt valami nagy véleménnyel, felelőtlen és lusta embernek tartotta,

afféle koronás szoknyahősnek és korhelynek, akinek a történelem felelősségéhez méltó emelkedettsége nincsen semmi. Ha pedig nem apja szavainak emléke, hanem saját véleménye után akart menni, gondolatai eltévedtek nemzet, korona, szabadság, függetlenség, európai hivatás szédületes fogalmainak útvesztőjében. Mi jó a magyaroknak, ki lehet itt elég okos? Csak Isten maga, de ő nem tesz csodát és nem hallat égi hangot az álmatlan januári éjszakában. A tépelődőnek legsajátabb érdekei is eszébe jutottak. Neki is lehet még fia, aki boszniai trónörökös lesz. Ha Ulászló nem hágy utódot, ez a vágyódva elképzelt fiúgyermek, az ő és Bianca fia, még számot tarthat a magyar koronára. De ha a fiút ő maga vágja el ettől az országgyűlési esküvel, akkor helyrehozhatatlant csinált. S itt vannak a birtokperek. Ulászló szavától függ minden. Okos dolog tehát semmit sem töprengeni, hanem Ulászló szájaíze szerint cselekedni. Hogy vagyonát óvja, hogy a Hunyadi-nagyapától és Hunyadi-apától ráhagyott vagyont és hatalmat továbbadja a Hunyadi-sarjnak, aki majd megszületik, az szent kötelessége. De vajjon kötelessége-e akkor is, ha lelkiismeretét nem akarja alárendelni pénzkérdéseknek? És hánykolódásai közben arra a megismerésre jött rá, hogy mostani vívódásával már körülbelül elkésett. A Székely Jakab-féle várak dolga, Ulászló előtt annyit ismételt támogató hűsége, boszniai királyságának húzódó kérése a kötöttségek olyan hinárját alkották, hogy ebből többé, akármit szól lelkiismerete, úgysem menekedhetett többé. Elhatározta magát. Ulászló kedvét keresi és

esküvel fogadja el a Jagellók kihaltának esetére a Habsburgokat.

Ulászló nagy örömmel fogadta a választ. Sőt most már tovább ment egy lépéssel. Hízelgő szavakkal fejtette ki, hogy az ország első főurának állásfoglalása mekkora erkölcsi súlyt jelent az országgyűlésen: megkérte tehát Jánost, hogy adjon példát és szólaljon fel elsőnek a béke-eskü mellett. János azonnal ráállott erre is. Most már ha döntött, az ilyen részletek nem jelentettek semmit. Még azt is vállalta, hogy beszél egyik-másik fontosabb úrral és tőle telhetően korteskedik a Habsburg-örökösödés mellett.

Ez az utolsó szerep már nem volt olyan fontos. Ulászló és kormánya tűzzel-vassal dolgoztak. A fontos emberek puhítását már régen megkezdték. Frangepán János még az elmúlt évben kapott tetemes birtokadományt, úgyszintén Kanizsaiék, Drágfi, Osvát, Szentgyörgyi gróf és mások. Kinizsi Pálnak, Rozgonyinak, Túróczynak, a Geréb-fivéreknek, Báthori Istvánnak, Egervári bánnak busás donációkat helyezett kilátásba a király, ha az országgyűlésen jól viselik magukat. Voltak olyanok, akik eddig nyíltan a Miksa oldalán dolgoztak, mint Lőrinc herceg, a Batthyányak, a Bánfiak, ezektől nem kellett félni. Azoktól sem, akik résztvettek a béketárgyalásokon, tehát a tizenegyedik pontot maguk vették bele a szövegbe, mint a püspökök, Báthori György, Ország László. A nagy nevek felől nyugodt lehetett a király. De a köznemesség tömege, természeténél fogva ellenzéki és az ország szabadságára igen féltékeny, bajokat okozha-

tott. Itt akadt fontos feladata Jánosnak. Mert a vidékről felözönlő kurtanemesek előtt még mindig nagy fénye volt a közülök származott Hunyadi-ivadéknak.

Az országgyűlés elkövetkezett. Nagy pompával nyitották meg. Ünnepi misével és trónbeszéddel. János legközelebb állott apja egyik pazar díszruhájában a trónhoz. Ulászló átvette beszéde szövegét és olvasni kezdte:

— Nos Wladislaus, Dei gratia Hungariae, Bohemiae ac Slavoniae rex...

János elhűlt. Ulászló Tótország királyának nevezi magát? Mi ez? Csak bámulta a szavalva olvasó királyt nyitott szájjal, de a beszédből egyetlen szót sem hallott. A beszéd után gyenge vivátozás következett, Ulászló csörgő karddal kivonult. A tanácskozás megkezdődött. De mivel egyelőre csak formaságokról lehetett szó, János azonnal kiment maga is. Még volt ideje utólérni a királyt.

— Akarsz valamit? — kérdezte Ulászló nyájasan és udvariasan, mikor észrevette.

Körülötte udvari méltóságok álltak. János dadogott. Ezek előtt nem akarta említeni a dolgot. Kihallgatást kért, sürgőset. Még aznap megkapta, pedig a királynak ugyancsak sok dolga volt.

— Felség, a trónbeszédben Szlavónia királyának nevezted magad. Ne vedd rossz néven, ha megkérdezem: hogyan gondolkozol az én dolgom felől? Hiszen én Szlavónia fejedelme vagyok. És szavadat adtad, hogy Bosznia királya leszek.

— Ó, kedves Johannesem, csak ez? Már megijed-

tem, hogy valami baj van. Amit megígértem, az meglesz, természetesen arra alkalmas időben. Addig én hordom ezt a címet, míg rád nem ruházom, a szlavón fejedelem felett pedig én állok, mint a birodalom királya, ez természetes, nem?

— Belátom. De mikorra gondolod az alkalmas időt? Mert Miksával már rendben leszünk.

— Hogyan felelhessek erre, kedvesem? Mikor a délvidéki urak hangulata ezt rázkódtatás nélkül megengedi. Sajnos, a hangulat most nem jó. Az urak ragaszkodnak Egervári bánhoz. S amit legjobban sajnálok, sok birtokpereddel igen fontos emberekat vadítottál magad ellen. Például a Frangepánokat, a zágrábi püspököt és másokat. Én a te érdekeidet nézem és végzetesnek tartanám most hozzányúlni a dologhoz. Elrontanók az egészet. És az sem volna bölcs dolog, ha most forgatnók fel a délvidéket, mikor a török miatt itt teljes politikai nyugalomra van szükség. Egyszóval csak bízzál bennem és várj, mindennek eljön a maga ideje. Pereid egyébként hogyan állnak?

János felelt valami zavarosat. A király érdeklődése figyelmeztette arra, hogy nem célszerű most követelőznie. Hasznosabb megvárni pörei kimenetelét. Nagyot nyelt és elbúcsúzott. Visszament az országgyűlésre. Ott unalmas egyhangúsággal folytak a formaságok, a daráló felolvasásokra nem hallgatott senki. Az urak csoportokba verődtek, rég nem látott ismerősök üdvözölték egymást. Ő nem ment oda senkihez, csak gondolkozva nézett a semmibe. Egyszerre felrezzent. Egy kéz csapott a vállára.

— Haragot tartunk, János?

Felnézett, Ujlaki Lőrinc állott előtte. Futólag látta már, de beszélni, akkor beszélt vele legutoljára, mikor a pécsi püspöknél szétbomlott a párt szerencsétlen csonthegyi csata után.

— Nen vagyok haragtartó, — felelte gyenge mosollyal, — hogy s mint, Lőrinc?

Eleinte közömbös szavakat váltottak. János emlékében megvillant egy kép. Mikor Lőrinccel és Zsigmond püspökkel, a zsoldos hadsereggel, a koronával és a kincsekkel elindultak Budáról, s ő útközben megrendülten ráeszmélve helyzetére, sírva kérte őket, hogy engedjék békülni és egyességet kötni, Lőrinc kegyetlen erőszakkal vetette oda neki, hogy mehet, de a kincsek maradnak. Most ugyanez az ember, a gyerekkori pajtás, könnyed baráti hangon szól hozzá. Ő azonban nem érzett lelkében semmi gyűlöletet. A bántalmakat gyorsan el szokta felejteni már gyermekkorában is az olyan alkotású emberek szokása szerint, akikben a jóság együtt lakik a kitartás hiányával és a hosszadalmas bosszúállás fáradságától való idegenkedéssel. Nyájas volt ő is és udvarias.

— Kár, hogy milánói herceglányt nem veszöd, János, — mondta Lőrinc hanyagul.

— Nem? Dehogy nem! Hunnan szedted ez csacskaságot?

Falusi urak álltak mellettök. Lőrinc németre fordította a szót, mert azok latinul is érthettek.

— Az udvarnál beszélik, hogy Ulászló megkérte

a kezét és neki adták. Csak a választ kell még elintézni.

János elsápadt és megingott. A másik megkapta a karját, hogy el ne essék.

— Bocsáss meg, — mondta sajnálkozva, — azt hittem, hogy ez nálad rég elintézett dolog.

— Ulászló, — hebegte János, — nem... lehetetlen... hiszen ő jól tudja... Lőrinc, ez teljesen lehetetlen...

Ujlaki elkomolyodott. Karját még mindig nem eresztette el.

— Gyere, üljünk le valahová. Sajnálom, hogy elszóltam magan. Nem hittem, hogy nem tudsz semmit. Pedig eleget beszélik.

A fal mentén álló székekhez vezette. Ott is álltak urak, németül kellett beszélni, de legalább ülhettek. János kurtán szedte a lélekzetet, sápadt volt, mint a meszelt fal. Irgalomért esdően nézett a nyugodtra, az idősebbre.

— Mit beszélnek? Semmit sem tudok. Ez lehetetlen.

— Már pedig így van. Mikor kaptál legutóbb hírt Milánóból?

— Mikor... várjál csak... még a török győzelmek után érdeklődtem... Maffeo akkor már visszaköltözött Milánóba... Embert küldtem tehát Velencébe, hogy az ottani milánói követnél érdeklődjék... inkább csak udvariasságból tettem...

— És milyen választ kaptál?

— Semmit. Közömböset. Lőrinc, ez rettenetes... azonnal megyek a királyhoz...

Felugrott, gyors léptekkel bicegett kifelé. Lóra kapott és meg sem állott a királyi palotáig. Azonnal izent Ulászlónak, hogy sürgős kihallgatást kér, de most sokkal fontosabb, életbevágó ügyben. Azt a választ kapta, hogy a király egy óra türelmet kér, fontos kihallgatásokat ad. János mély lélegzetet szedve, verejtékes homlokkal, maga elé meredve kezdett lefel járni a szobában. A járásból rohanás lett. Egyszerre megállt és elordította magát. mint a fuldokló:

— Darányi!

A kanonok ijedten futott be. Ő mellen kapta.

— Hogy Ulászló mátkámot vennie kévánja, hallottad-i? Felelj!

— Hallottam, uram, — felelt a rémülettől halkan a pap.

— S nem szóltál? Te... te...

Rázta a papot, teljes erejéből, zöld reverendájának mellét marokra fogva. Az némán tűrte és irtózva nézett megbomlott gazdájára. János keze aztán ellankadt. Feje mellére csuklott. Holtfáradtan karosszékbe hanyatlott. Alig hallható hangon szólott:

— Beszélj.

— Uram, az udvarnál ezt is, azt is csacsognak. Hogy szófiabeszédekről számot adjak, tiltottad.

— Jól vagyon. De mit hallottál?

— Kit mastan említél magad, jó uram. Hogy űfölsége megkérte kezit milánói Biancának.

— Mikor kérte meg?

— Nem tudom. Mást nem tudok semmit is.

Csend következett. Aztán János intéssel eleresztette a némán váró Darányit. Ülve sem bírta tovább.

Kerevetre vetette magát. Arcát a vánkosba fúrta, úgy próbált gondolkozni. Lehetetlen, lehetetlen. Ilyen gonosz kegyetlenség nincs. Ekkora hűséget így fizetni, ez lehetetlen. Hiszen Ulászló tudja, hogy Bianca az ő esküdött felesége, ha még nem látták is egymást. Legutoljára Kassán még beszéltek is róla. S akkor Ulászló egyetlen szóval sem említette, hogy... nem, ez lehetetlen

Nem egy órát hevert így, hanem kettőt. Csak akkor kérették a királyhoz. Szinte futott a folyosón bicegő lábával. Mígnem megint ott állt Ulászló előtt.

— Gyakran látlak, kedves testvérem. Kár, hogy éppen most annyira el vagyok foglalva. De néhány percet mégis szakítottam neked. Mi járatban vagy? Most veszem észre, milyen felindultnak látszol. Valami baj van?

János rámeredt, Torkán rekedten jött ki a szó.

— Mondd meg nekem, hogy igaz-e, amit hallottam?

— Csillapoljál előbb, kedvesem. Mindenesetre foglalj helyet, aztán mondd meg, hogy mit hallottál?

De János állva maradt és vadul nézte a kényelmesen hátradőlő királyt.

— Azt hallottam, hogy feleségül akarod venni Biancát.

— Ah, úgy, ez indított fel annyira. Hiszen ha én tudnám, hogy kit veszek feleségül. Először is már van feleségem, a brandenburgi őrgróf Borbála leánya, ezt jól tudod. Aztán itt van mostahaanyád, aki nem megy le a nyakamról. Az országgyűléshez fordult: kényszerítsenek engem, hogy elvegyem. Én pe-

dig látni is irtózom. Ó, mennyi bajom van, szent Isten...

— De Biancával mi van, király! Biancával!

— Azt bzony nem tudom, kedvesem. Tudod, nekem csak politikai házasságot szabad kötni. Hogy kit veszek feleségül, ez nem tőlem függ. Nem is érdeklődöm a jelöltek iránt, hanem a királyi kancellária. Hallottam félfüllel, hogy fordultak ehhez is, ahhoz is. Én bizony nem figyelem, nagyon sok a gondom. Lehet, hogy a többi között Bianca iránt is érdeklődtek, nem tudom. Rémlik, mintha hallottam volna, hogy Miksa is érdeklődik iránta. Lehet, hogy nem igaz. Nem tudom.

— Miksa? — suttogta megdöbbenve János, ismét falfehéren.

— Úgy van, Miksa. Ez már a koronás fők élete. Ránk parancsol a koronatanács és mi megyünk az esküvőre, mint a vágóhídra.

Ezzel fel is állott Ulászló és János vállára tette a kezét.

— Egyszóval nem tudok felelni kérdésedre, bármennyire sajnálom. Úgy-e megbocsátasz, ha most elbúcsúzom tőled? Prüschenk Henrik úr várakozik odakint, Miksa követe. Salve, carissime Johannes.

János gépiesen botorkált kifelé, mint akit fejbeütöttek. Ingadozva ment szállására, mintha leitta volna magát. Lefeküdt azonnal, kiadta a parancsot, hogy enni nem akar és nem beszél senkivel. Így virrasztott másnap reggelig. Akkor felöltözködött s ha megkérdezte magát, hogy aludt-e ezen a különös éjszakán, vagy gondolkozott, nem tudott rá felelni.

Most hova menjen és kihez forduljon? Állt szobája közepén felöltözötten azzal az ösztönnel, hogy rohanjon valahová intézkedni, de csak tehetetlenül topogott egy helyben. Milánó már nem tartott követet Budán, Maffeót régen hazahívták; Sforza Lodovico megelégedett azzal, hogy a Sforza Ascanio keze alá tartozó pétervaradi apátsághoz küldött egy Della Caude nevű papot, ez volt most az ő hírszerző embere Magyarországon és ez sem hivatalosan. Az egyetlen ember, aki Jánosnak eszébe jutott, Lőrinc herceg volt, gondolatai ösztönszerűen ahhoz kapcsolódtak, akitől a megdöbbentő hírt először hallotta. Kapkodó tanácstalanságában elindult Lőrinc herceget megkeresni. Szállásán már nem találta. Ment tehát az országgyűlésre, noha annak még messze volt a kezdete. Szinte ő volt az első, aki megjelent. Itt ma különben fel is kellett szólalnia. Rég elkészített beszéde ott volt nála. Meghúzta magát egy sarokban, ahol az érkezők nem igen láthatták, mert most minden más beszélgetés elviselhetetlen lett volna számára, ő csak Ujlakit leste. Az nagysokára megérkezett. Azonnal odasietett hozzá. De mikor üdvözölték egymást, dúlt és félszeg helyzetében nem tudott semmit mondani annak, akit addig szívszakadva várt. De a másik segített.

— Keveset alhattál, János, — mondta németül, — nagy karikák vannak a szemed alatt.

— Nem csodálhatod. Igen súlyos éjszakám volt.

— Bianca miatt? Igazán sajnálom, hogy én kavartalak fel. Először szemrehányásokat tettem magamnak, mikor olyan hanyatt-homlok elrohantál. De

aztán azt gondoltam: jobb, ha tudod magad mihez tartani.

— Ez igaz. De most adj tanácsot, hogy mit tegyek. Mert Biancáról nem mondok le, inkább meghalok.

— Szívesen adok tanácsot, de az ügyet nem ismerem eléggé. Gyere, keressünk valami csendes helyet és mondj el mindent.

Letelepedtek valahol. János teljes, szinte görcsös őszinteséggel elmondott mindent, ami eddig Bianca körül történt. Hosszú volt a történet, tele olyan kalandos és hihetetlen részletekkel, mint a Beatrix levélhamisítása. Lőrinc érdeklődve hallgatta, sok részletnél, amelyet ő is ismert, helyeslően bólintott, s mikor a történet befejeződött, tünődni kezdett.

— Nézz ide, — mondta elgondolkozva, — Ulászló nem veheti el Biancát, ha mást vesz el. Tenni kell róla, hogy mást vegyen el.

— Nem értem. Hogyan tegyek róla, hogy mást vegyen el? És kit?

— Nagyon egyszerű. Beatrixot. Ez az ügy most kerül az országgyűlés elé. Békülj ki mostohaanyáddal és szavazz mellette.

— Kibéküljek vele? Én?

Lőrinc herceg nagyot nevetett.

— Eddig nem sokat tanultál a politika iskolájából. Miért ne békülj vele? Akár köss vele szövetséget, ha az neked hasznos. Frangepán Bernát meg Egervári bán sem restelltek ellened szövetséget kötni.

— Micsoda?

— Nagyot nézel. Ezt sem tudod. Most már ón

vagyok ügyetlen. Ezt nem volt okos kiböknöm előtted.

Megint nevetett Lőrinc, agyafúrt arckifejezéssel. Ugyanekkor emberek jöttek oda. Kezdődik a tanácskozás, szükség volt rájok. Ujlaki már indult is. Eddigi udvariassága mögül kilátszott a hűvös részvétlenség, sőt most nyilvánvalóan fellélegzett. Unta a panaszokat. János elfoglalta helyét. A békeszerződést már felolvasták. Megnyílt a vita. Jánosé volt az első szó. S mikor az álmatlanságtól zúgó fejjel várta, hogy beszélni szólítsák, kétségbeesetten forrongó agyában megvillant a gondolat: mi lenne, ha hevesen kirohanna a béke ellen és rettenetes bajokat zúdítana Ulászlóra, aki ki merte nyújtani kezét Bianca után? Lesujtva hallgattatta el saját lázadását, mert ennek céltalanságát azonnal belátta: botrány volna ugyan, de Ulászlónak gondja lenne rá, hogy összes birtokpereiben ellene döntsön a kúria, a megdolgozott országgyűlés pedig végül mégis csak elfogadná a békét.

Rákerült a sor. Felállott. Alig bírt elfogultságával. Tudta magáról, hogy bármilyen művelt ember, szónoknak igen gyenge. S ez a tudat még rosszabb szónokká tette. Minden szó után nagyot nyelt. Gyakran ismételnie kellett a szavakat, mert eszében mintha megálltak volna a kerekek. Nem jutott eszébe, hogy mi következik. De aztán valahogyan belejött és felmondta mondókáját, mint a leckét. Csak daráló, színtelen előadása nem felelt meg a cikornyásan lelkes szövegnek, amely részint Ulászló bölcsességét, részint a béke áldásait, részint a Habs-

burgok dicső erényeit magasztalta. A régi Miksa-pártiak, azelőtt valamennyien az ő pártemberei, nagy tüntetést akartak rendezni, de lármás kardcsörtetésöknek nem volt visszhangja.

János nem is gondolt mindezzel. Most más furdalta belülről. Ebben az érdekkergető vad összevisszaságban, ahol mindenki birtokot kunyorált, pörölt, vagy jogtalanul fegyveresen tartott hatalmában, ahol mindenki országos hivatalokért lökdösődött csak azért, hogy könnyebben harácsolhasson, ahol mindenki akár félévenként váltogatta szövetségeseit és habozás nélkül megesküdött a bibliára tett kézzel csak azért, hogy egy félév mulva az ellenkező esküt tegye le, úgy bámészkodott segélytelenül, rémülten, mint a gyermek, akit szülei tűzvészkor elvesztettek. A ravaszság, erőszak és szívós kitartás gomolygó áradata zajlott előtte s ő bele akart ugrani ebbe az áradatba, vállán a tisztesség, a szeretetvágy és a hiszékenység mázsás súlyaival, a szabadon úszók közé, akik vállokon nem hordták ezeket a terheket. De összeszorította fogát vad elhatározással és kezét ökölbe szorította. Eddig gyenge volt, lanyha és felületes, gondolta magában, ezentúl minden erejét összeszedi, szívós lesz, óvatos, előrelátó és szívét megkeményíti. De Bianca az övé lesz, vagy dőljön össze a világ.

Már el is kezdte a munkát. Eddig kerülte az országgyűlésre feljött urakat. Általában is unta az emberekkel való érintkezést, mert azok csak politikáról beszéltek és bámulatos értesültségökkel, elszánt és világos célratörésökkel megfélemlítették

és elkedvetlenítették. Most meg éppen csupa olyan embert látott, aki személyesen is feszélyezte. Látta Váradi Pétert, de még tekintetét is igyekezett elkerülni. S most fogadkozó elhatározásának önparancsa alatt erőt vett vonakodásán. Kezdett kényszeredett hangon beszédbe elegyedni ezzel is, azzal is, akit Beatrix-pártinak sejtett. Ezek meglepett örömmel vették tudomásul közeledését, komolyan kezdtek vele tanácskozni, óvatosan fürkészték érdekeit, kézről-kézre adogatták. Azon vette magát észre, hogy ki kell békülnie Kinizsi Pállal, mert ez volt most a Beatrix házasságát pártoló mozgalom egyik főembere.

Mialatt az országgyűlés a pozsonyi békét tárgyalta és a zabolázhatatlan köznemesek heves felszólalásai gyakran botrányt okoztak, ő nem is figyelt a zajos vitákra. Csak a királyné dolgával törődött. Egyik ülésen odament a közmondásos erejű óriás, a molnárfiúból lett főispán elé és megszólította. Kibékültek. Megbeszélték a találkozót bizalmas beszélgetésre.

Kinizsi szállásán jöttek össze. Beatrix más hívei is megjelentek, forma szerinti pártértekezletet tartottak. S a beszélgetésekből hamarosan kivilágolott, hogy ennek az első pillanatra érthetetlen mozgalomnak mi az értelme. Beatrix személyéhez az egész társaság egyetlen tagját sem kapcsolta semmi különös vonzalom. De Miksához, a leendő német-római császárhoz, mindegyiket valami érdek. S gondolatmenetök az volt, hogyha Beatrixot sikerül elvétetni Ulászlóval, akkor a királyné magtalanságá-

val már meg is nyitották az utat a Habsburg-ház azonnal beálló örökösödése előtt. Mindezt már mint rég letárgyalt és megemésztett tervet emlegették, úgyszólván csak mellékmondatokban. A főmondatok arról tanakodtak, hogy az országgyűlésen milyen hangulatot lehet támasztani a szerintök már megkötött és konszummált társaság mellett. János csatlakozását értékesnek tekintették. Buzgón magyarázták mindnyájan, hogy a királynéval ki kell békülnie.

— Légyen így, — felelte engedelmesen, — megbékélünk.

Már másnap kivitték Esztergomba. Az özvegy királyné itt húzódott meg, tovább parancsolt fényes udvartartása olaszai felett. Itt látogatta meg őt Ulászló is, mikor pénzt csikart ki tőle fegyverkezésre, és itt folyt le az az állítólagos nászéjszaka, amelyet Ulászló kereken letagadott, de amelyre Beatrix azt a követelését alapította, hogy mivel ő most már csakugyan felesége lett a királynak, az országgyűlés királynénak tekintse őt és kényszerítse a királyt az életközösség megindítására.

Beatrix olyan fénnyel fogadta, amelyet uralkodók számára írt elő az udvari ceremónia. Udvartartása élén, olasz testőreinek színpompájától környezetten az alsó lépcsőig jött eléje s ott megölelte. És nemcsak szertartás szerint ölelte meg. A harminchatéves asszony telt karja meleg szorítással vonta a telt keblekre a húszéves ifjút. János megint azt az édes borzongást érezte magában sajogni, amelyet ettől az öleléstől apja halálos ágyánál érzett először.

De most már rá is eszmélt arra, hogy mit jelent ez a borzongás: a mindig gyűlölködő asszonyban érezte az asszonyt.

— Szeretett, kedves fiam, — mondta Beatrix hangos olasz szóval, — látod, a sors mégis megmutatja, hogy nekünk egy oldalon van a helyünk.

— Nem rajtam múlt, királyné, — felelt ő elfogódottan.

Beatrix nem volt elfogódott. Törekvésének belső heve látszott elszánt szilárdságán.

— Ne keressük most a hibát, kedvesem. Örvendjünk mind a ketten, hogy mint szerető édesanya és mint hűséges fiú beszélhetünk egymással. Fáradjunk beljebb, urak.

A ceremónia szerint a királyné bevezette a fejedelmi vendéget és kíséretét a fogadóterembe, majd visszavonult és a királyfit magánkihallgatáson fogadta. Ez azt jelentette, hogy Jánost pár perc múltán a kisebbik fogadóterembe vezették. Ott Beatrix a tárgyra tért és azonnal sírva fakadt.

— Mit szólsz ehhez a csirkefogóhoz, ehhez a kitartott ficsúrhoz? — szidta könnyek közt azt az embert, akinek erőszakkal felesége akart lenni.

— Ő nekem királyom, — felelt János zavartan és kényszeredetten.

— Tudom, tudom. Ismerem nemes lelkedet. Százszor inkább megérdemled a szép Biancát, mint ez a rongyos Jagelló. Ne csodálkozzál, jól tudom én, hogy az irántam való meleg szeretet kívül mi hozott ide. Természetes szövetségesek vagyunk. A te házasságodat én apád életében ellenéztem, ezt nem ta-

gadhatom, de mindenre esküszöm neked, hogy csak politikai okokból. Az országra akkor károsnak tartottam. Most az országra hasznosnak tartom, hogy téged erősítselek. Túljó vagy és túlérzékeny, rászorulsz a támogatásra. Nem veszed észre, hogy ez a gazember a nap minden óráján csak téged csap be. Becsap, megcsal és kifoszt.

— Ez talán mégis sok, királyné...

— Mégis sok? Hát elhiszed egy szavát? Megáll az eszem. Én mindent tudok itt Esztergomban, drága fiam, azt is, amit te nem tudsz. Először is írásban adta neked a boszniai királyságot. Aztán becsapott. Írásban adta a szlavón fejedelemséget. Becsapott. Tied volt a troppaui hercegség és örököseidé. Kicsikarta tőled. Tied volt Pozsony, Komárom és Tata. Kicsikarta tőled. Tied volt a horvát bánság és a tengerparti bánság. Hát bán vagy te most? Kinevetnek odalent. Ezt a hatalmat is elvette. Becsapott. Az ujja körül forgat és a markába nevet. De te mégy utána, mint a birka.

— Ne ott kezdjük, királyné, — mondta idegesen János, akit bosszantott gyengeségeinek hosszú felsorolása, — hanem ott, hogy enyém volt a magyar korona, de te segítettél neki, hogy elvegye tőlem.

— Először is megbántam százszor. Másodszor ha úgy tárgyalsz velem, hogy a multat kezded felhánytorgatni, akkor hiába tárgyalunk. Ilyen fiam van nekem. Mikor életemben a legnagyobb szükségem van segítségre, cserben hagy. Nincs nekem senkim ezen a világon...

És megint zokogni kezdett. Könnyek között panaszolt tovább:

— Magányos hölgy vagyok... és ime, a híres gavallérok... a lovagias magyarok...

— Ne sírj, királyné. Megígérem, hogy a multat többé nem említem.

Beatrix azonnal megszünt sírni. S hogy most már árulásának érvét a királyfiba fojtotta, élénken folytatta tovább:

— Most elveszi a feleségedet is. Nem elég neki apád felesége, most még a tied is kell. Hát tűröd ezt?

— Nem kell engem lázítani, királyné. Ha ég és föld összeszakad is, Biancát nem adom.

A királyné felpattant. Szeme szikrázott. Rekedtes hangon, fúria-haraggal kiáltozott:

— Ne add! Ha el akarják venni, harapj és rúgj. Aki utadba áll, puszta kézzel fojtsd meg! Mutasd hát végre, hogy férfi vagy, ne légy ilyen pipogya! Most rendben vagyunk. Gyerünk tanácskozni az urakkal.

Összeültek az urakkal. Órákon keresztül vitatkoztak. Közben dús, pazarló udvari ebédet adott a királyné, olyat, amilyet senki nem látott Mátyás udvara óta. És étkezés után megint tanácskoztak. Sokat emlegették Váradi Péter érseket, aki szintén közéjük tartozott, még pedig egyházi meggondolásból: nem tartotta illőnek, hogy Bakacs Tamás a házasság szentségének kijátszásával legyen egy politikai ármány segítségére. A hosszas eszmecsere folytán abban maradtak, hogy legokosabb lesz, ha Beatrix személyesen jelenik meg az országgyűlésen. Ezt

majd szépen meg fogják rendezni: küldöttség jön érte és meghívják. A magyar királyné jelenléte az országgyűlésen mindig hatásos, tehát most is sikerrel biztathat. Miután ezt elvégezték, az urak nagyrésze visszautazott Budára, másik részök az eső miatt ott maradt éjszakára a kastélyban. Másnap még újra összeültek politizálni és öreg este lett, mikor Budára értek.

Jánost, aki ilyenformán két tárgyalási napot elmulasztott, elég meglepő hír várta. A pozsonyi békéről folytatott és egyre kevesebb vitát félbeszakították, mert a köznemesség olyan haragosan lármázott, hogy Ulászlónak tárgyalásokat kellett kezdenie Miksa követeivel bizonyos módosításokról. A békeszerződés szövege ugyanis azt követelte, hogy az országgyűlés tagjai minden trónváltozás alkalmával külön esküdjenek meg a Habsburg-ház örökösödési jogának megtartására. Ha tehát Ulászló úgy hal meg, hogy törvényes fiú marad utána, akkor az lép ugyan a trónra, de koronázáskor a rendek megint esküdjenek meg, hogy a Habsburgok joga érvényben marad Ulászló fiával szemben is. Botrányos viták után a király belátta, hogy ezt nem tudja keresztülvinni. Elkezdett alkudozni Miksa embereivel, hogy elégedjenek meg az egyszeri, mostani esküvel. A dolog országgyűlési tárgyalását félbeszakították és váratlanul azt a javaslatot vitték a rendek elé, amely Szlavónia közigazgatási és igazságszolgáltatási ügyeit átszervezte. A javaslat gyorsan keresztülment. János azonnal megnézte a szöveget. A maga fejedelmi méltóságáról az egész törvény egyetlen

egyszer sem tett említést. Teljesen olyan színe volt a dolognak, hogy az ő fejedelmi méltóságát a személyhez tartozó puszta címnek tartották minden közjogi hatáskör nélkül és nem tartották fontosnak belevenni a törvénybe. Nagyot nyelt, nem vont felelősségre senkit. Már úgyis rettegett, hogy Beatrix ügyéhez való csatlakozásának pörös ügyei isszák meg a levét. De magára parancsolt, hogy ne lankadjon. Tovább járta a királyné pártjának tanácskozásait.

A pozsonyi békét végre erőszakkal, ügyességgel, vesztegetéssel sikerült tető alá hozni. A végén már kimondták, hogy a köznemeseknek nem kell megesküdniök, csak a főuraknak. És csak most egyszer. Az esküt összesen százan tették le. Okmányba is foglalták. János is felesküdött, a többiekkel duruzsolta az eskümintát, amely V. László országát, miután egyszer már hihetetlen lelkesedéssel nemzeti királysággá lett, visszaígérték a Habsburgoknak. Miksa követei átvették az esküokmányt és mialatt ünnepélyes búcsú után hazaindultak Bécsbe, zsebökben Magyarország trónjának reményével, az országgyűlés kitűzte Beatrix ügyét.

A párt most végrehajtotta, amit határozott: küldöttséggel hívta meg a királynét az országgyűlésre. János, Báthori István és Kinizsi Pál kimentek érte Esztergomba. Mindezt előre megszervezték. Beatrix már útra készen várta őket. Végighallgatta János rövid, de akadozó szónoklatát, elmondta az előre elkészített választ, és már indultak is, díszes kocsival, ékkövektől sziporkázó lószerszámmal, pompás

paripákon díszruhában. De csak Óbudáig érkeztek. Itt váratlanul meg kellett állaniok, katonaság állta útjukat azzal az izenettel, hogy azonnal itt lesz az országgyűlés hivatalos küldöttsége, amely a királynéval akar beszélni. Megállt a menet. Beatrix a díszhintóból kitekintgetve várta, hogy jönnek-e már. Közben idegesen verte öklével a térdét. Végre jött a küldöttség. Nagyobb lovascsapat, fegyveres kísérettel. Tiszt jött a királynéhoz, hogy szálljon ki. A márciusi sárra pokrócokat terítettek. Az érkezettek közül előlépett Bakacs Tamás, nem régen még életre-halálra embere Beatrixnak, most halálos ellensége. Beszédet mondott. Figyelmeztette a királynét, hogy a rendek előtt való jelenlétét csak egy töredék kívánja, az országgyűlés többsége ezelőtt egy órával úgy határozott, hogy a királynét nem kívánja a rendek színe előtt meghallgatni és tartózkodási helyét, míg ügyét tárgyalják, itt Óbudán jelöli ki.

Beatrix halálsápadtan hallgatta végig. Utána szólni akart, de Bakacs, Orbán halála óta már egri püspök, egyszerűen megfordult és ment vissza lovához. Kinizsi utána dörgött rettentő hangján:

— Hé, püspök, hallodi!

De az úgy tett, mintha nem hallotta volna. Nyeregbe segítették s már ügetett is Budának fordított lóval az egész ellenküldöttség. A fegyveresek tisztje katonásan tisztelgett Beatrix előtt és jelentette, hogy parancsa van: a királynét Hunyadi Jánosné hajdani kastélyába kell vezetnie. Ez félig-meddig letartóztatásnak hangzott.

— Most mit tegyek? — fordult az egész testében remegő királyné Jánosékhoz.

— Engedni kell, felség, — válaszolt közülök Báthori, a legnyugodtabb, — mi sietünk vissza a tanácskozásra.

Búcsút vettek röviden és ellovagoltak amazok után. Beatrix beszállt díszhintajába. Azt még hallották, hogy dühösen becsapta az ajtót. Aztán ellovagoltak, csatlósaik fegyvercsörgése követte őket. Az úton nem szóltak egymáshoz. János mellét majdnem szétvetette az izgatott szívdobogás.

Az országgyűlésen aztán olyan tanácskozás következett, amelynek már elején kitört a vihar. Megint a köznemesek csinálták. Ezek nem kívánták a Habsburgokat, tehát ellenezték, hogy a király magtalan asszonyt ültessen maga mellé. Aztán meg gyűlölték Beatrixot, aki nem szült fiat Mátyásnak, esztelenül pazarolta a magyar birtokaiból kipréselt pénzt és a magyarokat leplezetlenül kicsinyelte. Ehhez hasonló tanácskozást nem igen élt még meg a magyar országgyűlés. A felszólalások akörül forogtak, hogy a király tartott-e nászéjszakát Esztergomban, vagy sem. És akörül, hogy magtalan-e Beatrix, vagy sem. János olyan érzésekkel hallgatta a néha egyenesen gyalázkodó és szitkozódó beszédeket, amelyekről nem is tudott számot adni magának. Órákon át olyanokat olvastak itt a királyné fejére, amik egész ifjúsága mélységes keserveit képezték. Néha mintha csak ő panaszolta volna el fájdalmas emlékeit. Ez vad elégtétellel töltötte el. Viszont látnia kellett, hogyan omlik össze beszédről-beszédre a

vágyva-vágyott terv. Beatrix ügye rohamosan romlott. Báthori és Kinizsi még mindig hevesen dolgoztak, kapacitáltak, lázítottak. Nem használt semmit. Az országgyűlés kimondta, hogy Ulászló és Beatrix állítólagos házasságát nem tekinti érvényesnek és Beatrixot nem ismeri el Ulászló hitveséül.

Ahírt Jánosra bízták: vigye meg mostohájának. De ő kereken megtagadta. Amiket az országgyűlésen hallott, újra felkavarták gyermekkori emlékeit. Beatrixot most már soha nem kívánta látni. Különben is jó ürügye volt, hogy a gyászos hírvivő szerepét ne kelljen vállalnia: birtokperei közül éppen most került sor a legfontosabbra. A kúria ítéletet hirdetett Hunyadi uradalma dolgában, amelybe Orbán püspök örökösei költött követelések örvével erőszakosan beültek. Ha jó ítéletet kap, mindjárt pénzt tud szerezni. Ha rossz ítéletet kap, rettenetes csapás éri anyagi helyzetét.

Bírái kegyesek voltak hozzá. Kimondták, hogy az örökösök állítása, mely szerint nekik a hagyaték még Mátyás idejéből tizenhatezer arannyal tartozik, nem igazolható. Hogy Orbán püspök sokat költött a zálogjogon kezébe került Vajdahunyadra s az uradalomra, azt a kúria nem is akarta firtatni. Kimondotta, hogy a régi magyar szokásjog szerint ilyen esetekben előbb vissza kell adni a birtokot, csak aztán lehet keresetet indítani beruházási költségekért. Mindössze arra kötelezték Jánost, hogy kétezer aranyat fizessen meg Szent György napjától számított egy hónapon belül.

Huszonötezer arany helyett kétezret kellett fizet-

nie. Kis időre lélegzetet kapott. Darányi és Kauka most már nem tudták másként betömni a lyukakat, mint hogy pénz helyett birtokokkal fizettek. Haraszti Ferenc, a bosnya bán, aki a törökök elleni katonai készülődés költségeit a maga zsebéből előlegezte, négyezer arany fejében megkapta Pálülést, Solymost és Lippát mindaddig, míg pénzét fel nem veheti. Sőt megkapta újabb kétezer aranyért Árvavárát is. Ezt a kétezer aranyat azonnal kifizették Tárnok Péternek. Turóczi György főpohárnok hatezer arany fejében megkapta Baranyában Monostort, Árkát és Lázt. Raguzai István megkapta Csákmánt. Bánczai András megkapta Békést. Kauka maga, a pénztáros, aki már hosszú ideje nem tudta felvenni saját fizetését, mert mindig kölcsönadta gazdájának, megkapta Hendel-Lehotát. Sőt most már hozzá kellett nyúlni a kincsekhez is. Enyingi Török Imre, a gyulai kapitány, kétezer arany részlettörlesztéséül asztali ezüst-készletet kapott. A hatalmas vagyon térképén már erősen szaporodtak a fekete foltok. De legalább ideje maradt futkosni, igyekezni a Bianca dolgában.

Most már le kellett számolni azzal, hogy Ulászló kiütheti a nyeregből. Meg volt ugyan az a reménye, hogy Ulászló nem tudja felbontani azt a formailag megkötött házasságot, amellyel a brandenburgi őrgróf leányát feleségévé tette. De ez nagyon gyenge szálon lógott, mert a menyasszony a jelképes esküvőkor még gyermek volt, és a házasfelek sohasem látták egymást. Viszont ő is jelképesen házasodott, és ők sem látták egymást Biancával soha. Minden-

esetre elkezdte levelekkel ostromolni a milánói udvart, amit eddig nem tett. Nagyobb nyomaték akáért elment a budai káptalanhoz és ott felvétette a szokásos korlátó levelet, amely igazolta, hogy felnőtt fiatalember és teljesen érett a házasságra. Ezt is elküldte Sforza Lodovico hercegnek. Soká forgatta a fejében, hogy hosszú és megindító szerelmes levelet ír magának Biancának. De ezt csak a hercegnő gyámján keresztül tehette volna, az érdemleges választ úgyis csak a gyámtól várhatta, Biancának nem volt ebben az ügyben egy szava sem. Csak úgy kaphatta meg, mint drága ajándéktárgyat, amelyet nem kérdez senki. Türelmetlenül várta tehát a választ. A válasz nem jött.

Közben rég elmult az országgyűlés, beköszöntött a nyár, s vele az évenként megismétlődött török veszedelem. És őt fenyegethette legelőször, mindenekelőtt Boszniát, aztán a horvát-szlavón várakat, s nagy baj esetén alföldi birtokait is. Katonailag csak a délvidéken volt felelős, az alföldön Kinizsi Pál parancsolt, de birtokai szempontjából résen kellett lennie a Kinizsi-területen is. Ezért megkérte Kinizsit, aki mostanában készségesen szokta kéréseit teljesíteni, hogy adjon katonai védelmet legnagyobb alföldi birtokának, Halasnak. Kinizsi azonnal elküldte Halasra a pozsonyi béke után tétlenné vált fekete sereg jó részét állandó táborozásra.

Kinizsi ajándéka ördögi ajándéknak bizonyult. A cseh zsoldosok az ország gyengén álló pénztárából rendesen nem kapták meg fizetésüket. Megszokták, hogy élelmöket úgy szerzik meg, ahogy tudják.

Ahova betették lábokat, ott vége volt a nép békességes életének. Fegyveres csoportokban jártak házról-házra, az ennivalót kocsira rakták, az állatokat elhajtották. Bor ugyan kevés volt mindenütt, de annál több sör a sernevelők jóvoltából. Ahol hordót találtak, azt csapra verték rögtön, lerészegedtek és garázdálkodtak. Aki mukkanni mert, azt véresre verték. Jánoshoz nyakra-főre jöttek a panaszok, hogy a halasi uradalomban nem lehet élni többé. Most már az asszonyokat is megverik, sőt ruháikat is elrabolják, behatolnak a templomokba és elveszik a szentségtartót. Mivel más alföldi birtokosok, akik szintén kaptak a fekete sereg áldásából, hasonló panaszokat kaptak falvaikból, a dolog eljutott a királyig is. Követelték tőle, hogy fizessen rendesen zsoldot, vagy intézkedjék másképpen.

János lement Halasra, hogyha másként nem megy, cselédeit próbálja felfegyverezni apja hajdani zsoldosai ellen. De mire megérkezett, már nem akadt dolga. Kinizsit találta ott, aki a király olyan parancsával jött le, hogy gyűjtse össze az egész sereget az egyes állomáshelyekről és csináljon rendet valahogyan, akárhogyan. A deresedő Kinizsi, aki még főispán korában is megtartotta paraszti hanghordozását, fejcsóválva mondta:

— Iza más szerént vót atyádkor.

— Dehát király mér nem szerzi rendünköt?

Kinizsi legyintett.

— Kirá? Ez? Mindenre csakúgy mond: dobzse. Is így hívjuk: Dobzse László.

Aztán elmondta, hogy már szívből ráúnt a foly-

ton zsold nélkül hagyott fekete sereg gyalázatára. Jól verekszenek, de zabolázhatatlan pimasz népség. Mikor legutóbb levelet íratott nekik és szigorúan megintette őket, még az ő levelét is röhögve beletaposták a sárba. De most már rendet csinál végleg. Legnagyobb részöket már odagyűjtötte egy táborba. A többit is idehozatja, ürügynek török háborút hirdet. A kitalált háborúra magyar katonákat is gyűjt. S mikor már mind együtt lesznek, a magyarokat ráereszti a csehekre. Szép tánc lesz, legalább szórakozni is lehet ebben a háborútlan, lanyha időben.

— Gyüszte csenek vesztit nézni, uram, határrá.

János elfogadta a meghívást. Horvát földre kellett ugyan mennie szétnézni a várak körül, milyen állapotban vannak. De a halasztás nem számított. Felszedelődzködött a kitűzött napon és Kinizsivel kiment a határba. Minden lefolyt az előre elhatározott terv szerint. Összegyűlt az egész fekete sereg. Tisztjeik, mint szokták, sánckerítéssel vették körül a tábort. Onnan jártak ki garázdálkodni. Most már napirenden öldösték a parasztokat. Már a magyar népfelkelők is összegyűltek a magok külön táborában. Kinizsi kiadta a parancsot: neki a cseheknek. Alkalmas pillanat volt, éppen akkor tért haza egy egész cseh lovas ezred rabló portyázásról. Legelőször ezekre mentek rá a magyar lovasok. Egyrészét kemény ellenállás után levágták. A többi a táborba menekült és értesítette a fősereget a veszedelemről. De ekkor már a magyarok ráömlöttek a táborra, mint az özönvíz. János egy domb tetejéről nézte a vérengzést. Cselédei fegyvertelenül is résztvettek

benne. Akkorára dagadt bennök a düh, hogy kaszával vagdosták el a cseh lovak inát. Rövid mészárlás után vagy ötszáz cseh holttest maradt a mezőn, a többi világgá menekült, de sokat foglyul is ejtettek. Másnap Kinizsi törvényt látott a halasi piacon, miután egész éjjel ácsolták az akasztófákat. Tisztjeiket ott nyomban felakasztatta, a legénységből is néhány hírhedt főkolompost. A többinek orrát, fülét lenyesette, aztán szélnek eresztette. János végignézte ezt is. Apja eléggé hozzászoktatta vér látásához, halálordítás hallásához, de most megborzadt. Nem a szörnyű büntetéstől, hanem saját gondolataitól. Itt az történt, ami egész Magyarország sorsát példázta apja halála óta. Frangepán intése jutott eszébe. Mátyás roppant erejű ember volt, aki sok kisebb erőt mesterien tudott fékezni és a maga akarata szerint dolgoztatni. Hogy meghalt, s a legfelsőbb erő elveszett, az évtizedeken át elnyomott egyéb feszítő erők démonai felszabadulnak és egymásnak esnek. Az ország végzetes idők előtt áll. Frangepán bölcs beszéde bekövetkezett. A remek fekete sereg gyülevész rablógyilkosok baromi csordájává lett fegyelem hijján. A felsőbbség, amely nem fizette a zsoldokat, mert nem tudott gazdálkodni, elgázolta saját seregét. Adós gyanánt, aki a hitelezőt egyszerűen agyonveri. A főurak, magok felé ültetvén az erős király helyett a gyengét, elvették kezéből a gyeplőszárakat és a dolgokat nem egységes, országos cél felé vezetik, hanem kiki a maga harácsoló, nagyravágyó céljai felé. Mindenki parancsol és senki nem engedelmeskedik. Ennek a szekérnek fel kell borulnia. Ma-

gyarország végzetesen halad veszte felé. A végzet pedig nem más, mint a kétfelől tátongó tenger, a német és a török, a le nem vert nyugat és az elhanyagolt kelet. Ennek a két tengernek hullámai össze fognak csapni a sziget felett.

Oldalt pillantott a mellette álló Kinizsire. Közölni szerette volna vele gondolatait. De mit tud ez az öregedő óriás? Csak verekedni. Mátyás tudta a kellő helyre állítani és verekedtetni. De ura halála óta csak kácsong és botladozik a helyét nem lelő harcos a pártok között, mint valami esztelen kard, mely hüvelyét vesztette és önmagától hadonászik. Nem szólt neki semmit. Aztán elbúcsúztak és mind a ketten elhagyták Halast, ahol a magyaroknak sikerült Mátyás fekete seregét elpusztítani a föld színéről.

János még elment a Dunántúlra horvát útja előtt. Egyre dagadozó birtokpöreiben kínos fordulat történt. Egyik pöre folyamán valami zálogolási okmányt kellett volna felmutatnia. Az okmány nem volt sehol. Darányi Jakab a kancellária írásait mintaszerű rendben tartotta, az írás nem kallódhatott el az ő kezén. Kereste, kutatta, s a végén kisütötte, hogy az másutt nem lehetett, mint a csonthegyi csatában elveszett társzekerek egyikén. A csatavesztés után Jakab kanonok már megállapította, hogy milyen szekerek maradtak ott a csatatéren. Rendre meg lehetett állapítani azt is, hogy milyen okirat-rakományok vesztek el ezekkel a társzekerekkel. Kitünt, hogy éppen a legfontosabbak. Mátyás donációs levelei is, amelyek a Korvin-birtokok tulajdonjogát igazolták. Eddig nem támadt eb-

ből semmi rövidség. De most pörös ellenfelei megneszelték, hogy okmányai hiányzanak. Elkezdtek mindent kétségbevonni, úgy gondolkozván, hogyha János fel tudja mutatni a vonatkozó írást, semmi sem változik, de ha nem tudja felmutatni, ők csak nyerhetnek a legvakmerőbb hazugságon is. Ezek a jogi orvvadászok most már úgy sarokba szorították, hogy János vizsgálatot kért az elveszett okmányok dolgában. A bíróság egy évi haladékot adott neki, hogy az odaveszett írásokat felkutassa. Nekiállt a képtelen feladatnak, hogy a szénakazalban megkeresse a tűt. Először is kutatni kezdett, hogy mi történt a csonthegyi csatában, miután őt Lőrinc herceg és a pécsi püspök közrefogták, s a kincsek egy részével hanyatthomlok menekültek. Egész sereg embert küldözött szét az országban, hogy azok régi pártjának altisztjeit megkeressék. A visszatérő nyomozók előadásaiból az a kép alakult ki, hogy mikor ő elmenekült, a vesztett csata vad összevisszasága még jó darabig tovább folyt. A megvertek egy része Szabaton felé menekült, Báthori és Kinizsi győztes emberei, akik már rávetették magokat az otthagyott szekerekre, a menekülők után eredtek. A szekerek egy részét már birtokba vették ugyan, de még maradt elég. Ekkor János tulajdon emberei lopództak elő cserjésből, völgyhajlásból, ahol elrejtőztek és ők estek neki a szekerek maradványának. A győztes sereg már elvonult. Ekkor Szabaton falu népe jött fel a dombra, mint csaták után a jobbágyság szokta, hogy levetkőztesse az elesetteket, ruhát, csizmát, fegyvert zsákmányoljon, aztán a holttesteket elka-

parja. Két-három forrás is azt állította, hogy a Korvin-pártiak egyik tisztje, Zádorlaki Dóczi Imre, ott volt a rejtekhelyekről elébúvók között és néhány szekeret birtokba vett. A legyőzött had elszéledésekor látták, mikor elindult a szekerekkel az országúton. János tehát elkezdte ezt a Dóczi Imrét kerestetni. Nem ismerte, nem emlékezett rá. Másrészt most elment embereivel Szabatonba, hogy a falu népét kihallgassa. Nem éppen alkalmas időben, az emberek a nyári időhöz képest mind kint voltak a földeken. Csak nehezen lehetett őket estére összeterelni. Addig János megnézte a harcteret, ahol két éve még mint koronázandó király szenvedett vereséget. A Csonthegy lejtőjén nyoma sem volt a két éve lefolyt csatának. A ligetekben madarak csicseregtek, a tisztásokon buján zöldelt a gyep. A természet nem törődött a történelemmel. Este aztán sorra vették az embereket, akik ijedten járultak az ismeretlen nagyurak elé. Mikor pedig megtudták, hogy a két év előtti társzekerekről van szó, még jobban megrémültek, mert mind ludasnak érezte magát. Eleinte árva szót sem lehetett kihúzni belőlök. Hétrét görnyedve, állati alázattal és rémülettel esküdöztek, sokan ösztönszerű mozdulattal karjukat kapták magok elé, várva a biztos ütleget. János mindegyiknek valami kevés rézpénzt adatott és kihirdettette, hogy aki abból a kocsirakományból bármit is fel tud mutatni, pénzjutalmat kap. Erre már megjött bizalmok és mind elfutottak bogárhátú viskóikba, hogy izgatottan keresgéljenek. Hoztak is sok mindent. Egyik ünnepi köntöst, melyet szekérponyvából szabatott ma-

gának. Másik okmányok összekötésére használt hevedert, amelyet most gatyakorcnak hordott, harmadik dirib-darab írásokat, amelyeket ablaknak használt s az eső régóta lemosott a kutyabőrről mindent. Néhány okirat mégis akadt, de nem érte meg a jutalmat egyik sem. Jelentéktelen írás valamenynyi. János számbavehető eredmény nélkül hagyta el vesztett csatája falvát. Más reménye nem maradt, mint a nyomaveszett Dóczi Imrét tavább kurrentálni. Peres ellenfelei között volt most már az új nádor, Szapolyai is, ajánlatos volt nagyon vigyáznia.

Most aztán elindult a délvidékre. Nem egy ok késztette, hogy odamenjen. A török ellen védő várlánc állapotáért ő volt felelős. Aztán a horvát, tót és bosnya urak hangulatát is kémlelni akarta, hogy nem kezd-e érkezni az idő a boszniai koronázás végrehajtására. De minden gondolata legmélyén ott fészkelt Bianca. Közelebb akart lenni Itáliához, hogy könnyebben meghallhasson valami fontosat. A dalmata partokkal sokkal több érintkezése volt Velencének, mint Budával. Velencében pedig már tudhattak egyetmást a köztársaság emberei a Sforza-udvarról.

Kőrösön, ahol horvátországi szállását felütötte, mindenki az új pápáról beszélt. Incze pápa a nyár derekán meghalt, a bibornokok Borgia Sándort ültették a trónra, akinek nevét nem valami jó hír környezte: kicsapongónak, szilajnak és olyan embernek mondották, aki a hatalom kedvéért nem restell bárkit ügyesen eltenni láb alól. János most érezte meg legerősebben, amit eddig igyekezett gondolataiban leplezni: állásának ijesztő süllyedését, súlyának

szomorúan kevés voltát. Ha helyzetét a napfényes oldalról nézte, örömmel sorolhatta fel magában, hogy Mátyás király fia, Hunyadi János unokája, Korvin herceg, tót fejedelem, bán, örökös főispán, az ország leggazdagabb embere, a nádor után az ország első zászlósura. De ha megnézte mindezeknek visszáját, meg kellett vallania, hogy semmibe sincs beleszólása és vagyona rohamosan fogyatkozik. Ha mint magyar király fordulna most a pápához, kétségkívül nagy előzékenységgel találkoznék. Írna például a pápának, hogy a vallás parancsai szerint kötvén házasságot Biancával, Krisztus új helytartója legyen rajta, hogy a szent köteléket mindenki megtámadhatatlannak tartsa. De így? A súlytalan tót fejedelem, akit saját földje ügyeiben a kutya sem hallgat meg, hiába fordul VI. Sándorhoz. A jól értesült pápai udvar tisztában van vele, hogy a pápai államnak János herceg semmiféle lépése nem fontos. Milánóból pedig nem kapott semmiféle választ.

Most tehát ahhoz az erőlködő, nagy lélegzetet vett elhatározáshoz, hogy Biancát mindenáron megtartja magának, új elhatározást csatolt: rendet teremt szerződésben biztosított délvidéki uralma dolgában. Kereste az érintkezést a horvát urakkal, hogy megnyerje kedvöket. Feltette magában, hogy a fejedelem méltóságos, kegyes hangján fog velök beszélni, de ügyes mondatokban emlékeztetni fogja őket fejedelmi rangjára. Kedves lesz, megnyerő és politikus. Kitudja szövevényes ügyeiket, észrevétlenül szerepet keres a viszályokban való döntésre, a fontosakat lekötelezi, egyszóval meghódítja saját

országát, hogy valódi bosnya király legyen és valódi tót fejedelem. Súlyt szerez magának, aztán mint olyan ember, akivel számolni kell, rendbehozza zilált pöreit. Udvart fog tartani, elkápráztatja Európát Mátyás feltámasztott pompájával. Egy-két török győzelem, és ime: Lodovico herceg boldogan fogja elküldeni neki az esküdött hitvest. De mindezt mennél gyorsabban végre kell hajtani, mert Ulászló és a brandenburgi grófkisasszony házasságát a pápa bármikor felbonthatja és Miksától is folyton rettegni kell, mint lehetséges kérőtől.

Lelkes nekibuzdulással fogott a dologhoz. A délvidéki erőpolitika tengelyét abban a szövetségben látta, amelyet Frangepán Bernát kötött a valóságos bánnal, Egervári Lászlóval, aki különben veje is volt. A mostanában divatos ilyen „foedus indelibile" nevű szövetkezés az érvényesülési érdekek közös támogatását jelentette és ez esetben kimondatlanul is ellene irányult, hiszen Egervárinak az volt az érdeke, hogy jogkörét ne piszkálhassa a föléje ültetett névleges fejedelem. Ennélfogva mindenekelőtt ezt a két urat tűzte ki meghódítandónak

Első lépése azonnal kudarcot vallott. Magához kérette Egervári bánt. A bán kurtán azt izente vissza, hogy most nem ér rá. Mégegyszer ráizent, hogy fontos védelmi ügyekben ragaszkodik a találkozáshoz, a bán tehát siessen Körösre. De hogy az új izenet ne legyen sértő, értékesen felkantározott lovat küldött neki ajándékba. A bán megköszönte a lovat, de megismételte, hogy nem ér rá és belátható ideig

nem is fog ráérni. Magyarán mondva fittyet hányt a fejedelmi szónak.

János nem tehetett mást, lenyelte a nyilt engedetlenséget. Elégtételért nem fordulhatott senkihez. Szapolyai nádor haragosa volt a köztük folyó és már nagyon elmérgesedett pörösködés miatt. Bakacs Tamás, ahol lehetett, ellene dolgozott. Ulászlóhoz pedig céltalan lett volna fordulnia, az úgysem csinált egyebet, mint amit helyette Szapolyai és Bakacs intéztek. Az országgyűléshez sem volt értelme fordulnia, mert az egész ország előtt kimutatta volna tehetetlenségét és a bán pártját teljesen magára vadította volna.

Megpróbálkozott tehát a másikkal, az eszes Frangepán Bernáttal, aki Bécsben apja halála után sok jóindulatot mutatott iránta. Hangsúlyt adott annak a vékony rokoni szálnak, amely Bernát kenéz egyik leányát az ő unokafivéréhez, Pongrácz Mátyáshoz kötötte. S ezúttal nem ő volt a meghívó, hanem bejelentette magát rokoni látogatásra. Nagy örömmel látják, ezt izenték vissza. János elutazott Modrus városába, Bernát gróf kastélyába. Izgatottan várta, hogy itt mi mindent fog hallani. Bernát felesége Aragóniai Lujza volt, a Beatrix rokona és udvarhölgye, anyja pedig nem más, mint Isota hercegnő, Este Ercole ferrarai herceg nővére. Ha valahol az olasz udvarok híeit tudták, ennél a családnál kétségkívül megtudhatott valamit.

Rendkívüli nyájassággal fogadták, megtartva minden árnyalatot, amelyet a mágnásvilág társadalmi szabályai fejedelmi vendégek számára előír-

tak. A vendéglátó házasparon kívül még otthon volt a legidősebb fiú, Kristóf gróf, a második fiú, János gróf, és Bea, a szép grófkisasszony, aki már régóta élt Beatrix udvarában. A többi négy leány közül ki már férjnél volt, ki meg sógoroknál látogatóban. Mihelyt kijelölt szobáiban elhelyezte gazdag málháját, átöltözött és megjelent a család körében, az első felületes mondatok után azonnal Biancára tért át. Dicsérte a horvát vidék gyönyörű rengetegeit, amelyek közt utazni ilyen késő őszi időben hasonlíthatatlan gyönyörűség.

— Alig várom, — mondta — hogy Sforza Biancát, kedves feleségemet hazahozzam. Mennyire fog tetszeni neki az ő csodaszép új hazája.

Erre az egész család zavartan összenézett.

— Nem értelek, — mondta Bernát Kenéz, — hiszen Biancát már Ulászlónak adták.

— Ó dehogy, — felelte ő könnyedén, — ez csak budai pletyka. Hiszen Ulászló házas ember.

— Nem, nem, herceg úr ez nem budai pletyka, ez milánói bizonyosság. Hiszen már az esküvőt is kitűzték nagy titokban és csak Ince pápa miatt nem tarthatták meg.

János csak a fejét rázta és mosolygott, de már nagyon sápadtan.

— Ne haragudj, Bernát kenéz, de ez lehetetlen. Tudnom kellene róla. És nagyobb híre volna Budán.

Lujza grófné, a háziasszony közbeszólt, szelíden és hangjában bizonyos vigasztaló árnyalattal:

— Mi tudjuk a részleteket is, János herceg. Lodovicoék elhatározták, hogy Bianca házasságát ér-

vényteleníttetni fogják a pápával. De hogy a dolog már eleve biztos legyen, meg akarták tartani az esküvőt Anconában. Ulászló már ki is nevezte a maga képviselőjét Sánkfalvi Antalt, a nyitrai püspököt. Sforzáék is a magokét.

— Kit? — suttogta inkább János, mint mondotta.

— Maffeót. Maffeót azért, mert Bianca dolgáról ő folytatta az írásbeli tanácskozásokat Della Caule apáttal. Az egész házasság tulajdonképpen Maffeo és Bakacs műve. Nem csodálom különben, hogy mindezt nem tudod. Bakacs bámulatosan tud hallgatni. Mi sem Budáról tudjuk az egészet, hanem olasz rokonainktól.

— Ez elég csodálatos újság számomra, — mondta János rekedten és minden erejét összeszedve, — hiszen Bianca Isten és ember előtt a feleségem. Hogyan képzelhették ők ezt az esküvőt?

Könyörgő kifejezéssel nézett körül. Segítséget várt, cáfolatot, lelkes helyeslést. De mindenki csak vállát vonogatta.

— Az ilyesmi manapság könnyen megy, — mondta Lujza grófné, — nem mint az én időmben. Nagyot változott a világ. Aztán meg uralkodóházaknál másképpen ítélik meg a házasságokat.

— De ez nem fejedelmi házasság, — kiáltott ő remegő hangon, fájdalmasan, — és szeretem Biancát, mint jobbágy a párját! És inkább meghalok, semhogy lemondjak róla. Nem! Soha! Soha!

Mostanában már nem sírt olyan könnyen, de most az izgalomtól kitörtek belőle a könnyek. Egy-

szerre ott volt mellette az egész család. Lujza grófné megsimogatta a fejét. Vigasztalták mindnyájan. És ő csodálatos módon heves boldogságot érzett nagy fájdalmában. A fejét cirógató kéz, a duruzsoló női és férfihangok édes, balzsamos gyönyörűséget takartak sajgó szívére. Lassanként megnyugodott sírása. Megtörölte szemét, felegyenesedett és náthás hangon, de sírás nélkül mentegetődzött.

— Igazán restellem, de nem tudtam uralkodni magamon. Ez a hirtelen izgalom felborított. Mindezt én nem tudtam. Hát most már tudom. De hogy elveszítsem Biancát, most sem tudom elképzelni. Hiszen talán ő is... talán tőle is függ... és ha ő kitart az eskü mellett...

— Szegény fiam, — mondta Lujza grófné, — ezt a reményedet el kell vennem. Bianca már nyilatkozatot adott.

— Milyen nyilatkozatot?

— Hogy Ulászlót elfogadja férjének. Jobb, ha megtudod az igazat.

— Úgy, — felelte János csendesen, — ezt sem tudtam. De ez még nem jelent mindent. Talán kényszerítették. Vagy nem tudta, mit ír alá.

Hosszú csend következett, ő csak nézett maga elé mereven a földre. Aztán megszólalt a háziasszony, gyengéd melegséggel.

— Ahogy elnézlek, János herceg, ma is éppen olyan vagy, mint mikor kisgyerekkorodban először láttalak az udvarnál. A király, már tudniillik édesapád, lassanként kezdett beszoktatni az udvarhoz.

Nagyon szeretett. Egyszer az ölembe is vettelek. Nem tudom, emlékszel-e...

János némán bólintott, hogy emlékszik.

— Soká játszottam és beszélgettem veled. Beatrix meg is haragudott, tüntetően nem szólt hozzám. Éppen ilyen érzelmes voltál. Könnyen sírtál. Ijedeztél az emberektől, de ha valaki nyájas volt hozzád, azonnal nyakába ugrottál és hevesen szeretted. A játékaidat azonnal oda akartad ajándékozni...

— Most is, — szólt János szomorú mosollyal.

— Mondd el nekünk, hogyan élsz, kik vannak körülötted, hol vagy állandóan.

János nem kérette magát. A családi kör melegsége meghatott bizalommal töltötte el. Beszélte napi életét, jövés-menését, vágyát az állandó otthon után. Aztán lassanként beleelegyedtek a beszélgetésbe a férfiak is. Elmondatták vele részletesen a Beatrix füstbe ment házasságának történetét. Kikérdezték, hogy mit tud Szapolyai nádor és Bakacs Tamás versengésének részleteiről. El is mondta, amit Budán tapasztalt, vagy megtudott, de kitűnt, hogy ezek itt Modrusban, a jó Isten háta mögött, többet tudnak, mint ő. Ezzel telt el az estebéd. Aztán a hölgyek visszavonultak, s ők még az asztalnál maradtak poharazni. Ekkor a birtokpörökre került a sor. Elmondta valamennyit. Frangepánék, apa és két fia, állandóan beleszóltak elbeszélésébe, minden közbevető kérdésökkel a lényegre tapintottak. Úgy ismerték a pörös eljárások minden csinját-binját, mintha könyvből olvasták volna. És ittak nagyokat. Rettenetesen győzték az italt, neki meg már az első po-

hár fejébe szokott szállani. Beszéde egyre akadozóbb lett, gyomrát émelygés kínozta. A kupát kétszer egymásután feldöntötte maga előtt. Aztán nem emlékezett semmire.

Másnap kínzó fejfájással ébredt. Csak lassan derengett benne a visszaemlékezés. Az előző este történetét a poharazásig tudta követni. Akkortól kezdve már csak egy-egy kép ragadt meg emlékezetében. Mélyen és szomorúan elszégyelte magát. Férfiasnak és erősnek kellett volna mutatnia magát és leinni ezeket az asztal alá. De ki tudna birni az ilyen hegyi bölényekkel, hatalmas, ős-egészségű erejükkel? A küzdelem az ivás terén reménytelen. Tanulság: nem szabad ivásnak adnia magát. Azonnal meg is fogadta magában, hogy ezentúl vigyázni fog s a szesztől tartózkodik. Ezzel nagy előnyt szerez magának, mert józan marad a becsípettek között.

Mikor felöltözve ismét a családi körbe lépett és fejfájásról panaszkodott, kitűnt, hogy már késő délután van. Lujza grófné azonnal háziorvosságot adott neki. Aztán lovagolni mentek, hogy a vendég jól kiszellőzzék. Jól is esett a testmozgás. Felfrissülten érkezett haza és most már igyekezett politikára fordítani a beszélgetést. De a tegnap oly bizalmas és közlékeny férfiak most begombolkoztak. Politikáról nem akartak beszélni. Mindig áttértek más tárgyra. De ő mindig visszatért. Mire végül Bernát gróf így szólt:

— Nézd, herceg úr, ne okozz magadnak gondokat az itteni közügyekkel. Ez a kérdés itt olyan bonyolult, hogy néha mi, akik évszázadok óta élünk

benne, magunk sem tudjuk, hogyan állunk tulajdonképpen.

— Talán meg tudom még tanulni, — felelte ő büszkén.

— Talán. Nagysokára. De ez olyan külön világ, amely messziről jött embernek teljesen idegen.

— Bocsáss meg, Bernát kenéz, én itt fejedelem vagyok. Kötelességem a dolgommal foglalkoznom.

— Ördögöt kötelességed. Azt elvégzi más. Bízd miránk. Kivált vőm uramra. Az kiválóan csinálja.

És azonnal másról beszélt. János előzékenyen belement az új beszédtárgyba. Magában azt gondolta, hogy nem erőszakolja a dolgot. Ha majd az ügyekkel, a bonyolult szövetségekkel, az összefüggésekkel megismerkedik, lassan és szívósan majd csak sikerül minden. Ezúttal a törökről beszéltek inkább, az idei fegyvercsönd magyarázatáról, a várak állapotáról, Bernát gróf eddigi csatáiról. János pedig apjának olyan háborúiról beszélt, amelyekben maga is részt vett. Mikor elmondta, hogy egyszer Bécs alatt a Schwarzenberg árulása folytán hogyan csapott be az ágyúgolyó az ő és apja ágya közé egy éjszaka, Bea nagyot sikoltott. Nagyot néztek reá és kinevették. A leány fülig pirosan kiment a szobából. Csak az estebédhez jött vissza, roppant zavartan. János boldogan nézte. Íme, egy ilyen kedves, fínom, szép leány félti az ő életét. Bianca jutott eszébe, szíve fájdalmasan elszorult.

Estebéd után, mikor a két hölgy elment, már megitta az első kupa igen erős olasz bort, mikor eszébe jutott fogadalma. De már későn. Feje már kó-

vályogott, a mámor édes könnyelműséggel töltötte el. S vendéglátói erősen kínálták. Homályosan még úgy döntött magában, hogy a tartózkodást holnap kezdi. Aztán megszünt eszmélni. Másnap megint rettenetes rossz érzéssel ébredt. Lenézte, megvetette, szidta magát. Öltözködés közben meglepetve vette észre, hogy Bianca arcképe nincs sehol. Mikor gépies mozdulattal párnája alá nyúlt, nem találta. Hosszú keresés után akadt rá a szoba messzi sarkában a földön. Csak ő dobhatta el az éjjel, öntudatlan részegségében. De milyen furcsa ösztön dolgozhatott benne, hogy eldobta? Tünődve, sokáig nézte az arcképet. Fájdalmas, vérző szemrehányásokat tett gondolatban a rejtelmes arcnak. Az érzéketlenül nézett el mellette valahová, az ismeretlenbe. Hosszú, szakadozott sóhajjal fogta a képet és nem nyakába tette, mint szokta, hanem a zsebébe, úgy öltözött tovább.

Megint délután volt már és megint kilovagoltak, de ezúttal Bea is velök. A férfiak elmaradtak mögöttük. János kétszeri részegségének szégyenében nem tudott megszólalni. De megszólalt a leány:

— János herceg, szabad valamit kérdeznem?

— Bármit kérdezhetsz, kedves húgom.

— Miért nem törődöl egészségeddel? Miért iszol?

— Nem szoktam inni, — felelt ő elpirulva, — ez véletlen volt csupán. Nem bírom az italt.

— Tégy fogadalmat, hogy nem iszol többet. Légy erős. Óvd magadat. Fogadd meg valakinek.

— Szívesen. De kinek?

— Nekem, János herceg. Nekem. Bízom benned.

— Itt a kezem. Többet nem iszom le magam.

Kezet szorítottak. János magán érezte a leány pillantását. De nem mert ránézni. Képtelen zavart érzett. A leány azonban nem volt zavart ezúttal.

— És küzdjél tovább, János herceg, mindenért, amit el akarsz érni. Imádkozzál. Isten megsegít.

János nem szólt. Köszönetet sem mondott, hogy ne sírjon. Nem sírt. Azon imádkozott, hogy a férfiak csatlakozzanak hozzájok mennél hamarabb. Ezzel a leánnyal nyiltan és melegen beszélgettek egyszer, még Bécsben. Miért nem tudott most? Zavarát már elviselhetetlennek találta. De pár perc mulva a leány javasolta, hogy forduljanak vissza. A nap többi része kellemesen telt el. Étkezés után János búcsút mondott, hogy kialhassa magát és kora reggel visszaindulhasson. Nyájasan búcsúzott a hölgyektől. Lujza grófné homlokon is csókolta.

— Kis korodban szőke voltál, most fekete.

— Igen. Az apám haja volt még, ez már anyámé.

A férfiak kora reggel jó darabig elkísérték lóháton, mint fejedelmi vendéget illet. Aztán ők is búcsúztak. Volt valami pártfogó, kissé kicsinylő jóindulat a modorukban. Ő úgy vélte, hogy végeredményben a látogatás nem végződött rosszul. A barátkozást folytatni lehet. De ha Biancára gondolt, még mindig gyorsabb lett a szíve verése a megdöbbenéstől. Keservesen vádolta magában hűtlenséggel a hercegnőt, akit sohasem látott, akivel sohasem beszélt és akitől soha levelet nem kapott. Ostoba ábránd volt, mondta magában, a való világtól elvonatkozott meddő ábránd. Ezentúl nem így lesz. A csillagok közül le kell szállani a földre. Biancát csak

azért is hazahozza feleségnek, de nem mint holdvilágos ábrándozó, hanem mint tetterős férfi, aki józanul, okosan, kitartóan tör célja felé. Még nincs minden elveszve. És addig nem is lesz elveszve, míg házasságát a pápa fel nem bontotta. Ez pedig lehetetlen, ha ő bele nem egyezik. Nos tehát: nem fog beleegyezni akkor sem, ha a világ vége rászakad. Az arcképet pedig, mihelyt hazaér, elhelyezi ékszerei között. Nem az arckép kell. Az eredeti kell, aki Isten és ember előtt a felesége.

Körösön tovább igyekezett folytatni politikai tájékozódását. Azzal az okkal, hogy megtekinti a várakat, végiglátogatott egy-két helyet. Mindenütt nagy megbecsülés külsőségeivel fogadták, de mikor országos ügyekre terelte a szót, mindenki kitért előle. Gyanakodó szeme gyakran fedezett fel enyhe lenézést az udvarias mosolyban. Ezt másképpen nem lehetett megfogalmazni, mint hogy nem vették komolyan. De nem adta fel a küzdelmet. Ha egy-egy útról visszatért Körösre, leveleket diktált különböző uraknak. Ügyesen fogalmazta, a szöveget udvarias meghívásnak is lehetett venni, fejedelmi parancsnak is. Azonban a címzettek vagy kurtán-furcsán kimentették magukat, vagy eljöttek, de politikába nem mentek bele, vagy egyszerűen nem is válaszoltak. A harc egyre sikertelenebbnek tűnt fel. Most már ráeszmélt, hogy elkésett vele, akkor kellett volna mindezt elkezdenie, mikor jogkörét László még nem alkudta el tőle. De szégyelte volna önmaga előtt máris megfutamodni. És Biancára nem is számíthatott másként, mint hogy valódi uralkodóként jelentkezik érte.

János igyekezettel buzgólkodott tehát tovább is. De mintha az egész délvidéken kidobolták volna, hogy: itt van Korvin János, töri a fejét valamiben, vigyázat, nem kell vele szóba állani.

Ekkor értésére jutott, hogy a Frangepán-családban parázs perpatvar tört ki: Bernát gróf és rokona, Iván gróf, valami birtoklási kérdésben csúnyán összekülönböztek. János felcsillant: itt az alkalom. Mint fejedelem ki fogja békíteni őket. Kegyesen ítéletet mond, ha a feleket kiegyeztette. Hamarosan híre megy, hogy az előkelő család viszályában ő döntött. Ez egyetlen csapásra hatalmasan megnöveli, vagy inkább megalapítja tekintélyét. Levelet írt tehát mind a két Frangepánnak, meghívta őket magához és közölte, hogy megegyezést óhajt közöttük közvetíteni.

Mind a ketten válaszoltak. Bernát gróf, aki Modrusban oly kedves volt hozzá, kurtán-furcsán azt válaszolta, hogy esze ágában sincs családi dolgaiba idegen fiatalembereket beavatni. Iván gróf pedig még rövidebben azt felelte, hogy megvan ő a maga eszével, gyerektől nem kér tanácsot.

János a megaláztatás, a kicsinyeltetés pirosságával olvasta a két levelet. Most már megelégelte. Az asztalra vágott. Ezt nem lehet annyiban hagyni. Nem is tétovázott most már. Csikorgó decemberi fagyban felment Budára. Jöttéről nem küldött hírt előre. Nem akarta Ulászló vendégszeretetét igénybevenni. Volt egy kis palotája a királyi palotától nem messze a Mindszent-utcában. Itt szállott meg. Már régebben elhatározta, hogy ezt állandó otthonná ren-

dezi be. A királynak azonnal izent, hogy kihallgatást kér délvidéki rangjainak tisztázása végett. Választ nem a királytól kapott, hanem Bakacs Tamástól: a király őt hatalmazta fel a tárgyalásra.

Felkereste tehát Bakacs Tamást, nagy ellenségét. Közölte vele, hogy ilyen kitömött bábu szerepét nem hajlandó játszani többé. Neki egyességben biztosították a bosnya királyságot, ünnepélyes koronázást ígértek neki, tót fejedelemséget, örökös báni hatáskört, mindenfélét. Így került trónra békével Ulászló. Most tehát követeli mindez ígéretek teljesítését. Bakacs élesen válaszolt: az egyességre már nem lehet visszatérni, azt azóta közös megegyezéssel módosították. A módosítás a gyakorlati kormányzás hatáskörét elvette a hercegtől. Ne hagyta volna elvenni. Ha pedig megúnta a helyzetet, nem szükséges ott tartózkodnia. Egervári, vagy más bán elintéz mindent. A közvéleményt maga a herceg láthatta odalent, s a közvélemény ellen tenni olyan országban, amely a török miatt életbevágóan fontos, őrültség lenne. Viszont az lenne a helyes megoldás, ha a herceg még a névleges fejedelmi címről is lemondana, mert ez odalent kitűnő hatást keltene. Éppen országgyűlés következik, jó volna ezt hivatalosan nyélbeütni, még pedig azonnal.

Fejbeütötten jött ki. Erőnek erejével a királyhoz akart menni. De Ulászló azt izente, hogy nincs módjában tárgyalni a kérdésről, nem sértheti meg Bakacsot, ha a tárgyalást egyszer rábízta. Ebbe tehát bele kellett törődnie. Most lett volna jó Bakacs nagy vetélytársához, Szapolyai nádorhoz fordulni. Az

rendes körülmények között neki segített volna, csak hogy Bakacsot bosszantsa. De Szapolyaihoz nem fordulhatott. Haragban voltak a bajnóczi pör miatt. Ha találkoztak, nem is köszöntötték egymást. Így megint csak Bakacshoz kellett visszamennie, hogy folytassa a tárgyalást. Tárgyaltak is napokon át. Bakacs kemény maradt, mint a szikla. Sőt mindvégig azt a védekezési módot használta, hogy ő támadott félelmes agyafúrtsággal. A végén Jánosnak örülnie kellett, hogy legalább a szlavóniai fejedelem névleges címét megtarthatta. Boszniát, a partokat és egyebeket vissza kellett adnia. A hajdani álomról, a boszniai koronázásról, már nem is beszéltek. A királyfi elkeseredve fogadta meg, hogy soha a lábát nem teszi a délvidékre, csak ha a török ellen kell menni.

Ekkor vette észre, hogy nagy és kellemes megkönnyebbülést érez. Mintha kőszikla esett volna le melléről. Igaza volt a nyers és goromba Frangepánnak, messziről jött ember számára teljesen idegen és érthetetlen világ az a délvidék. Ismeretlen összefüggések, kötekedő és lázadó nagyurak, roppant bonyolult birtokkérdések gondjai nyomták volna vállát, kora reggeltől késő estig csak azon kellett volna töprengenie, hogyan csinálja a legkisebb hibát. Így meg szabad. Azt csinálja, amit akar. Ráér vagyonával törődni. Most megint új pör szakadt a nyakába. A pécsi püspök, tudván az elveszett okmányok sebezhető pontját, összeállt fivérével, aki fontos ember volt, az ország új kincstartója. Az Ernuszt-testvérek azt állították, hogy a besztercebányai réztelepek őket illetik. Mátyás ezeket az ő apjoktól nem vette

meg, hanem erőszakkal elfoglalta. Ha nem úgy van, lássuk az adásvételi szerződést. És János nem tudta felmutatni az adásvételi szerződést. Azt a Zádorlaki Dóczit még mindig nem találták emberei.

Biztatta magát, hogy most már mindenre ráér. Boldog örömmé nagyítva a megkönnyebbülés érzetét, elkezdett a budai palota berendezésével foglalkozni, ami nagy élvezettel járt, mert bútorokban, szövetekben, házi holmiban, szép szobákban gyerekkora óta gyönyörűséget tudott találni. Majd maga mellé vette új ügyvédjét, Késes Pétert, hogy pörei állását számba vegye, valamint Darányi Jakabot, hogy birtokai helyzetét átlássa. Ezekkel utazni indult, az országgyűléssel nem törődött semmit. Néhány fontosabb birtokát látogatta meg. Mindenütt találtak valamit, amiért érdemes volt odamenni. Vígan mondogatták egymásnak, hogy jó gazda szeme hízlalja a marhát. Munkács volt az út utolsó stációja, onnan tért haza ismét Budára és folytatta palotája berendezését. Tavaszra el is készült vele.

Az idő mult. Közben ki-kirándult Zsámbékra, vagy Perbátra. Kedvenc kutyái voltak itt is, ott is. Ezek eszeveszett örömmel üdvözölték, ha megérkezett, vadul ugráltak fel rá, hogy megcsókolják, alig tudta őket leseperni magáról. Vagy kiment a solymári vadaskertbe és elindult cserkészni. Vadászt sem vitt magával. S ha valami idillikus tisztásra ért, ahol kellemes, mohos fekvőhely kínálkozott a lapulevelek között, elfelejtette a vadat. Nyilait lerakta maga mellé, hanyatt feküdt és hallgatta a rigófütyöt. Biancára gondolt. Nem is az igazira. Az igazi

Bianca menthetetlenül távolodott tőle. Ez az álmodott Bianca pedig egyre közelebb jött hozzá, de egyre áttetszőbben.

Egy nyári napon Bakacs kívánt vele beszélni. Közölte a Sforza-család amaz óhaját, hogy János egyezzék bele a válásba, mert soha semmi körülmények között nem fognak belemenni, hogy Bianca hercegnő a képletes házasságot valóra váltsa. János már nem döbbent meg. Csak nagy fáradságot érzett.

— Mutasjad ez óhajt írásban, Tamás pispek.

Bakacs eléje teregette Lodovico herceg leveleit. Nem is egyet. Csakugyan ott foglaltatott a sürgetés, hogy miután Bianca semmiesetre soha nem lesz a Korvin herceg neje, szerezzék meg a herceg beleegyező nyilatkozatát a váláshoz. A pápa már ki akarja mondani a házasság érvénytelenségét, de erre a nyilatkozatra a rend kedvéért szükség van. A herceg bizonyára nem fog ellenkezni, hogy ez a házasság tökéletesen lehetetlen. János elolvasott két levelet, a többit már nem is olvasta.

— Hol az az írás, kit szignáljak?

Aláírta. A pecsétviaszra rányomta gyűrűje kövét. Aztán elment. Felnézett Ulászló ablakaira. Ott valaha apja lakott, Mátyás király. Aztán Beatrix volt ablakaira. Ott fog lakni Bianca magyar királyné. Neki majd látnia kell néha palotája ablakából udvari hintaját a nyargaló testőrökkel. Vállat vont. Majd megszokja. Tovább baktatott a köveken hazafelé bicegő lépéseivel. De egyszerre megállt a Mindszent-utca sarkán. Befordult az Olasz-utcába és elindult a klastrom felé. Rég nem látta anyja sírját.

(Vége az első kötetnek.)

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK